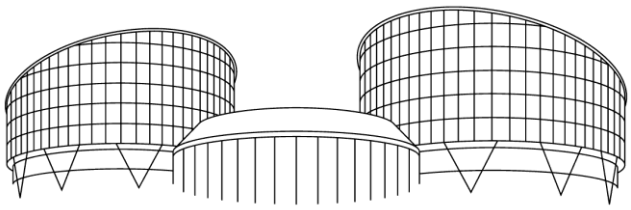

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS
COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME

PRAKTIČNI VODIČ KROZ UVJETE DOPUŠTENOSTI

COUNCIL OF EUROPE
CONSEIL DE L'EUROPE

© Vijeće Europe/Europski sud za ljudska prava, 2014.

Ovaj je vodič pripremio Odjel pravnog savjetnika i ne obvezuje Sud. Prvo izdanje vodiča objavljeno je 2009. godine, a drugo 2011. Rukopis ovog trećeg izdanja ažuriran je s 1. siječnja 2014. Izvorne verzije na engleskom i francuskom dostupne su za preuzimanje na stranici www.echr.coe.int (Sudska praksa – Analiza sudske prakse – Vodič o dopuštenosti). Za ovaj prijevod, koji se objavljuje u dogovoru s Vijećem Europe i Europskim sudom za ljudska prava, odgovoran je isključivo Ured zastupnika Republike Hrvatske pred Europskim sudom za ljudska prava.

SADRŽAJ

PREDGOVOR 7

Dijagram "Sudbina zahtjeva" 9
Pojednostavljeni prikaz tijeka sudskog postupka prema sastavu Suda 10

UVOD 11

A. Pojedinačni zahtjev 12
1. Svrha odredbe 12
2. Kategorije podnositelja 12
(a) Fizičke osobe 12
(b) Pravne osobe 13
(c) Bilo koja skupina pojedinaca 13
3. Status žrtve 13
(a) Pojam "žrtve" 13
(b) Izravna žrtva 14
(c) Neizravna žrtva 14
(d) Potencijalne žrtve i *actio popularis* 15
(e) Gubitak statusa žrtve 16
(f) Smrt žrtve 17
4. Zastupanje 17

B. Sloboda ostvarivanja prava na pojedinačni zahtjev 18
1. Obveze tužene države 20
(a) Pravilo 39. Poslovnika Suda 20
(b) Utvrđivanje činjenica 20
(c) Istrage 21

I. POSTUPOVNE OSNOVE NEDOPUŠTENOSTI 22

A. Neiscrpljivanje domaćih pravnih sredstava 22
1. Svrha pravila 22
2. Primjena pravila 23
(a) Fleksibilnost 23
(b) Poštivanje domaćih pravila i ograničenja 23
(c) Postojanje nekoliko pravnih sredstava 23
(d) Prigovor podnesen u biti 24
(e) Postojanje i prikladnost 24
(f) Dostupnost i djelotvornost 25
3. Granice primjene pravila 25
4. Raspodjela tereta dokaza 25
5. Postupovni vidovi 27
6. Stvaranje novih pravnih sredstava 27

B. Nepoštivanje roka od šest mjeseci 29
1. Svrha pravila 29
2. Datum od kojega počinje teći rok od šest mjeseci 30
(a) Konačna odluka 30
(b) Polazna točka 30
(i) Saznanje o odluci 30
(ii) Dostava odluke 30
(iii) Nema dostave odluka 31
(iv) Nema dostupnog pravnog sredstva 31
(v) Trajno stanje 31
3. Istek roka od šest mjeseci 31

© Council of Europe / European Court of Human Rights, 2014

4. Dan podnošenja zahtjeva 32
(a) Popunjeni obrazac zahtjeva 32
(b) Punomoć 32
(c) Datum slanja 32
(d) Slanje telefaksom 32
(e) Određivanje prigovora 33
(f) Naknadni prigovori 33
5. Posebne situacije 33
(a) Primjenjivost vremenskih ograničenja na trajna stanja koja se odnose na pravo na život, dom i vlasništvo 33
(b) Uvjeti primjene pravila o šest mjeseci u slučajevima višestrukih razdoblja pritvora temeljem članka 5. stavka 3. Konvencije 33

C. Anoniman zahtjev 34
1. Anoniman zahtjev 34
2. Neanoniman zahtjev 34

D. U osnovi isti 35
1. U osnovi isti kao neki predmet što ga je Sud već ispitivao 35
2. U osnovi isti kao neki predmet koji je već podvrgnut nekom drugom međunarodnom postupku istrage ili rješavanja 36
(a) Procjena sličnosti predmeta 36
(b) Pojam "drugog međunarodnog postupka istrage ili rješavanja" 37

E. Zlouporaba prava na podnošenje zahtjeva 37
1. Opća definicija 37
2. Krivo navođenje Suda 38
3. Uvredljiv izričaj 38
4. Povreda načela povjerljivosti u postupku za postizanje prijateljskog rješenja 39
5. Zahtjevi koji su očigledno zlonamjerni ili lišeni bilo kakve stvarne svrhe 39
6. Drugi predmeti 40
7. Kako ovome problemu treba pristupiti tužena država 40

II. OSNOVE NEDOPUŠTENOSTI KOJE SE ODNOSE NA NADLEŽNOST SUDA 41

A. Nespojivost ratione personae 41
1. Načela 41
2. Nadležnost 42
3. Odgovornost i pripisivost 42
4. Pitanja koja se tiču moguće odgovornosti država stranaka Konvencije za čine ili propuste povezane s njihovim članstvom u nekoj međunarodnoj organizaciji 43

B. Nespojivost *ratione loci* 45
1. Načela 45
2. Konkretni predmeti 46

C. Nespojivost ratione temporis 46
1. Opća načela 46
2. Primjena ovih načela 47
(a) Ključni datum u odnosu na ratifikaciju Konvencije ili prihvaćanje nadležnosti institucija Konvencije 47
(b) Trenutne činjenice prije ili nakon stupanja na snagu ili izjave 48
3. Konkretne situacije 49
(a) Trajne povrede 49
(b) "Trajna" postupovna obveza da se istraže nestanci koji su se dogodili prije ključnog datuma 50

 © Vijeće Europe / Europski sud za ljudska prava, 2014

(c) Postupovna obveza temeljem članka 2. da se istraži smrt: postupak koji se odnosi na činjenice izvan vremenske nadležnosti Suda ... 50
(d) Razmatranje prethodnih činjenica ... 51
(e) Postupak koji je u tijeku ili pritvor ... 51
(f) Pravo na naknadu zbog neopravdane osude ... 51

D. Nespojivost ratione materiae ... 51

1. Pojam „Prava i obveze građanske naravi" ... 52

(a) Opći zahtjevi za primjenjivost članka 6. stavka 1. ... 53
(b) Izraz „spor" ... 53
(c) Postojanje dokazivog zahtjeva u domaćem pravu ... 54
(d) "Građanska" narav prava ... 55
(e) Privatna narav prava: novčana dimenzija ... 56
(f) Proširenje na ostale vrste sporova ... 56
(g) Isključena pitanja ... 58
(h) Primjenjivost članka 6. na sporedni postupak ... 59

2. Pojam „optužba za kazneno djelo" ... 60

(a) Opća načela ... 60
(b) Primjena općih načela ... 61
(i) Stegovni postupak ... 61
(ii) Upravni postupak, porezni postupak, carinski postupak i postupak tržišnog natjecanja ... 62
(iii) Politička pitanja ... 63
(iv) Izgon i izručenje ... 63
(v) Različite faze kaznenog postupka, sporednih postupaka i naknadnih pravnih sredstava ... 63
(c) Odnos s drugim člancima Konvencije ili njenim Protokolima ... 65

3. Pojmovi "privatni život" i "obiteljski život" ... 66

(a) Opseg članka 8. ... 66
(b) Područje "privatnog života" ... 66
(i) Tjelesni, psihološki ili moralni integritet ... 66
(ii) Privatnost ... 68
(iii) Identitet i osobna autonomija ... 69
(c) Područje "obiteljskog života" ... 70
(i) Pravo postati roditelj ... 71
(ii) Glede djece ... 71
(iii) Glede parova ... 72
(iv) Glede drugih odnosa ... 73
(v) Materijalni interesi ... 73

4. Pojmovi "dom" i "dopisivanje" ... 73

(a) Opseg članka 8. ... 73
(b) Opseg pojma "dom" ... 74
(c) Situacije koje spadaju pod pojam "doma" ... 75
(d) Opseg pojma "dopisivanje" ... 76
(e) Primjeri miješanja ... 77

5. Pojam "vlasništva" ... 78

(a) Zaštićeno vlasništvo ... 78
(b) Autonomno značenje ... 78
(c) Postojeće vlasništvo ... 79
(d) Tražbine i dugovi ... 79
(e) Povrat imovine ... 79
(f) Budući prihod ... 80
(g) Profesionalna klijentela ... 80
(h) Dozvole za obavljanje poslovne djelatnosti ... 80
(i) Inflacija ... 81
(j) Intelektualno vlasništvo ... 81
(k) Dionice trgovačkog društva ... 81
(l) Naknade socijalnog osiguranja ... 81

III. NEDOPUŠTENOST UTEMELJENA NA OSNOVANOSTI ... 82

A. Očigledna neosnovanost ... 82

1. Opći uvod ... 82
2. „Četvrta instanca" ... 83

3. Jasno i očigledno nepostojanje povrede 84
(a) Naizgled nema proizvoljnosti ili nepoštenosti 84
(b) Naizgled nema nerazmjernosti između ciljeva i sredstava 85
(c) Ostala relativno jasna materijalna pitanja 86
4. Nepotkrepljeni prigovori: nedostatak dokaza 86
5. Nejasni prigovori ili nerealni prigovori 87
B. Nema značajne štete 88
1. Pozadina novog uvjeta 88
2. Opseg 88
3. Da li je podnositelj pretrpio značajnu štetu? 89
(a) Nedostatak značajne *financijske* štete 90
(b) Značajna *financijska* šteta 91
(c) Nedostatak značajne *nefinancijske* štete 91
(d) Značajna *nefinancijska* šteta 92
4. Dvije zaštitne klauzule 93
(a) Traži li poštivanje ljudskih prava ispitivanje osnovanosti predmeta 93
(b) je li predmet propisno razmotren od strane domaćeg suda 94
INDEKS CITIRANIH PREDMETA 96

© Vijeće Europe / Europski sud za ljudska prava, 2014

PREDGOVOR

Pravo na pojedinačni zahtjev s pravom se smatra obilježjem i najvećim uspjehom Europske konvencije za zaštitu ljudskih prava. Osobe koje smatraju kako su njihova ljudska prava povrijeđena imaju mogućnost podnošenja zahtjeva pred Europskim sudom za ljudska prava. Međutim, postoje važni uvjeti dopuštenosti navedeni u Konvenciji koji moraju biti zadovoljeni prije nego što se predmet može ispitati. Primjerice, podnositelji zahtjeva moraju iscrpiti domaća pravna sredstva i moraju podnijeti svoj zahtjev u roku od šest mjeseci od dana donošenja konačne domaće odluke.

Dana 1. studenoga 2014. godine, oko 78.000 zahtjeva bilo je u tijeku pred sudbenim sastavom Suda. Iako je broj sudskih predmeta Suda smanjen za gotovo 50% tijekom posljednje tri godine, on i dalje predstavlja vrlo značajan broj predmeta iznesenih pred nekim međunarodnim sudom te i dalje prijeti učinkovitosti prava na podnošenje zahtjeva zajamčenog Konvencijom. Znamo iz iskustva kako će velika većina predmeta (92% onih u kojima je odluka donesena u 2013. godini) biti odbačena od strane Suda iz jednog od razloga nedopuštenosti. Te predmete moraju pregledati pravnici i suci prije nego što budu odbačeni. Na taj način oni otežavaju rješavanje sudskih predmeta Suda i ometaju ispitivanje predmeta koji to više zaslužuju, a u kojima su zadovoljeni uvjeti dopuštenosti i koji se mogu odnositi na ozbiljne navode o kršenju ljudskih prava.

Vidljivo je i iz iskustva i iz gore navedenih statističkih podataka kako većina podnositelja pojedinačnih zahtjeva ne posjeduje dovoljno znanja o uvjetima dopuštenosti. Čini se kako je to slučaj i s mnogim pravnim savjetnicima ili praktičarima. Na Konferenciji u Interlakenu o reformi Suda države članice Vijeća Europe ispravno su prepoznale ovaj problem i pozvale "države stranke i Sud da se pobrinu da se mogućim podnositeljima zahtjeva pruže sveobuhvatne i objektivne informacije o Konvenciji i sudskoj praksi Suda, osobito o postupcima podnošenja zahtjeva i uvjetima dopuštenosti" (točka 6. Interlakenske deklaracije 19. veljače 2010.).

Odgovor Suda na taj poziv bila je priprema Praktičnog vodiča kroz uvjete dopuštenosti koji jasno navodi pravila i sudsku praksu u vezi dopuštenosti. On nastoji omogućiti odvjetnicima da pravilno savjetuju svoje klijente o njihovim izgledima za iznošenje dopuštenog predmeta pred Sud te smanjiti broj očigledno nedopuštenih podnesenih predmeta. Prethodna izdanja ovog vodiča prevedena su na više od dvadeset jezika i dostupna su na internetu i na nacionalnoj razini i na web stranici Suda. Želio bih se zahvaliti svim vladama i drugim partnerima koji su to omogućili te ih potaknuti da prevedu i distribuiraju i ovo treće izdanje.

Ovo novo pravilo 47. Poslovnika Suda, koje je uvelo strože uvjete za podnošenje zahtjeva Sudu, stupilo je na snagu 1. siječnja 2014. Ova izmjena Poslovnika, u pratnji nove Praktične upute, uvodi dvije velike promjene kojima će se utvrditi je li zahtjev odbačen ili dodijeljen sudbenom sastavu. One se odnose, prije svega, na novi pojednostavljeni obrazac zahtjeva koji se mora ispuniti u cijelosti i uz koji se moraju priložiti preslike svih relevantnih popratnih dokumenata, a u nedostatku čega predmet neće biti ispitan. Kao drugo, ako se obrazac zahtjeva ili spis predmeta ispuni tek nakon isteka roka od šest mjeseci, predmet će obično biti odbačen kao nepravovremen.*

* Razdoblje od šest mjeseci za podnošenje zahtjeva smanjit će se na četiri mjeseca nakon što Protokol br. 15 uz Konvenciju stupi na snagu.

© Vijeće Europe / Europski sud za ljudska prava, 2014

Kako bi upoznao potencijalne podnositelje zahtjeva i/ili njihove zastupnike s novim uvjetima za podnošenje zahtjeva, Sud je proširio svoj raspon informativnih materijala na sve službene jezike država stranaka Konvencije. Materijali uključuju interaktivni popis i videozapise koji objašnjavaju uvjete dopuštenosti i način kako ispravno ispuniti obrazac zahtjeva. Osim toga, web stranice koje pružaju korisne informacije za svakoga tko želi podnijeti zahtjev Sudu sada su u potpunosti dostupne na jezicima svih država stranaka. Također treba spomenuti vodič „Pitanja i odgovori“ koji je nedavno objavilo Vijeće odvjetničkih komora Europe (CCBE).

Posljednje, ali ne i manje važno, kao rezultat programa za prijevode koji je Sud pokrenuo 2012. godine, više od 12.000 prijevoda sudske prakse na gotovo trideset jezika (osim engleskog i francuskog) sada je dostupno u bazi podataka HUDOC. Neki od predmeta koji su sada dostupni u obliku prijevoda sadrže važna obrazloženja Suda o pitanjima dopuštenosti. Predmeti se mogu pretraživati na HUDOC-u pomoću ključnih riječi vezanih uz jedan ili više uvjeta dopuštenosti.

Pravnici i savjetnici, između ostalog, imaju odgovornost pobrinuti se da put do Suda bude otvoren za sve osobe čiji predmeti zadovoljavaju uvjete dopuštenosti navedene u Konvenciji, kao i gore navedene postupovne uvjete. Unatoč značajnom smanjenju broja predmeta u tijeku tijekom posljednjih godina, Sud još uvijek prima prevelik broj zahtjeva koji nikada nisu trebali biti podneseni jer ne ispunjavaju ove različite uvjete. Praktičari bi trebali pažljivo proučiti ovaj Praktični vodič prije nego što odluče poslati predmet. Na taj način će dati važan doprinos učinkovitosti Europske konvencije za zaštitu ljudskih prava.

Želio bih izraziti svoju zahvalnost izdavačkoj kući Wolf Legal Publishers za izdavanje trećeg tiskanog izdanja ovog vodiča na engleskom i francuskom jeziku u tako atraktivnom formatu. Nimalo ne sumnjam kako će biti još mnogo budućih izdanja ovog vodiča kako se pravo bude i dalje razvijalo, a njegova korisnost bude prepoznata.

Strasbourg, studeni 2014.
Dean Spielmann, predsjednik Europskog suda za ljudska prava

© Vijeće Europe / Europski sud za ljudska prava, 2014

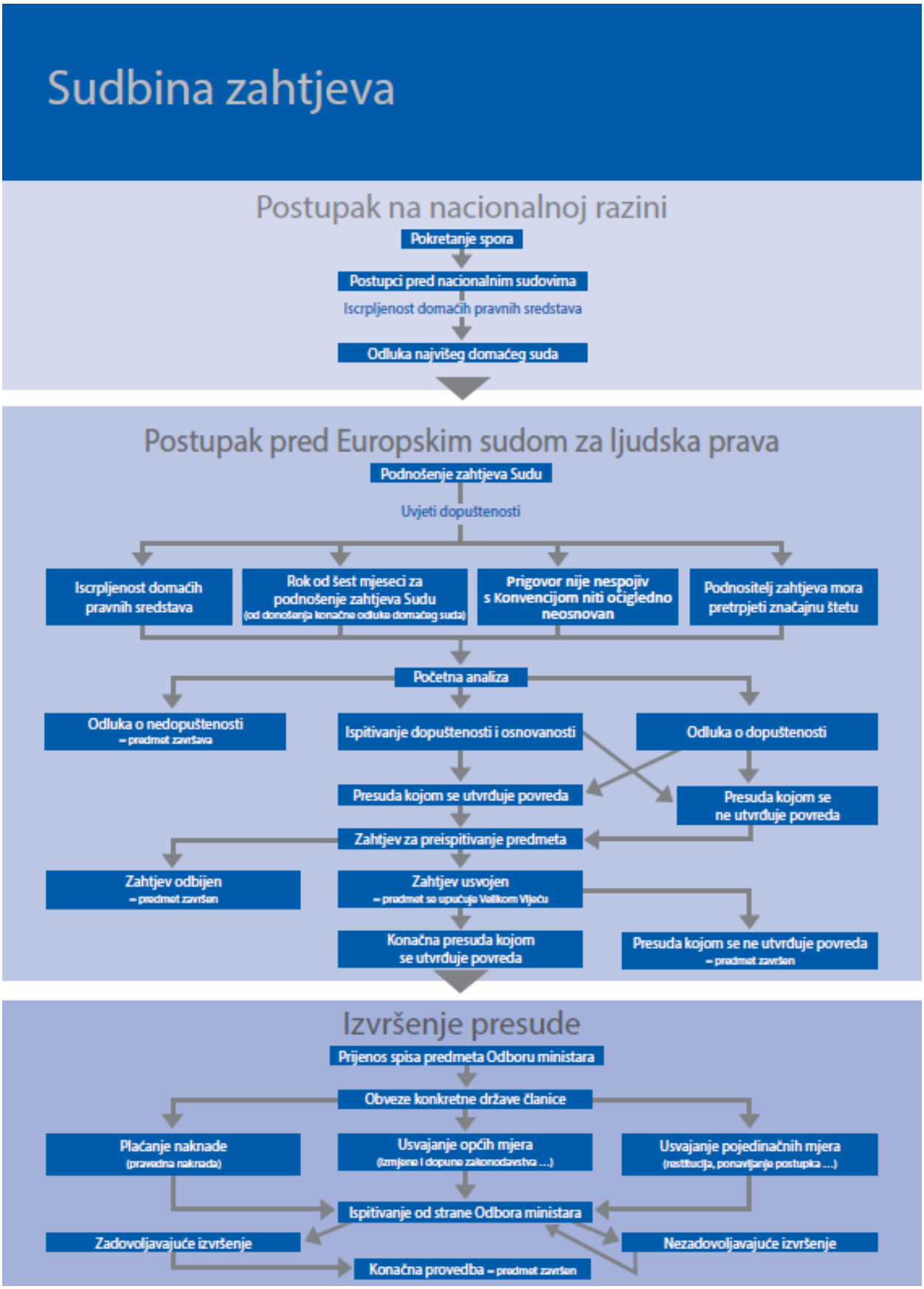

Ova tablica pruža samo shematski prikaz postupka i njezina svrha nije pokrivanje svih situacija (npr. ustupanje nadležnosti od strane vijeća Velikom vijeću; pravilo da odluka vijeća postaje automatski pravomoćna nakon tri mjeseca, osim ako se radi o zahtjevu podnesenom za upućivanje Velikom vijeću).

© Vijeće Europe / Europski sud za ljudska prava, 2014

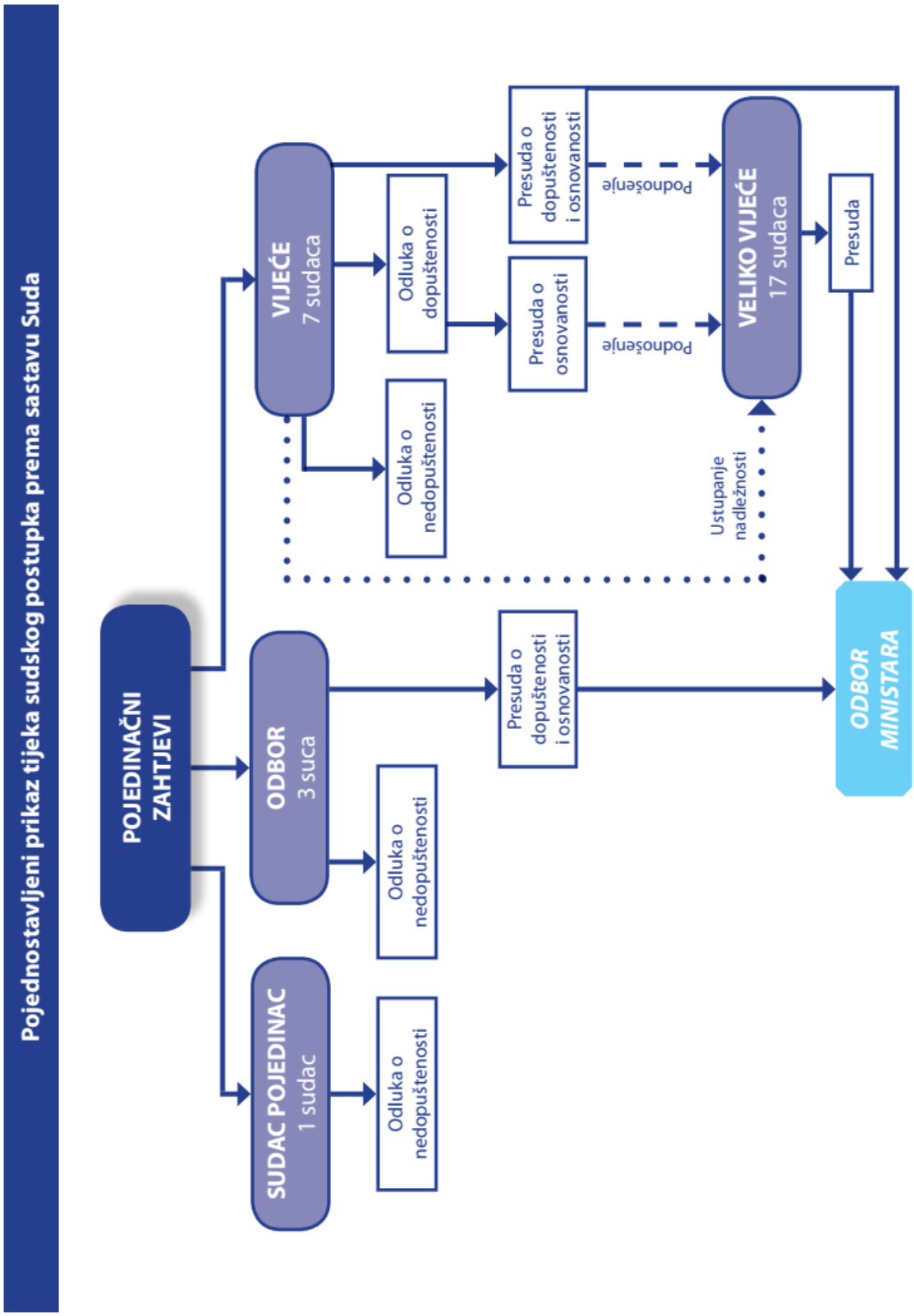

© Vijeće Europe / Europski sud za ljudska prava, 2014

UVOD

1. Sustav zaštite temeljnih prava i sloboda uspostavljen Europskom konvencijom o ljudskim pravima („Konvencija“) temelji se na načelu supsidijarnosti. Osiguranje primjene Konvencije prvenstveno je zadatak država stranaka Konvencije. Europski sud za ljudska prava („Sud“) trebao bi se umiješati samo kad države nisu ispunile svoje obveze.

Nadzor koji obavlja Strasbourg pokreće se uglavnom pojedinačnim zahtjevom koji Sudu može podnijeti bilo koji pojedinac ili pravna osoba koja se nalazi unutar nadležnosti države stranke Konvencije. Stoga je broj mogućih podnositelja velik: uz osamsto milijuna stanovnika šireg područja Europe i državljana trećih zemalja koji tamo žive ili su u prolazu, postoje milijuni udruga, zaklada, političkih stranaka, trgovačkih društava, i tako dalje (da i ne spominjemo one osobe koje, uslijed eksteritorijalnih čina koje države stranke Konvencije počine izvan svojih državnih područja, potpadaju pod njihovu nadležnost).

Sud je sada već dosta godina, zbog raznih čimbenika, preplavljen pojedinačnim zahtjevima (na dan 31. prosinca 2013. godine bilo je više od 99.900 neriješenih zahtjeva). Međutim, prevladavajuća se većina tih zahtjeva (više od 95%) odbija bez ispitivanja osnovanosti, zbog toga što nisu ispunili jedan od uvjeta dopuštenosti predviđenih Konvencijom. Ova je situacija frustrirajuća iz dva razloga. Kao prvo, budući da se od Suda traži da odgovori na svaki zahtjev, on je spriječen u razumnom roku rješavati one predmete koji traže ispitivanje osnovanosti, a javnost od toga nema nikakve stvarne koristi. Kao drugo, zahtjevi desetaka tisuća podnositelja neizbježno su odbijeni, često i nakon godina čekanja.

2. Države stranke Konvencije, pa tako i Sud i njegovo Tajništvo, stalno traže načine da se uhvate u koštac s tim problemom i osiguraju djelotvornu provedbu pravde. Jedna od najočitijih mjera bilo je donošenje Protokola br. 14 uz Konvenciju. Njime se, između ostalog, predviđa da će po zahtjevima koji su očito nedopušteni, postupati sudac pojedinac uz pomoć izvjestitelja koji nisu suci, a ne vijeće od tri suca. Protokolom br. 14. koji je stupio na snagu 1. lipnja 2010. godine uveden je i novi uvjet dopuštenosti koji se odnosi na stupanj štete koju je pretrpio podnositelj, a kojemu je cilj odvratiti od podnošenja zahtjeva osobe koje nisu pretrpjele značajnu štetu.

Dana 19. veljače 2010. godine predstavnici četrdeset sedam država članica Vijeća Europe, koje sve obvezuje Konvencija, sastali su se u Interlakenu, Švicarska, da bi raspravljali o budućnosti Suda i, osobito, o velikom broju zaostalih neriješenih predmeta do kojeg je došlo uslijed velikog broja nedopuštenih zahtjeva. U svečanoj izjavi ponovno su potvrdili središnju ulogu Suda u europskom sustavu zaštite temeljnih prava i sloboda, te se obvezali povećati njegovu djelotvornost, uz istovremeno očuvanje načela pojedinačnih zahtjeva.

Potreba da se na kraće, srednje i duže razdoblje osigura održivost mehanizma Konvencije dodatno je naglašena u deklaracijama donesenima na naknadnim konferencijama u Izmiru i Brightonu koje su održane 2011. i 2012. godine.

3. Zamisao da se mogućim podnositeljima pruži sveobuhvatna i objektivna informacija o postupku podnošenja zahtjeva i uvjetima dopuštenosti izričito je izražena u točkama C-6 (a) i (b) Deklaracije iz Interlakena. Ovaj praktični vodič kroz uvjete dopuštenosti pojedinačnih zahtjeva treba promatrati u istom kontekstu. Osmišljen je kako bi dao jasniju i podrobniju sliku uvjeta dopuštenosti radi, kao prvo, što je moguće većeg smanjenja broja zahtjeva koji nemaju izgleda da će dovesti do odlučivanja o osnovanosti, i, kao drugo, kako bi se osiguralo da oni zahtjevi čiju je osnovanost potrebno ispitati prvo prođu test dopuštenosti. U ovom se trenutku u većini predmeta koji prođu taj test, osnovanost i dopuštenost ispituju u isto vrijeme, što pojednostavljuje i ubrzava postupak.

Ovaj dokument namijenjen je prvenstveno pravnim praktičarima, osobito odvjetnicima, koji bi mogli biti pozvani da zastupaju podnositelje pred Sudom.

© Vijeće Europe / Europski sud za ljudska prava, 2014

Svi uvjeti dopuštenosti navedeni u članku 34. (pojedinačni zahtjevi) i članku 35. (uvjeti dopuštenosti) Konvencije ispitani su u svjetlu sudske prakse Suda. Prirodno, neke je pojmove kao što je rok od šest mjeseci i, u manjoj mjeri, iscrpljivanje domaćih pravnih sredstava, lakše definirati nego druge, kao što je pojam „*očigledno neosnovan*“, koji se može rasčlaniti gotovo *ad infinitum*, ili nadležnost Suda *ratione materiae* ili *ratione personae*. Nadalje, podnositelji se na neke članke puno češće pozivaju nego na neke druge. Neke države nisu ratificirale sve dodatne Protokole uz Konvenciju, dok su neke druge izjavile rezerve glede opsega određenih odredbi. Nisu uzeti u obzir rijetki slučajevi međudržavnih zahtjeva, jer oni traže bitno drukčiju vrstu pristupa. Stoga ovaj vodič ne tvrdi da je iscrpan, te će se usredotočiti na najčešće scenarije.

4. Vodič je pripremio Odjel Jurisconsulta Suda, te njegovo tumačenje uvjeta dopuštenosti ni na koji način ne obvezuje Sud. Redovito će se ažurirati. Sastavljen je na francuskom i engleskom jeziku. Bit će preveden na neke druge jezike, time da će se prvenstvo dati službenim jezicima zemalja s velikim brojem predmeta.

5. Nakon definiranja pojmova statusa pojedinačnog zahtjeva i žrtve, vodič govori o postupovnim osnovama za nedopuštenost (I), osnovama koje se odnose na nadležnost Suda (II) i o osnovama koje se odnose na osnovanost predmeta (III).

A. Pojedinačni zahtjev

Članak 34. – Pojedinačni zahtjevi

„Sud može primati zahtjeve bilo koje fizičke osobe, nevladine organizacije ili skupine pojedinaca koji tvrde da su žrtve povrede prava priznatih u ovoj Konvenciji ili dodatnim protokolima što ih je počinila jedna visoka ugovorna stranka.“

1. Svrha odredbe

6. Članak 34., koji jamči pravo na pojedinačni zahtjev, daje pojedincima izvorno pravo da poduzmu pravnu radnju na međunarodnoj razini. On je i jedno od temeljnih jamstava djelotvornosti sustava Konvencije i jedna od „ključnih sastavnica mehanizma“ zaštite ljudskih prava (*Loizidou protiv Turske* (prethodni prigovori), stavak 70. i *Mamatkulov i Askarov protiv Turske* [VV], stavci 100. i 122.).

7. Kao živući instrument, Konvencija se mora tumačiti u svjetlu današnjih uvjeta. Dobro utvrđena sudska praksa s tim učinkom primjenjuje se i na postupovne odredbe, kao što je članak 34. (*Loizidou protiv Turske* (prethodni prigovori), stavak 71.).

5. Kako bi se pozvao na članak 34. Konvencije, podnositelj zahtjeva mora zadovoljiti dva uvjeta: on ili ona mora se ubrajati u jednu od kategorija podnositelja navedenih u članku 34. i mora moći ustvrditi da je žrtva povrede Konvencije (*Vallianatos i drugi protiv Grčke* [VV], stavak 47.).

2. Kategorije podnositelja

(a) Fizičke osobe

6. Svaka se osoba može pozvati na zaštitu koju pruža Konvencija protiv države stranke kada se navodna povreda dogodila u nadležnosti dotične države u skladu s člankom 1. Konvencije (*Van der Tang protiv Španjolske*, stavak 53.), bez obzira na državljanstvo, prebivalište, građanski status, situaciju ili poslovnu sposobnost. Za majku lišenu roditeljskog

 © Vijeće Europe / Europski sud za ljudska prava, 2014

prava vidi *Scozzari i Giunta protiv Italije* [VV], stavak 138.; za maloljetnika vidi *A. protiv Ujedinjenog Kraljevstva*; za osobu koja nema poslovnu sposobnost, bez suglasnosti njezina skrbnika, vidi *Zehentner protiv Austrije*, stavci 39. et seq.

7. Zahtjeve mogu podnijeti samo žive osobe ili oni mogu biti podneseni u njihovo ime; pokojna osoba ne može podnijeti zahtjev (*Aizpurua Ortiz i drugi protiv Španjolske*, stavak 30.; *Dvořáček i Dvořáčková protiv Slovačke*, stavak 41.) čak ni putem zastupnika (*Kaya i Polat protiv Turske* (odluka); *Ciobanu protiv Rumunjske* (odluka)).

(b) Pravne osobe

8. Pravna osoba koja tvrdi da je žrtva povrede zbog toga što joj je država članica povrijedlila prava zajamčena Konvencijom i Protokolima može biti stranka pred Sudom samo ako ima status « nevladine organizacije » u smislu članka 34. Konvencije.

9. Pojam "vladine organizacije", za razliku od "nevladinih organizacija" u smislu članka 34., ne odnosi se samo na središnje organe države, već i na decentralizirana tijela koja izvršavaju "javne ovlasti", bez obzira na njihovu autonomiju u odnosu na središnje organe; on se isto tako odnosi na lokalne i regionalne vlasti (*Radio France i drugi protiv Francuske* (odluka), stavak 26.), općine (*Ayuntamiento de Mula protiv Španjolske* (odluka)), ili dio općine koji sudjeluje u izvršavanju javnih ovlasti (*Municipal Section of Antilly* (odluka)), od kojih nitko nema pravo podnijeti zahtjev na temelju članka 34. (vidi također *Döşemealtı Belediyesi protiv Turske* (odluka)).

10. Kategorija "vladine organizacije" uključuje pravne osobe koje sudjeluju u izvršavanju državnih ovlasti ili vode javnu službu pod kontrolom države. Kako bi se utvrdilo spada li određena pravna osoba, osim teritorijalnih vlasti, u tu kategoriju, mora se voditi računa o njezinom pravnom statusu i, gdje je to prikladno, pravima koja joj taj status daje, prirodi djelatnosti koju obavlja i kontekstu u kojima je obavlja te stupnju njezine neovisnosti od političkih vlasti (*Radio France i drugi protiv Francuske* (odluka), stavak 26.; *Kotov protiv Rusije* [VV], stavak 93.). Za javnopravne osobe koje ne izvršavaju nikakve državne ovlasti, vidi *The Holy Monasteries protiv Grčke*, stavak 49.; *Radio France i drugi protiv Francuske* (odluka), stavci 24.-26.; *Österreichischer Rundfunk protiv Austrije* (odluka). Za tvrtke u državnom vlasništvu, koje uživaju dovoljnu institucionalnu i operativnu neovisnost od države, vidi *Islamic Republic of Iran Shipping Lines protiv Turske*, stavci 80.-81.; *Ukraine-Tyumen protiv Ukrajine*, stavci 25.-28.; *Unédic protiv Francuske*, stavci 48.-59.; i, nasuprot tome, *Zastava It Turs protiv Srbije* (odluka); *State Holding Company Luganskvugillya protiv Ukrajine* (odluka); vidi također *Transpetrol, a.s., protiv Slovačke* (odluka).

(c) Bilo koja skupina pojedinaca

11. Zahtjev može podnijeti skupina pojedinaca. Međutim, lokalne vlasti ili bilo koja druga državna tijela ne mogu putem pojedinaca koji su dio njih ili ih zastupaju podnijeti zahtjeve koji se odnose na djela kažnjiva od strane države uz koju su vezani i u čije ime izvršavaju javne ovlasti (*Demirbaş i drugi protiv Turske* (odluka)).

3. Status žrtve

(a) Pojam "žrtve"

12. Riječ "žrtva", u kontekstu članka 34. Konvencije, označava osobu ili osobe izravno ili neizravno pogođene navodnom povredom. Dakle, članak 34. odnosi se ne samo na izravnu žrtvu ili žrtve navodne povrede, već i na neizravne žrtve kojima bi povreda uzrokovala štetu

ili koje bi imale valjan i osobni interes za njezino okončanje (*Vallianatos i drugi protiv Grčke* [VV], stavak 47.). Pojam "žrtve" tumači se autonomno i neovisno o domaćim propisima poput onih koji se tiču interesa ili sposobnosti za poduzimanje radnji (*Gorraiz Lizarraga i drugi protiv Španjolske*, stavak 35.), iako Sud treba uzeti u obzir činjenicu kako je podnositelj zahtjeva bio stranka u domaćem postupku (*Aksu protiv Turske* [VV], stavak 52.; *Micallef protiv Malte* [VV], stavak 48.). On ne podrazumijeva postojanje predrasuda (*Brumărescu protiv Rumunjske* [VV], stavak 50.) te akt koji ima samo privremene pravne učinke može biti dovoljan (*Monnat protiv Švicarske*, stavak 33.).

13. Tumačenje pojma "žrtva" podložno je razvoju s obzirom na prilike u suvremenom društvu i mora se primjenjivati bez pretjeranog formalizma (ibid., stavci 30.-33.; *Gorraiz Lizarraga i drugi protiv Španjolske*, stavak 38.; *Stukus i drugi protiv Poljske*, stavak 35.; *Ziętal protiv Poljske*, stavci 54.-59.). Sud smatra kako se pitanje statusa žrtve može povezati s osnovanošću predmeta (*Siliadin protiv Francuske*, stavak 63.; *Hirsi Jamaa i drugi protiv Italije* [VV], stavak 111.).

(b) Izravna žrtva

14. Kako bi mogao podnijeti zahtjev u skladu s člankom 34., podnositelj zahtjeva mora biti u stanju pokazati kako je on ili ona "izravno pogođen" mjerom kojoj prigovara (*Tănase protiv Moldavije* [VV], stavak 104.; *Burden protiv Ujedinjenog Kraljevstva* [VV], stavak 33.). To je neophodno za pokretanje mehanizma zaštite Konvencije (*Hristozov i drugi protiv Bugarske*, stavak 73.), iako se ovaj kriterij ne treba primjenjivati strogo, mehanički i nefleksibilno tijekom postupka (*Micallef protiv Malte* [VV], stavak 45.; *Karner protiv Austrije*, stavak 25.; *Aksu protiv Turske* [VV], stavak 51.).

(c) Neizravna žrtva

15. Ako je navodna žrtva povrede umrla prije podnošenja zahtjeva, osoba s dostatnim pravnim interesom može kao bliski srodnik podnijeti zahtjev iznoseći prigovore vezane uz smrt ili nestanak (*Varnava i drugi protiv Turske* [VV], stavak 112.). To je zbog posebne situacije koja ovisi o prirodi navodne povrede i razmatranja učinkovite provedbe jedne od temeljnih odredbi u sustavu Konvencije (*Fairfield protiv Ujedinjenog Kraljevstva* (odluka)).

16. U tim predmetima, Sud je prihvatio da članovi uže obitelji, kao što su roditelji osobe čija smrt ili nestanak navodno uključuje odgovornost države mogu tvrditi da su neizravne žrtve navodne povrede članka 2., pri čemu pitanje jesu li oni pravni nasljednici pokojnika nije relevantno (*Van Colle protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, stavak 86.).

17. Bliski srodnik može iznijeti i druge prigovore, primjerice na temelju članaka 3. i 5. Konvencije, u ime preminulih ili nestalih rođaka, pod uvjetom da je navodna povreda usko povezana sa smrću ili nestankom, a koji su povezani s primjenom članka 2.

18. Za vjenčane partnere, vidi *McCann i drugi protiv Ujedinjenog Kraljevstva* [VV], *Salman protiv Turske* [VV]; za nevjenčane partnere, vidi *Velikova protiv Bugarske* (odluka); za roditelje, vidi *Ramsahai i drugi protiv Nizozemske* [VV], *Giuliani i Gaggio protiv Italije* [VV]; za braću i sestre, vidi *Andronicou i Constantinou protiv Cipra*; za djecu, vidi *McKerr protiv Ujedinjenog Kraljevstva*; za nećake, vidi *Yaşa protiv Turske*.

19. U predmetima u kojima navodna povreda Konvencije nije bila usko povezana sa smrću ili nestankom izravne žrtve, Sud je u pravilu odbijao priznati svojstvo stranke pred Sudom bilo kojoj drugoj osobi, osim ako je ta osoba mogla, iznimno, dokazati vlastiti interes (*Nassau Verzekering Maatschappij N.V. protiv Nizozemske* (odluka), stavak 20.). Vidi, primjerice, *Sanles Sanles protiv Španjolske* (odluka), koji se odnosio na zabranu potpomognutog samoubojstva navodno suprotno člancima 2., 3., 5., 8., 9. i 14. i gdje je Sud

 © Vijeće Europe / Europski sud za ljudska prava, 2014

smatrao da prava koja je potraživala podnositeljica zahtjeva, koja je bila šurjakinja i pravna nasljednica preminuloga, pripadaju kategoriji neprenosivih prava te da ona stoga nije mogla tvrditi da je žrtva povrede u ime svog pokojnog šurjaka; vidi također *Bic i drugi protiv Turske* (odluka) i *Fairfield protiv Ujedinjenog Kraljevstva* (odluka).

20. U onim predmetima u kojima je status žrtve odobren bliskim rođacima, omogućujući im podnošenje zahtjeva u odnosu na prigovore na temelju, primjerice, članaka 5., 6. ili 8., Sud je razmatrao jesu li oni dokazali moralni interes za oslobođenje pokojne žrtve od bilo kojeg utvrđenja krivnje (*Nölkenbockhoff protiv Njemačke*, stavak 33; *Grădinar protiv Moldavije*, stavci 95. i 97.-98.) ili za zaštitu vlastitog ugleda i ugleda svoje obitelji (*Brudnicka i drugi protiv Poljske*, stavci 27.-31.; *Armonienė protiv Litve*, stavak 29; *Polanco Torres i Movilla Polanco protiv Španjolske*, stavci 31.-33.), ili jesu li dokazali materijalni interes na temelju izravnog utjecaja na njihova imovinska prava (*Nölkenbockhoff protiv Njemačke*, stavak 33.; *Grădinar protiv Moldavije*, stavak 97.; *Micallef protiv Malte* [VV], stavak 48.). Postojanje općeg interesa koji bi zahtijevao nastavak razmatranja prigovora također se uzima u obzir (ibid., stavci 46. i 50.; vidi također *Bic i drugi protiv Turske* (odluka), stavci 22.-23.).

21. Utvrđeno je kako je sudjelovanje podnositelja zahtjeva u domaćem postupku samo jedan od nekoliko relevantnih uvjeta (*Nölkenbockhoff protiv Njemačke*, stavak 33.; *Micallef protiv Malte* [VV], stavci 48.-49.; *Polanco Torres i Movilla Polanco protiv Španjolske*, stavak 31.; *Grădinar protiv Moldavije*, stavci 98.-99.; vidi također *Kaburov protiv Bugarske* (odluka), stavci 57.-58.), gdje je Sud utvrdio da se, u predmetu koji se odnosi na prenosivost članka 3. Konvencije, podnositelj zahtjeva, u nedostatku moralnog interesa za ishod postupka ili drugog uvjerljivog razloga, ne može smatrati žrtvom samo zato što mu je domaći zakon omogućavao da se umiješa u prekršajni postupak kao nasljednik pokojnog gospodina Kaburova; vidi također *Nassau Verzekering Maatschappij N.V. protiv Nizozemske* (odluka) gdje je Sud odbacio zahtjev društva podnositelja koje je tvrdilo da mu pripada status žrtve na temelju ugovora o prijenosu prava.

22. Što se tiče prigovora koji se odnose na trgovačka društva, Sud je smatrao da osoba ne može prigovarati zbog povrede svojih prava u postupku u kojem on ili ona nije stranka, čak i ako je on ili ona dioničar i/ili direktor trgovačkog društva koje je stranka u postupku. Iako u nekim okolnostima isključivi vlasnik trgovačkog društva može tvrditi da je "žrtva" u smislu članka 34. Konvencije kada su sporne mjere poduzete u odnosu na njegovu ili njezinu tvrtku, , zanemarivanje pravne osobnosti nekog trgovačkog društva može se opravdati samo u iznimnim slučajevima, posebice kada je jasno utvrđeno kako je nemoguće da trgovačko društvo podnosi zahtjeve konvencijskim institucijama putem tijela utvrđenih u okviru njezinog akta o osnivanju ili – u slučaju likvidacije – putem svojih likvidatora (*Centro Europa 7 S.r.l. i Di Stefano protiv Italije* [VV], stavak 92.).

(d) Potencijalne žrtve i *actio popularis*

23. U određenim specifičnim situacijama Sud je prihvatio da podnositelj zahtjeva može biti potencijalna žrtva. Primjerice, kada on nije bio u mogućnosti utvrditi da su zakonske odredbe na koje prigovara zapravo bile primijenjene na njega zbog tajne prirode mjera koje te odredbe predviđaju(*Klass i drugi protiv Njemačke*) ili kada je određeno, ali ne i provedeno izručenje stranca, a provedba izručenja državi primateljici izložila bi ga postupanju protivnom članku 3. Konvencije ili kršenju njegovih prava na temelju članka 8. Konvencije (*Soering protiv Ujedinjenog Kraljevstva*).

24. Međutim, kako bi mogao tvrditi da je žrtva u takvoj situaciji, podnositelj zahtjeva dužan je predočiti razumne i uvjerljive dokaze o vjerojatnosti da će doći do povreda koje ga se osobno tiču; sama sumnja ili pretpostavka nije dovoljna (*Senator Lines GmbH protiv petnaest država članica Europske unije* (odluka) [VV]). O nepostojanju formalnog naloga za

protjerivanje vidi *Vijayanathan i Pusparajah protiv Francuske*, stavak 46.; za navodne posljedice parlamentarnog izvješća vidi *Fédération chrétienne des témoins de Jéhovah de France protiv Francuske* (odluka); za navodne posljedice sudske odluke koja se odnosi na treću osobu koja je u komi vidi *Rossi i drugi protiv Italije* (odluka).

25. Podnositelj zahtjeva ne može tvrditi da je žrtva u slučaju kad je djelomično odgovoran za navodnu povredu (*Paşa i Erkan Erol protiv Turske*).

26. Sud je također naglasio da Konvencija ne predviđa mogućnost podnošenja *actio popularis* s ciljem tumačenja njome zajamčenih prava niti dozvoljava pojedincima da se žale na odredbe domaćeg prava samo zato jer smatraju da iste, iako ih osobno ne pogađaju, nisu u skladu s Konvencijom (*Aksu protiv Turske* [VV], stavak 50.; *Burden protiv Ujedinjenog Kraljevstva* [VV], stavak 33.).

27. Međutim, pojedinci mogu tvrditi da neki zakon krši njihova prava, i kad ne postoji pojedinačna mjera za njegovu provedbu, ako ih obvezuje da izmijene svoje ponašanje pod prijetnjom kaznenog progona ili ako pripadaju određenoj skupni osoba na čija prava određeno zakonodavstvo može neposredno utjecati (ibid., stavak 34.; *Tănase protiv Moldavije* [VV], stavak 104.; *Michaud protiv Francuske*, stavci 51.-52.; *Sejdić i Finci protiv Bosne i Hercegovine* [VV], stavak 28.).

(e) Gubitak statusa žrtve

28. Nacionalne vlasti su u prvom redu one koje su dužne ispraviti svaku navodnu povredu Konvencije. U tom pogledu, pitanje može li podnositelj zahtjeva tvrditi da je žrtva navodne povrede relevantno je u svim fazama postupka pred Sudom (*Scordino protiv Italije (br. 1)* [VV], stavak 179.). U tom smislu, podnositelj zahtjeva mora moći opravdati svoj status žrtve tijekom cijelog postupka (*Burdov protiv Rusije*, stavak 30.; *Centro Europa 7 S.r.l. i Di Stefano protiv Italije* [VV], stavak 80.).

29. Pitanje može li određena osoba još uvijek tvrditi da je žrtva navodne povrede Konvencije u biti zahtijeva da Sud *ex post facto* ispita njegovu ili njezinu situaciju (ibid., stavak 82.).

30. Odluka ili mjera u korist podnositelja zahtjeva u načelu nije dovoljna da mu se oduzme status "žrtve" u smislu članka 34. Konvencije sve dok nacionalne vlasti ne priznaju, bilo izrijekom ili sadržajno, povredu Konvencije, a potom i pruže zadovoljštinu za tu povredu (*Scordino protiv Italije (br. 1)* [VV], stavak 180.; *Gäfgen protiv Njemačke* [VV], stavak 115; *Nada protiv Švicarske* [VV], stavak 128.). Samo ako su zadovoljeni ti uvjeti, supsidijarna narav zaštitnih mehanizama Konvencije isključuje ispitivanje zahtjeva (*Jensen i Rasmussen protiv Danske* (odluka); *Albayrak protiv Turske*, stavak 32.).

31. Podnositelj zahtjeva ostat će žrtva ako vlasti ne priznaju, bilo izrijekom ili sadržajno, da je došlo do povrede prava podnositelja zahtjeva (ibid., stavak 33.; *Jensen protiv Danske* (odluka)) čak i ako je potonji primio određenu naknadu (*Centro Europa 7 S.r.l. i Di Stefano protiv Italije* [VV], stavak 88.).

32. Nadalje, dosuđena zadovoljština mora biti odgovarajuća i dostatna. To će ovisiti o svim okolnostima predmeta, a posebno o prirodi predmetne povrede Konvencije s posebnim obzirom na prirodu povrede Konvencije (*Gäfgen protiv Njemačke* [VV], stavak 116.).

33. Primjerice, pojedinac ne može tvrditi da je žrtva povrede svoga prava na pravedno suđenje na temelju članka 6. Konvencije koja se, po njemu, dogodila tijekom postupka u kojem je bio oslobođen ili koji je obustavljen (*Oleksy protiv Poljske* (odluka); *Koç i Tambaş protiv Turske* (odluka); *Bouglame protiv Belgije* (odluka)), osim u slučaju prigovora koji se odnosi na duljinu postupka u pitanju (*Osmanov i Husseinov protiv Bugarske* (odluka)).

34. U nekim drugim predmetima status žrtve kod podnositelja zahtjeva može ovisiti i o visini naknade koju su dosudili domaći sudovi te o učinkovitosti (uključujući brzinu) pravnog

 © Vijeće Europe / Europski sud za ljudska prava, 2014

sredstva na temelju kojeg je naknada dosuđena (*Normann protiv Danske* (odluka); *Scordino protiv Italije (br. 1)* [VV], stavak 202.; vidi također *Jensen i Rasmussen protiv Danske* (odluka)).

35. Za ostale specifične situacije vidi *Arat protiv Turske*, stavak 47. (članak 6.); *Constantinescu protiv Rumunjske*, stavci 40.-44. (članci 6. i 10.); *Guisset protiv Francuske*, stavci 66.-70. (članak 6.); *Chevrol protiv Francuske*, stavci 30. et seq. (članak 6.); *Moskovets protiv Rusije*, stavak 50. (članak 5.); *Moon protiv Francuske*, stavci 29. et seq. (članak. 1 Protokola br. 1); *D.J. i A.-K.R. protiv Rumunjske* (odluka), stavci 77. et seq. (članak 2. Protokola br. 4); *Sergey Zolotukhin protiv Rusije* [VV], stavak 115. (članak 4. Protokola br. 7); *Dalban protiv Rumunjske* [VV], stavak 44. (članak 10.); *Güneş protiv Turske* (odluka) (članak 10.).

36. Predmet može biti brisan s liste predmeta jer podnositelj više nema status žrtve/*locus standi*. Glede rješavanja predmeta na domaćoj razini nakon odluke o dopuštenosti vidi *Ohlen protiv Danske* (brisanje); o sporazumu kojim se prenose prava koja su bila predmetom zahtjeva koji ispituje Sud vidi *Dimitrescu protiv Rumunjske*, stavci 33.-34.

37. Sud također ispituje treba li predmet brisati s liste predmeta temeljem jedne ili više osnova navedenih u članku 37. Konvencije, u svjetlu događaja koji su nastali nakon podnošenja zahtjeva, ne dovodeći u pitanje činjenicu da podnositelj još uvijek može tvrditi da je „žrtva“ (*Pisano protiv Italije* (brisanje) [VV], stavak 39.), ili čak bez obzira može li i dalje tvrditi da ima status žrtve. Za događaje koji nastanu nakon donošenja odluke o ustupanju nadležnosti Velikom vijeću vidi *El Majjaoui i Stichting Touba Moskee protiv Nizozemske* (brisanje) [VV], stavci 28.-35.; nakon što je utvrđeno da je zahtjev nedopušten, vidi *Shevanova protiv Latvije* (brisanje) [VV], stavci 44. et seq.; i nakon presude vijeća, vidi *Sisojeva i drugi protiv Latvije* (brisanje) [VV], stavak 96.

(f) Smrt žrtve

38. U načelu, u zahtjevu podnesenom od strane izvornog podnositelja zahtjeva prije njegove smrti mogu ustrajati nasljednici ili članovi uže obitelji koji izraze želju da nastave postupak, pod uvjetom da imaju opravdani interes u predmetu (*Hristozov i drugi protiv Bugarske*, stavak 71.; *Malhous protiv Republike Češke* (odluka) [VV]).

39. Međutim, u slučaju kada podnositelj zahtjeva umre u tijeku postupka i nitko ne iskaže želju da ustraje u zahtjevu ili osobe koje su iskazale takvu želju nisu nasljednici ili dovoljno bliski rođaci podnositelja zahtjeva i ne mogu dokazati da imaju bilo koji drugi legitimni interes u ostvarivanju zahtjeva, Sud će brisati taj zahtjev s liste predmeta (*Léger protiv Francuske* (brisanje) [VV], stavak 50.; *Hirsi Jamaa i drugi protiv Italije* [VV], stavak 57.) osim u iznimnim slučajevima kada Sud utvrdi da poštivanje ljudskih prava definiranih Konvencijom i dodatnim protokolima zahtijeva nastavak ispitivanja predmeta (*Karner protiv Austrije*, stavci 25. et seq.).

40. Vidi, primjerice, *Raimondo protiv Italije*, stavak 2., i *Stojković protiv Makedonije*, stavak 25. (udovica i djeca); *X protiv Francuske*, stavak 26. (roditelji); *Malhous protiv Republike Češke* (odluka) [VV] (nećak i potencijalni nasljednik); *Velikova protiv Bugarske* (odluka) (nevjenčani ili *de facto* partner); suprotno u *Thévenon protiv Francuske* (odluka) (univerzalni legatar koji nije u rodu s pokojnikom); *Léger protiv Francuske* (brisanje) [VV], stavci 50.-51. (nećakinja).

4. Zastupanje

41. U slučaju kada podnositelj zahtjeva odabere da bude zastupan na temelju pravila 36. stavka 1. Poslovnika Suda, a ne da sam podnese zahtjev, pravilo 45. stavak 3. od njega traži

da priloži uredno potpisanu punomoć za zastupanje u pisanom obliku. Za zastupnike je od presudne važnosti da pokažu da su primili konkretne i izričite upute od navodne žrtve u smislu članka 34. u čije ime namjeravaju postupati pred Sudom (*Post protiv Nizozemske* (odluka)). O valjanosti punomoći za zastupanje vidi *Aliev protiv Gruzije*, stavci 44.-49.; o autentičnosti zahtjeva vidi *Velikova protiv Bugarske*, stavci 48.-52.

42. Međutim, posebne okolnosti mogu nastati u slučaju žrtava navodnih povreda članaka 2., 3. i 8. Konvencije od strane nacionalnih vlasti, uzimajući u obzir ranjivost žrtava zbog njihove dobi, spola ili invaliditeta, a zbog čega nisu u mogućnosti podnijeti prigovor o tom pitanju Sudu, uzimajući u obzir i veze između osobe koja podnosi zahtjev i žrtve. U takvim slučajevima je Sud proglašavao dopuštenim zahtjeve koje je podnio pojedinac u ime žrtve ili žrtava iako valjana punomoć nije bila priložena zahtjevu. Vidi, primjerice, *İlhan protiv Turske* [VV], stavak 55., gdje su prigovori izneseni od strane podnositelja zahtjeva u ime njegovog brata, koji je bio zlostavljan; *Y.F. protiv Turske*, stavak 29., gdje je muž prigovorio kako se njegova supruga bila dužna podvrgnuti ginekološkom pregledu; *S.P., D.P. i A.T. protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, odluka Komisije, gdje je prigovor iznio odvjetnik u ime djece koju je zastupao u domaćem postupku, u kojem je bio imenovan od strane zastupnika *ad litem*; i, nasuprot tome, *Nencheva i drugi protiv Bugarske*, stavak 93., gdje Sud nije prihvatio status žrtve udruge koja je podnijela zahtjev, a koja je djelovala u ime izravnih žrtava, ističući kako nije vodila predmet pred domaćim sudovima, te kako činjenice na koje je udruga prigovarala nisu imale nikakav utjecaj na njezine aktivnosti jer je udruga mogla i dalje raditi sukladno svojim ciljevima.

B. Sloboda ostvarivanja prava na pojedinačni zahtjev

Članak 34. – Pojedinačni zahtjevi

"… Visoke ugovorne stranke obvezuju se da ni na koji način neće sprječavati djelotvorno vršenje toga prava."

43. Pravo podnijeti zahtjev Sudu je apsolutno i ne dozvoljava postojanje nikakve zapreke. To načelo podrazumijeva slobodu komuniciranja s institucijama Konvencije (za pisanu komunikaciju u pritvoru vidi *Peers protiv Grčke*, stavak 84.; *Kornakovs protiv Latvije*, stavci 157. et seq.). S tim u vezi vidi i Europski sporazum iz 1996. godine koji se odnosi na osobe koje sudjeluju u postupku pred Europskim sudom za ljudska prava (CETS No. 161).

44. Domaće se vlasti moraju suzdržati od vršenja bilo kakvog pritiska na podnositelje da povuku ili izmijene svoje prigovore. Prema stajalištu Suda, pritisak može imati oblik izravne prisile i očiglednih čina zastrašivanja prema podnositeljima ili mogućim podnositeljima, njihovim obiteljima ili njihovim pravnim zastupnicima, ali i neprimjerenih neizravnih čina ili kontakata (*Mamatkulov i Askarov protv Turske* [VV], stavak 102.).

Sud ispituje odvraćajuće učinke na korištenje prava na pojedinačni zahtjev (*Colibaba protiv Moldavije*, stavak 68.). U nekim slučajevima, on može, na vlastitu inicijativu, postaviti pitanje je li podnositelj zahtjeva bio podvrgnut zastrašivanju koje je predstavljalo prepreku učinkovitom ostvarivanju njegovog prava na pojedinačni zahtjev (*Lopata protiv Rusije*, stavak 147.).

Treba razmotriti ranjivost podnositelja i rizik da bi vlasti mogle utjecati na njega ili nju (*Iambor protiv Rumunjske (br. 1)*, stavak 212.). Podnositelji mogu biti osobito ranjivi kad su u pritvoru i kada su ograničeni kontakti s njihovom obitelji ili vanjskim svijetom (*Cotleţ protiv Rumunjske*, stavak 71.).

 © Vijeće Europe / Europski sud za ljudska prava, 2014

45. Neki primjeri vrijedni pozornosti:

– u pogledu ispitivanja od strane vlasti, u vezi: *Akdivar i drugi protiv Turske*, stavak 105.; *Tanrıkulu protiv Turske* [VV], stavak 131.;
– prijetnje kaznenim postupkom protiv podnositeljevog odvjetnika: *Kurt protiv Turske*, stavci 159.-65.; prigovor vlasti protiv odvjetnika u domaćem postupku: *McShane protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, stavak 151.; disciplinske i druge mjere protiv odvjetnika podnositelja zahtjeva: *Khodorkovsky i Lebedev protiv Rusije*, stavci 929.-33.;
– policijsko ispitivanje podnositeljevog odvjetnika i prevoditelja u vezi zahtjeva za pravičnom naknadom: *Fedotova protiv Rusije*, stavci 49.-51.; u vezi ispitivanja koje je naredio predstavnik Vlade: *Ryabov protiv Rusije*, stavci 53.-65.;
– nemogućnost susreta podnositeljevih odvjetnika i liječnika: *Boicenco protiv Moldavije*, stavci 158.-59.;
– nepoštivanje povjerljivosti razgovora između odvjetnika i podnositelja u sobi za sastanke: *Oferta Plus SRL protiv Moldavije*, stavak 156.;
– prijetnje zatvorskih vlasti: *Petra protiv Rumunjske*, stavak 44.;
– odbijanje zatvorskih vlasti da proslijede zahtjev Sudu zbog toga što nisu iscrpljena domaća pravna sredstva: *Nurmagomedov protiv Rusije*, stavak 61.;
– pritisak izvršen na svjedoka u predmetu pred Sudom u vezi uvjeta u pritvoru: *Novinskiy protiv Rusije*, stavci 119. et seq.;
– odvraćajuće primjedbe zatvorskih vlasti u kombinaciji s neopravdanim propustima i odugovlačenjima u osiguranju pisaćeg materijala zatvoreniku za njegovo dopisivanje te dokumenata potrebnih za njegov zahtjev Sudu: *Gagiu protiv Rumunjske*, stavci 94. et seq.;
– odbijanje vlasti da podnositelju koji je u zatvoru pribave kopije dokumenata nužnih za njegov zahtjev Sudu: *Naydyon protiv Ukrajine*, stavak 68.; *Vasiliy Ivashchenko protiv Ukrajine*, stavci 107.-10.;
– gubitak nezamjenjivih dokumenata koji se odnose na zatvorenikov zahtjev Sudu od strane zatvorskih vlasti: *Buldakov protiv Rusije*, stavci 48.-50.;
– zastrašivanje podnositelja i pritisak na njega koje su izvršile vlasti u svezi predmeta pred Sudom: *Lopata protiv Rusije*, stavci 154.-60.

46. Okolnosti predmeta mogu navodno miješanje u pravo na pojedinačni zahtjev učiniti manje teškim (*Sisojeva i drugi protiv Latvije* (brisanje) [VV], stavci 118. et seq.). Vidi također predmete *Holland protiv Švedske* (odluka), u kojem je Sud utvrdio da uništenje magnetofonske snimke sudskog saslušanja prije isteka roka od šest mjeseci za podnošenje zahtjeva Sudu, provedenog sukladno švedskom pravu, nije smetnja učinkovitom korištenju prava na podnošenje zahtjeva; *Farcaş protiv Rumunjske* (odluka), u kojem je Sud smatrao kako navodna nemogućnost fizički hendikepiranog podnositelja da iscrpi domaća pravna sredstva zbog nemogućnosti pristupa posebnih javnim službama, nije istoga spriječilo u učinkovitom ostvarenju prava na podnošenje zahtjeva; *Yepishin protiv Rusije*, stavci 73.-77., u kojem je Sud smatrao da odbijanje zatvorske uprave da plati poštarinu za slanje zatvorenikovih pisama Sudu nije spriječilo podnositelja zahtjeva u učinkovitom ostvarenju prava na podnošenje zahtjeva.

© Vijeće Europe / Europski sud za ljudska prava, 2014

1. Obveze tužene države

(a) Pravilo 39. Poslovnika Suda

47. Prema pravilu 39. Poslovnika Suda, Sud može odrediti privremene mjere (*Mamatkulov i Askarov protiv Turske* [VV], stavci 99.-129.). Do povrede čl. 34. Konvencije će doći ako vlasti države ugovornice ne poduzmu sve razumne korake radi postupanja u skladu s privremenom mjerom koju je odredio Sud (*Paladi protiv Moldavije* [VV], stavci 87.-92.).

48. Vlada mora dokazati Sudu da je postupljeno sukladno privremenoj mjeri ili, u iznimnim slučajevima, da postoji objektivna prepreka koja sprječava postupanje u skladu s njom te da je Vlada poduzela sve razumne korake kako bi uklonila tu prepreku i obavijestila Sud o situaciji (vidi, primjerice, *A.N.H. protiv Finske* (odluka), stavak 27.).

49. Neki noviji primjeri:

– propust pravovremenog osiguranja susreta između tražitelja azila koji je u pritvoru i odvjetnika, unatoč privremenoj mjeri određenoj u tom smislu sukladno pravilu 39: *D.B. protiv Turske*, stavak 67.;
– transfer pritvorenika iračkim vlastima protivno privremenoj mjeri: *Al-Saadoon i Mufdhi protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, stavci 162.-65.;
– protjerivanje prvog podnositelja zahtjeva protivno privremenoj mjeri: *Kamaliyevy protiv Rusije*, stavci 75.-79.;
– nenamjerno, ali ne i nepopravljivo nepoštivanje privremene mjere određene u odnosu na članak 8.: *Hamidovic protiv Italije* (odluka);
– nepostupanje po privremenoj mjeri koja zahtijeva smještanje zatvorenika u specijaliziranu zdravstvenu ustanovu: *Makharadze i Sikharulidze protiv Gruzije*, stavci 100.-05.;
– nepostupanje po privremenoj mjeri koju je odredio Sud zbog stvarne opasnosti od mučenja u slučaju izručenja: *Mannai protiv Italije*, stavci 54.-57.; *Labsi protiv Slovačke*, stavci 149.-51.;
– tajni transfer osobe kojoj prijeti opasnost od zlostavljanja u Uzbekistanu, a u odnosu na koju je privremena mjera bila na snazi: *Abdulkhakov protiv Rusije*, stavci 226.-31.;
– prisilni transfer osobe u Tadžikistan kojoj je prijetio stvarni rizik od zlostavljanja i zaobilaženja privremenih mjera: *Savriddin Dzhurayev protiv Rusije*, stavci 218.-19.; vidi također propust ruskih vlasti da zaštite tadžikistanskog državljanina u svom pritvoru od prisilne repatrijacije u Tadžikistan na način koji je bio suprotan privremenoj mjeri: *Nizomkhon Dzhurayev protiv Rusije*, stavci 157.-59.

50. Zadaća je Suda provjeriti je li postupljeno sukladno privremenoj mjeri, a država koja smatra da posjeduje dokaze koji bi mogli uvjeriti Sud da ukine privremenu mjeru treba u skladu s tim obavijestiti Sud (*Paladi protiv Moldavije* [VV], stavci 90.-92.; *Olaechea Cahuas protiv Španjolske*, stavak 70.; *Grori protiv Albanije*, stavci 181. et seq.).

Sama činjenica da je podnesen zahtjev za primjenu pravila 39. nije dovoljna da obveže državu da prekine izvršenje odluke o izručenju (*Al-Moayad protiv Njemačke* (odluka), stavci 122. et seq.; vidi i obvezu tužene države da surađuje sa Sudom u dobroj vjeri).

(b) Utvrđivanje činjenica

51. Iako je Sud nadležan za utvrđivanje činjenica, stranke trebaju aktivno surađivati sa Sudom na način da mu dostave sve bitne informacije. Sud može u obzir uzeti ponašanje stranaka kada od njih traži da dostave dokaze (*Irska protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, stavak 161.).

© Vijeće Europe / Europski sud za ljudska prava, 2014

52. Sud smatra kako postupci u određenim vrstama zahtjeva nisu u svim predmetima prikladni za rigoroznu primjenu načela prema kojemu osoba koja nešto navodi mora taj navod i dokazati, te kako je od najveće važnosti za učinkovit rad sustava pojedinačnih zahtjeva na temelju članka 34. Konvencije da države osiguraju sve potrebne uvjete kako bi omogućile pravilno i učinkovito ispitivanje zahtjeva (*Bazorkina protiv Rusije*, stavak 170.; *Tahsin Acar protiv Turske* [VV], stavak 253.). Ova obaveza zahtijeva da države članice Sudu osiguraju sva potrebna sredstva, bez obzira provodi li on istragu za utvrđivanje činjenica ili izvršava svoje opće dužnosti u vezi s ispitivanjem zahtjeva. Propust vlade da dostavi informacije koje posjeduje bez zadovoljavajućeg objašnjenja ne samo da može dovesti do toga da će Sud vlastitim opažanjem donijeti zaključak o osnovanosti navoda podnositelja zahtjeva, već se može i negativno odraziti na razinu poštivanja obveza tužene države na temelju članka 38. Konvencije (ibid., stavak 254.; *Imakayeva protiv Rusije*, stavak 200.; *Janowiec i drugi protiv Rusije* [VV], stavak 202.).

53. Tužena Vlada dužna je dostaviti Sudu sve dokaze koje Sud od nje zahtijeva bilo već prilikom prvog komuniciranja zahtjeva Vladi bilo kasnije tijekom postupka (ibid., stavak 203.; *Enukidze i Girgvliani protiv Gruzije*, stavak 295.; *Bekirski protiv Bugarske*, stavci 111.-13.). Temeljni je uvjet da se traženi materijal dostavi u cijelosti, ako je Sud tako odredio, te da se pruži odgovarajuće obrazloženje za sve materijale koji nedostaju (*Janowiec i drugi protiv Rusije* [VV], stavak 203.). Osim toga, bilo koji traženi materijal mora se dostaviti brzo te u svakom slučaju u roku koji odredi Sud jer značajna i neobrazložena kašnjenja mogu dovesti do toga da Sud utvrdi kako su objašnjenja tužene države neuvjerljiva (ibid.).

54. Sud je ranije utvrdio da tužena Vlada nije postupala u skladu sa zahtjevima iz članka 38. u slučajevima u kojima nije pružila nikakvo objašnjenje zašto odbija dostaviti tražene dokumente (vidi, primjerice, *Maslova i Nalbandov protiv Rusije*, stavci 128.-29.) ili je pružila nepotpune ili izmijenjene kopije, odbijajući dostaviti izvorni dokument na uvid Sudu (vidi, primjerice, *Trubnikov protiv Rusije*, stavci 50.-57.).

55. Ako vlada navodi povjerljivost ili brigu za sigurnost kao razlog svog propusta da dostavi traženi materijal, Sud se treba uvjeriti da postoje razumni i čvrsti razlozi za postupanje s tim dokumentima kao s tajnima ili povjerljivima (*Janowiec i drugi protiv Rusije* [VV], stavak 205.). U odnosu na nedostavljanje povjerljivog izvješća Sudu: ibid., stavci 207. et seq.; *Nolan i K. protiv Rusije*, stavci 56. et seq.

Glede odnosa između članaka 34. i 38. vidi *Bazorkina protiv Rusije*, stavci 170. et seq. i stavak 175. Članak 34., osmišljen kako bi osigurao djelotvorno ostvarivanje prava na pojedinačni zahtjev, svojevrstan je *lex generalis*, dok članak 38. izričito traži od država da surađuju sa Sudom.

(c) Istrage

56. Od tužene se države očekuje i da pomogne u istragama (članak 38.) jer država treba osigurati „potrebna sredstva“ za djelotvorno ispitivanje zahtjeva (*Çakıcı protiv Turske* [VV], stavak 76.). Spriječavanje posjeta za utvrđivanje činjenica predstavlja povredu članka 38. (*Shamayev i drugi protiv Gruzije i Rusije*, stavak 504.).

© Vijeće Europe / Europski sud za ljudska prava, 2014

I. POSTUPOVNE OSNOVE NEDOPUŠTENOSTI

A. Neiscrpljivanje domaćih pravnih sredstava

Članak 35. stavak 1. – Uvjeti dopuštenosti

„Sud može razmatrati predmet samo nakon što su iscrpljena sva raspoloživa domaća pravna sredstva, u skladu s općeprihvaćenim pravilima međunarodnog prava i unutar razdoblja od šest mjeseci od dana donošenja konačne odluke.**“**

60. Kao što je razvidno iz samog teksta članka 35., ovaj se zahtjev temelji na općenito priznatim pravilima međunarodnog prava. Obveza iscrpljivanja domaćih pravnih sredstava dio je običajnog međunarodnog prava i kao takva priznata u sudskoj praksi Međunarodnog suda pravde (vidi na primjer predmet *Interhandel (Švicarska protiv Sjedinjenih Američkih Država*), presuda od 21. ožujka 1959.). Može se naći i u drugim međunarodnim ugovorima iz područja ljudskih prava: Međunarodnom paktu o građanskim i političkim pravima (članak 41. (1)(c)) i Fakultativnom Protokolu uz njega (članci 2. i 5.(2)(b)); Američkoj konvenciji o ljudskim pravima (članak 46.) i Afričkoj povelji o ljudskim pravima i pravima naroda (članci 50. i 56.(5). Kao što je Sud primijetio u predmetu *De Wilde, Ooms i Versyp protiv Belgije*, država se može odreći koristi pravila o iscrpljivanju domaćih pravnih sredstva, o čemu postoji dugotrajna dobro utvrđena međunarodna praksa (stavak 55.).

61. Namjera je da Europski sud za ljudska prava bude supsidijaran u odnosu na nacionalne sustave za zaštitu ljudskih prava, te je primjereno da prvenstveno nacionalni sudovi imaju priliku odlučiti o pitanjima koja se tiču usklađenosti domaćeg prava s Konvencijom. (*A, B i C protiv Irske* [VV], stavak 142.). Ako zahtjev ipak nakon toga bude podnesen Strasbourgu, Europski sud bi trebao iskoristiti mišljenja nacionalnih sudova, koji su u izravnom doticaju sa životnim snagama svojih zemalja (*Burden protiv Ujedinjenog Kraljevstva* [VV], stavak 42.).

62. Članak 35. stavak 1. odnosi se samo na *domaća* pravna sredstva; on ne zahtijeva iscrpljivanje pravnih sredstava u okviru međunarodnih organizacija. Naprotiv, ako podnositelj zahtjeva pokrene postupak pred drugim međunarodnim tijelom, zahtjev može biti odbačen na temelju članka 35. stavka 2. (b) Konvencije. (vidi točku I.E.). Sud je taj koji treba utvrditi je li neko tijelo po svom značaju domaće ili međunarodno, s obzirom na sve relevantne čimbenike, uključujući pravni značaj toga tijela, instrument njegovog osnivanja, njegovu nadležnost, njegovo mjesto (ako takvo postoji) u postojećem pravnom sustavu i njegovo osnivanje (*Jeličić protiv Bosne i Hercegovine* (odluka); *Peraldi protiv Francuske** (odluka)) (vidi točku I.E.).

1. Svrha pravila

63. Logička podloga pravila o iscrpljivanju je pružanje prilike nacionalnim vlastima, prvenstveno sudovima, da spriječe ili isprave navodne povrede Konvencije. Ono se temelji na pretpostavci koja se odražava u članku 13., da će domaći pravni poredak osigurati djelotvorno pravno sredstvo za povrede konvencijskih prava. Ovo je važan vid supsidijarne naravi mehanizama Konvencije (*Selmouni protiv Francuske* [VV], stavak 74.; *Kudła protiv Poljske* [VV], stavak 152.; *Andrášik i dr. protiv Slovačke* (odluka)). Primjenjuje se bez obzira na to da li su odredbe Konvencije prenesene u nacionalno pravo (*Eberhard i M. protiv Slovenije*). Sud je nedavno ponovio da je pravilo o iscrpljenju domaćih pravnh sredstava nezaobilazan dio funkcioniranja sustava zaštite koji pruža Konvencija, te da se radi o temeljnom načelu (*Demopoulos i dr. protiv Turske* (odluka) [VV], stavci 69. i 97.).

© Vijeće Europe / Europski sud za ljudska prava, 2014

2. Primjena pravila

(a) Fleksibilnost

64. Pravilo o iscrpljivanju prije se može opisati kao zlatno, nego kao urezano u kamen. I Komisija i Sud su često podcrtavali potrebu da se to pravilo primjeni uz određeni stupanj fleksibilnosti i bez prekomjernog formalizma, s obzirom na kontekst zaštite ljudskih prava (*Ringeisen protiv Austrije*, stavak 89.; *Lehtinen protiv Finske* (odluka)). Pravilo o iscrpljivanju nije niti apsolutno niti se može automatski primijeniti (*Kozacıoğlu protiv Turske* [VV], stavak 40.). Na primjer, Sud je odlučio da bi bilo previše formalistički zahtijevati da podnositelji zahtjeva iskoriste pravno sredstvo čije ulaganje od njih ne traži niti najviši sud u zemlji (*D.H. i dr. protiv Republike Češke* [VV], stavci 116.-18.). U jednom je predmetu Sud uzeo u obzir kratke rokove koji su podnositeljima određeni za odgovor, naglašavajući „žurbu" u kojoj su morali dostaviti svoje podneske (vidi *Financial Times Ltd i dr. protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, stavci 43.- 44.). Međutim, korištenje raspoloživih pravnih sredstava u skladu s domaćim postupkom i poštivanje formalnosti predviđenih nacionalnim pravom posebno su važni kad se postavlja pitanje pravne razumljivosti i sigurnosti (*Saghinadze i dr. protiv Gruzije*, stavci 83.-84.).

(b) Poštivanje domaćih pravila i ograničenja

65. Podnositelji se moraju pridržavati primjenjivih pravila i postupaka domaćeg prava, a ako to ne učine vjerojatno je da njihov zahtjev neće ispuniti uvjet predviđen člankom 35. (*Ben Salah Adraqui i Dhaime protiv Španjolske* (odluka); *Merger i Cros protiv Francuske* (odluka); *MPP Golub protiv Ukrajine* (odluka); *Agbovi protiv Njemačke** (odluka)). Članak 35. stavak 1. nije poštivan kad je žalba odbačena zbog postupovne pogreške podnositelja zahtjeva (*Gäfgen protiv Njemačke* [VV], stavak 143.).

Međutim, treba primijetiti kako se smatra da se postupilo u skladu s člankom 35. stavkom 1., kada je žalbeni sud ispitao osnovanost zahtjeva, čak i kad je utvrdio da je zahtjev nedopušten (*Voggenreiter protiv Njemačke*). Isto vrijedi i u odnosu na podnositelje koji nisu poštovali formu koju propisuje domaće pravo, ako je nadležno tijelo vlasti ispitalo bit zahtjeva (*Vladimir Romanov protiv Rusije*, stavak 52.). Isto vrijedi i za zahtjeve koji su formulirani na vrlo površan način, koji jedva zadovoljava pravne formalnosti, kad je sud, iako ukratko, presudio o osnovanosti predmeta: (*Verein gegen Tierfabriken Schweiz (VgT) protiv Švicarske (br. 2)* [VV], stavci 43.-45.).

(c) Postojanje nekoliko pravnih sredstava

66. Ako je na raspolaganju više od jednog moguće djelotvornog pravnog sredstva, podnositelj treba iskoristiti jedno od njih (*Moreira Barbosa protiv Portugala* (odluka); *Jeličić protiv Bosne i Hercegovine* (odluka); *Karakó protiv Mađarske*, stavak 14.; *Aquilina protiv Malte* [VV], stavak 39.). Uistinu, kad je pokušano s jednim pravnim sredstvom, ne traži se korištenje drugog koje ima u biti istu svrhu (*Riad i Idiab protiv Belgije*,* stavak 84.; *Kozacıoğlu protiv Turske* [VV], stavci 40. et seq.; *Micallef protiv Malte* [VV], stavak 58.). Podnositelj je taj koji treba odabrati pravno sredstvo koje je najprikladnije za njegov predmet. Ukratko, ako domaće pravo predviđa više usporednih pravnih sredstava u različitim pravnim područjima, od podnositelja koji je zadovoljštinu zbog navodne povrede Konvencije pokušao ostvariti putem jednog od tih pravnih sredstava nužno se ne zahtijeva da koristi druga sredstva koja u biti imaju istu svrhu (*Jasinskis protiv Latvije*, stavci 50. i 53.-54.).

© Vijeće Europe / Europski sud za ljudska prava, 2014

(d) Prigovor podnesen u biti

67. Ako je prigovor podnesen „barem u biti", tada nije potrebno da se u domaćem postupku izričito postavi pitanje nekog konkretnog prava iz Konvencije (*Castells protiv Španjolske*, stavak 32.; *Ahmet Sadik protiv Grčke*, stavak 33.; *Fressoz i Roire protiv Francuske*, stavak 38.; *Azinas protiv Cipra* [VV], stavci 40.-41.). To znači da je podnositelj, ako se nije pozvao na neku odredbu Konvencije, morao istaknuti argumente na temelju domaćeg prava s istim ili sličnim učinkom, kako bi domaćim sudovima dao priliku da prvenstveno oni poprave navodnu povredu (*Gäfgen protiv Njemačke* [VV], stavci 142., 144. i 146.; *Karapanagiotou i drugi protiv Grčke**, stavak 29. i, u odnosu na prigovor koji nije podnesen, čak niti neizravno, na najvišoj razini nadležnosti *Association Les témoins de Jéhovah protiv Francuske** (odluka)).

(e) Postojanje i prikladnost

68. Podnositelji su dužni iscrpiti sva domaća pravna sredstva raspoloživa u teoriji i praksi u relevantno vrijeme i koja mogu sami izravno koristiti - dakle, koja su dostupna, mogu pružiti zadovoljštinu u odnosu na njihove prigovore i nude razumne izglede za uspjeh (*Sejdovic protiv Italije* [VV], stavak 46.; *Paksas protiv Litve* [VV], stavak 75.).

69. Ne trebaju se iskoristiti diskrecijska niti izvanredna pravna sredstva, kojima se, na primjer, traži da sud preispita svoju odluku (*Çınar protiv Turske** (odluka); *Prystavka protiv Ukrajine* (odluka)); niti tražiti ponavljanje postupka, osim u posebnim okolnostima, primjerice, kada je u domaćem pravu utvrđeno da takav zahtjev uistinu predstavlja učinkovito pravno sredstvo (*K.S. i K.S. AG protiv Švicarske*, odluka Komisije); ili kada je ukidanje pravomoćne presude jedini način na koji tužena država može ispraviti stvar u domaćem pravnom poretku (*Kiiskinen protiv Finske* (odluka); *Nikula protiv Finske* (odluka)). Slično tome, žalba višem tijelu vlasti ne predstavlja djelotvorno pravno sredstvo (*Horvat protiv Hrvatske*, stavak 47.; *Hartman protiv Republike Češke*, stavak 66.); a to nije niti pravno sredstvo koje nije izravno dostupno podnositelju, već čije podnošenje ovisi o diskrecijskoj ocjeni posrednika (*Tănase protiv Moldavije* [VV], stavak 122.). Glede djelotvornosti žalbe koju u načelu ne treba iscrpiti (pučki pravobranitelj) u konkretnom predmetu, vidi obrazloženje u presudi *Egmez protiv Cipra*, stavci 66.-73. Konačno, domaće pravno sredstvo koje nije vezano uz konkretan rok, te stoga stvara neizvjesnost, ne može se smatrati djelotvornim (*Williams protiv Ujedinjenog Kraljevstva* (odluka), i reference citirane u tom predmetu).

70. Zahtijeva li članak 35. stavak 1. Konvencije podnošenje pojedinačnog zahtjeva Ustavnom sudu uvelike ovisi o posebnim značajkama pravnog sustava tužene države i opsega nadležnosti njezinog Ustavnog suda. Prema tome, u državi u kojoj je ta nadležnost ograničena na ocjenu ustavnosti zakonskih odredbi i njihovu usklađenost s odredbama akta više pravne snage, kandidati su dužni podnijeti tužbu Ustavnom sudu samo ako osporavaju odredbu statuta ili propisa koja je sama po sebi u suprotnosti s Konvencijom (*Grišankova i Grišankovs protiv Latvije* (odluka); *Liepājnieks protiv Latvije* (odluka.)). Međutim, to neće biti djelotvorno pravno sredstvo u slučaju kada podnositelj zahtjeva samo prigovara zbog pogrešne primjene ili tumačenja statuta ili propisa koji nisu sami po sebi neustavni (*Smirnov protiv Rusije* (odluka); *Szott-Medyńska protiv Poljske* (odluka)).

71. Kad je podnositelj koristio pravni lijek koji Sud smatra neodgovarajućim, vrijeme koje mu je za to trebalo neće prekinuti tijek šestomjesečnog roka, što bi moglo dovesti do odbacivanja zahtjeva kao nepravovremenog (*Rezgui protiv Francuske* (odluka) i *Prystavska protiv Ukrajine* (odluka)).

© Vijeće Europe / Europski sud za ljudska prava, 2014

(f) Dostupnost i djelotvornost

72. Postojanje pravnih sredstava mora biti dovoljno izvjesno ne samo u teoriji nego i u praksi. Kad se odlučuje ispunjava li neko određeno pravno sredstvo uvjete dostupnosti i djelotvornosti, treba uzeti u obzir konkretne okolnosti pojedinačnog predmeta (vidi točku 4. u daljnjem tekstu). Stav koji su zauzeli domaći sudovi mora biti dovoljno ustaljen u nacionalnom pravnom poretku. Sud je tako presudio da obraćanje (utjecanje) višem sudu prestaje biti „djelotvorno" zbog neusklađenosti sudske prakse tog suda, sve dok takva neusklađenost postoji (*Ferreira Alves protiv Portugala (br. 6)*[*], stavci 28.-29.).

57. Primjerice, Sud je smatrao da, kada podnositelj zahtjeva prigovara zbog uvjeta u pritvoru nakon što je pušten iz pritvora, pravno sredstvo koje omogućuje naknadu koje je dostupno i dovoljno – to jest, ono koje nudi razumne izglede za uspjeh – je sredstvo koje se mora iskoristiti u smislu članka 35. stavka 1. Konvencije (*Lienhardt protiv Francuske* (odluka); *Rhazali i drugi protiv Francuske* (odluka); *Ignats protiv Latvije* (odluka)).

74. Sud mora realno sagledati ne samo formalna pravna sredstva dostupna u domaćem pravnom sustavu, veći opći pravni i politički kontekst u kojemu ona djeluju, kao i osobne okolnosti podnositelja (*Akdivar i drugi protiv Turske* [VV], stavci 68.-69.; *Khashiyev i Akayeva protiv Rusije*, stavci 116.-117.). Mora ispitati je li, s obzirom na sve okolnosti predmeta, podnositelj učinio sve što bi se od njega moglo razumno očekivati, kako bi iscrpio domaća pravna sredstva (*D.H. i drugi protiv Republike Češke* [VV], stavci 116.-122.).

Treba primijetiti da granice, činjenične ili pravne, nisu *per se* prepreka iscrpljivanju domaćih pravnih sredstava. Opće je pravilo da podnositelji koji žive izvan nadležnosti države ugovornice nisu izuzeti od obveze iscrpljenja domaćih pravnih sredstava unutar te države, bez obzira na praktične poteškoće ili njihovo razumljivo osobno oklijevanje (*Demopoulos i drugi protiv Turske* (odluka) [VV], stavci 98. i 101., koji se tiču podnositeljâ koji se nisu dragovoljno podvrgnuli nadležnosti tužene države).

3. Granice primjene pravila

75. Prema „*općenito priznatim pravilima međunarodnog prava*", mogu postojati posebne okolnosti koje podnositelja oslobađaju obveze iskorištavanja dostupnih domaćih pravnih sredstva (*Sejdovic protiv Italije* [VV], stavak 55.) (i vidi točku 4. u daljnjem tekstu).

Ovo je pravilo primjenjivo i kad se utvrdi da postoji upravna praksa koja se sastoji od ponavljanja radnji nespojivih s Konvencijom, koju državne vlasti službeno toleriraju, a koja je takve naravi da postupak čini uzaludnim ili nedjelotvornim (*Aksoy protiv Turske*, stavak 52.).

U predmetima u kojima bi u praksi bilo nerazumno od podnositelja tražiti da iskoristi neko određeno pravno sredstvo, te bi to predstavljalo nerazmjernu prepreku djelotvornom ostvarivanju prava na pojedinačni zahtjev temeljem članka 34. Konvencije, Sud zaključuje da podnositelj ne mora ispuniti taj zahtjev (*Veriter protiv Francuske**, stavak 27.; *Gaglione i drugi protiv Italije**, stavak 22.).

Izricanje novčane kazne na osnovi ishoda žalbe, kad nije ukazano na nikakvu zlouporabu postupka, isključuje ovo pravno sredstvo iz kruga onih koja treba iscrpiti (*Prencipe protiv Monaka**, stavci 95.-97.).

4. Raspodjela tereta dokaza

76. Kad Vlada tvrdi da nisu iscrpljena domaća pravna sredstva, ona snosi teret dokazivanja da podnositelj nije iskoristio pravno sredstvo koje je i djelotvorno i dostupno (*Dalia protiv Francuske*, stavak 38.; *McFarlane protiv Irske* [VV], stavak 107.). Dostupnost svakog takvog pravnog sredstva mora biti dovoljno izvjesna i u pravu i u praksi (*Vernillo protiv Francuske*). Stoga osnova pravnog sredstva mora biti jasna u domaćem pravu

(*Scavuzzo-Hager i drugi protiv Švicarske** (odluka); *Norbert Sikorski protiv Poljske**, stavak 117.; *Sürmeli protiv Njemačke* [VV], stavci 110.-12.). To pravno sredstvo mora omogućiti zadovoljštinu u odnosu na podnositeljeve prigovore, te mora nuditi razumne izglede za uspjeh (*Scoppola protiv Italije (br. 2)* [VV], stavak 71.). Način korištenja i dostupnost pravnog sredstva za koje se tvrdi da postoji, uključujući njegov opseg i primjenu, moraju biti jasno postavljeni i potvrđeni ili nadopunjeni praksom ili sudskom praksom (*Mikolajová protiv Slovačke*, stavak 34.). To se primjenjuje čak i u kontekstu sustava nadahnutog *common law-om* s pisanim ustavom koji implicira postojanje prava na koje se poziva podnositelj (*McFarlane protiv Irske* [VV], stavak 117.) u kojemu se radilo o pravnom sredstvu dostupnom u teoriji gotovo dvadeset pet godina, ali nikada korištenom.

Jasno je kako će tvrdnje Vlade imati veću težinu ako dostavi primjere iz nacionalne sudske prakse (*Doran protiv Irske*; *Andrášik i drugi protiv Slovačke* (odluka); *Di Sante protiv Italije** (odluka); *Giummarra i drugi protiv Francuske** (odluka); *Paulino Tomás protiv Portugala* (odluka); *Johtti Sapmelaccat Ry i drugi protivFinske* (odluka)). Navedene odluke trebaju u načelu biti donesene prije nego što je zahtjev podnesen (*Norbert Sikorski protiv Poljske*, stavak 115.), te biti relevantne za taj predmet (*Sakhnovskiy protiv Rusije* [VV], stavci 43.-44.); vidi, međutim, načela (u daljnjem tekstu) koja se odnose na stvaranje novog pravnog sredstva dok je postupak u tijeku pred Sudom.

77. Kad Vlada tvrdi da se podnositelj pred nacionalnim sudovima mogao izravno pozvati na Konvenciju, ona će stupanj izvjesnosti takvog pravnog sredstva morati dokazati konkretnim primjerima (*Slavgorodski protiv Estonije* (odluka). Isto vrijedi i za pravno sredstvo za koje se tvrdi da se izravno temelji na određenim općim odredbama nacionalnog Ustava (*Kornakovs protiv Latvije*, stavak 84.).

78. Sud je bolje prihvaćao ove argumente ako je nacionalni zakonodavac uveo konkretno pravno sredstvo za rješavanje prekomjerne duljine sudskog postupka (*Brusco protiv Italije* (odluka); *Slaviček protiv Hrvatske* (odluka)). Vidi također *Scordino protiv Italije (br. 1.)* [VV], stavci 136.-48. Suprotno tome vidi *Merit protiv Ukrajine*, stavak 65.

79. Nakon što Vlada dokaže da je podnositelj imao na raspolaganju odgovarajuće i djelotvorno pravno sredstvo, podnositelj treba dokazati slijedeće:

– da je to pravno sredstvo uistinu iskorišteno (*Grässer protiv Njemačke* (odluka)); ili

– da je to pravno sredstvo u konkretnim okolnostima predmeta iz nekog razloga neodgovarajuće i nedjelotvorno (*Selmouni protiv Francuske* [VV], stavak 76. – na primjer, u slučaju prekomjernog odugovlačenja u provođenju istrage – *Radio France i drugi protiv Francuske* (odluka), stavak 34.; ili da se radi o pravnom sredstvu koje je inače dostupno, kao što je na primjer revizija, ali koje, u svjetlu stava zauzetog u sličnim predmetima,u okolnostima konkretnog predmeta nije bilo djelotvorno: *Scordino protiv Italije* (odluka); *Pressos Compania Naviera S.A. i drugi protiv Belgije*, stavci 26. i 27.), čak i kad se radi o novijim odlukama (*Gas i Dubois protiv Francuske* (odluka)). Ovo se primjenjuje i ako podnositelj ne može svoj zahtjev podnijeti izravno odnosnom sudu (*Tănase protiv Moldavije* [VV], stavak 122.). U određenim posebnim okolnostima se u sličnim situacijama može naći više podnositeljâ, od kojih neki nisu podnijeli svoje zahtjeve sudu o kojem govori Vlada, što nisu ni morali učiniti jer se u praksi pokazalo da je domaće pravno sredstvo koje su drugi podnositelji iskoristili bilo nedjelotvorno, pa bi takvo bilo i u njihovim predmetima (*Vasilkoski i drugi protiv Makedonije*, stavci 45.-46.; *Laska i Lika protiv Albanije*, stavci 45.-48.). To se, međutim, primjenjuje samo iznimno (usporedi *Saghinadze i drugi protiv Gruzije*, stavci 81.-83.); ili

– da su postojale posebne okolnosti koje su podnositelja oslobodile obveze ispunjenja tog zahtjeva (*Akdivar i drugi protiv Turske* [VV], stavci 68.-75.; *Sejdovic protiv Italije* [VV], stavak 55. i *Veriter protiv Francuske**, stavak 60.).

© Vijeće Europe / Europski sud za ljudska prava, 2014

80. Jedan takav čimbenik mogao bi nastati kad nacionalne vlasti, suočene s ozbiljnim navodima o nepropisnom ponašanju ili nanošenju štete od strane zastupnikâ države, ostanu potpuno pasivne, te, na primjer, ne provedu istragu ili ne ponude pomoć. U takvim se okolnostima može reći da se teret dokaza ponovno prebacuje, tako da sada tužena država mora dokazati što je poduzela kao odgovor na opseg i težinu pitanja koja su predmet prigovora (*Demopoulos i drugi protiv Turske* (odluka) [VV], stavak 70.).

81. Puke dvojbe podnositelja glede djelotvornosti konkretnog pravnog sredstva neće ga osloboditi obveze da ga iskoristi (*Epözdemir protiv Turske* (odluka); *Miloševič protiv Nizozemske* (odluka); *Pellegriti protiv Italije** (odluka); *MPP Golub protiv Ukrajine* (odluka)). Suprotno tome, u interesu je podnositelja da svoj zahtjev podnese odgovarajućem sudu, kako bi mu dao priliku da postojeća prava razvije kroz svoju ovlast tumačenja (*Ciupercescu protiv Rumunjske**, stavak 169.). U pravnom sustavu koji predviđa ustavnu zaštitu temeljnih prava oštećeni pojedinac dužan je testirati opseg te zaštite, a u *common-law* sustavu treba domaćim sudovima dati priliku da ta prava razviju tumačenjem (*A, B i C protiv Irske* [VV], stavak 142.). Ali, kad predloženo pravno sredstvo u stvari ne nudi razumne izglede za uspjeh, na primjer u svjetlu utvrđene domaće sudske prakse, tada činjenica da ga podnositelj nije iskoristio nije nikakva prepreka za dopuštenost zahtjeva (*Pressos Compania Naviera S.A. i drugi protiv Belgije*, stavak 27.; *Carson i drugi protiv Ujedinjenog Kraljevstva* [VV], stavak 58.).

5. Postupovni vidovi

82. O tome je li podnositelj poštivao zahtjev iscrpljivanja domaćih pravnih sredstva u pravilu se odlučuje s obzirom na datum kada je zahtjev podnesen Sudu (*Baumann protiv Francuske**, stavak 47.), uz iznimke koje mogu biti opravdane osobitim okolnostima predmeta (vidi točku 6. u daljnjem tekstu). No Sud ipak prihvaća da do posljednje faze korištenja tih pravnih sredstava može doći kratko nakon podnošenja zahtjeva, ali prije utvrđenja o dopuštenosti (*Karoussiotis protiv Portugala**, stavak 57.).

83. Kad Vlada namjerava tvrditi da nisu iscrpljena domaća pravna sredstva, ona to treba učiniti u svom očitovanju prije donošenja odluke o dopuštenosti, u mjeri u kojoj joj to karakter tog odgovora na zahtjev i okolnosti dozvoljavaju, iako mogu postojati iznimne okolnosti koje oslobađaju te obveze (vidi *Mooren protiv Njemačke* [VV], stavak 57. i predmete na koje se upućuje u tom predmetu, stavci 58.-59.).

Nije neuobičajeno da se prigovor neicrpljivanja domaćih pravnih sredstava spoji s pitanjem osnovanosti zahtjeva, osobito u predmetima koji se tiču postupovnih obveza ili jamstava, na primjer, kod zahtjeva koji se odnose na postupovni vid članka 2. (*Dink protiv Turske**, stavci 56.-58.) ili na članak 3. u svezi članka 6. (*Scoppola protiv Italije (br. 2)* [VV], stavak 126.); članak 8. (*A, B i C protiv Irske* [VV], stavak 155.), članak 13. (*Sürmeli protiv Njemačke* [VV], stavak 78. i *M.S.S. protiv Belgije i Grčke* [VV], stavak 336.).

6. Stvaranje novih pravnih sredstava

84. Ocjena jesu li iscrpljena domaća pravna sredstva u pravilu se daje s obzirom na stanje postupka na dan kada je zahtjev podnesen Sudu. Međutim, nakon stvaranja novih pravnih sredstava ovo je pravilo podložno iznimkama (vidi *İçyer protiv Turske* (odluka), stavci 72. et seq.). Sud je odstupio od ovog pravila, osobito u predmetima u vezi duljine postupka (*Predil Anstalt protiv Italije** (odluka); *Bottaro protiv Italije** (odluka); *Andrášik i drugi protiv Slovačke* (odluka); *Nogolica protiv Hrvatske* (odluka); *Brusco protiv Italije* (odluka); *Korenjak protiv Slovenije* (odluka), stavci 66.-71.; *Techniki Olympiaki A.E. protiv Grčke* (odluka)); ili u predmetima u vezi novog pravnog sredstva za naknadu štete nastale

miješanjem u vlasnička prava (*Charzyński protiv Poljske* (odluka) i *Michalak protiv Poljske* (odluka); *Demopoulos i drugi protiv Turske* (odluka) [VV]) ili neizvršenja domaćih presuda (*Nagovitsyn i Nalgiyev protiv Rusije* (odluka), stavci 36.-40.; *Balan protiv Moldavije* (odluka)); ili prenapučenosti zatvora (*Łatak protiv Poljske* (odluka)).

Sud uzima u obzir djelotvornost i dostupnost naknadno uvedenih pravnih sredstava (*Demopoulos i drugi protiv Turske* (odluka) [VV], stavak 88.); za predmet u kojem novo pravno sredstvo nije djelotvorno u konkretnom slučaju, vidi *Parizov protiv Makedonije*, stavci 41.-47;za predmet u kojemu je novo ustavnopravno sredstvo djelotvorno vidi *Cvetković protiv Srbije*, stavak 41.

Vezano uz datum od kojega je pošteno tražiti od podnositelja da koristi pravno sredstvo koje je kao novo ugrađeno u pravosudni sustav neke države nakon promjene sudske prakse, Sud je smatrao kako ne bi bilo pošteno zahtijevati iscrpljivanje takvog novog pravnog sredstva bez davanja razumnog roka pojedincima da se upoznaju sa sudskom odlukom (*Broca i Texier-Micault protiv Francuske*, stavak 20.). Opseg "razumnog roka" ovisi o okolnostima svakog pojedinog predmeta, ali Sud je općenito utvrdio da on iznosi oko šest mjeseci (ibid.; *Depauw protiv Belgije* (odluka)). Primjerice, u predmetu *Leandro Da Silva protiv Luksemburga*, stavak 50., razdoblje je iznosilo osam mjeseci od donošenja domaće odluke u pitanju te tri i pol mjeseca od njezine objave. Vidi također *McFarlane protiv Irske* [VV], stavak 117.; za novo pravno sredstvo uvedeno nakon probne presude: *Fakhretdinov i drugi protiv Rusije* (odluka), stavci 36.-44.; a za odstupanje od domaće sudske prakse: *Scordino protiv Italije (br. 1)* [VV], stavak 147.

Sud je u predmetima *Scordino protiv Italije (br. 1)* [VV] i *Cocchiarella protiv Italije* [VV] uputio na značajke koje mora imati domaće pravno sredstvo da bi bilo djelotvorno u predmetima koji se odnose na duljinu postupka (vidi također i noviji predmet *Vassilios Athanasiou i drugi protiv Grčke**, stavci 54.-56.). U pravilu ne treba iscrpiti pravno sredstvo koje nema preventivni ili kompenzacijski učinak u odnosu na duljinu postupka (*Puchstein protiv Austrije*, stavak 31.). Pravni lijek koji se odnosi na duljinu postupka naročito mora funkcionirati bez prekomjernih odugovlačenja i osigurati odgovarajuću razinu zadovoljštine (*Scordino protiv Italije (br. 1)* [VV], stavci 195. i 204.-07.).

85. Kad Sud utvrdi postojanje strukturnih ili općenitih nedostataka u domaćem pravu ili praksi, on od države može zatražiti ispitivanje situacije i, ako je to potrebno, poduzimanje djelotvornih mjera kojima će spriječiti podnošenje predmeta iste vrste Sudu (*Lukenda protiv Slovenije*, stavak 98.). Sud može zaključiti da država treba promijeniti postojeći domet pravnih lijekova ili dodati nove kako bi osigurala uistinu djelotvornu zadovoljštinu za povrede konvencijskih prava (vidi, na primjer, pilot presude u predmetima *Xenides-Arestis protiv Turske*, stavak 40. i *Burdov protiv Rusije (br. 2)*, stavci 42., 129. et seq. i 140.). Posebnu pozornost treba posvetiti potrebi da se osiguraju djelotvorna domaća pravna sredstva (vidi pilot presudu u predmetu *Vassilios Athanasiou i drugi protiv Grčke**, stavak 41.).

Kad je tužena država uvela novo pravno sredstvo, Sud će ispitati je li ono djelotvorno (na primjer, *Robert Lesjak protiv Slovenije*, stavci 34.-55.; *Demopoulos i drugi protiv Turske* (odluka) [VV], stavak 87.). To će učiniti ispitivanjem okolnosti svakog predmeta; njegov zaključak o učinkovitosti novog zakonodavnog okvira mora se temeljiti na njegovoj praktičnoj primjeni (*Nogolica protiv Hrvatske* (odluka)). Međutim, niti činjenica da sudska ili upravna praksa još nije nastala u pogledu primjene tog okvira, niti rizik da postupak može potrajati dosta vremena ne mogu sami po sebi učiniti novo pravno sredstvo neučinkovitim (*Nagovitsyn i Nalgiyev protiv Rusije* (odluka), stavak 30.).

58. Ako Sud utvrdi da je novo pravno sredstvo učinkovito, to znači da su ostali podnositelji zahtjeva u sličnim predmetima dužni iskoristiti to novo pravno sredstvo, ako za podnošenje nije protekao prekluzivni rok. Proglasio je takve zahtjeve nedopuštenim temeljem

 © Vijeće Europe / Europski sud za ljudska prava, 2014

članka 35. stavka 1., čak i ako su bili podneseni prije stvaranja novog pravnog sredstva (*Grzinčič protiv Slovenije*, stavci 102.-10.; *İçyer protiv Turske* (odluka), stavci 74. et seq.).

Ovo se odnosi na domaća pravna sredstva koja su postala dostupna nakon što su zahtjevi već bili podneseni. Pri ocjenjivanju jesu li postojale iznimne okolnosti zbog kojih su podnositelji morali iskoristiti takvo pravno sredstvo osobito će se uzeti u obzir narav novih domaćih propisa i kontekst u kojemu su uvedeni (*Fakhretdinov i drugi protiv Rusije* (odluka), stavak 30.). U ovom je predmetu Sud presudio da djelotvorno domaće pravno sredstvo, uvedeno nakon pilot presude u kojoj je Sud naložio uvođenje takvog pravnog sredstva, treba iskoristiti prije nego što podnositelji podnesu zahtjev Sudu.

Sud je i pobliže odredio uvjete za primjenu članka 35. stavka 1. prema danu podnošenja zahtjeva (ibid., stavci 31.-33.; vidi također *Nagovitsyn i Nalgiyev protiv Rusije* (odluka), stavci 29. et seq. i 42.).

B. Nepoštivanje roka od šest mjeseci

Članak 35. stavak 1. – Uvjeti dopuštenosti

„Sud može razmatrati predmet samo nakon što su iscrpljena sva raspoloživa domaća pravna sredstva, u skladu s općeprihvaćenim pravilima međunarodnog prava i unutar razdoblja od šest mjeseci od dana donošenja konačne odluke.“

1. Svrha pravila

87. Osnovna svrha pravila o šest mjeseci je održavanje pravne sigurnosti osiguravanjem da će se pitanja postavljena temeljem Konvencije ispitati u razumnom roku te spriječiti da vlasti i druge zainteresirane osobe budu u stanju nesigurnosti kroz dugo vremensko razdoblje. Ono također pruža potencijalnom podnositelju zahtjeva vrijeme da razmisli hoće li podnijeti zahtjev i, ako je to slučaj, da odluči o konkretnim prigovorima i argumentima koje će iznijeti, te olakšava utvrđivanje činjeničnog stanja u predmetu, budući da s prolaskom vremena svako pošteno ispitivanje iznesenih pitanja postaje problematično (*Sabri Günes protiv Turske* [VV], stavak 39.).

88. To pravilo označava vremensko ograničenje nadzora kojeg izvršava Sud te ukazuje i pojedincima i državnim vlastima, na razdoblje nakon kojega takav nadzor više nije moguć. Ono odražava želju Visokih ugovornih stranaka za sprječavanjem stalnog dovođenja u pitanje prošlih presuda te predstavlja legitimnu brigu za red, stabilnost i mir (*Idalov protiv Rusije* [VV], stavak 128.; *Sabri Günes protiv Turske* [VV], stavak 40.).

89. Pravilo o šest mjeseci je pravilo javne politike i Sud ga ima pravo primijeniti na vlastitu inicijativu, čak i ako Vlada ne uloži taj prigovor (ibid., stavak 29.).

90. Pravilom o šest mjeseci ne može se od podnositelja tražiti da svoj prigovor Sudu podnese prije nego što je njegov položaj u svezi istog pitanja konačno riješen na domaćoj razini (*Varnava i drugi protiv Turske* [VV], stavak 157.; *Chapman protiv Belgije* (odluka), stavak 34.).

© Vijeće Europe / Europski sud za ljudska prava, 2014

2. Datum od kojega počinje teći rok od šest mjeseci

(a) Konačna odluka

91. Rok od šest mjeseci teče od konačne odluke donesene u postupku iscrpljivanja domaćih pravnih sredstava (*Paul i Audrey Edwards protiv Ujedinjenog Kraljevstva* (odluka)). Podnositelj mora na redovan način iskoristiti pravna sredstva za koja je vjerojatno da će biti djelotvorna i dostatna (*Moreira Barbosa protiv Portugala* (odluka)).

92. Mogu se uzeti u obzir samo uobičajena i djelotvorna pravna sredstva, jer podnositelj ne može produljiti strogi rok koji nameće Konvencija pokušavajući podnijeti pogrešne ili neprikladne zahtjeve tijelima ili ustanovama koje nemaju ovlasti ili nadležnosti ponuditi djelotvornu zadovoljštinu za prigovor izjavljen na temelju Konvencije (*Fernie protiv Ujedinjenog Kraljevstva* (odluka)).

93. Ne mogu se uzeti u obzir pravna sredstva čije korištenje ovisi o diskrecijskim ovlastima javnih službenika, te zbog toga nisu izravno dostupna podnositelju. Slično tome, pravna sredstva koja nemaju točno određene rokove stvaraju neizvjesnost i rok od šest mjeseci iz članka 35. stavku 1. čine beznačajnim (*Williams protiv Ujedinjenog Kraljevstva* (odluka)).

94. Članak 35. stavak 1. u pravilu ne traži da podnositelji zatraže ponavljanje postupka ili iskoriste slično izvanredno pravno sredstvo, te ne dopušta produljenje roka od šest mjeseci zbog toga što su korištena takva pravna sredstva (*Berdzenishvili protiv Rusije* (odluka); *Tucka protiv Ujedinjenog Kraljevstva (br. 1)* (odluka)). Međutim, ako je izvanredni pravni lijek jedini pravni lijek koji je na raspolaganju podnositelju, rok od šest mjeseci može se računati od dana kad je donesena odluka o tom pravnom sredstvu (*Ahtinen protiv Finske* (odluka)).

Zahtjev u kojem podnositelj podnese svoje prigovore u roku od šest mjeseci od odluke kojom je odbijen njegov ili njezin zahtjev za ponavljanje postupka je nedopušten jer ta odluka nije „*konačna odluka*“ (*Sapeyan protiv Armenije*, stavak 23.).

U predmetima u kojima je došlo do ponavljanja postupka ili u kojima je konačna odluka ponovno razmatrana, tijek roka od šest mjeseci bit će prekinut u odnosu na prvotni postupak ili konačnu odluku samo u odnosu na ona pitanja iz Konvencije koja su poslužila kao osnova za takvo ponovno razmatranje ili ponavljanje i koja su bila predmetom ispitivanja pred tijelom nadležnim za izvanredni pravni lijek (ibid., stavak 24.).

(b) Polazna točka

59. Pravilo o šest mjeseci je autonomno i mora se tumačiti i primjenjivati na činjenice svakog pojedinačnog predmeta kako bi se osiguralo učinkovito ostvarivanje prava na podnošenje pojedinačnog zahtjeva. Iako je uzimanje u obzir domaćeg prava i prakse važan aspekt, ono nije presudno u određivanju polazne točke razdoblja od šest mjeseci (*Sabri Günes protiv Turske* [VV], stavci 52. i 55.).

(i) Saznanje o odluci

96. Rok od šest mjeseci počinje teći od dana kad je podnositelj i/ili njegov zastupnik imao dovoljno saznanja o konačnoj domaćoj odluci (*Koç i Tosun protiv Turske** (odluka)).

97. Država koja se poziva na nepoštivanje roka od šest mjeseci treba dokazati kojeg je dana podnositelj postao svjestan konačne domaće odluke (*Şahmo protiv Turske** (odluka)).

(ii) Dostava odluke

98. Dostava podnositelju: kad podnositelj ima pravo na automatsku dostavu otpravka konačne domaće odluke, predmet i svrha članka 35. stavka 1. Konvencije najbolje će biti

 © Vijeće Europe / Europski sud za ljudska prava, 2014

ispunjeni ako se računa da rok od šest mjeseci teče od dana dostave otpravka odluke (*Worm protiv Austrije*, stavak 33.).

99. Dostava odvjetniku: rok od šest mjeseci teče od dana kad je odvjetnik podnositelja postao svjestan odluke kojom je okončano iscrpljivanje domaćih pravnih sredstava, bez obzira na činjenicu da je podnositelj postao svjestan te odluke tek kasnije (*Çelik protiv Turske* (odluka)).

(iii) Nema dostave odluka

100. Kad u domaćem pravu nije predviđena dostava, primjereno je smatrati da je početna točka dan kad je ta odluka postala konačna, a to je kad stranke svakako mogu saznati njen sadržaj (*Papachelas protiv Grčke* [VV], stavak 30.). Podnositelj ili njegov/njezin odvjetnik moraju dokazati dužnu revnost u pribavljanju primjerka odluke pohranjene u tajništvu suda (*Ölmez protiv Turske** (odluka)).

(iv) Nema dostupnog pravnog sredstva

101. Kad je od početka jasno da podnositelj nema nikakvo djelotvorno pravno sredstvo, rok od šest mjeseci teče od dana kad se dogodila radnja kojoj se prigovara ili od dana kad je podnositelj izravno pogođen ili kad je postao svjestan takve radnje ili imao saznanje o njenim negativnim učincima (*Dennis i drugi protiv Ujedinjenog Kraljevstva* (odluka); *Varnava i drugi protiv Turske* [VV], stavak 157.).

102. Kad podnositelj iskoristi naizgled postojeće pravno sredstvo i tek naknadno postane svjestan okolnosti koje to pravno sredstvo čine nedjelotvornim, može biti prikladno smatrati da rok od šest mjeseci počinje teći od dana kad je podnositelj prvi puta postao svjestan ili trebao postati svjestan tih okolnosti (*Varnava i drugi protiv Turske* [VV], stavak 158.).

(v) Trajno stanje

103. Pojam „*trajno stanje*" odnosi se na takvo stanje koje trajnim djelovanjem države ili djelovanjem u njeno ime čini podnositelje žrtvama. Činjenica da neki događaj ima značajne posljedice kroz određeno vremensko razdoblje ne znači da je taj događaj proizveo „*trajno stanje*" (*Iordache protiv Rumunjske**, stavak 49.).

104. Kad navodna povreda predstavlja trajnu situaciju protiv koje nije na raspolaganju niti jedno domaće pravno sredstvo, razdoblje od šest mjeseci počinje teći tek kada situacija završi (*Sabri Güneş protiv Turske* [VV], stavak 54.; *Varnava i drugi protiv Turske* [VV], stavak 159.; *Ülke protiv Turske* (odluka)). Sve dok takvo stanje traje, ne primjenjuje se rok od šest mjeseci (*Iordache protiv Rumunjske**, stavak 50.).

3. Istek roka od šest mjeseci

60. Vrijeme počinje teći prvi sljedeći dan nakon dana kad je konačna odluka javno objavljena, ili kad su podnositelj ili njegov zastupnik o njoj obaviješteni, i ističe šest kalendarskih mjeseci kasnije, bez obzira na stvarno trajanje tih kalendarskih mjeseci (*Otto protiv Njemačke* (odluka)).

61. Poštivanje roka od šest mjeseci utvrđuje se pomoću kriterija specifičnih za Konvenciju, a ne kriterija iz domaćeg zakonodavstva svake tužene države (*Benet Praha, spol. s r.o., protiv Republike Češke* (odluka); *Poslu i drugi protiv Turske*, stavak 10.). Primjenom vlastitih kriterija Suda pri izračunavanju vremenskih rokova, neovisno o domaćim propisima, nastoji se osigurati pravna sigurnost i provođenje pravde, a time i praktično i učinkovito funkcioniranje mehanizma Konvencije (*Sabri Güneş protiv Turske* [VV], stavak 56.).

© Vijeće Europe / Europski sud za ljudska prava, 2014

62. Činjenica da posljednji dan roka od šest mjeseci pada u subotu, nedjelju ili na službeni praznik i da se u takvoj situaciji, prema domaćem zakonu, vremenski rokovi produžuju na sljedeći radni dan ne utječe na utvrđivanje *dies ad quem* (ibid., stavci 43. i 61.).

63. Sud može utvrditi dan isteka roka od šest mjeseci koji se razlikuje od dana koji je navela tužena država (*İpek protiv Turske* (odluka)).

4. Dan podnošenja zahtjeva

(a) Popunjeni obrazac zahtjeva

64. Prema pravilu 47. Poslovnika Suda, koji je stupio na snagu 1. siječnja 2014. godine, datumom podnošenja zahtjeva u smislu članka 35. stavka 1. Konvencije smatra se datum kada je obrazac zahtjeva koji zadovoljava uvjete tog pravila poslan Sudu. Zahtjev mora sadržavati sve tražene informacije u relevantnim dijelovima obrasca te je uz njega potrebno priložiti preslike relevantnih popratnih dokumenata. Osim ako nije drukčije određeno pravilom 47., samo će podnošenje u cijelosti popunjenog obrasca prekinuti tijek šestomjesečnog roka (Praktične upute za pokretanje postupka, stavak 1.).

(b) Punomoć

65. Kada podnositelj zahtjeva odluči da njegov ili njezin zahtjev podnese zastupnik, potrebno je dostaviti Sudu izvornik punomoći ili obrasca ovlaštenja potpisan od strane podnositelja zahtjeva (pravilo 47. stavak 3.1 (d) Poslovnika Suda; vidi također *Kaur protiv Nizozemske* (odluka), stavak 11. *in fine*). U nedostatku takvog ovlaštenja, zahtjev se ne može smatrati valjanim i bit će odbačen od strane Suda zbog nepostojanja svojstva "žrtve" ili čak kao zlouporaba prava na podnošenje zahtjeva (*Kokhreidze i Ramishvili protiv Gruzije* (odluka), stavak 16.).

66. Uredno popunjen obrazac punomoći sastavni je dio zahtjeva u smislu pravila 45. i 47. Poslovnika Suda i propust dostavljanja tog obrasca može imati izravne posljedice na datum podnošenja zahtjeva (ibid., stavak 17.).

(c) Datum slanja

67. Datumom podnošenja zahtjeva smatra se datum na poštanskom žigu kada je podnositelj zahtjeva poslao uredno popunjeni obrazac zahtjeva Sudu (pravilo 47. stavak 6. (a) Poslovnika Suda; vidi također *Abdulrahman protiv Nizozemske* (odluka.); *Brežec protiv Hrvatske*, stavak 29.).

68. Samo posebne okolnosti – kao što je nemogućnost utvrđivanja kada je zahtjev poslan – mogu opravdati drugačiji pristup: primjerice, datum na obrascu zahtjeva ili, u nedostatku istoga, datum kada je Tajništvo suda zaprimilo obrazac (*Bulinwar OOD i Hrusanov protiv Bugarske*, stavci 30.-32.).

69. Podnositelji zahtjeva ne mogu biti odgovorni za kašnjenja u poštanskom prometu koja mogu utjecati na njihovu prepisku sa Sudom (*Anchugov i Gladkov protiv Rusije*, stavak 70.).

(d) Slanje telefaksom

70. Zahtjevi poslani putem telefaksa neće prekinuti tijek šestomjesečnog roka. Podnositelji zahtjeva moraju poslati i potpisani izvornik poštom unutar istog roka od šest mjeseci (Praktične upute za pokretanje postupka, stavak 3.).

© Vijeće Europe / Europski sud za ljudska prava, 2014

(e) Određivanje prigovora

116. Prigovor određuju činjenice navedene u njemu, a ne samo pravne osnove i tvrdnje na koje se poziva (*Scoppola protiv Italije (br. 2)* [VV], stavak 54.).

(f) Naknadni prigovori

117. Što se tiče prigovora koji nisu sadržani u prvotnom zahtjevu, tijek roka od šest mjeseci ne prekida se do dana kad je prigovor prvo podnesen tijelu Konvencije (*Allan protiv Ujedinjenog Kraljevstva* (odluka)).

118. Prigovori podneseni nakon proteka roka od šest mjeseci mogu se ispitati samo ako predstavljaju posebne vidove prvotnih prigovora podnesenih u roku od šest mjeseci (*Sâmbata Bihor Greco-Catholic Parish protiv Rumunjske** (odluka)).

119. Sama činjenica da se podnositelj u svom zahtjevu pozvao na članak 6. nije dovoljna da bi predstavljala uvod u sve naknadne prigovore podnesene na temelju te odredbe, ako prvotno nije dana nikakva naznaka o činjeničnoj osnovi prigovora i naravi navodne povrede (*Allan protiv Ujedinjenog Kraljevstva* (odluka); *Adam i drugi protiv Njemačke* (odluka)).

120. Dostavljanje dokumenata iz domaćeg postupka nije dovoljno da bi predstavljalo uvod u podnošenje svih naknadnih prigovora koji se temelje na tom postupku. Za podnošenje prigovora i prekidanje roka od šest mjeseci traže se neke, doduše sažete, naznake naravi navodne povrede na temelju Konvencije (*Božinovski protiv Makedonije* (odluka)).

5. Posebne situacije

(a) Primjenjivost vremenskih ograničenja na trajna stanja koja se odnose na pravo na život, dom i vlasništvo

71. Iako ne postoji precizno određen trenutak od kojeg bi rok od šest mjeseci počeo teći, Sud je podnositeljima zahtjeva koji žele prigovoriti zbog kontinuiranog propusta u istraživanju nestanaka u situacijama opasnima po život nametnuo obvezu revnosti i inicijative. U tim slučajevima, podnositelji zahtjeva ne mogu unedogled čekati prije pokretanja postupka u Strasbourgu. Oni moraju podnijeti svoje prigovore bez neopravdanog odgađanja (*Varnava i drugi protiv Turske* [VV], stavci 161.-66.).

72. Isto tako, u slučajevima u kojima se radi o navodnoj kontinuiranoj povredi prava vlasništva ili dom u kontekstu dugogodišnjeg sukoba, može doći do trenutka kada podnositelj zahtjeva treba iznijeti svoj predmet jer daljnje pasivno ponašanje u odnosu na nepromijenjeno stanje više neće biti opravdano. Kada je podnositelj zahtjeva postao svjestan ili je trebao biti svjestan da ne postoji realna nada da će dobiti ponovni pristup svojem vlasništvu i domu u doglednoj budućnosti, neobjašnjeno ili prekomjerno kašnjenje u podnošenju zahtjeva može dovesti do odbacivanja zahtjeva kao nepravovremenog. U složenoj postkonfliktnoj situaciji rokovi moraju biti izdašni, kako bi se omogućilo smirivanje situacije te kako bi se omogućilo podnositeljima da prikupe sveobuhvatne informacije o dobivanju rješenja na domaćoj razini (*Sargsyan protiv Azerbajdžana* (odluka) [VV], stavci 140.-41.; *Chiragov i drugi protiv Armenije* (odluka) [VV], stavci 141.-42.).

(b) Uvjeti primjene pravila o šest mjeseci u slučajevima višestrukih razdoblja pritvora temeljem članka 5. stavka 3. Konvencije

123. Višestruka, uzastopna razdoblja pritvora treba gledati u cjelini, a rok od šest mjeseci treba početi teći od kraja posljednjeg razdoblja (*Solmaz protiv Turske*, stavak 36.).

© Vijeće Europe / Europski sud za ljudska prava, 2014

73. Kada je pritvor optuženika podijeljen na nekoliko neuzastopnih razdoblja, ta razdoblja ne trebaju se računati kao cjelina, već odvojeno. Stoga, nakon što je oslobođen, podnositelj zahtjeva dužan je podnijeti prigovor koji ima u vezi pritvora u roku od šest mjeseci od datuma kada je stvarno pušten na slobodu. Međutim, kada ta razdoblja čine dio istog kaznenog postupka protiv podnositelja zahtjeva, Sud, pri procjeni cjelokupne razumnosti pritvora u smislu članka 5. stavka 3., može uzeti u obzir činjenicu da je podnositelj zahtjeva ranije proveo vrijeme u pritvoru do suđenja (*Idalov protiv Rusije* [VV], stavci 129.-30.).

C. Anoniman zahtjev

Članak 35. stavak 2. (a) – Uvjeti dopuštenosti

„2. Sud neće razmatrati niti jedan pojedinačni zahtjev podnesen na temelju članka 34. koji je
(a) anoniman;…“†

74. Podnositelj zahtjeva mora biti propisno identificiran u obrascu zahtjeva (pravilo 47. stavak 1. (a) Poslovnika Suda). Sud može odlučiti da se identitet podnositelja zahtjeva ne smije objaviti javnosti (pravilo 47. stavak 4.); u tom slučaju, podnositelj zahtjeva bit će označen svojim inicijalima ili jednostavno slovom.

75. Sud je jedini nadležan za utvrđivanje je li neki zahtjev anoniman u smislu članka 35. stavka 2. (a) (*Sindicatul Păstorul cel Bun protiv Rumunjske* [VV], stavak 69.) Ukoliko tužena Vlada sumnja u vjerodostojnost zahtjeva, o tome mora pravodobno obavijestiti Sud. (ibid.).

1. Anoniman zahtjev

127. Smatra se da je zahtjev Europskom sudu za ljudska prava anoniman kad u spisu predmeta nema naznake niti jednog elementa koji bi Sudu omogućio da identificira podnositelja (*“Blondje” protiv Nizozemske* (odluka)). U niti jednom se dostavljenom obrascu ili dokumentu ne spominju imena, nego samo reference i pseudonimi, a punomoć je potpisana sa „X“: identitet podnositelja nije otkriven.

128. Zahtjev koji je u ime neidentificiranih osoba podnijela udruga koja ne tvrdi da je sama žrtva, nego prigovara povredi prava na privatni život u ime neidentificiranih pojedinaca, koji su time postali podnositelji za koje je udruga izjavila da ih zastupa, smatrao se anonimnim: (*Federation of French Medical Trade Unions i National Federation of Nurses protiv Francuske* (odluka)).

2. Neanoniman zahtjev

76. Članak 35. stavak 2. (a) Konvencije nije primjenjiv u slučajevima kada su podnositelji zahtjeva dostavili činjenične i pravne informacije pomoću kojih ih Sud može identificirati i utvrditi njihove veze s činjenicama u predmetu i podnesenim prigovorom (*Sindicatul Păstorul cel Bun protiv Rumunjske* [VV], stavak 71.).

130. Zahtjev podnesen pod izmišljenim imenima**:** pojedinci koji koriste pseudonime i objašnjavaju Sudu da zbog konteksta oružanog sukoba ne smiju obznaniti svoja stvarna imena kako bi zaštitili članove svoje obitelji i prijatelje. Našavši da su „u pozadini taktike skrivanja pravih identiteta iz razumljivih razloga bili stvarni ljudi koje je moguće identificirati na

†. "Anoniman" zahtjev u smislu članka 35. stavka 2. (a) Konvencije treba razlikovati od pitanja neotkrivanja javnosti identiteta podnositelja zahtjeva odstupanjem od redovnog pravila javnog pristupa informacijama u postupku pred Sudom, kao i od pitanja povjerljivosti pred Sudom (vidi pravila 33. i 47. stavak 4. Poslovnika Suda i praktičnih uputa u njegovom dodatku).

© Vijeće Europe / Europski sud za ljudska prava, 2014

temelju dovoljnog broja pokazatelja, različitih od njihovih imena…“ i utvrdivši „postojanje dovoljno bliske veze između podnositelja i događaja o kojima je riječ“, Sud nije smatrao da je zahtjev anoniman (*Shamayev i drugi protiv Gruzije i Rusije* (odluka)). Vidi također *Shamayev i drugi protiv Gruzije i Rusije*, stavak 275.

131. Zahtjevi koje je podnijelo crkveno tijelo ili udruga s vjerskim i filozofskim ciljevima, pri čemu nije obznanjen identitet njegovih članova, nisu odbijeni kao anonimni (članci 9., 10. i 11. Konvencije), vidi *Omkarananda i the Divine Light Zentrum protiv Švicarske* (odluka Komisije).

D. U osnovi isti

Članak 35. stavak 2. (b) – Uvjeti dopuštenosti

“2. Sud neće razmatrati niti jedan pojedinačni zahtjev podnesen na temelju članka 34. koji je:

…

(b) u osnovi isti kao neki predmet što ga je Sud već ispitivao, ili koji je već podvrgnut nekom drugom međunarodnom postupku istrage ili rješavanja te ako ne sadrži nikakve nove relevantne činjenice.”

77. Zahtjev će biti odbačen na temelju članka 35. stavka 2. (b) Konvencije kada je u osnovi isti kao neki predmet što ga je već ispitivao Sud ili neki drugi međunarodni postupak istrage ili rješavanja te ako ne sadrži nikakve nove relevantne činjenice.

1. U osnovi isti kao neki predmet što ga je Sud već ispitivao

78. Svrha prvog aspekta članka 35. stavka 2. (b) je osigurati konačnost odluka Suda i spriječiti podnositelje zahtjeva da putem podnošenja novog zahtjeva pobijaju prethodne presude ili odluke Suda (*Kafkaris protiv Cipra* (odluka), stavak 67.; *Lowe protiv Ujedinjenog Kraljevstva* (odluka)).

79. Zahtjev ili prigovor proglašavaju se nedopuštenima ako "su osnovi isti kao neki predmet koji je Sud već ispitao... i ne sadrže nikakve nove relevantne činjenice". To uključuje i predmete u kojima je Sud izbrisao prethodni zahtjev s liste predmeta na temelju postupka prijateljskog rješenja (*Kezer i drugi protiv Turske* (odluka)). Međutim, ako Sud nije na temelju prethodnog zahtjeva već donio odluku, tada nije spriječen u ispitivanju novog zahtjeva (*Sürmeli protiv Njemačke* (odluka)).

80. Sud treba utvrditi odnose li se dva zahtjeva koja su mu podnositelji podnijeli na bitno iste osobe, iste činjenice i iste pritužbe (*Vojnović protiv Hrvatske* (odluka), stavak 28.; *Verein gegen Tierfabriken Schweiz (VgT) protiv Švicarske (br. 2)* [VV], stavak 63.).

81. Međudržavni zahtjev ne oduzima pojedinačnim podnositeljima mogućnost podnošenja, odnosno traženje ispunjenja vlastitih zahtjeva (*Varnava i drugi protiv Turske* [VV], stavak 118.).

82. Zahtjev će općenito biti u suprotnosti s ovim člankom ako se temelji na istim činjenicama kao i neki prethodni zahtjev. Nije dovoljno da podnositelj zahtjeva navede nove relevantne činjenice u slučaju kada samo nastoji poduprijeti svoje prošle prigovore novim pravnim argumentima (*I.J.L. protiv Ujedinjenog Kraljevstva* (odluka); *Mann protiv Ujedinjenog Kraljevstva i Portugala* (odluka.)) ili pruža dodatne informacije o domaćem pravu koje ne mogu izmijeniti razloge za odbijanje njegovog prethodnog zahtjeva (*X. protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, odluka Komisije od 10 srpnja 1981.). Kako bi Sud razmotrio zahtjev koji se odnosi na iste činjenice kao neki prethodni zahtjev, podnositelj zahtjeva mora istinski

iznijeti novi prigovor ili dostaviti nove informacije koje Sud nije prethodno razmatrao (*Kafkaris protiv Cipra* (odluka), stavak 68.).

83. Sud je utvrdio da zahtjev ili prigovor nisu u biti isti kao neki prethodni zahtjev u predmetima u *Massuero protiv Italije* (odluka); *Riener protiv Bugarske*, stavak 103.; *Chappex protiv Švicarske* (odluka); *Yurttas protiv Turske*, stavci 36.-37.; *Sadak protiv Turske*, stavci 32.-33.; *Patera protiv Republike Češke* (odluka) (prigovori koji se odnose na činjenice navedene pred drugim međunarodnim tijelom su nedopušteni, ali dopuštene su nove informacije koje se odnose na činjenice koje su naknadno nastale). Nasuprot tome, Sud je utvrdio da su zahtjev ili prigovor u biti isti u predmetima *Moldovan i drugi protiv Rumunjske* (odluka); *Hokkanen protiv Finske* (odluka); *Adesina protiv Francuske* (odluka); *Bernardet protiv Francuske* (odluka); *Gennari protiv Italije* (odluka); *Manuel protiv Portugala* (odluka).

2. U osnovi isti kao neki predmet koji je već podvrgnut nekom drugom međunarodnom postupku istrage ili rješavanja

84. Svrha drugog aspekta članka 35. stavka 2. (b) je izbjeći situaciju u kojoj nekoliko međunarodnih tijela istovremeno rješava zahtjeve koji su u osnovi isti. Situacija tog tipa bila bi nespojiva s duhom i izričajem Konvencije, kojom se nastoji izbjeći veći broj međunarodnih postupaka koji se odnose na iste predmete (*OAO Neftyanaya Kompaniya Yukos protiv Rusije*, stavak 520.; *Eğitim ve Bilim Emekçileri Sendikası protiv Turske*, stavak 37.). Iz tog razloga, neophodno je da Sud ispita ovo pitanje po službenoj dužnosti (*POA i drugi protiv Ujedinjenog Kraljevstva* (odluka), stavak 27.).

85. Pri utvrđivanju je li njegova nadležnost isključena na temelju ove odredbe Konvencije, Sud mora odlučiti je li predmet pred njim u osnovi isti kao predmet koji je već podnesen u paralelnom postupku i, ako je tome tako, mogu li se ti istovremeni postupci smatrati "drugim međunarodnim postupkom istrage ili rješavanja" u smislu članka 35. stavka 2. (b) Konvencije (*OAO Neftyanaya Kompaniya Yukos protiv Rusije*, stavak 520.).

86. Sud je istaknuo da nije presudan datum podnošenja u paralelnom postupku, već činjenica je li odluka o osnovanosti već donesena u tim postupcima do trenutka kada on ispituje predmet (*Peraldi protiv Francuske* (odluka)).

(a) Procjena sličnosti predmeta

87. Procjena sličnosti predmeta obično uključuje usporedbu stranaka u odgovarajućim postupcima, relevantne zakonske odredbe na koje se stranke pozivaju, opseg njihovih potraživanja i vrste zadovoljštine koje traže (*OAO Neftyanaya Kompaniya Yukos protiv Rusije*, stavak 521.; *Greek Federation of Bank Employee Unions protiv Grčke* (odluka), stavak 39.).

88. Sud stoga provjerava, kao što je to slučaj s prvim aspektom članka 35. stavka 2. (b) navedenim gore, odnosi li se zahtjev podnesen različitim međunarodnim institucijama u osnovi na iste osobe, činjenice i prigovore (*Karoussiotis protiv Portugala*, stavak 63.; *Pauger protiv Austrije*, odluka Komisije).

89. Primjerice, ako podnositelji pred dvjema institucijama nisu identični, "zahtjev" Sudu ne može se smatrati "u osnovi istim kao neki predmet ... koji je već podvrgnut nekom drugom međunarodnom postupku istrage ili rješavanja" (*Folgerø i drugi protiv Norveške* (odluka)). Dakle, Sud je utvrdio da nije spriječen u razmatranju zahtjeva koji mu je podnesen, kada je drugi međunarodni postupak pokrenut od strane nevladine organizacije (*Celniku protiv Grčke*, stavci 39.-41.; *Illiu i drugi protiv Belgije* (odluka)) ili od strane Saveza sindikata s kojom je povezan (*Eğitim ve Bilim Emekçileri Sendikası protiv Turske*, stavak 38.), a ne od strane samih podnositelja zahtjeva.

© Vijeće Europe / Europski sud za ljudska prava, 2014

90. Međutim, Sud je nedavno ponovno potvrdio da zahtjev koji je podnesen, a koji je praktički identičan zahtjevu prethodno podnesenom nekom drugom međunarodnom tijelu (ILO), ali ga podnose pojedinačni podnositelji zahtjeva koji nisu bili i nisu mogli biti stranke u tom prethodnom zahtjevu jer je taj postupak bio kolektivne prirode, a pravo na podnošenje zahtjeva bilo je ograničeno na sindikate i udruge poslodavaca, u osnovi isti kao i zahtjev podnesen tom tijelu. To je zato što se ti pojedinačni podnositelji moraju smatrati usko povezanima s postupcima i prigovorima pred tim tijelom na temelju njihovog statusa dužnosnika sindikata u pitanju. Dopuštenje da zadrže svoju tužbu pred Sudom bilo bi stoga jednako zaobilaženju članka 35. stavka 2. (b) Konvencije (*POA i drugi protiv Ujedinjenog Kraljevstva* (odluka), stavci 30.-32.).

(b) Pojam "drugog međunarodnog postupka istrage ili rješavanja"

91. U svojoj procjeni na temelju članka 35., stavka 2. (b), Sud mora utvrditi predstavljaju li paralelni postupci u pitanju drugi međunarodni postupak u smislu ovog uvjeta dopuštenosti (ibid., stavak 28.).

92. Ispitivanje Suda u tom pogledu nije ograničeno na formalnu provjeru, već se proširuje, ako je to potrebno, na utvrđivanje jesu li priroda nadzornog tijela, postupak koji ono slijedi i učinak njegovih odluka takvi da je nadležnost Suda isključena na temelju članka 35. stavka 2. (b) (*OAO Neftyanaya Kompaniya Yukos protiv Rusije*, stavak 522.; *Karoussiotis protiv Portugala*, stavak 62.; *Greek Federation of Bank Employee Unions protiv Grčke* (odluka), stavak 33.).

E. Zlouporaba prava na podnošenje zahtjeva

Članak 35. stavak 3. (a) – Uvjeti dopuštenosti

"3. Sud će proglasiti nedopuštenim svaki pojedinačni zahtjev podnesen na temelju članka 34. ako smatra da je:

(a) nespojiv s odredbama Konvencije i dodatnih protokola, očito neosnovan ili predstavlja zloupotrebu prava na podnošenje zahtjeva;..."

1. Opća definicija

148. Pojam „zluoporabe" u smislu članka 35. stavka 3. treba tumačiti u njegovom redovnom značenju prema općoj pravnoj teoriji, a to je štetno izvršavanje prava u svrhe različite od onih za koje je osmišljeno. Prema tome, svako ponašanje podnositelja koje je očigledno protivno svrsi prava na pojedinačni zahtjev, kako je ono predviđeno Konvencijom, i koje sprječava pravilno funkcioniranje Suda ili pravilno vođenje postupka pred njim predstavlja zlouporabu prava na zahtjev (*Miroļubovs i drugi protiv Latvije**, stavci 62. i 65.).

149. S tehničkog gledišta, iz izričaja članka 35. stavka 3. (a), jasno je kako treba utvrditi da je zahtjev podnesen zlouporabom prava na zahtjev nedopušten, a ne brisati ga s popisa predmeta. Doista, Sud je naglasio da je odbijanje zahtjeva s osnova zlouporabe prava na podnošenje zahtjeva iznimna mjera (*Mirolubovs i drugi protiv Latvije**, stavak 62.). Predmeti u kojima je Sud utvrdio zlouporabu prava na podnošenje zahtjeva mogu se svrstati u pet tipičnih kategorija: informacije koje navode na pogrešan zaključak; korištenje uvredljivih izraza; povreda obveze čuvanja povjerljivosti postupka za postizanje prijateljskog rješenja; zahtjev koji je očito zlonamjeran ili lišen bilo kakve stvarne svrhe, te svi drugi predmeti koji se ne mogu iscrpno popisati.

2. Krivo navođenje Suda

150. Zahtjev će predstavljati zlouporabu prava na podnošenje zahtjeva ako se svjesno temelji na neistinitim činjenicama s ciljem varanja Suda (*Varbanov protiv Bugarske*, stavak 36.). Najozbiljniji i najočitiji primjeri takve zlouporabe prava su, kao prvo, podnošenje zahtjeva korištenjem lažnog identiteta (*Drijfhout protiv Nizozemske* (odluka), stavci 27.-29.) i, drugo, krivotvorenje dokumenata poslanih Sudu (*Jian protiv Rumunjske** (odluka); *Bagheri i Maliki protiv Nizozemske* (odluka) i *Poznanski i drugi protiv Njemačke* (odluka)). Ova se vrsta zlouporabe može počiniti i propustom, kad podnositelj na početku ne obavijesti Sud o nekom čimbeniku bitnom za ispitivanje predmeta (*Al-Nashif protiv Bugarske*, stavak 89. i *Kerechashvili protiv Gruzije* (odluka)). Slično tome, ako tijekom postupka pred Sudom dođe do novih važnih zbivanja i ako podnositelj, usprkos izričite obveze koju ima na temelju Poslovnika, ne otkrije te informacije Sudu čime ga spriječi da odluku u predmetu donese uz puno saznanje o činjenicama, njegov ili njezin zahtjev može biti odbijen zbog zlouporabe prava na podnošenje zahtjeva (*Hadrabová i drugi protiv Republike Češke** (odluka) i *Predescu protiv Rumunjske*, stavci 25.-27.).

93. Nadalje, podnositelj zahtjeva u potpunosti je odgovoran za ponašanje svog odvjetnika ili bilo koje druge osobe koja ga zastupa pred Sudom. Bilo koji propust od strane zastupnika u načelu se može pripisati samom podnositelju zahtjeva te može uzrokovati odbacivanje zahtjeva zbog zlouporabe prava na podnošenje zahtjeva (*Bekauri protiv Gruzije* (prethodni prigovori), stavci 22.-25.; *Migliore i drugi protiv Italije* (odluka)).

152. Namjera da se Sud navede na pogrešan zaključak mora uvijek biti utvrđena s dovoljnom izvjesnošću (*Melnik protiv Ukrajine*, stavci 58.-60.; *Nold protiv Njemačke*, stavak 87. i *Miszczyński protiv Poljske* (odluka)).

94. Čak i kada je presuda Suda o osnovanosti zahtjeva već postala konačna, a naknadno se utvrdi da podnositelj zahtjeva skrivao činjenicu koja bi bila relevantna za ispitivanje zahtjeva, Sud može preispitati svoju presudu putem postupka revizije (propisanog pravilom 80. Poslovnika Suda) i odbaciti zahtjev zbog zlouporabe prava na podnošenje zahtjeva (*Gardean i S.C. Grup 95 SA protiv Rumunjske* (revizija), stavci 12.-22.). Revizija presude moguća je samo ako tužena Vlada nije razumno mogla imati saznanja o spornoj činjenici u vrijeme ispitivanja predmeta od strane Suda, te ako Vlada podnese zahtjev za reviziju u roku od šest mjeseci od dana stjecanja saznanja o toj činjenici, u skladu s pravilom 80. stavkom 1. (*Grossi i drugi protiv Italije* (revizija), stavci 17.-24.).

3. Uvredljiv izričaj

154. Zlouporaba prava na podnošenje zahtjeva postoji kad podnositelj u svojem dopisivanju sa Sudom koristi osobito ljutit, uvredljiv, prijeteći ili provokativan izričaj – bez obzira čini li to protiv tužene države, njenog zastupnika, vlasti tužene države, samog Suda, njegovih sudaca, njegovog tajništva ili njegovih članova (*Řehák protiv Republike Češke* (odluka); *Duringer i Grunge protiv Francuske* (odluka) i *Stamoulakatos protiv Ujedinjenog Kraljevstva* (odluka Komisije)).

9555. Da bi se izričaj podnositelja smatrao zlouporabom nije dovoljno da bude samo zajedljiv, polemičan ili sarkastičan, već mora i premašiti „granice normalne, uljuđene i legitimne kritike“ (*Di Salvo protiv Italije** (odluka), *Apinis protiv Latvije* (odluka); za suprotan primjer, vidi *Aleksanyan protiv Rusije*, stavci 116.-18.). Ako podnositelj tijekom postupka, nakon što ga je Sud formalno upozorio, prestane koristiti uvredljive primjedbe, izravno ih povuče ili, još bolje, ponudi ispriku, zahtjev više neće biti odbačen kao zlouporaba prava na podnošenje zahtjeva (*Chernitsyn protiv Rusije*, stavci 25.-28.).

© Vijeće Europe / Europski sud za ljudska prava, 2014

4. Povreda načela povjerljivosti u postupku za postizanje prijateljskog rješenja

156. Podnositeljeva namjerna povreda dužnosti čuvanja povjerljivosti pregovora o postizanju prijateljskog rješenja, koju stranke imaju na temelju članka 39. stavka 2. Konvencije i pravila 62. stavka 2. Poslovnika Suda, može se smatrati zlouporabom prava na podnošenje zahtjeva i dovesti do odbijanja zahtjeva (*Miroļubovs i drugi protiv Latvije**, stavak 66.; *Hadrabová i drugi protiv Republike Češke* (odluka); i *Popov protiv Moldavije*, stavak 48.).

157. Kako bi se utvrdilo je li podnositelj prekršio dužnost čuvanja povjerljivosti, treba definirati granice te dužnosti. Nju uvijek treba tumačiti u svjetlu njene opće svrhe, konkretno - olakšavanja postizanja prijateljskog rješenja zaštitom stranaka i Suda od mogućeg pritiska. Sukladno tome, iako priopćavanje sadržaja dokumenata koji se odnose na prijateljsko rješenje trećoj osobi može, u teoriji, predstavljati zlouporabu prava na podnošenje zahtjeva u smislu članka 35. stavka 3 (a) Konvencije, to ne znači da postoji apsolutna i bezuvjetna zabrana pokazivanja tih dokumenata ili razgovora o njima s bilo kojom trećom osobom. Takvim bi se širokim i strogim tumačenjem zaštita legitimnih interesa podnositelja izložila riziku od podrivanja, kad, na primjer, podnositelj zatraži jednokratni savjet od informirane osobe u predmetu u kojem je ovlašten sebe zastupati pred Sudom. Štoviše, Sudu bi bilo previše teško, ako ne i nemoguće, pratiti poštuje li se ta zabrana. Ono što je strankama zabranjeno člankom 39. stavkom 2. Konvencije i pravilom 62. stavkom 2. Poslovnika Suda je objavljivanje informacija o kojima je riječ, na primjer putem medija, u priopćenju koje će sigurno pročitati veliki broj ljudi ili na bilo koji drugi način (*Miroļubovs i drugi protiv Latvije**, stavak 68.). Dakle, takva vrsta ponašanja, određenog stupnja težine, predstavlja zlouporabu prava na podnošenje zahtjeva.

96. Da bi se otkrivanje povjerljivih informacija smatralo zlouporabom prava na podnošenje zahtjeva, ono mora biti namjerno. Izravna odgovornost podnositelja za otkrivanje mora uvijek biti utvrđena s dovoljnom izvjesnošću; puka sumnja neće biti dovoljna (ibid., stavak 66. *in fine*). Za konkretan primjer primjene ovog načela vidi, na primjer, predmet u kojem je zahtjev odbijen, *Hadrabová i drugi protiv Republike Češke* (odluka), u kojemu su podnositelji izričito citirali prijedloge prijateljskog rješenja koje je formuliralo tajništvo Suda u svojoj prepisci s Ministarstvom pravosuđa njihove zemlje, što je dovelo do odbijanja njihovog zahtjeva zbog zlouporabe prava na podnošenje zahtjeva. Za primjer predmeta u kojem je utvrđeno da je zahtjev dopušten, vidi *Mirolubovs i drugi protiv Latvije**, u kojemu nije sa sigurnošću utvrđeno da su sva tri podnositelja odgovorna za otkrivanje povjerljivih informacija, što je dovelo do toga da je Sud odbio prethodni prigovor Vlade.

5. Zahtjevi koji su očigledno zlonamjerni ili lišeni bilo kakve stvarne svrhe

9759. Podnositelj zlorabi pravo na zahtjev kad opetovano podnosi zlonamjerne i očigledno neosnovane zahtjeve Sudu, slične zahtjevu koji je već ranije podnio i za koji je već utvrđeno da je nedopušten (*M. protiv Ujedinjenog Kraljevstva* i *Philis protiv Grčke*, odluke Komisije). Nije zadatak Suda baviti se nizom neosnovanih ili nedoličnih pritužbi ili očigledno uvredljivim ponašanjem podnositelja zahtjeva ili njihovih ovlaštenih zastupnika, koje stvaraju nepotreban rad za Sud, nespojiv s njegovim stvarnim funkcijama prema Konvenciji (*Bekauri protiv Gruzije* (prethodni prigovori), stavak 21.; vidi također *Migliore i drugi protiv Italije* (odluka); *Simitzi-Papachristou i drugi protiv Grčke* (odluka)).

160. Sud može utvrditi da je došlo do zlouporabe prava na podnošenje zahtjeva i kad zahtjevu očigledno nedostaje bilo kakva stvarna svrha i/ili se tiče neznatne svote novca ili, općenito govoreći, nema utjecaja na objektivne legitimne interese podnositelja zahtjeva (ibid.;

Bock protiv Njemačke (odluka)). Od stupanja na snagu Protokola br. 14. dana 1. lipnja 2010. godine, zahtjevi ove vrste radije se rješavaju temeljem članka 35. stavka 3. (b) Konvencije (nepostojanje značajne štete).

6. Drugi predmeti

98. Ponekad se presude i odluke Suda, u predmetima koji su još uvijek u tijeku pred njim, koriste u svrhu političkog govora na nacionalnoj razini u državama ugovornicama. Zahtjev nadahnut željom za publicitetom ili propagandom nije samo iz tog razloga zlouporaba prava na podnošenje zahtjeva (*McFeeley i drugi protiv Ujedinjenog Kraljevstva* (odluka Komisije) i također *Khadzhialiyev i drugi protiv Rusije*, stavci 66.-67.). Međutim, može postojati zlouporaba ako podnositelj, motiviran političkim interesima, daje intervjue tisku ili televiziji u kojima izražava neodgovoran i neozbiljan stav prema postupku koji je u tijeku pred Sudom (*Georgian Labour Party protiv Gruzije*).

7. Kako ovome problemu treba pristupiti tužena država

99. Ako tužena država smatra da podnositelj zlorabi svoje pravo na podnošenje zahtjeva, mora u skladu s tim obavijestiti Sud i svratiti mu pozornost na relevantne informacije koje posjeduje, tako da Sud može izvesti odgovarajuće zaključke. Na samom je Sudu, a ne na tuženoj državi, da prati poštuje li stranka koja podnosi zahtjev postupovne obveze koje joj nameću Konvencija i Poslovnik Suda. Međutim, prijetnje vlade i njenih tijela da će pokrenuti kazneni ili stegovni postupak protiv podnositelja zbog navodne povrede postupovnih obveza pred Sudom mogu dovesti do problema na temelju članka 34. *in fine* Konvencije, koji zabranjuje miješanje u djelotvorno ostvarivanje prava na pojedinačni zahtjev (*Miroļubovs i drugi protiv Latvije**, stavak 70.).

© Vijeće Europe / Europski sud za ljudska prava, 2014

II. OSNOVE NEDOPUŠTENOSTI KOJE SE ODNOSE NA NADLEŽNOST SUDA

A. Nespojivost ratione personae

Članak 35. stavak 3. (a) – Uvjeti dopuštenosti

"3. Sud će proglasiti nedopuštenim svaki pojedinačni zahtjev podnesen na temelju članka 34. ako:

(a) zahtjev smatra inkompatibilnim s odredbama Konvencije i dodatnih protokola, očito neosnovanim ili zloupotrebom prava na podnošenje zahtjeva…"

Članak 32. – Nadležnost Suda

"1. Nadležnost Suda proteže se na sve predmete glede tumačenja i primjene Konvencije i dodatnih protokola što su mu podneseni sukladno člancima 33., 34., 46. i 47.

2. U slučaju spora o nadležnosti Suda odlučuje Sud."

1. Načela

100. Spojivost *ratione personae* zahtijeva da je navodnu povredu Konvencije počinila država članica ili da joj se ta povreda na neki način može pripisati.

101. Čak i kad tužena država nije iznijela nikakve prigovore u odnosu na nadležnost Suda *ratione personae*, ovo pitanje traži razmatranje Suda po službenoj dužnosti (*Sejdić i Finci protiv Bosne i Hercegovine* [VV], stavak 27.).

165. Pojedincima koji žive na teritoriju dotične države stranke trebaju se osigurati temeljna prava zaštićena međunarodnim ugovorima o ljudskim pravima, bez obzira na njeno naknadno razdruženje ili sukcesiju (*Bijelić protiv Crne Gore i Srbije*, stavak 69.).

166. Trgovačko društvo u vlasništvu države mora biti dovoljno institucionalno i operativno neovisno od države da bi ova bila oslobođena odgovornosti na temelju Konvencije za njegove radnje i propuste (*Mykhaylenky i drugi protiv Ukrajine*, stavci 43.-45. i *Cooperativa Agricola Slobozia-Hanesei protiv Moldavije*, stavak 19.).

167. Utvrdit će se da su zahtjevi nespojivi *ratione personae* s Konvencijom iz slijedećih razloga:

– ako podnositelj nije aktivno legitimiran vezano uz članak 34. Konvencije (*Municipal Section of Antilly protiv Francuske* (odluka)); *Döşemealtı Belediyesi protiv Turske** (odluka); i *Moretti i Benedetti protiv Italije**);

– ako podnositelj ne može dokazati da je žrtva navodne povrede;

– ako je zahtjev podnesen protiv pojedinca (*X protiv Ujedinjenog Kraljevstva* (odluka Komisije od 10. prosinca 1976.); *Durini protiv Italije* (odluka Komisije));

– ako je zahtjev podnesen protiv države koja nije ratificirala Konvenciju (*E.S. protiv Savezne Republike Njemačke* (odluka Komisije)), ili izravno protiv međunarodne organizacije koja nije pristupila Konvenciji (*Stephens protiv Cipra, Turske i Ujedinjenih naroda* (odluka), zadnji stavak);

– ako se u prigovoru radi o Protokolu ili Konvenciji koju tužena država nije ratificirala (*Horsham protiv Ujedinjenog Kraljevstva* (odluka Komisije); *De Saedeleer protiv Belgije**, stavak 68.).

2. Nadležnost

168. Utvrđenje nenadležnosti *ratione loci* ne oslobađa Sud dužnosti da ispita spadaju li podnositelji u nadležnost jedne ili više država ugovornica, u smislu članka 1. Konvencije (*Drozd i Janousek protiv Francuske i Španjolske*, stavak 90.). Stoga će se prigovori da podnositelji ne potpadaju pod nadležnost tužene države u pravilu više podnositi kao tvrdnje da je zahtjev nespojiv *ratione personae* s Konvencijom (vidi tvrdnje tuženih država u predmetima *Banković i drugi protiv Belgije i drugih* [VV] (odluka), stavak 35.; *Ilaşcu i drugi protiv Moldavije i Rusije* [VV], stavak 300.; *Weber i Saravia protiv Njemačke* (odluka)).

169. Spojivost *ratione personae* s Konvencijom dodatno traži da se navodna povreda može pripisati državi ugovornici (*Gentilhomme, Schaff-Benhadji i Zerouki protiv Francuske**, stavak 20.). Međutim, u novijim su se predmetima pitanja pripisivosti/odgovornosti razmatrala bez izričitog upućivanja na spojivost *ratione personae* (*Assanidze protiv Gruzije* [VV], stavci 144. et seq.; *Hussein protiv Albanije i 20 drugih država ugovornica* (odluka); *Isaak i drugi protiv Turske* (odluka) i *Stephens protiv Malte (br. 1)*, stavak 45.).

3. Odgovornost i pripisivost

102. Države se može smatrati odgovornima za čine njihovih tijela vlasti koji proizvode učinke izvan njihovog državnog područja, bez obzira jesu li izvršeni unutar ili izvan nacionalnih granica (*Drozd i Janousek protiv Francuske i Španjolske*, stavak 91.; *Soering protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, stavci 86. i 91.; *Loizidou protiv Turske* (prethodni prigovori), stavak 62.). Međutim, to će se dogoditi samo iznimno (*Ilaşcu i drugi protiv Moldavije i Rusije* [VV], stavak 314.; *Banković i ostali protiv Belgije i drugih* (odluka) [VV], stavak 71.), i to kad država ugovornica ima stvarnu kontrolu nad područjem ili kad ima barem odlučan utjecaj nad njim (ibid., stavci 314.-16. i 392.; *Catan i drugi protiv Moldavije i Rusije* [VV], stavci 106.-07.; *Al-Skeini protiv Ujedinjenog Kraljevstva* [VV], stavci 138.-40.; *Medvedyev i drugi protiv Francuske* [VV], stavci 63.-64. Za pojam „*sveukupna kontrola*" vidi *Ilaşcu i drugi protiv Moldavije i Rusije* [VV], stavci 315.-316.; vidi također *Banković i drugi protiv Belgije i drugih* [VV] (odluka), stavci 67. et seq., i stavci 79.-82.; *Cipar protiv Turske* [VV], stavci 75.-81.; *Loizidou protiv Turske* (prethodni prigovori), stavak 52. i *Markovic i drugi protiv Italije* [VV], stavak 54. za pojam stvarne kontrole koja se ne provodi izravno, već putem podređene lokalne uprave koja opstaje zahvaljujući potpori te države vidi *Catan i drugi protiv Moldavije i Rusije* [VV], stavak 122.).

171. Državu se može pozvati na odgovornost za povrede konvencijskih prava osoba koje se nalaze na državnom području neke druge države, za koje se utvrdi da su pod vlašću i kontrolom te prve države putem njenih zastupnika koji djeluju (bilo zakonito ili nezakonito) u toj drugoj državi (*Issa i drugi protiv Turske*, stavak 71.; *Sánchez Ramirez protiv Francuske* (odluka Komisije); *Öcalan protiv Turske* [VV], stavak 91.; *Medvedyev i drugi protiv Francuske* [VV], stavci 66.-67.; za vojne operacije u inozemstvu vidi *Al-Skeini protiv Ujedinjenog Kraljevstva* [VV], stavak 149.).

Glede čina koje su počinili vojnici Multinacionalnih snaga Ujedinjenih naroda i mjere u kojoj se ti čini mogu pripisati odgovornosti države kada međunarodna organizacija nema stvarnu kontrolu niti vrhovni autoritet nad tim postupanjem vidi *Al-Jedda protiv Ujedinjenog Kraljevstva* [VV], stavci 84.-85. Glede čina koji se događaju u zaštitnoj zoni UN-a vidi *Isaak i drugi protiv Turske* (odluka).

172. Za državna područja koja su pravno gledano unutar nadležnosti države ugovornice, ali ne i pod njenom stvarnom vlasti/kontrolom, može se smatrati da su zahtjevi nespojivi s odredbama Konvencije (*An i drugi protiv Cipra* (odluka Komisije)), ali treba uzeti u obzir pozitivne obveze države na temelju Konvencije (vidi *Ilaşcu i drugi protiv Moldavije i Rusije* [VV], stavci 312.-313., stavci 333. et seq.; vidi i *Stephens protiv Cipra, Turske i Ujedinjenih*

© Vijeće Europe / Europski sud za ljudska prava, 2014

naroda (odluka); *Azemi protiv Serbije* (odluka); *Ivanţoc i drugi protiv Moldavije i Rusije*, stavci 105.-06.; *Catan i drugi protiv Republike Moldavije i Rusije* [VV], stavci 109.-10.).

173. Postoje iznimke od načela da tjelesna prisutnost nekog pojedinca na državnom području dotične države ima učinak stavljanja tog pojedinca pod nadležnost dotične države, na primjer, kad je ta država domaćin sjedišta neke međunarodne organizacije protiv koje su usmjereni prigovori. Tek puka činjenica da međunarodni kazneni sud ima svoje sjedište i prostorije u Nizozemskoj nije dovoljna osnova da se toj državi pripišu navodni čini ili propusti koje je izvršio međunarodni kazneni sud u vezi s osudom podnositelja (*Galić protiv Nizozemske* (odluka), *Blagojević protiv Nizozemske* (odluka); *Djokaba Lambi Longa protiv Nizozemske* (odluka)). Za zahtjev protiv tužene države kao stalnog sjedišta međunarodne organizacije vidi *Lopez Cifuentes protiv Španjolske**, (odluka), stavci 25.-26. Za prihvaćanje međunarodne uprave na državnom području tužene države vidi *Berić i drugi protiv Bosne i Hercegovine* (odluka), stavak 30.

174. Puko sudjelovanje države u postupku pokrenutom protiv nje u drugoj državi samo po sebi ne predstavlja vršenje nadležnosti izvan državnog područja (*McElhinney protiv Irske i Ujedinjenog Kraljevstva* [VV] (odluka); *Treska protiv Albanije i Italije* (odluka); *Manoilescu Dobrescu protiv Rumunjske i Rusije* (odluka), stavci 99.-111.).

175. Iako se tradicionalno smatralo da odgovornost država ugovornica za čine privatnih osoba spada pod spojivost *ratione personae*, ona također može ovisiti o uglavcima koji uređuju pojedinačna prava u Konvenciji i o mjeri u kojoj su uz ta prava pridružene i pozitivne obveze (vidi, na primjer, *Söderman protiv Švedske* [VV], stavak 78.; *Aksu protiv Turske* [VV], stavak 59. *Söderman protiv Švedske* [VV], stavak 78.; *Aksu protiv Turske* [VV], stavak 59.; *Siliadin protiv Francuske*, stavci 77.-81. i *Beganović protiv Hrvatske*, stavci 69.-71.). Odgovornost države na temelju Konvencije može postojati kao rezultat prešutne suglasnosti ili pristanka na čine privatnih pojedinaca, koji predstavljaju povredu konvencijskih prava drugih pojedinaca unutar njene nadležnosti (*Ilaşcu i drugi protiv Moldavije i Rusije* [VV], stavak 318.) ili čak kada te čine izvršavaju strani dužnosnici na njezinom teritoriju (*El-Masri protiv Makedonije* [VV], stavak 206.).

176. Sud je također iznio načela koja se primjenjuju na odgovornost za uhićenje i pritvor izvan državnog područja u kontekstu postupka izručenja (*Stephens protiv Malte (br. 1)*, stavak 52.).

4. Pitanja koja se tiču moguće odgovornosti država stranaka Konvencije za čine ili propuste povezane s njihovim članstvom u nekoj međunarodnoj organizaciji

177. Konvencija se ne može tumačiti na način koji bi strogoj kontroli Suda podvrgnuo čine i propuste ugovornih stranaka koji su obuhvaćeni Rezolucijama Vijeća sigurnosti Ujedinjenih naroda i koji su se dogodili prije ili tijekom misija UN-a kojima se osiguravaju međunarodni mir i sigurnost. To bi ometalo ispunjenje ključne misije Ujedinjenih naroda (*Behrami protiv Francuske i Saramati protiv Francuske, Njemačke i Norveške* (odluka) [VV], stavci 146.-52.). Međutim, Sud usvaja drugačiji pristup u odnosu na nacionalne akte kojima se provodi Rezolucija Vijeća sigurnosti Ujedinjenih naroda koji se ne mogu izravno pripisati Ujedinjenim narodima i stoga mogu uključivati odgovornost države (*Nada protiv Švicarske* [VV], stavci 120.-22.).

178. Vezano uz odluke međunarodnih sudova, Sud je, po analogiji, presudio da nije nadležan *ratione personae* postupati po zahtjevima koji se tiču konkretnih postupaka pred Međunarodnim kaznenim sudom za bivšu Jugoslaviju, koji je osnovan rezolucijom Vijeća sigurnosti Ujedinjenih naroda (*Galić protiv Nizozemske* (odluka) i *Blagojević protiv Nizozemske* (odluka)). Za razrješenje javnih dužnosnika odlukom Visokog predstavnika za

Bosnu i Hercegovinu, čije se ovlaštenje izvodi iz rezolucija Vijeća sigurnosti Ujedinjenih naroda, vidi *Berić i dr. protiv Bosne i Hercegovine* (odluka), stavci 26. et seq.

179. Navodna povreda Konvencije ne može se pripisati državi ugovornici zbog odluke ili mjere koja potječe od tijela međunarodne organizacije čija je ta država članica, kad nije utvrđeno, niti se uopće tvrdi, da zaštita temeljnih prava koju općenito pruža organizacija o kojoj je riječ nije „jednakovrijedna" onoj koju osigurava Konvencija i kad dotična država ne sudjeluje izravno ili neizravno u izvršenju pobijanog čina (*Gasparini protiv Italije i Belgije** (odluka)).

180. Stoga je Sud presudio da nije nadležan *ratione personae* postupati po prigovorima protiv pojedinih odluka koje je donijelo nadležno tijelo neke međunarodne organizacije u kontekstu radnog spora koji u cijelosti spada u unutarnji pravni poredak te organizacije koja ima pravnu osobnost odvojenu od pravne osobnosti njenih država članica, kad se te države nisu ni u koje doba ni izravno ni neizravno umiješale u spor i kad niti jedan njihov čin ili propust ne povlači za sobom njihovu odgovornost na temelju Konvencije (*Boivin protiv 34 države članice Vijeća Europe* (odluka) – pojedinačni radni sporovi s Eurocontrolom; *Lopez Cifuentes protiv Španjolske** (odluka) – stegovni postupci unutar Međunarodnog vijeća za masline, stavci 28.-29; i *Beygo protiv 46 država članica Vijeća Europe** (odluka) – stegovni postupak unutar Vijeća Europe). Za navodne povrede Konvencije uslijed razrješenja dužnosnika Europske komisije i žalbenog postupka pred Prvostupanjskim sudom i Sudom Europske unije, vidi *Connolly protiv 15 država članica Europske unije** (odluka). Za postupak pred Europskim uredom za patente vidi *Rambus Inc. protiv Njemačke* (odluka).

Poučno je usporediti te nalaze s ispitivanjem navoda o strukturnom nedostatku u unutarnjem mehanizmu međunarodne organizacije na koju su dotične države prenijele dio svojih suverenih ovlasti, koje je izvršio Sud kad se tvrdilo da zaštita temeljnih prava koju pruža organizacija nije „jednakovrijedna" onoj koju osigurava Konvencija (*Gasparini protiv Italije i Belgije** (odluka)).

181. Sud zauzima drugačiji pristup u predmetima u kojima se radi o izravnom ili neizravnom miješanju tužene države u spor o kojemu je riječ, te se na taj način pokreće njena međunarodna odgovornost (vidi *Bosphorus Hava Yolları Turizm ve Ticaret Anonim Şirketi protiv Irske* [VV], stavak 153.; *Michaud protiv Francuske*, stavci 102-04; *Nada protiv Švicarske* [VV], stavci 120.-22.; usporedi s *Behrami protiv Francuske i Saramati protiv Francuske, Njemačke i Norveške* (odluka) [VV], stavak 151. Vidi i sljedeće primjere:

- odluka da se podnositelj ne registrira kao glasač na temelju međunarodnog ugovora sklopljenog s Europskom unijom (*Matthews protiv Ujedinjenog Kraljevstva* [VV]);
- ovrha temeljem francuskog prava protiv podnositeljâ, kojom se primjenjuje direktiva Europske unije (*Cantoni protiv Francuske* [VV]);
- uskrata pristupa njemačkim sudovima (*Beer i Regan protiv Njemačke* [VV] i *Waite i Kennedy protiv Njemačke* [VV];
  - zaplijena na državnom području tužene države od strane njenih vlasti po nalogu ministra, u skladu s njenim pravnim obvezama na temelju prava Europske unije (*Bosphorus Hava Yolları Turizm ve Ticaret Anonim Şirketi protiv Irske*) [VV] – uredba Europske unije koja je izdana nakon rezolucije Vijeća Sigurnosti UN-a – vidi stavke 153.-154.);
- zahtjev koji je domaći sud podnio Sudu Europske unije (*Cooperatieve Producentenorganisatie van de Nederlandse Kokkelvisserij U.A. protiv Nizozemske* (odluka)).

182. Prema tome, kada je riječ o Europskoj uniji**,** zahtjevi protiv pojedinih država članica koji se tiču njihove primjene prava EU neće nužno biti nedopušteni po toj osnovi (*Bosphorus*

© Vijeće Europe / Europski sud za ljudska prava, 2014

Hava Yolları Turizm ve Ticaret Anonim Şirketi protiv Irske [VV], stavak 137. i *Matthews protiv Ujedinjenog Kraljevstva* [VV], stavci 26.-35.).

183. U odnosu na zahtjeve podnesene izravno protiv institucija Europske unije, koja nije stranka Konvencije, postoje stariji izvori prava za utvrđenje tih zahtjeva nedopuštenima *ratione personae* (*Confédération française démocratique du travail protiv Europske zajednice* odluka Komisije, alternativno: njihovih država članica (a) zajedno i (b) odvojeno; i drugi predmeti na koje se upućuje u *Bosphorus Hava Yolları Turizm ve Ticaret Anonim Şirketi protiv Irske* [VV], stavak 152.; za noviji izvor prava, vidi *Cooperatieve Producentenorganisatie van de Nederlandse Kokkelvisserij U.A. protiv Nizozemske* (odluka)).

Ovaj je stav prihvaćen i u odnosu na Europski ured za patente (*Lenzing AG protiv Njemačke* (odluka)).

184. Za pitanje može li doći do odgovornosti države zbog njenog ustava, koji je dodatak međunarodnom ugovoru, vidi *Sejdić i Finci protiv Bosne i Hercegovine* [VV], stavak 30.

B. Nespojivost *ratione loci*

Članak 35. stavak 3. (a) – Uvjeti dopuštenosti

„3. Sud će proglasiti nedopuštenim svaki pojedinačni zahtjev podnesen na temelju članka 34. ako:

(a) zahtjev smatra inkompatibilnim s odredbama Konvencije i dodatnih protokola …“

Članak 32. – Nadležnost Suda

„1. Nadležnost Suda proteže se na sve predmete glede tumačenja i primjene Konvencije i dodatnih protokola što su mu podneseni kao što je određeno u člancima 33., 34., 46. i 47.

2. U slučaju spora o nadležnosti Suda odlučuje Sud.“

1. Načela

185. Spojivost *ratione loci* traži da se navodna povreda Konvencije dogodila unutar nadležnosti tužene države ili na području koje ona djelotvorno kontrolira (*Cipar protiv Turske* [VV], stavci 75.-81. i *Drozd i Janousek protiv Francuske i Španjolske*, stavci 84.-90.).

186. Kad se zahtjevi temelje na događajima koji su se dogodili na području izvan države ugovornice i između njih i bilo kojeg tijela vlasti unutar nadležnosti države ugovornice nema nikakve veze, oni će biti odbijeni kao nespojivi *ratione loci* s Konvencijom.

187. Kad se prigovori tiču radnji koje su se dogodile izvan državnog područja države ugovornice, Vlada može uložiti preliminarni prigovor da je zahtjev nespojiv *ratione loci* s odredbama Konvencije (*Loizidou protiv Turske* (prethodni prigovori), stavak 55. i *Rantsev protiv Cipra i Rusije*, stavak 203.). Takav će prigovor biti ispitan na temelju članka 1. Konvencije (za opseg „nadležnosti” na temelju tog članka vidi *Banković i drugi protiv Belgije i drugih* (odluka) [VV], stavak 75.).

188. Ponekad tužena država prigovori da je zahtjev nedopušten kao nespojiv *ratione loci* s odredbama Konvencije zbog toga što je podnositelj tijekom postupka imao prebivalište u drugoj državi ugovornici, ali je postupak pokrenuo u tuženoj državi, jer su propisi bili povoljniji. Sud će i takve prigovore ispitati s obzirom na članak 1. (*Haas protiv Švicarske** (odluka)).

189. Međutim, jasno je da će država biti odgovorna za čine svojih diplomatskih i konzularnih predstavnika u inozemstvu i da se ne može postaviti nikakvo pitanje nespojivosti *ratione loci* u odnosu na diplomatske misije (*X protiv Savezne Republike Njemačke*, odluka Komisije od 25. rujna 1965.; *Al-Skeini protiv Ujedinjenog Kraljevstva* [VV], stavak 134.; i *M.*

protiv Danske, odluka Komisije, stavak 1. i daljnje reference) ili za čine koji su izvršeni u zrakoplovu i plovilima koja su registrirana ili plove pod zastavom te države (*Banković i drugi protiv Belgije i drugih* (odluka) [VV], stavak 73.; *Hirsi Jamaa i drugi protiv Italije* [VV], stavci 77. i 81.).

190. Konačno, utvrđenje nenadležnosti *ratione loci* neće osloboditi Sud obveze da ispita spadaju li zahtjevi pod nadležnost jedne ili više država ugovornica u svrhu članka 1. Konvencije (*Drozd i Janousek protiv Francuske i Španjolske*, stavak 90.).

Stoga će se prigovori da podnositelji nisu unutar nadležnosti tužene države uobičajeno pojavljivati kao zahtjevi da se utvrdi da je zahtjev nespojiv *ratione personae* s Konvencijom (vidi podnesak tuženih vlada u *Banković i drugi protiv Belgije i drugih* (odluka) [VV], stavak 35.; *Ilaşcu i drugi protiv Moldavije i Rusije* [VV], stavak 300. i *Weber i Saravia protiv Njemačke* (odluka)).

2. *Konkretni predmeti*

191. Glede zahtjeva koji se tiču ovisnih područja, ako država ugovornica nije dala izjavu na temelju članka 56. (bivši članak 63.) kojom proširuje primjenu Konvencije na područje o kojemu je riječ, zahtjev će biti nespojiv *ratione loci* (*Gillow protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, stavci 60.-62.; *Bui Van Thanh i drugi protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, odluka Komisije; *Yonghong protiv Portugala* (odluka); *Chagos Islanders protiv Ujedinjenog Kraljevstva* (odluka), stavci 60.-76.). To analogno vrijedi i za Protokole uz Konvenciju (*Quark Fishing Limited protiv Ujedinjenog Kraljevstva* (odluka)).

Kad je država ugovornica dala izjavu temeljem članka 56., neće se pojaviti pitanje nespojivosti (*Tyrer protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, stavak 23.).

192. Ako ovisno područje postane neovisno, izjava automatski prestaje važiti. Naknadni zahtjevi protiv matične države biti će utvrđeni nespojivim *ratione personae* (*Church of X protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, odluka Komisije).

193. Kad ovisno područje postane dio matičnog područja države ugovornice, Konvencija se automatski primjenjuje na bivše ovisno područje (*Hingitaq 53 i drugi protiv Danske* (odluka)).

C. Nespojivost ratione temporis

Članak 35. stavak 3. (a) – Uvjeti dopuštenosti

„3. Sud će proglasiti nedopuštenim svaki pojedinačni zahtjev podnesen na temelju članka 34. ako:

(a) zahtjev smatra inkompatibilnim s odredbama Konvencije i dodatnih protokola …“

Članak 32. – Nadležnost Suda

„1. Nadležnost Suda proteže se na sve predmete glede tumačenja i primjene Konvencije i dodatnih protokola što su mu podneseni kao što je određeno u člancima 33., 34., 46. i 47.

2. U slučaju spora o nadležnosti Suda odlučuje Sud.“

1. *Opća načela*

194. U skladu s općim pravilima međunarodnog prava (načelom zabrane retroaktivnosti međunarodnih ugovora) odredbe Konvencije ne obvezuju državu ugovornicu u odnosu na bilo koji čin ili činjenicu koja se dogodila ili situaciju koja je prestala postojati prije datuma stupanja na snagu Konvencije u odnosu na tu stranku (*Blečić protiv Hrvatske* [VV], stavak

© Vijeće Europe / Europski sud za ljudska prava, 2014

70.; *Šilih protiv Slovenije* [VV], stavak 140. i *Varnava i drugi protiv Turske* [VV], stavak 130.).

195. Nadležnost *ratione temporis* pokriva samo razdoblje nakon što je tužena država ratificirala Konvenciju ili Protokole uz nju. Međutim, Konvencija ne nameće nikakve konkretne obveze državama ugovornicama da osiguraju zadovoljštinu za povrede ili štetu prouzročenu prije toga datuma (*Kopecký protiv Slovačke* [VV], stavak 38.).

196. Od datuma ratifikacije nadalje, svi navodni čini i propusti države moraju biti u skladu s Konvencijom i njenim Protokolima, a naknadne činjenice spadaju u nadležnost Suda čak i ako predstavljaju samo produžetak neke otprije postojeće situacije (*Almeida Garrett, Mascarenhas Falcão i drugi protiv Portugala*, stavak 43.). Međutim, Sud može uzeti u obzir činjenice iz vremena prije ratifikacije u mjeri u kojoj se smatra da su stvorile situacije koje se protežu nakon tog datuma ili bi mogle biti važne za razumijevanje činjenica koje su se dogodile nakon tog datuma (*Hutten-Czapska protiv Poljske* [VV], stavci 147.-53.; *Kurić i drugi protiv Slovenije* [VV], stavci 240.-41.).

197. Sud je obvezan ispitati svoju nadležnost *ratione temporis* po službenoj dužnosti i u svakoj fazi postupka, budući da se to pitanje tiče nadležnosti Suda, a ne dopuštenosti u uskom smislu tog pojma (*Blečić protiv Hrvatske* [VV], stavak 67.).

2. Primjena ovih načela

(a) Ključni datum u odnosu na ratifikaciju Konvencije ili prihvaćanje nadležnosti institucija Konvencije

198. U načelu, ključni datum za utvrđivanje vremenske nadležnosti Suda je dan stupanja na snagu Konvencije i Protokola u odnosu na dotičnu stranku (na primjer, vidi *Šilih protiv Slovenije* [VV], stavak 164.).

199. Međutim, Komisija je Konvencijom iz 1950. godine postala nadležna za ispitivanje pojedinačnih zahtjeva (članak 25.), dok je nadležnost Suda (članak 46.) postala ovisna o konkretnim izjavama država ugovornica s tim učinkom. Ove izjave mogu biti podvrgnute ograničenjima. Vezano uz zemlje koje su izradile nacrte tih izjava nakon dana kad su ratificirale Konvenciju, Komisija i Sud su prihvatili vremenska ograničenja svoje nadležnosti u odnosu na činjenice koje spadaju u razdoblje između stupanja na snagu Konvencije i relevantne izjave (*X protiv Italije*, odluka Komisije, i *Stamoulakatos protiv Grčke (br. 1)*, stavak 32.).

200. Kada nema takvog vremenskog ograničenja u Vladinoj izjavi (vidi izjavu Francuske od 2. listopada 1981. godine), institucije Konvencije su priznale retroaktivni učinak prihvaćanja njihove nadležnosti (*X protiv Francuske*, odluka Komisije od 13. prosinca 1982.).

Vremenska ograničenja uključena u te izjave i dalje se primjenjuju kad se odlučuje o nadležnosti Suda za zaprimanje pojedinačnih zahtjeva na temelju sadašnjeg članka 34. Konvencije, temeljem članka 6. Protokola br. 11.‡ (*Blečić protiv Hrvatske* [VV], stavak 72.). Sud je, uzimajući u obzir prethodni sustav u cjelini, smatrao da je nadležan od prve izjave koja priznaje pravo na pojedinačni zahtjev Komisiji, bez obzira na protek vremena između te izjave i priznanja nadležnosti Suda (*Cankoçak protiv Turske*, stavak 26.; *Yorgiyadis protiv Turske*, stavak 24. i *Varnava i drugi protiv Turske* [VV], stavak 133.).

‡. "Kad je visoka ugovorna stranka dala izjavu kojom je priznala nadležnost Komisije ili Suda temeljem bivšeg članka 25. ili 46. Konvencije, u odnosu na stvari do kojih je došlo nakon činjenica koje su se dogodile nakon takve izjave ili koje se temelje na tim činjenicama, to će se ograničenje primjenjivati na nadležnost Suda na temelju ovoga Protokola."

© Vijeće Europe / Europski sud za ljudska prava, 2014

(b) Trenutne činjenice prije ili nakon stupanja na snagu ili izjave

201. Vremenska nadležnost Suda mora se utvrditi u odnosu na činjenice koje predstavljaju navodno miješanje. U tu je svrhu u svakom konkretnom predmetu bitno utvrditi točno vrijeme navodnog miješanja. Pri tome Sud mora voditi računa i o činjenicama kojima podnositelj prigovara i o opsegu konvencijskog prava čija se povreda navodi (*Blečić protiv Hrvatske* [VV], stavak 82. i *Varnava i drugi protiv Turske* [VV], stavak 131.).

202. Kada se ovaj test primjenjuje na razne sudske odluke prije i nakon ključnog datuma, Sud uzima u obzir konačnu presudu koja je sama po sebi mogla povrijediti prava podnositelja (presudu Vrhovnog suda kojom se otkazuje stanarsko pravo podnositelja *Blečić protiv Hrvatske* [VV], stavak 85.; ili presudu županijskog suda u predmetu *Mrkić protiv Hrvatske* (odluka)), usprkos postojanja naknadnih pravnih sredstava koja su samo dozvolila nastavak miješanja (naknadna odluka Ustavnog suda kojom je potvrđena presuda Vrhovnog suda u predmetu *Blečić protiv Hrvatske* [VV], stavak 85. ili i odluka Vrhovnog suda i Ustavnog suda u predmetu *Mrkić protivHrvatske* (odluka)).

Naknadni neuspjeh pravnih sredstava kojima je cilj ispravljanje tog miješanja ne mogu ga dovesti unutar vremenske nadležnosti Suda (*Blečić protiv Hrvatske* [VV], stavci 77.-79.). Sud je ponovio da domaći sudovi ne moraju primijeniti Konvenciju retroaktivno na miješanja koja su se dogodila prije ključnog datuma (*Varnava i drugi protiv Turske* [VV], stavak 130.).

203. Neki od primjera su:

– miješanja koja su se dogodila prije ključnog datuma i konačne odluke suda nakon tog datuma (*Meltex Ltd protiv Armenije* (odluka));
– miješanja koja su se dogodila nakon ključnog datuma (*Lepojić protiv Srbije*, stavak 45. i *Filipović protiv Srbije*, stavak 33.);
– korištenje dokaza pribavljenih zlostavljanjem koje se dogodilo prije ključnog datuma, u sudskim odlukama donesenim nakon tog datuma (*Harutyunyan protiv Armenije*, stavak 50.);
– tužba za poništenje pravne osnove vlasništva podnesena prije ključnog datuma, ali je postupak po njoj okončan nakon ključnog datuma (*Turgut i drugi protiv Turske**, stavak 73.);
– dan konačnog poništenja dokumenta koji je temelj prava vlasništva (*Fener Rum Patrikliği (Ecumenical Patriarchy) protiv Turske** (odluka)).

204. Vidi također:

– odluka kojom je podnositelj osuđen *in absentia*, koju su donijeli grčki sudovi prije izjave Grčke na temelju članka 25., unatoč tome što su nakon tog dana protiv osuđujuće presude bile podnesene žalbe, a koje su na kraju bile bezuspješne (*Stamoulakatos protiv Grčke (br. 1)*, stavak 33.);
– implicitna odluka Središnjeg izbornog povjerenstva prije ratifikacije, kojom je odbijen zahtjev podnositelja da potpiše peticiju bez da mu se na putovnicu stavi žig, time da je postupak pokrenut o tom pitanju vođen nakon tog datuma (*Kadiķis protiv Latvije** (odluka));
– otkaz podnositelju na njegovom radnom mjestu i građanski postupak koji je on pokrenuo prije ratifikacije, a odluka Ustavnog suda uslijedila je nakon toga (*Jovanović protiv Hrvatske* (odluka));
– ministarski nalog kojim se upravljanje trgovačkim društvom podnositeljâ prenosi na odbor imenovan od strane ministra gospodarstva, čime su podnositelji lišeni prava na pristup sudu, a odluka Vrhovnog suda kojom se odbija žalba podnositeljâ je donesena nakon ključnog datuma (*Kefalas i drugi protiv Grčke*, stavak 45.);

© Vijeće Europe / Europski sud za ljudska prava, 2014

– odluka kojom je podnositelj osuđen nakon što je dana relevantna izjava na temelju članka 46., zbog izjava koje je dao novinarima prije tog datuma (*Zana protiv Turske*, stavak 42.);
– pretraga prostorija podnositelja trgovačkog društva i zapljena dokumenata, iako je naknadni postupak vođen nakon ratifikacije (*Veeber protiv Estonije (br. 1)*, stavak 55.; vidi također *Kikots i Kikota protiv Latvije** (odluka)).

205. Međutim, ako podnositelj iznese zaseban prigovor o spojivosti naknadnog postupka s nekim člankom Konvencije, Sud može utvrditi da je nadležan *ratione temporis* u odnosu na pravna sredstva o kojima je riječ (revizija Vrhovnom sudu protiv naloga prvostupanjskog suda o obustavi proizvodnje i distribucije novina, vidi *Kerimov protiv Azerbajdžana* (odluka); nezakonita raspodjela imovine banke dogodila se prije kritičnog datuma, a zahtjev za naknadu štete podnesen nakon tog datuma u *Kotov protiv Rusije* [VV], stavci 68.-69.).

206. Test i mjerila utvrđena u predmetu *Blečić protiv Hrvatske* [VV] od općeg su značaja; kad se primjenjuju ti kriteriji mora se uzeti u obzir posebna narav određenih prava, kao što su ona navedena u člancima 2. i 3. Konvencije (*Šilih protiv Slovenije* [VV], stavak 147.).

3. Konkretne situacije

(a) Trajne povrede

207. Institucije Konvencije prihvatile su proširenje svoje nadležnosti *ratione temporis* na situacije u kojima se radi o trajnoj povredi koja je nastala prije stupanja na snagu Konvencije, ali i dalje postoji nakon tog datuma (*De Becker protiv Belgije**, odluka Komisije).

208. Sud je slijedio ovaj pristup u nekoliko predmeta koji se tiču prava na imovinu:
– trajni nezakonit posjed zemljišta koje pripada podnositeljima od strane mornarice, bez naknade (*Papamichalopoulos i drugi protiv Grčke*, stavak 40.);
– uskrata pristupa imovini podnositelja u Sjevernom Cipru (*Loizidou protiv Turske* (prethodni prigovori), stavci 46.-47.);
– neplaćanje naknade za nacionaliziranu imovinu (*Almeida Garrett, Mascarenhas Falcão i drugi protiv Portugala*, stavak 43.);
– trajna nemogućnost da podnositelj ponovno stupi u posjed svoje imovine i primi odgovarajuću razinu najamnine za najam svoje kuće, koja proizlazi iz zakona koji su bili na snazi prije i nakon što je Poljska ratificirala Protokol br. 1. (*Hutten-Czapska protiv Poljske* [VV], stavci 152.-53.).

209. Ograničenja: puko lišenje pojedinca njegovog doma ili imovine u načelu je „trenutačni čin“ i ne proizvodi trajnu situaciju „lišenja“ u odnosu na prava o kojima se radi (*Blečić protiv Hrvatske* [VV], stavak 86. i predmeti na koje se upućuje u tom predmetu). U konkretnom predmetu lišenja nakon 1945. godine pod bivšim režimom, vidi predmete na koje se upućuje u *Preussische Treuhand GmbH & Co. Kg a. A. protiv Poljske* (odluka), stavci 55.-62.

210. Trajna narav povrede može se utvrditi i u odnosu na bilo koji drugi članak Konvencije (za članak 2. i smrtnu kaznu izrečenu podnositeljima prije ključnog datuma vidi *Ilaşcu i drugi protiv Moldavije i Rusije* [VV], stavci 406.-08.; za članak 8. i propust da se regulira prebivalište osoba koje su "izbrisane" iz registra prebivališta prije kritičnog datuma vidi *Kurić i drugi protiv Slovenije* [VV], stavci 240.-41.).

© Vijeće Europe / Europski sud za ljudska prava, 2014

(b) "Trajna" postupovna obveza da se istraže nestanci koji su se dogodili prije ključnog datuma

211. Nestanak nije „trenutni" čin ili događaj. Baš suprotno, Sud smatra da je nestanak zaseban događaj, koji karakterizira trajna situacija neizvjesnosti i nepostojanje saznanja o sudbini nestalog, i u kojoj nema informacija o tome što se dogodilo, ili se to čak namjerno krije i zamagljuje. Nadalje, to što naknadno nije došlo do saznanja o tome gdje je nestala osoba i kakva joj je sudbina dovodi do trajne situacije. Stoga je moguće da postupovna obveza provođenja istrage opstane sve dok se ne sazna za sudbinu nestale osobe. Trajno propuštanje pokretanja tražene istrage smatrat će se trajnom povredom, čak i kad se, na koncu, može pretpostaviti da se dogodila smrt (*Varnava i drugi protiv Turske* [VV], stavci 148.-49.). Za primjenu sudske prakse iz predmeta *Varnava* vidi predmet *Palić protiv Bosne i Hercegovine*, stavak 46.

(c) Postupovna obveza temeljem članka 2. da se istraži smrt: postupak koji se odnosi na činjenice izvan vremenske nadležnosti Suda

212. Sud razlikuje obvezu istražiti sumnjivu smrt ili ubojstvo i obvezu istražiti sumnjivi nestanak.

Stoga smatra kako pozitivna obveza provesti djelotvornu istragu temeljem članka 2. Konvencije predstavlja zasebnu obvezu koja može obvezivati državu čak i kad se smrt dogodila prije ključnog datuma (*Šilih protiv Slovenije* [VV], stavak 159. – u ovom se predmetu radilo o smrti koja se dogodila prije ključnog datuma, dok su se nedostaci ili propusti u provođenju istrage dogodili nakon tog datuma). Njegova vremenska nadležnost da razmatra sukladnost s tim obvezama ostvaruje se unutar određenih granica koje je Sud sam utvrdio, vodeći računa o načelu pravne sigurnosti (*Šilih protiv Slovenije* [VV]). Kao prvo, samo postupovni čini i/ili propusti koji su se dogodili nakon ključnog datuma mogu biti unutar vremenske nadležnosti Suda (stavak 162). Kao drugo, Sud naglašava kako za početak primjene postupovnih obveza mora postojati istinska veza između smrti i stupanja na snagu Konvencije u odnosu na tuženu državu. Stoga, kako bi se ta veza uspostavila, dva uvjeta moraju biti zadovoljena: prvo, protok vremena između smrti i stupanja na snagu Konvencije mora biti razmjerno kratak (ne dulji od deset godina) i, drugo, treba utvrditi da je značajan dio postupovnih koraka (uključujući ne samo djelotvornu istragu o smrti dotične osobe nego i pokretanje odgovarajućeg postupka u svrhu utvrđenja uzroka smrti i pozivanja na odgovornost odgovornih osoba) poduzet ili je trebao biti poduzet nakon što je dotična država ratificirala Konvenciju (*Janowiec i drugi protiv Rusije* [VV], stavci 145.-48.). Međutim, Sud neće isključiti da se ta veza u određenim okolnostima može temeljiti na potrebi da se osigura zaštita jamstava i vrijednosti koje su podloga Konvenciji na stvaran i djelotvoran način (stavak 163). Za naknadnu primjenu testa "istinske veze" vidi, na primjer, predmet *Şandru i drugi protiv Rumunjske**, stavak 57. Za primjenu presude *Šilih* vidi predmet *Çakir i drugi protiv Cipra* (odluka).

213. U predmetu *Tuna protiv Turske**, u vezi smrti koja je posljedica mučenja, Sud je po prvi puta primijenio načela utvrđena u presudi *Šilih,* ispitavši podnositeljeve postupovne prigovore na temelju članaka 2. i 3. zajedno. Sud je ponovio načela koja se odnose na "odvojivost" postupovnih obveza, osobito dva uvjeta primjenjiva kod odlučivanja je li nadležan *ratione temporis,* kad su se činjenice koje se odnose na materijalni vid članaka 2. i 3. dogodile, kao u tom predmetu, izvan razdoblja pokrivenog njegovom nadležnošću, dok su se činjenice koje se odnose na postupovni vid, dakle na naknadni postupak, dogodile, barem djelomično, unutar tog razdoblja.

Za naknadnu primjenu na postupovne prigovore na temelju članka 3. vidi, primjerice, *Yatsenko protiv Ukrajine* i *Jeniţa Mocanu i drugi protiv Rumunjske*.

 © Vijeće Europe / Europski sud za ljudska prava, 2014

103. Međutim, Sud ne bi isključio mogućnost da se u određenim izvanrednim okolnostima, u kojima uvjet „istinske veze“ nije zadovoljen, veza također može zasnivati na potrebi da se osigura stvarna i djelotvorna zaštita jamstava i ključnih vrijednosti Konvencije (*Šilih protiv Slovenije* [VV], stavak 163.). Ovaj test "vrijednosti Konvencije", koji djeluje kao izuzetak od općeg pravila čime omogućuje daljnje proširenje nadležnosti Suda u prošlost, može se primijeniti samo ako ključni događaj ima veću dimenziju koja predstavlja negaciju samih temelja Konvencije (kao što je u slučaju teških kaznenih djela prema međunarodnom pravu), ali samo na događaje nakon usvajanja Konvencije, 4. studenoga 1950. Stoga se ugovorna stranka ne može smatrati odgovornom na temelju Konvencije ako ne istražuje čak i najteža kaznena djela na temelju međunarodnog prava ako su ona prethodila usvajanju Konvencije (*Janowiec i drugi protiv Rusije* [VV], stavci 149.-51., predmet se odnosi na istragu masakra u Katynu 1940. godine koji je stoga bio izvan nadležnosti Suda *ratione temporis*).

(d) Razmatranje prethodnih činjenica

215. Sud je zauzeo stajalište da može “razmatrati činjenice prije ratifikacije u mjeri u kojoj se može smatrati da su one stvorile situaciju koja se proteže nakon tog datuma ili bi mogla biti bitna za razumijevanje činjenica koje su se dogodile nakon tog datuma“ (*Broniowski protiv Poljske* (odluka) [VV], stavak 74.).

(e) Postupak koji je u tijeku ili pritvor

216. Do posebne situacije dolazi kad se radi o prigovorima koji se tiču duljine sudskih postupaka (članak 6. stavak 1.) koji su pokrenuti prije ratifikacije, ali se nastavljaju nakon tog dana. Iako mu je nadležnost ograničena na razdoblje nakon ključnog datuma, Sud je često uzimao u obzir stanje postupka do tog datuma, kao smjernicu (na primjer, *Humen protiv Poljske* [VV], stavci 58.-59. i *Foti i drugi protiv Italije*, stavak 53.).

Isto se primjenjuje na predmete koji se tiču pritvora prije početka suđenja (članak 5. stavak 3., vidi *Klyakhin protiv Rusije*, stavci 58.-59.) ili uvjeta pritvora (članak 3.: vidi *Kalashnikov protiv Rusije*, stavak 36.).

217. Glede pravičnosti postupka, Sud može ispitati mogu li se nedostaci u fazi glavne rasprave nadoknaditi postupovnim jamstvima u istrazi vođenoj prije ključnog datuma (*Barberà, Messegué i Jabardo protiv Španjolske*, stavci 61. i 84.). Pri tome strazburški suci uzimaju u obzir postupak u cjelini (vidi također *Kerojärvi protiv Finske*, stavak 41.).

218. Postupovni prigovor na temelju članka 5. stavka 5. ne može spadati u vremensku nadležnost Suda kad se lišenje slobode dogodilo prije stupanja na snagu Konvencije (*Korizno protiv Latvije** (odluka)).

(f) Pravo na naknadu zbog neopravdane osude

219. Sud je utvrdio da je nadležan ispitati prigovor na temelju članka 3. Protokola br. 7. kad je osoba osuđena prije ključnog datuma, ali osuda bude ukinuta nakon tog datuma (*Matveyev protiv Rusije*, stavak 38.).

D. Nespojivost ratione materiae

Članak 35. stavak 3. (a) – Uvjeti dopuštenosti

„3. Sud će proglasiti nedopuštenim svaki pojedinačni zahtjev podnesen na temelju članka 34. ako:

(a) zahtjev smatra inkompatibilnim s odredbama Konvencije i dodatnih protokola …“

Članak 32. – Nadležnost Suda

„1. Nadležnost Suda proteže se na sve predmete glede tumačenja i primjene Konvencije i dodatnih protokola koji su mu podneseni kao što je određeno člancima 33., 34., 46. i 47.

2. U slučaju spora o nadležnosti Suda odlučuje Sud.“

220. Spojivost zahtjeva ili prigovora *ratione materiae* s Konvencijom izvodi se iz stvarne nadležnosti Suda. Da bi neki prigovor bio spojiv *ratione materiae* s Konvencijom, pravo na koje se poziva podnositelj mora biti zaštićeno Konvencijom i Protokolima uz nju koji su stupili na snagu. Na primjer, zahtjevi su nedopušteni kad se tiču nečijeg prava da mu se izda vozačka dozvola (*X protiv Savezne Republike Njemačke*, odluka Komisije od 7. ožujka 1977.), prava na samoodređenje (*X protiv Nizozemske*, odluka Komisije), i prava stranih državljana da uđu u državu ugovornicu i prebivaju u njoj (*Peñafiel Salgado protiv Španjolske** (odluka)), budući da se ta prava kao takva ne nalaze među pravima i slobodama zajamčenim Konvencijom.

221. Iako Sud nije nadležan ispitati navodne povrede prava zaštićenih drugim međunarodnim instrumentima, kad definira značenje izraza i pojmova u tekstu Konvencije on može i mora voditi računa i o drugim elementima međunarodnog prava, osim Konvencije (*Demir i Baykara protiv Turske* [VV], stavak 85.).

222. Sud je obvezan ispitati je li nadležan *ratione materiae* u svakoj fazi postupka, bez obzira na to je li Vlada izgubila pravo izjaviti takav prigovor (*Tănase protiv Moldavije* [VV], stavak 131.).

223. Zahtjevi koji se tiču odredbe Konvencije u odnosu na koju je tužena država izjavila rezervu utvrđeni su nespojivima *ratione materiae* s Konvencijom (vidi, na primjer, *Kozlova i Smirnova protiv Latvije* (odluka)), ako Sud tu rezervu smatra valjanom u smislu članka 57. Konvencije (za tumačenje izjave kao nevaljane vidi *Belilos protiv Švicarske*).

224. Uz to, Sud nije nadležan *ratione materiae* ispitati je li ugovorna stranka ispunila obveze koje su joj nametnute presudama Suda. On ne može razmatrati prigovore ove vrste bez zadiranja u ovlasti Odbora ministara Vijeća Europe, koji nadzire izvršenje presuda temeljem članka 46. stavka 2. Konvencije. Međutim, uloga Odbora ministara u ovom području ne znači da mjere koje je poduzela tužena država kako bi ispravila povredu koju je utvrdio Sud ne mogu otvoriti novo pitanje o kojem nije odlučeno u presudi, i, u mjeri u kojoj je to predmet novoga zahtjeva, o njemu Sud može odlučivati (*Verein gegen Tierfabriken Schweiz (VgT) protiv Švicarske (br. 2)* [VV], stavak 62.). Drugim riječima, Sud može postupati po prigovoru da je ponavljanje postupka na domaćoj razini, kao provedba jedne od njegovih presuda, dovelo do nove povrede Konvencije (ibid., i *Lyons protiv Ujedinjenog Kraljevstva* (odluka)).

225. Međutim, velika većina odluka kojima se zahtjevi utvrđuju nedopuštenima zbog nespojivosti *ratione materiae* unutar su granica opsega članaka Konvencije ili njenih Protokola, osobito članka 6. (pravo na pošteno suđenje), članka 8. (pravo na poštivanje privatnog i obiteljskog života i dopisivanja) i članka 1. Protokola br 1. (zaštita vlasništva).

1. Pojam „Prava i obveze građanske naravi”

Članak 6. – Pravo na pošteno suđenje

„1. Radi utvrđivanja svojih prava i obveza građanske naravi… svatko ima pravo da sud pravično ...ispita njegov slučaj …“

© Vijeće Europe / Europski sud za ljudska prava, 2014

(a) Opći zahtjevi za primjenjivost članka 6. stavka 1.

226. Pojam "*prava i obveza građanske naravi*" ne može se tumačiti samo pozivanjem na domaće pravo tužene države. To je "*autonomni pojam*" koji se izvodi iz Konvencije. Članak 6. stavak 1. Konvencije primjenjuje se bez obzira na položaj stranaka, karakter propisa koji se primjenjuju na odlučivanje u sporu i karakter vlasti nadležne u toj stvari (*Gruzijedis protiv Grčke*, stavak 34.).

227. Međutim, načelo da autonomne pojmove sadržane u Konvenciji treba tumačiti u svjetlu današnjih uvjeta ne daje Sudu ovlast tumačiti članak 6. stavak 1. kao da u tom tekstu nema pridjeva „*građanski*" (s ograničenjima koje takav pridjev nužno postavlja u odnosu na kategoriju „*prava i obveze*", na koju se taj članak primjenjuje) (*Ferrazzini protiv Italije* [VV], stavak 30.).

228. Primjenjivost članka 6. stavka 1. u građanskim stvarima kao prvo ovisi o postojanju spora. Kao drugo, spor se mora ticati „prava i obveza" za koje se barem može uvjerljivo tvrditi da su priznate u domaćem pravu. Konačno, ta „*prava i obveze*" moraju biti "*građanska*" u smislu Konvencije, iako im sam članak 6. ne daje konkretan sadržaj u pravnim sustavima država ugovornica (*James i drugi protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, stavak 81.).

(b) Izraz „spor"

229. Pojmu "spor" (na francuskom "*contestation*") treba dati sadržajno, a ne formalno značenje (*Le Compte, Van Leuven i De Meyere protiv Belgije*, stavak 40.). Potrebno je gledati i dalje od onoga što se naizgled vidi od korištenog izričaja i usredotočiti se na stvarnu situaciju prema okolnostima svakoga predmeta (ibid., i *Gorou protiv Grčke (br. 2)* [VV], stavci 27. i 29.). Članak 6. se ne primjenjuje na izvanpranični i jednostrani postupak koji ne uključuje suprotstavljene strane i koji je dostupan samo kad nema spora o pravima (*Alaverdyan protiv Armenije* (odluka), stavak 33.).

230. "Spor" mora biti istinski i ozbiljne naravi (*Sporrong i Lönnroth protiv Švedske*, stavak 81.). To, na primjer, isključuje građanski postupak pokrenut protiv zatvorskih vlasti zbog puke nazočnosti zatvorenika zaraženih HIV-om u zatvoru (*Skorobogatykh protiv Rusije* (odluka)). Na primjer, Sud je presudio da je "spor" stvaran u predmetu koji se odnosio na zahtjev državnom odvjetniku da podnese reviziju, budući da je bio sastavni dio cijelog postupka kojemu se podnositelj pridružio kao građanska strana radi dobivanja naknade (*Gorou protiv Grčke (br. 2)* [VV], stavak 35.).

231. Spor se može odnositi ne samo na stvarno postojanje prava nego i na njegov opseg ili način na koje ga treba ostvarivati (*Benthem protiv Nizozemske*, stavak 32.). Spor se može ticati i činjeničnih pitanja.

232. Rezultat postupka mora biti izravno odlučan za pravo o kojemu je riječ (na primjer, *Ulyanov protiv Ukrajine* (odluka)). Stoga slaba veza ili udaljene posljedice nisu dovoljne da bi dovele članak 6. stavak 1. u igru. Na primjer, Sud je utvrdio da postupak kojim se pobija zakonitost produljenja dozvole za rad nuklearne elektrane ne spada u opseg članka 6. stavka 1. jer je veza između produljenja odluke i prava na zaštitu života, tjelesnog integriteta i vlasništva bila „preslaba i previše udaljena", a podnositelji nisu dokazali da su osobno izloženi opasnosti koja nije samo konkretna, nego iznad svega trenutna (*Balmer-Schafroth i drugi protiv Švicarske*, stavak 40. i *Athanassoglou i drugi protiv Švicarske* [VV], stavci 46.-55.; vidi, najnovije *Sdruzeni Jihoceske Matky protiv Republike Češke** (odluka); za predmet u vezi ograničenog zagađenja bukom u tvornici,vidi predmet *Zapletal protiv Republike Češke** (odluka), ili za mogući učinak na okoliš tvornice za zbrinjavaje otpada od miniranja: *Ivan Atanasov protiv Bugarske*, stavci 90.-95.). Slično tome, postupak koji su pokrenula dva zaposlenika u javnom sektoru, radi pobijanja imenovanja jednog njihovog kolege na određeno

mjesto, mogao je imati samo udaljene učinke na njihova građanska prava (konkretno, na njihovo pravo na imenovanje, vidi *Revel i Mora protiv Francuske** (odluka)).

233. Za razliku od toga, predmet koji se ticao izgradnje brane koja bi poplavila selo podnositelja (*Gorraiz Lizarraga i drugi protiv Španjolske*, stavak 46.) i predmet o dozvoli za rad rudnika zlata koji koristi ispiranje cijanidima blizu sela podnositelja (*Taşkın i drugi protiv Turske*, stavak 133.; vidi također *Zander protiv Švedske*, stavci 24.-25.) spadao je pod članak 6. stavak 1. Nedavno je Sud u predmetu koji se odnosi na žalbu koju je podnijela lokalna udruga za zaštitu okoliša radi sudskog preispitivanja lokacijske dozvole, utvrdio da postoji dovoljna veza između spora i prava na koje se poziva pravna osoba, osobito s obzirom na položaj udruge i njenih osnivača, i činjenicu da je cilj koji nastoji ostvariti ograničen prostorno i u biti (*L'Erablière A.S.B.L. protiv Belgije**, stavci 28.-30.). Pored toga, postupak za vraćanje nečije poslovne sposobnosti odlučujući je za utvrđivanje građanskih prava i obveza pojedinca (*Stanev protiv Bugarske* [VV], stavak 233.).

(c) Postojanje dokazivog zahtjeva u domaćem pravu

104. Podnositelj zahtjeva mora moći tražiti pravo za koje se nedvojbeno može reći da je priznato prema nacionalnom pravu (*Masson i Van Zon protiv Nizozemske*, stavak 48.; *Gutfreund protiv Francuske*, stavak 41.; *Boulois protiv Luksemburga* [VV], stavci 90.-94.; vidi također *Beaumartin protiv Francuske*, stavak 28., u vezi s međunarodnim sporazumom). Članak 6. stavak 1. ne jamči nikakav poseban sadržaj "prava" u materijalnom pravu država ugovornica te se, u načelu, Sud mora pozvati na domaće pravo kako bi utvrdio postojanje takvog prava.

105. Pitanje jesu li vlasti uživale diskreciju prilikom odlučivanja hoće li odobriti mjeru koju je zatražio podnositelj zahtjeva može se uzeti u obzir ili čak može biti presudno pitanje. j. Međutim, sama činjenica da izričaj zakonske odredbe pruža element diskrecije sama po sebi ne isključuje postojanje prava. Ostali uvjeti koje Sud može uzeti u obzir uključuju priznanje navodnog prava u sličnim okolnostima od strane domaćih sudova ili činjenicu da su potonji ispitali osnovanost zahtjeva podnositelja (*Boulois protiv Luksemburga* [VV], stavci 91.-101.).

236. Sud može odlučiti da su pojedinačna prava kao što su pravo na život, pravo na zdravlje, na zdravi okoliš i na poštovanje imovine, priznata u domaćem pravnom sustavu (*Athanassoglou i drugi protiv Švicarske* [VV], stavak 44.).

237. Pojedinačno pravo o kojemu je riječ mora imati pravnu osnovu u domaćem pravnom sustavu (*Szücs protiv Austrije*, stavak 33.).

238. Međutim, potrebno je naglasiti da pitanje ima li neka osoba utuživ domaći zahtjev ovisi ne samo o stvarnom sadržaju relevantnog građanskog prava kako je ono definirano u nacionalnom pravu, nego i o postojanju postupovnih prepreka koje sprečavaju ili ograničavaju mogućnosti podnošenja mogućih zahtjeva sudu (*Fayed protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, stavak 65.). Na ovu se drugu kategoriju predmeta može primijeniti članak 6. stavak 1. Konvencije (*Al-Adsani protiv Ujedinjenog Kraljevstva* [VV], stavci 46.-47. i *Fogarty protiv Ujedinjenog Kraljevstva* [VV], stavak 25.). Ipak, u načelu, članak 6. se ne može primijeniti na materijalna ograničenja pravâ koja postoje u domaćem pravu (*Roche protiv Ujedinjenog Kraljevstva* [VV], stavak 119.) jer tijela za provedbu Konvencije ne mogu, putem tumačenja članka 6. stavka 1., stvoriti materijalno građansko pravo koje nema pravnu osnovu u predmetnoj državi (ibid., stavak 117.).

239. Kad Sud odlučuje postoji li neko građansko "pravo" i hoće li neko ograničenje odrediti kao materijalno ili postupovno, treba prvo voditi računa o relevantnim odredbama nacionalnog prava i o tome kako ih tumače domaći sudovi (*Masson i Van Zon protiv Nizozemske*, stavak 49.). Potrebno je gledati šire, ispitivati kako domaće pravo određuje

 © Vijeće Europe / Europski sud za ljudska prava, 2014

pojedina ograničenja i usredotočiti se na stvarnost (*Van Droogenbroeck protiv Belgije*, stavak 38.). Konačno, pravomoćna sudska odluka neće nužno retroaktivno dokinuti dokazivost prigovora podnositelja (*Le Calvez protiv Francuske*, stavak 56.). Na primjer, ograničeni opseg sudskog preispitivanja čina vanjske politike (zračni udari NATO-a na Srbiju) ne može retroaktivno učiniti zahtjeve podnositelja protiv države nedokazivim, budući da su domaći sudovi bili pozvani po prvi puta odlučivati o tom pitanju (*Markovic i drugi protiv Italije* [VV], stavci 100.-02.).

240. Primjenjujući razlikovanje između materijalnih ograničenja i postupovnih prepreka u svjetlu tih kriterija, Sud je, na primjer, prepoznao da građanske tužbe podnesene protiv policije (*Osman protiv Ujedinjenog Kraljevstva*) ili protiv lokalnih vlasti (*Z. i drugi protiv Ujedinjenog Kraljevstva* [VV]) zbog nemara spadaju pod članak 6. stavak 1., te je razmotrio je li određeno ograničenje (izuzimanje od kaznenog progona ili neodgovornost) razmjerno sa stajališta članka 6. stavka 1. S druge strane Sud je presudio da je izuzimanje od građanske odgovornosti koje kraljica daje pripadnicima oružanih snaga izvedeno iz materijalnog ograničenja i da stoga domaće pravo ne priznaje „pojedinačno pravo“ u smislu članka 6. stavka 1. Konvencije (*Roche protiv Ujedinjenog Kraljevstva* [VV], stavak 124.; vidi tako: *Hotter protiv Austrije* (odluka) i *Andronikashvili protiv Gruzije* (odluka)).

106. Sud je također precizirao da situacija u kojoj tijela javne vlasti toleriraju nezakonite radnje, pod određenim uvjetima, ne predstavlja dozvolu dodijeljenu u skladu sa zakonom, niti "pravo" priznato od strane domaćeg prava (*De Bruin protiv Nizozemske* (odluka), stavak 57.).

242. Podnositelji moraju imati i održiv zahtjev u odnosu na pojedinačna prava priznata u domaćem pravnom sustavu. Sud je prihvatio da i udruge ispunjavaju uvjete za zaštitu na temelju članka 6. stavka 1., ako žele obraniti konkretna prava i interese svojih članova (*Gorraiz Lizarraga i drugi protiv Španjolske*, stavak 45.) ili čak posebna prava koja mogu zahtijevati kao pravne osobe – kao što je pravo „javnosti” na informacije i na sudjelovanje u odlukama koje se odnose na okoliš, vidi *Collectif national d'information et d'opposition à l'usine Melox – Collectif Stop Melox et Mox protiv Francuske** (odluka), ili kad se ne može smatrati da je tužba udruge *actio popularis* (*vidi L'Erablière A.S.B.L. protiv Belgije**).

243. Kad zakon navodi uvjete za prijem u neko zanimanje ili profesiju, kandidat koji ih ispunjava ima pravo biti primljen u zanimanje ili profesiju (*De Moor protiv Belgije*, stavak 43.). Na primjer, ako podnositelj ima dokaziv zahtjev da ispunjava pravne uvjete za upis u upisnik kao liječnik, primjenjuje se članak 6. (*Chevrol protiv Francuske*, stavak 55.; vidi, obratno, *Bouilloc protiv Francuske** (odluka)). U svakom slučaju, kad se sudskim pravnim sredstvom može pobijati zakonitost postupka koji se tiče građanskih prava, te je podnositelj to sredstvo iskoristio, treba zaključiti da je postojao „spor“ koji se tiče „prava građanske naravi“, čak i kad domaće vlasti konačno utvrde da podnositelj nije ispunjavao pravne uvjete (pravo nastaviti obavljati praksu medicinske specijalizacije koju je podnositelj obavljao u inozemstvu: vidi *Kök protiv Turske**, stavak 37.). Stoga treba utvrditi jesu li tvrdnje podnositelja zahtjeva bile dovoljno čvrste (*Neves e Silva protiv Portugala*, stavak 37.; *Éditions Périscope protiv Francuske*, stavak 38.).

(d) “Građanska” narav prava

244. Treba li neko pojedinačno pravo smatrati pravom građanske naravi u smislu Konvencijskog značenja ovoga izraza treba utvrditi pozivanjem na materijalni sadržaj i učinak tog prava, a ne na njegovo pravno određenje u domaćem pravnom sustavu. U obavljanju svojih nadzornih funkcija Sud mora voditi računa i o cilju i svrsi Konvencije i nacionalnih pravnih sustava drugih država ugovornica (*König protiv Njemačke*, stavak 89.).

© Vijeće Europe / Europski sud za ljudska prava, 2014

245. U načelu, primjenjivost članka 6. stavka 1. na sporove između privatnih pojedinaca koji su u domaćem pravnom sustavu definirani kao građanski nije osporena pred Sudom (za predmet sudskog razvoda, vidi *Airey protiv Irske*, stavak 21.).

(e) Privatna narav prava: novčana dimenzija

246. Sud smatra da postupak koji u domaćem pravnom sustavu spada pod „javno pravo“ i čiji je rezultat odlučan za privatna prava i obveze, spada pod članak 6. stavak 1. Takav postupak može, *inter alia*, imati veze s dozvolom za prodaju zemljišta (*Ringeisen protiv Austrije*, stavak 94.), vođenjem privatne klinike (*König protiv Njemačke*, stavci 94.-95.), građevinskom dozvolom (vidi, *inter alia*, *Sporrong i Lönnroth protiv Švedske*, stavak 79.), vlasništvom i korištenjem vjerske zgrade (*Sâmbata Bihor Greco-Catholic Parish protiv Rumunjske**, stavak 65.), upravnom dozvolom u vezi sa zahtjevima za obavljanje zanimanja (*Benthem protiv Nizozemske*, stavak 36.), dozvolom za služenje alkoholnih pića (*Tre Traktörer Aktiebolag protiv Švedske*, stavak 43.), ili sporom o plaćanju naknade za profesionalnu bolest ili ozljedu na radu (*Chaudet protiv Francuske**, stavak 30.).

Na istoj je osnovi članak 6. primjenjiv na stegovni postupak pred profesionalnim tijelima, kad se radi o pravu baviti se nekom profesijom (*Le Compte, Van Leuven i De Meyere protiv Belgije*; *Philis protiv Grčke (br. 2)*, stavak 45.), imajući na umu da pravo slobodno prakticirati vlastitu profesiju te je nastaviti prakticirati predstavlja građansko pravo (*Voggenreiter protiv Njemačke*, stavak 44.); na tužbu zbog nemara protiv države (*X protiv Francuske*), na tužbu za ukidanje upravne odluke štetne za podnositeljeva prava (*De Geouffre de la Pradelle protiv Francuske*), na upravni postupak koji se tiče zabrane ribarenja u vodama podnositelja (*Alatulkkila i drugi protiv Finske*, stavak 49.) i na postupak za prihvaćanje ponude na natječaju u kojemu se radi o pravu građanske naravi, kao što je pravo da se ne bude diskriminiran na osnovu vjerskog uvjerenja ili političkog mišljenja, kad se daje ponuda za ugovor o javnim radovima (*Tinnelly & Sons Ltd i drugi i McElduff i drugi protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, stavak 61.; suprotno *I.T.C. Ltd protiv Malte* (odluka)).

247. Članak 6. stavak 1. je primjenjiv na prigovor građanskopravne naravi istaknut u kaznenom postupku (*Perez protiv Francuske* [VV], stavci 70.-71.), osim u slučaju građanske tužbe podnesene samo da bi se ostvarila privatna osveta ili u kaznene svrhe (*Sigalas protiv Grčke**, stavak 29. i *Mihova protiv Italije** (odluka)). Konvencija ne daje nikakvo pravo, kao takvo, da se kazneno goni ili osudi trećega za kazneno djelo. Da bi ulazilo u doseg Konvencije, takvo pravo treba biti nerazdvojno od ostvarenja prava žrtve da pokrene građanski postupak u domaćem pravnom sustavu, čak i samo radi osiguranja simbolične naknade ili zaštite građanskog prava, kao što je pravo na „ugled” (*Perez protiv Francuske* [VV], stavak 70.; vidi također, glede dosude simbolične naknade, *Gorou protiv Grčke (br. 2)* [VV], stavak 24.). Stoga se članak 6. primjenjuje na postupke koji obuhvaćaju i građanskopravne zahtjeve od trenutka kad se podnositelj tog zahtjeva uključio u postupak kao građanska stranka, osim ako se na nedvosmislen način odrekao prava na naknadu štete.

248. Članak 6. stavak 1. primjenjiv je i na građanske tužbe kojima se traži naknada za zlostavljanje koje su navodno počinili zastupnici države (*Aksoy protiv Turske*, stavak 92.).

(f) Proširenje na ostale vrste sporova

249. Sud je presudio da je članak 6. stavak 1. primjenjiv na sporove koji se tiču socijalnih pitanja, uključujući postupke koji se odnose na otkaz koji zaposleniku dâ privatna tvrtka (*Buchholz protiv Njemačke*), postupak koji se tiče dodjele naknade iz socijalne skrbi (*Feldbrugge protiv Nizozemske*) ili socijalne pomoći, čak i kad se one ne temelje na plaćanju doprinosa (*Salesi protiv Italije*), kao i postupak koji se tiče obvezatnih doprinosa za socijalno

 © Vijeće Europe / Europski sud za ljudska prava, 2014

osiguranje (*Schouten i Meldrum protiv Nizozemske*). U tim okolnostima Sud je zauzeo stajalište da su vidovi privatnog prava prevladali nad onima javnog prava. Uz to je presudio da postoje sličnosti između prava na naknadu socijalne skrbi i prava na dobivanje naknade iz zaklade privatnog prava za progon koji su vršili nacisti (*Woś protiv Poljske*, stavak 76.).

250. Sporovi koji se tiču javnih službenika spadaju u načelu u opseg članka 6. stavka 1. U presudi *Pellegrin protiv Francuske* [VV], stavci 64.-71.) Sud je prihvatio "funkcionalni" kriterij. Sud je odlučio prihvatiti novi pristup u presudi *Vilho Eskelinen i drugi protiv Finske* [VV], stavci 50-62. Sada se primjenjuje načelo prema kojem se pretpostavlja primjena članka 6., te tužena Vlada kao prvo treba dokazati da podnositelj, državni službenik, nema u nacionalnom pravnom sustavu pravo na pristup sudu, i, kao drugo, da je isključenje iz ostvarivanja prava na temelju članka 6. za tog državnog službenika opravdano. Ako je podnositelj imao pristup sudu na temelju nacionalnog pravnog sustava, primjenjuje se članak 6. (čak i na djelatne vojne časnike i njihove zahtjeve pred vojnim sudovima, vidi *Pridatchenko i drugi protiv Rusije*, stavak 47.). U odnosu na drugi kriterij, isključenje mora biti opravdano na "*objektivnoj osnovi u interesu države*", što obvezuje državu da dokaže da je predmet spora o kojemu je riječ povezan s obnašanjem državne vlasti, ili da dovodi u pitanje posebnu vezu između državnog službenika i države. Tako u načelu ne može biti nikakvog opravdanja za isključenje redovnih radnih sporova, kao što su oni koji se odnose na plaće, naknade ili slična prava, iz jamstava članka 6., na osnovi posebne naravi odnosa između konkretnog državnog službenika i države o kojoj je riječ (vidi na primjer spor glede prava policijskog osoblja na posebnu naknadu u *Vilho Eskelinen i drugi protiv Finske* [VV]). Nedavno je Sud, u svjetlu kriterija navedenih u presudi *Eskelinen* utvrdio da je članak 6. stavak 1. primjenjiv na postupak zbog nepoštenog otkaza zaposleniku veleposlanstva (tajnici i telefonistici u poljskom veleposlanstvu, vidi *Cudak protiv Litve* [VV], stavci 44.-47.), višem policijskom službeniku (*Šikić protiv Hrvatske*, stavci 18.-20.) ili vojnom časniku pred vojnim sudovima (*Vasilchenko protiv Rusije*, stavci 34.-36.), na postupke vezane uz pravo dobiti položaj parlamentarnog pomoćnika (*Savino i drugi protiv Italije**), i na stegovni postupak protiv suca (*Olujić protiv Hrvatske*), na žalbu državnog odvjetnika protiv predsjedničke uredbe kojom se nalaže njegov premještaj (*Zalli protiv Albanije* (odluka) i druge predmete na koje se tamo upućuje) i na postupak u vezi profesionalne karijere carinika (pravo podnijeti zahtjev za interno napredovanje: vidi *Fiume protiv Italije**, stavci 33.-36.). Prema tome, primjenjivost članka 6. stavka 1. ne može se isključiti samo na temelju statusa podnositelja zahtjeva (*Di Giovanni protiv Italije*, stavak 37.).

251. Ustavni sporovi mogu također doći u doseg članka 6. ako je ustavni postupak bio odlučan za ishod spora (o „građanskom" pravu) pred redovnim sudovima (*Ruiz-Mateos protiv Španjolske*). Ovo se ne primjenjuje na sporove koji se odnose na predsjedničku uredbu kojom se državljanstvo pojedincu dodjeljuje kao iznimna mjera, ili na odlučivanje je li predsjednik prekršio svoju ustavnu prisegu, budući da se takvi postupci ne odnose na prava i obveze građanske naravi (*Paksas protiv Litve* [VV], stavci 65.-66.). Za primjenu članka 6. stavka 1. na privremenu mjeru koju je izdao Ustavni sud vidi predmet *Kübler protiv Njemačke*, stavci 47.-48.

252. I, konačno, članak 6. je također primjenjiv i na druge, ne strogo novčane stvari kao što su okoliš, gdje može doći do spora koji uključuje pravo na život, zdravlje i na zdrav okoliš (*Taşkın i drugi protiv Turske*); njegu djece (*McMichael protiv Ujedinjenog Kraljevstva*); organizaciju školovanja djece (*Ellès i drugi protiv Švicarske**, stavci 21.-23.); pravo na utvđenje očinstva (*Alaverdyan protiv Armenije* (odluka), stavak 33.); pravo na slobodu (*Laidin protiv Francuske (br. 2)**); organizaciju boravka zatvorenika (na primjer, sporovi koji se tiču ograničenja kojima su zatvorenici podvrgnuti zbog smještaja u jedinici pojačane sigurnosti, vidi *Enea protiv Italije* [VV], stavci 97.-107.) ili u ćeliji visoke sigurnosti (*Stegarescu i Bahrin protiv Portugala**)), ili stegovni postupak koji rezultira ograničenjem

obiteljskih posjeta u zatvoru (*Gülmez protiv Turske*, stavak 30.); pravo na ugled (*Helmers protiv Švedske*, stavak 27.); pravo na pristup administrativnim dokumentima (*Loiseau protiv Francuske* (odluka)), ili žalbu protiv unosa u policijski spis koji utječe na pravo na ugled, pravo na zaštitu vlasništva i mogućnost pronalaženja zaposlenja i, na taj način, zarađivanja za život (*Pocius protiv Litve*, stavci 38.-46. i *Užukauskas protiv Litve*, stavci 32.-40.); pravo biti član neke udruge (*Sakellaropoulos protiv Grčke** (odluka) – slično tome, postupak za upis udruge tiče se prava udruge koja su građanske naravi, čak i ako prema domaćem zakonodavstvu pitanje slobode udruživanja pripada području javnog prava: vidi *APEH Üldözötteinek Szövetsége i drugi protiv Mađarske*, stavci 34.-35.); i, konačno, pravo nastaviti sveučilišni studij (*Emine Araç protiv Turske*, stavci 18.-25.), stav koji se *a fortiori* primjenjuje i u pogledu osnovnog obrazovanja (*Oršuš i drugi protiv Hrvatske* [VV], stavak 104.). Ovo proširenje omogućuje Sudu da na građanski dio članka 6. gleda kao da ne pokriva samo materijalna prava nego i pojedinačna prava osobne prirode.

(g) Isključena pitanja

253. Dokazivanje da je spor novčane naravi nije samo po sebi dovoljno da privuče primjenjivost članka 6. stavka 1. na temelju njegovog civilnog dijela (*Ferrazzini protiv Italije* [VV], stavak 25.).

254. Neka od pitanja izvan dosega članka 6. su i porezni postupci: porezna pitanja još uvijek čine čvrstu jezgru prerogativa javne vlasti, pa stoga javna priroda odnosa između poreznog obveznika i zajednice i dalje prevladava (*Ferrazzini protiv Italije* [VV], stavak 29.). Slično, isključeni su i skraćeni postupci za izdavanje privremenih mjera koji se tiču carina ili nameta (*Emesa Sugar protiv Nizozemske* (odluka)).

255. Isto se primjenjuje i u području imigracije na ulazak, prebivalište i udaljavanje stranaca, u postupcima koji se tiču odobravanja političkog azila ili protjerivanje (zahtjev za izdavanje naloga kojim se ukida nalog za udaljavanje: vidi *Maaouia protiv Francuske* [VV] stavak 38.; izručenje: *Peñafiel Salgado protiv Španjolske** (odluka) i *Mamatkulov i Askarov protiv Turske* [VV], stavci 81.-83., te tužbe za naknadu štete tražitelja azila zbog odbijanja da mu se odobri azil: *Panjeheighalehei protiv Danske* (odluka)), usprkos mogućih ozbiljnih posljedica za privatni ili obiteljski život ili izglede za zapošljavanje. Ova se neprimjenjivost proširuje na uključivanje stranca u Schengenski informacijski sustav: vidi *Dalea protiv Francuske** (odluka). Pravo imati putovnicu i pravo na državljanstvo nisu prava građanske naravi u smislu članka 6. (*Smirnov protiv Rusije* (odluka)). Međutim, pravo stranca da podnese zahtjev za radnu dozvolu može se podvesti pod članak 6., kako za poslodavca tako i za zaposlenika, čak i ako zaposlenik u domaćem pravnom sustavu nema *locus standi* za podnošenje tog zahtjeva, pod uvjetom da se radi o jednostavnoj postupovnoj prepreci koja ne utječe na bit prava (*Jurisic i Collegium Mehrerau protiv Austrije*, stavci 54.-62.).

256. Prema predmetu *Vilho Eskelinen i drugi protiv Finske* [VV], sporovi koji se odnose na javne službenike ne potpadaju pod doseg članka 6. ako su ispunjena dva utvrđena uvjeta (vidi stavak 234. u gornjem tekstu). To je slučaj kad je vojnik otpušten iz službe zbog stegovnih razloga, a ne može pobijati odluku pred sudovima, jer bi se pobijala posebna veza između podnositelja i države (*Suküt protiv Turske* (odluka)). Isto se primjenjuje na spor o ponovnom stupanju suca na dužnost nakon ostavke (*Apay protiv Turske** (odluka)).

257. I, na kraju, politička prava, kao pravo biti biran i zadržati mjesto (izborni spor: vidi *Pierre-Bloch protiv Francuske*, stavak 50.), pravo na mirovinu kao bivši zastupnik u parlamentu (*Papon protiv Francuske* (odluka)), ili pravo političke stranke na obavljanje svojih političkih aktivnosti (za predmet u vezi raspuštanja stranke vidi *Refah Partisi (The Welfare Party) i drugi protiv Turske** (odluka)) ne mogu se smatrati „pravima građanske naravi“ u smislu članka 6. stavka 1. Konvencije. Slično tome, postupak u kojem je nevladinoj

© Vijeće Europe / Europski sud za ljudska prava, 2014

organizaciji koja je promatrala parlamentarne izbore bio odbijen pristup dokumentima izbornog povjerenstva koji se odnose na izvršavanje njezine javne funkcije kao izbornog promatrača je izvan dosega članka 6. stavka 1. (*Geraguyn Khorhurd Patgamavorakan Akumb protiv Armenije* (odluka)).

Uz to, Sud je ponovno potvdio da pravo izvještavati o stvarima izjavljenim javno pred sudom nije pravo građanske naravi (*Mackay i BBC Scotland protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, stavci 20.-22.).

(h) Primjenjivost članka 6. na sporedni postupak

258. U pravilu se ne smatra da se u prethodnom postupku, npr. u vezi izdavanja privremene mjere, kao što je privremena mjera zabrane, „odlučuje“ o građanskim pravima i obvezama i stoga taj postupak u pravilu ne spada unutar zaštite članka 6. (vidi, *inter alia*, *Verlagsgruppe News GmbH protiv Austrije* (odluka) i *Libert protiv Belgije** (odluka)). Međutim, Sud je nedavno odstupio od svoje prethodne sudske prakse i zauzeo novi pristup. U predmetu *Micallef protiv Malte* [VV], stavci 83.-86., Sud je utvrdio da će primjenjivost članka 6. na privremene mjere ovisiti o tome jesu li ispunjeni određeni uvjeti. Kao prvo, pravo o kojemu se radi i u glavnom postupku i u postupku za izdavanje privremene mjere treba biti "građanske naravi" u smislu Konvencije. Kao drugo, priroda privremene mjere, njezin predmet i svrha kao i njezini učinci na pravo o kojemu je riječ trebaju biti podvrgnuti detaljnom ispitivanju. Članak 6. će biti primjenjiv uvijek kad se može smatrati da se privremenom mjerom stvarno odlučuje o pravu ili obvezi građanske naravi o kojima se radi, bez obzira na to koliko dugo je ta mjera na snazi. Članak 6. je primjenjiv na prethodni postupak kojim se želi ostvariti ista svrha kao i u glavnom postupku koji je u tijeku, kad je privremena mjera odmah ovršiva i za sobom povlači odluku o istom pravu (*RTBF protiv Belgije**, stavci 64.-65.).

259. Što se tiče kaznenog i građanskog postupka koji slijede jedan za drugim, ako domaće pravo države propisuje postupak koji se sastoji od dvije faze, prve, u kojoj sud presuđuje o tome postoji li pravo na naknadu štete i druge, kad određuje iznos, tada je razumno, u svrhu članka 6. stavka 1. Konvencije, smatrati da se o pravu građanske naravi nije odlučilo sve dok se ne donese odluka o točnom iznosu: odlučivanje o pravu povlači za sobom ne samo odluku o postojanju prava, nego i o njegovom opsegu ili načinu na koji se može ostvarivati, a to naravno uključuje procjenu štete (*Torri protiv Italije*, stavak 19.).

260. Glede ovrhe sudskih odluka, članak 6. stavak 1. Konvencije primjenjuje se na sve faze pravnog postupka za "odlučivanje o … pravima i obvezama građanske naravi", ne isključujući faze nakon presude o osnovanosti. Ovrha presude koju je donio sud mora se stoga smatrati sastavnim dijelom „suđenja“ u svrhu članka 6. (*Hornsby protiv Grčke*, stavak 40. i *Romańczyk protiv Francuske**, stavak 53., u vezi ovrhe presude kojom je dosuđena isplata neplaćenog uzdržavanja). Bez obzira je li članak 6. primjenjiv na početni postupak, ovršna isprava kojom se utvrđuju građanska prava ne mora nužno biti rezultat postupka na koji je primjenjiv članak 6. (vidi *Buj protiv Hrvatske*, stavak 19.). *Exequatur* pljenidbenog naloga stranog suda spada u doseg članka 6., ali pod njegov građanski dio (*Saccoccia protiv Austrije* (odluka)).

261. U slučaju prijedloga za ponavljanje postupka, članak 6. nije primjenjiv na postupak povodom prijedloga za ponavljanje građanskog postupka koji je završen konačnom odlukom (*Sablon protiv Belgije**, stavak 86. – kojeg treba razlikovati od specifičnog predmeta: *San Leonard Band Club protiv Malte*, stavak 41.). Isti razlozi vrijede i za prijedlog za ponavljanje postupka nakon što Sud utvrdi povredu Konvencije (*Verein gegen Tierfabriken Schweiz (VgT) protiv Švicarske (br. 2)* [VV], stavak 24.).

Ako se postupak ponavlja, postupak nakon usvajanja zahtjeva za ponavljanje ili preispitivanje može se odnositi na "prava i obveze građanske naravi" (*Rizi protiv Albanije* (odluka), stavak 47.).

2. *Pojam „optužba za kazneno djelo"*

Članak 6. – Pravo na pošteno suđenje

"1. Radi utvrđivanja ... optužnice za kazneno djelo protiv njega svatko ima pravo da zakonom ustanovljeni neovisni i nepristrani sud pravično, javno i u razumnom roku ispita njegov slučaj.. …

2. Svatko optužen za kazneno djelo smatrat će se nevinim sve dok mu se ne dokaže krivnja u skladu sa zakonom.

3. Svatko optužen za kazneno djelo ima najmanje sljedeća prava ..."

(a) Opća načela

262. Pojam "optužba za kazneno djelo" ima "autonomno" značenje, neovisno od kategorizacije primjenjene u nacionalnom pravnom sustavu države članice (*Adolf protiv Austrije*, stavak 30.).

263. Pojam "optužba za kazneno djelo" treba tumačiti u smislu Konvencije. Tako ga se može definirati kao "službenu obavijest danu pojedincu od strane nadležne vlasti o navodu da je počinio kazneno djelo". Ova definicija također odgovara testu je li "došlo do bitnog utjecanja na situaciju [osumnjičenika]" (vidi, na primjer,, *Deweer protiv Belgije*, stavci 42. i 46. i *Eckle protiv Njemačke*, stavak 73.). Tako su, na primjer, priznanja koja je osumjničenik dao tijekom provjere na cesti, „bitno utjecala" na njenu situaciju, iako nije bila formalno optužena za neko kazneno djelo (*Aleksandr Zaichenko protiv Rusije*, stavak 43.). Sud je također presudio da je osoba zadržana od policije, od koje se tražilo da dade prisegu prije nego što je ispitana kao svjedok, već bila podvrgnuta "optužbi za kazneno djelo", te je imala pravo braniti se šutnjom (*Brusco protiv Francuske**, stavci 46.-50.). Sud smatra da je osoba stekla status osumnjičenika koji traži primjenu mjera zaštite članka 6. kada domaće vlasti imaju uvjerljive razloge za sumnju da je ta osoba sudjelovala u kaznenom djelu (ibid., stavak 47.; *Bandaletov protiv Ukrajine*, stavci 56. i 61., gdje je podnositelj zahtjeva dao priznanje tijekom obavijesnog razgovora u svojstvu svjedoka i tek nakon tog priznanja policija ga je smatrala osumnjičenikom).

264. Glede autonomnog pojma "kazneno", Konvencija se ne protivi kretanju prema "dekriminalizaciji" u državama ugovornicama. Međutim, djela koja su nakon dekriminalizacije klasificirana kao "prekršajna", mogu se podvesti pod autonomni pojam „kaznenog" djela. Ukoliko bi se državama dala sloboda da isključe ta djela, to bi moglo dovesti do rezultata koji su nespojivi sa ciljem i svrhom Konvencije (*Öztürk protiv Njemačke*, stavak 49.).

265. Polazna točka za ocjenu primjenjivosti kaznenog vida članka 6. Konvencije temelji se na uvjetima navedenim u predmetu *Engel i drugi protiv Nizozemske* (stavci 82.-83.): (1) klasifikacija u domaćem pravu; (2) narav djela; (3) težina sankcije kojoj se dotična osoba izlaže.

266. Prvi uvjet ima relativnu težinu i služi samo kao polazna točka. Ako domaće pravo klasificira neko djelo kao kazneno, tada će to biti odlučno. Inače će Sud gledati i pozadinu nacionalne klasifikacije i ispitati materijalnu stvarnost postupka o kojemu je riječ.

267. Kod ocjenjivanja drugog uvjeta koji se smatra važnijim (*Jussila protiv Finske* [VV], stavak 38.), mogu se razmatrati slijedeći čimbenici:

– je li pravno pravilo o kojemu je riječ usmjereno samo prema nekoj konkretnoj

 © Vijeće Europe / Europski sud za ljudska prava, 2014

skupini ili je opće obvezujućeg značaja (*Bendenoun protiv Francuske*, stavak 47.);

– je li postupak pokrenulo neko javno tijelo sa zakonskim ovlastima za izvršenje (*Benham protiv Ujedinjenog Kraljevstva* [VV], stavak 56.);

– ima li to pravno pravilo kaznenu ili odvraćajuću svrhu (*Öztürk protiv Njemačke*, stavak 53.; *Bendenoun protiv Francuske*, stavak 47.);

– ovisi li izricanje kazne o utvrđenju krivnje (*Benham protiv Ujedinjenog Kraljevstva* [VV], stavak 56.);

– kako je usporediv postupak klasificiran u drugim državama članicama Vijeća Europe (*Öztürk protiv Njemačke* , stavak 53.).

268. Treći se uvjet utvrđuje pozivanjem na najveću zapriječenu kaznu u mjerodavnom pravu (*Campbell i Fell protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, stavak 72. i *Demicoli protiv Malte*, stavak 34.).

269. Drugi i treći uvjet naveden u *Engel i drugi protiv Nizozemske*, su alternativni, a ne nužno kumulativni**.** Da bi se smatralo da je članak 6. primjenjiv dovoljno je da se djelo o kojem je riječ po svojoj prirodi smatra „kaznenim“ sa stajališta Konvencije, ili da je za to djelo toj osobi zapriječena kazna koja po svojoj prirodi i stupnju težine, pripada općenito “kaznenoj“ sferi (; *Lutz protiv Njemačke*, stavak 55.; *Öztürk protiv Njemačke*, stavak 54.). Činjenica da kazneno djelo nije kažnjivo kaznom zatvora sama po sebi nije presudna jer relativan nedostatak ozbiljnosti predmetne kazne ne može lišiti kazneno djelo njegovog inherentno kaznenog karaktera (*ibid.*; *Nicoleta Gheorghe protiv Rumunjske*, stavak 26).

Kumulativan pristup može međutim biti prihvaćen kad odvojena analiza svakog uvjeta ne omogućuje dolaženje do jasnog zaključka o postojanju optužbe za kazneno djelo (*Bendenoun protiv Francuske*, stavak 47.).

270. Kad koriste izraze “*optužba za kazneno djelo*” i “*optužen za kazneno djelo*” tri stavka članka 6. upućuju na istovjetne situacije. Stoga će test primjenjivosti članka 6. na temelju njegove kaznene glave biti isti za sva tri stavka. Primjerice, kako bi se procijenio bilo koji prigovor na temelju članka 6. stavka 2. koji se pojavljuje u kontekstu sudskog postupka, prije svega je potrebno utvrditi je li sporni postupak uključivao utvrđivanje "optužbe za kazneno djelo" u smislu sudske prakse Suda (*Allen protiv Ujedinjenog Kraljevstva* [VV], stavak 95.).

(b) Primjena općih načela

(i) Stegovni postupak

271. Djela protiv vojne stege, za koja je zapriječena kazna upućivanja u stegovnu jedinicu na razdoblje od nekoliko mjeseci, spadaju u opseg kaznene glave članka 6. Konvencije (*Engel i drugi protiv Nizozemske*, stavak 85.). Suprotno tome, strogi zatvor na dva dana smatrao se prekratkog trajanja da bi pripadao sferi „kaznenog prava“ (ibid.).

272. U odnosu na profesionalni stegovni postupak, Sud je često smatrao nepotrebnim donijeti odluku o primjenjivosti članka 6. u sklopu njegovog kaznenog aspekta, zaključivši da postupak spada unutar građanske glave (*Albert i Le Compte protiv Belgije*, stavak 30.; *Harabin protiv Slovačke*, stavak 124.). Međutim, u slučaju stegovnog postupka koji je pokrenut uslijed obvezatnog umirovljenja državnog službenika, Sud je utvrdio da taj postupak nije “kazneni” u smislu članka 6. u mjeri u kojoj domaće vlasti uspijevaju odluku držati u čisto upravnoj sferi (*Moullet protiv Francuske* (odluka)). Također je iz kaznenog aspekta članka 6. isključio postupak koji se odnosi na otpuštanje vojnog časnika zbog disciplinskih povreda (*Suküt protiv Turske* (odluka)), disciplinski postupak protiv policijske istražiteljice koji je rezultirao njezinim otkazom (*Nikolova i Vandova protiv Bugarske*, stavak 59.) i

disciplinski postupak protiv suca Vrhovnog suda zbog povrede profesionalnog ponašanja koji je rezultirao njegovim razrješenjem (*Oleksandr Volkov protiv Ukrajine*, stavci 92.-95.).

273. Pružajući „dužnu pažnju“ zatvorskom kontekstu i posebnom stegovnom režimu u zatvoru, članak 6. se može primijeniti na djela protiv zatvorske stege s obzirom na narav optužbi i narav i težinu kazni (optužbe za prijetnju ubojstvom probacijskog službenika i napad na zatvorskog čuvara, koji je doveo do četrdeset i sedam dodatnih dana pritvora u predmetu *Ezeh i Connors protiv Ujedinjenog Kraljevstva* [VV], stavak 82.; obratno, vidi *Štitić protiv Hrvatske*, stavci 51.-63.).

Međutim, postupak koji se tiče zatvorskog sustava kao takvog ne spada u opseg kaznene glave članka 6. (*Boulois protiv Luksemburga* [VV], stavak 85.). Tako se, na primjer, smještaj zatvorenika u jedinicu visokog nadzora ne tiče optužbe za kazneno djelo; pristup sudu radi pobijanja takve mjere i ograničenja koja idu uz nju treba ispitati na temelju građanske glave članka 6. stavka 1. (*Enea protiv Italije* [VV], stavak 98.).

274. Smatra se da mjere koje odredi sud na temelju pravila koja se tiču ponašanja koja predstavljaju povredu reda u postupku pred njim (vrijeđanje suda) ne ulaze u opseg članka 6., jer su slične vršenju stegovnih ovlasti (*Ravnsborg protiv Švedske*, stavak 34. i *Putz protiv Austrije*, stavci 33.-37.). Međutim, narav i težina kazne može učiniti članak 6. primjenjivim na kažnjavanje zbog vrijeđanja suda kad je ono u domaćem pravu određeno kao kazneno djelo (*Kyprianou protiv Cipra* [VV], stavci 61.-64., kazna od pet dana zatvora) ili kao disciplinsko djelo (*Zaicevs protiv Latvije*, stavci 31.-36., kazna od tri dana disciplinskog pritvora).

275. Glede povrede tajnosti sudske istrage**,** treba s jedne stane razlikovati osobe koje su iznad svega vezane povjerljivošću istrage, kao što su suci, odvjetnici i svi blisko povezani s funkcioniranjem sudova, i, s druge strane, stranke koje ne spadaju u stegovnu sferu sudskog sustava (*Weber protiv Švicarske*, stavci 33.-34.).

276. Glede vrijeđanja parlamenta**,** Sud razlikuje ovlasti zakonodavca da uređuje vlastite postupke u slučaju povrede povlastice primjenjive na njegove članove s jedne strane i, s druge strane, proširenu nadležnost da kazni ne-članove za čine koji su se dogodili negdje drugdje. Ovo se prvo može po naravi smatrati stegovnim, dok međutim Sud smatra da je ovo drugo kazneno, vodeći računa o općoj primjeni i težini moguće kazne koja bi mogla biti izrečena (zatvor do 60 dana i novčana kazna u *Demicoli protiv Malte*, stavak 32.).

(ii) Upravni postupak, porezni postupak, carinski postupak i postupak tržišnog natjecanja

277. Slijedeći prekršaji mogu spadati u opseg kaznene glave članka 6.:

– prometna djela za koja je zapriječena novčana kazna ili ograničenja vožnje, kao što su kazneni bodovi ili gubitak vozačke dozvole (*Lutz protiv Njemačke*, stavak 182.; *Schmautzer protiv Austrije* i *Malige protiv Francuske*);
– prekršaji protiv javnog reda i mira (*Lauko protiv Slovačke*; *Nicoleta Gheorghe protiv Rumunjske*, stavci 25.-26.);
– djela protiv propisa o socijalnoj sigurnosti (neprijavljivanje zaposlenja, usprkos skromne izrečene novčane kazne; vidi : *Hüseyin Turan protiv Turske**, stavci 18.-21.).
– prekršaj koji se sastoji od propagiranja i distribucije materijala koji promiču etničku mržnju, kažnjiv upozorenjem i pljenidbom predmetnih publikacija (*Balsytė-Lideikienė protiv Litve*, stavak 61.).

107. Smatralo se da se članak 6. primjenjuje na postupak naplate porezne kazne, na temelju slijedećih elemenata: (1) zakon koji određuje kazne odnosi se na sve građane u njihovom svojstvu poreznih obveznika; (2) porezna kazna nije predviđena kao novčana

 © Vijeće Europe / Europski sud za ljudska prava, 2014

naknada za štetu, nego u biti kao sankcija koja odvraća od ponovnog počinjenja djela; (3) izrečena je na temelju općeg pravila i s odvraćajućom i kažnjavajućom svrhom i (4) ta je kazna znatna (*Bendenoun protiv Francuske*).

Kaznena narav djela može biti dovoljna da članak 6. bude primjenjiv, bez obzira na iznos kazne (10% ponovno procijenjene porezne obveze u *Jussila protiv Finske* [VV], stavak 38.). Prirezi koji se primjenjuju na ograničenu skupinu osoba koje obavljaju određenu gospodarsku djelatnost također se mogu svrstati u "kaznene" u autonomnom smislu članka 6. stavka 1. jer su usmjereni na prilagođavanje opće obveze plaćanja poreza i drugih doprinosa, koji su rezultat gospodarskih aktivnosti u određenim okolnostima (*Steininger protiv Austrije*, stavci 33.-38.).

279. Međutim, članak 6. se ne proteže niti na “obični” postupak za razrezivanje poreza niti na postupak koji se odnosi na kamatu na zakašnjelo plaćanje, u mjeri u kojoj je u biti usmjeren plaćanju novčane naknade štete poreznim vlastima, a ne odvraćanju od ponovnog počinjenja (*Mieg de Boofzheim protiv Francuske* (odluka)).

280. Presuđeno je da se članak 6. primjenjuje u svojoj kaznenoj glavi na carinsko pravo (*Salabiaku protiv Francuske*, stavak 24.) i na novčane kazne koje je sud izrekao u pitanjima proračuna i pitanjima financijske naravi (*Guisset protiv Francuske*, stavak 59.), i na određena upravna tijela koja imaju nadležnost u području gospodarskog, financijskog prava i prava tržišnog natjecanja (*Lilly France S.A. protiv Francuske* (odluka); *Dubus S.A. protiv Francuske*, stavci 35.-38.; *A. Menarini Diagnostics S.r.l. protiv Italije*, stavci 38.-44.).

(iii) Politička pitanja

108. Smatra se da se članak 6. u svom kaznenom aspektu ne primjenjuje na postupke u vezi izbornih sankcija (*Pierre-Bloch protiv Francuske*, stavci 53.-60.); raspuštanja političkih stranaka (*Refah Partisi (Stranka blagostanja) i drugi protiv Turske* (odluka)); parlamentarnih povjerenstava za istragu (*Montera protiv Italije* (odluka)); i na postupke razrješenja predsjednika neke zemlje zbog teške povrede Ustava (*Paksas protiv Litve* [VV], stavci 66.-67.).

282. Glede postupka lustracije Sud je smatrao da ukoliko prevladavaju aspekti koji imaju kaznenu konotaciju (priroda djela - neistinita izjava o lustraciji - te narav i težina kazne - zabrana obavljanja određenih profesija kroz dugo razdoblje) oni mogu dovesti taj postupak u doseg kaznenog aspekta članka 6. (*Matyjek protiv Poljske* (odluka); obratno, vidi *Sidabras i Džiautas protiv Litve* (odluka)).

(iv) Izgon i izručenje

283. Postupak za izgon stranaca ne spada pod kaznenu glavu članka 6., bez obzira na činjenicu da se može pokrenuti u kontekstu kaznenog postupka (*Maaouia protiv Francuske* [VV], stavak 39.). Isti isključivi pristup primjenjuje se na postupak izručenja (*Peñafiel Salgado protiv Španjolske** (odluka)) ili na postupak koji se odnosi na europski uhidbeni nalog (*Monedero Angora protiv Španjolske** (odluka)).

284. Obratno, međutim, zamjena zatvorske kazne deportiranjem, izgonom iz nacionalnog državnog područja kroz deset godina, može se smatrati kaznom na istoj osnovi kao i ona izrečena u vrijeme prvotne osude (*Gurguchiani protiv Španjolske**, stavci 40. i 47.-48.).

(v) Različite faze kaznenog postupka, sporednih postupaka i naknadnih pravnih sredstava

285. Mjere donesene radi sprečavanja nereda ili kriminala nisu pokrivene jamstvima članka 6. (poseban nadzor od strane policije: vidi *Raimondo protiv Italije*, stavak 43. ili

© Vijeće Europe / Europski sud za ljudska prava, 2014

upozorenje koje je policija dala maloljetniku koji je počinio nepristojne napade na djevojke iz svoje škole: *R. protiv Ujedinjenog Kraljevstva* (odluka)).

286. Kazneni dio članka 6. stavka 1. u načelu se ne primjenjuje u postupku koji se tiče zahtjeva za pravnu pomoć (*Gutfreund protiv Francuske*, stavci 36.-37.).

287. Vezano uz predraspravnu fazu (izvidi, istraga), Sud razmatra kazneni postupak u cjelini. Stoga neki zahtjevi članka 6., kao što su zahtjev razumnog roka ili pravo na obranu, mogu također biti relevantni u ovoj fazi postupka u mjeri u kojoj postoji vjerojatnost da će pravičnost postupka biti ozbiljno narušena jer ih se na početku nije poštovalo (*Imbrioscia protiv Švicarske*, stavak 36.). Primjerice, članak 6. stavak 1. zahtijeva da se, u pravilu, pristup odvjetniku treba osigurati od prvog ispitivanja osumnjičenika od strane policije, osim ako se u svjetlu posebnih okolnosti svakog pojedinog slučaja ne dokaže da postoje uvjerljivi razlozi da se to pravo ograniči (*Salduz protiv Turske*, stavak 55.; vidi također *Dayanan protiv Turske*, stavci 31.-32.).

288. Iako istražni suci ne odlučuju o „optužbi za kazneno djelo“, koraci koje poduzmu imaju izravan utjecaj na vođenje i poštenost naknadnog postupka, uključujući i samo suđenje. Prema tome, može se smatrati da je članak 6. stavak 1. primjenjiv na istražni postupak koji vodi istražni sudac, iako se možda ne primjenjuju neka od postupovnih osiguranja predviđena člankom 6. stavkom 1. (*Vera Fernández-Huidobro protiv Španjolske**, stavci 108.-14., u odnosu na primjenjivost zahtjeva nepristranosti na istražnog suca).

289. Članak 6. stavak 1. je primjenjiv tijekom cijelog postupka u kojem se odlučuje o „optužbi za kazneno djelo“, uključujući i postupak izricanja kazne (na primjer postupak oduzimanja imovine, što omogućuje nacionalnim sudovima da ocijene iznos imovine koji treba oduzeti: vidi *Phillips protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, stavak 39.). Članak 6. može na temelju svojeg kaznenog vida biti primjenjiv i na postupak koji dovede do rušenja kuće izgrađene bez građevinske dozvole, budući da se rušenje može smatrati „kaznom“ (*Hamer protiv Belgije*, stavak 60.;). Međutim, nije primjenjiv na postupak za usklađivanje osuđujuće odluke s povoljnijim odredbama novog kaznenog zakona (*Nurmagomedov protiv Rusije*, stavak 50.).

290. Postupak koji se tiče izvršenja odluka o kazni, kao što je postupak za primjenu oprosta (*Montcornet de Caumont protiv Francuske* (odluka)), postupak pomilovanja (*Aldrian protiv Austrije*, odluka Komisije; vidi također *Macedo da Costa protiv Luksemburga* (odluka)), postupak transfera na temelju Konvencije o transferu osuđenih osoba (*Szabó protiv Švedske* (odluka), ali vidi, za obratno utvrđenje, predmet *Buijen protiv Njemačke*, stavci 40.-45., u svjetlu osobitih okolnosti predmeta), ili postupak *exequatur* koji se odnosi na ovrhu naloga o oduzimanju stvari kojeg je donio strani sud (*Saccoccia protiv Austrije* (odluka)), ne spadaju u opseg kaznene glave članka 6.

109. U načelu, mjere oduzimanja koje nepovoljno utječu na prava vlasništva trećih osoba, ukoliko ne postoji nikakva prijetnja kaznenim postupkom protiv njih, ne predstavljaju "utvrđivanje optužbe za kazneno djelo" (pljenidba zrakoplova u predmetu *Air Canada protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, stavak 54.; pljenidba zlatnika u predmetu *AGOSI protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, stavci 65.-66.). Te mjere umjesto toga spadaju u okvir građanskog aspekta članka 6. (*Silickienė protiv Litve*, stavci 45.-46.).

292. Jamstva članka 6. se u načelu primjenjuju na revizije (*Meftah i drugi protiv Francuske* [VV], stavak 40.) i na postupke pred ustavnim sudom (*Gast i Popp protiv Njemačke*, stavci 65.-66.); *Caldas Ramírez de Arrellano protiv Španjolske* (odluka)) kad su takvi postupci daljnja faza relevantnog kaznenog postupka, a njihov ishod može biti odlučan za osuđene osobe.

293. Članak 6. se ne primjenjuje na postupak za obnovu postupka zato što osoba čija je osuda postala pravomoćna i koja traži obnovu svoga postupka nije „optužena za kazneno djelo“ u smislu tog članka (*Fischer protiv Austrije* (odluka)). Može se smatrati da se samo

 © Vijeće Europe / Europski sud za ljudska prava, 2014

novi postupak, nakon što bude dozvoljena obnova postupka, tiče odlučivanja o optužbi za kazneno djelo (*Löffler protiv Austrije*, stavci 18.-19.). Slično tome, članak 6. se ne primjenjuje na zahtjev za obnovu kaznenog postupka nakon što je Sud utvrdio povredu (*Öcalan protiv Turske** (odluka)). Međutim postupak za nadzorno preispitivanje koji dovede do izmjene konačne presude spada pod kaznenu glavu članka 6. (*Vanyan protiv Rusije*, stavak 58.).

110. Konačno, članak 6. stavak 2. Konvencije (presumpcija nevinosti) može se primijeniti na kasnije postupke koji uslijede nakon završetka kaznenog postupka. Kada je bila podignuta optužba za kazneno djelo, a kazneni postupak je završio oslobađajućom presudom, osoba koja je bila predmet kaznenog postupka nevina je u očima zakona i mora biti tretirana na način koji je u skladu s tom nevinošću. U tom smislu, presumpcija nevinosti će stoga i dalje postojati nakon završetka kaznenog postupka kako bi se osiguralo da se poštuje nevinost osobe u pitanju u odnosu na bilo koju optužbu koja nije bila dokazana, (*Allen protiv Ujedinjenog Kraljevstva* [VV], stavak 103.). Međutim, kako bi se utvrdila primjenjivost članka 6. stavka 2. na postupak koji je uslijedio, podnositelj zahtjeva mora dokazati postojanje veze između završenog kaznenog postupka i postupka koji je uslijedio (ibid., stavak 104.). Takva veza vjerojatno postoji, primjerice, u slučaju kada postupak koji je uslijedio zahtijeva ispitivanje ishoda prethodnog kaznenog postupka, a posebice kada obvezuje sud da analizira kaznenu presudu; da preispita ili ocijeni dokaze u kaznenom spisu; da ocijeni sudjelovanje podnositelja zahtjeva u nekom ili svim događajima koji su doveli do optužbe za kazneno djelo; ili da komentira postojeće indikacije o mogućoj krivnji podnositelja zahtjeva (ibid.). Slijedom ovog pristupa, Sud je utvrdio da je članak 6. stavak 2. primjenjiv na postupak za naknadu štete zbog presude kojom je sud pogrešnuo utvrdio okrivljenikovu krivnju osude ibid., stavci 106.-08.; vidi također stavak 98. za druge primjere gdje je Sud ispitivao pitanje primjenjivosti članka 6. stavka 2.).

(c) Odnos s drugim člancima Konvencije ili njenim Protokolima

295. Podstavkom (c) članka 5. stavka 1. dozvoljeno je lišenje slobode samo u vezi s kaznenim postupkom. To je očito iz izričaja, koji treba tumačiti i u vezi s podstavkom (a) i stavkom 3., koji s njim čini cjelinu (*Ciulla protiv Italije*, stavak 38.). Stoga je pojam „optužba za kazneno djelo“ bitan i za primjenjivost jamstava članka 5. stavaka 1. (a) i (c) i 3. (vidi, na primjer, *Steel i drugi protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, stavak 49.). Slijedi da postupak koji se odnosi samo na jednu od osnova navedenih u drugim podstavcima članka 5. stavka 1., kao što je zadržavanje osobe s psihičkim problemima (podstavak (e)) ne spada u opseg članka 6., pod njegovom kaznenom glavom (*Aerts protiv Belgije*, stavak 59.).

296. Iako postoji bliska veza između članka 5. stavka 4. i članka 6. stavka 1. u području kaznenog postupka, treba imati na umu da ova dva članka nastoje ostvariti drugačije svrhe i stoga se kaznena glava članka 6. ne primjenjuje na postupak za preispitivanje zakonitosti pritvora koji spada u opseg članka 5. stavka 4., koji je *lex specialis* u odnosu na članak 6. (*Reinprecht protiv Austrije*, stavci 36., 39., 48. i 55.).

297. Pojam „kazna“ iz članka **7.** Konvencije također je samostalan (*Welch protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, stavak 27.; *Del Río Prada protiv Španjolske* [VV], stavci 81.-90.). Sud kao polaznu točku pri svakoj ocjeni „kazne“ o kojoj je riječ uzima pitanje je li odnosna mjera izrečena nakon osude za „kazneno djelo“. U tom pogledu treba primijeniti trostruki test naveden u *Engel i drugi* (*Brown protiv Ujedinjenog Kraljevstva* (odluka)).

298. Konačno, pojmovi „kazneno djelo“ i „kazna“ također su bitni za primjenjivost članaka 2. i 4. Protokola br. 7. (*Grecu protiv Rumunjske**, stavak 81. i *Sergey Zolotukhin protiv Rusije* [VV], stavci 52.-57.).

© Vijeće Europe / Europski sud za ljudska prava, 2014

3. *Pojmovi "privatni život" i "obiteljski život"*

> ***Članak 8. - Pravo na poštivanje privatnog i obiteljskog života***
>
> „1. Svatko ima pravo na poštivanje svog privatnog i obiteljskog života, doma i dopisivanja.
> 2. Javna vlast se neće miješati u ostvarivanje tog prava, osim u skladu sa zakonom i ako je to u demokratskom društvu nužno radi interesa državne sigurnosti, javnog reda i mira, ili gospodarske dobrobiti zemlje, te radi spriječavanja nereda ili zločina, radi zaštite zdravlja ili morala ili radi zaštite prava i sloboda drugih."

(a) Opseg članka 8.

299. Člankom 8. nastoji se zaštititi osobna samostalnost: privatni život, obiteljski život, dom i dopisivanje neke osobe, a to su područja koja nisu međusobno isključiva i mjera može istovremeno predstavljati miješanje i u privatni i u obiteljski život (*Menteş i drugi protiv Turske*, stavak 73.; *Stjerna protiv Finske*, stavak 37.; *López Ostra protiv Španjolske*, stavak 51.; *Burghartz protiv Švicarske*, stavak 24. i *Płoski protiv Poljske*, stavak 32.).

(b) Područje "privatnog života"

300. Ne postoji iscrpna definicija pojma „privatni život" (*Niemietz protiv Njemačke*, stavak 29.), već je to širok pojam (*Peck protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, stavak 57. i *Pretty protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, stavak 61.) a predmeti koji potpadaju pod pojam privatnog života mogu se svrstati u tri kategorije: (i) tjelesni, psihološki i moralni integritet osobe, (ii) njezina privatnost i (iii) njezin identitet. Primjeri su dani u svakoj kategoriji:

(i) Tjelesni, psihološki ili moralni integritet

111. Ovo može obuhvaćati sljedeća područja:

– tjelesni i psihološki integritet neke osobe (*X i Y protiv Nizozemske*, stavak 22.), uključujući liječenje i psihijatrijske preglede (*Glass protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, stavci 70.-72.; *X protiv Finske*, stavak 214.; *Y.F. protiv Turske*, stavak 33., koji se tiče prisilnog liječničkog pregleda; *Matter protiv Slovačke*, stavak 64.; *Worwa protiv Poljske*, stavak 80.) i prisilnu sterilizaciju (*V.C. protiv Slovačke*, stavak 154.), koja se također promatra u okviru obiteljskog života;
– mentalno zdravlje (*Bensaid protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, stavak 47.);
– postupanje koje ne doseže stupanj ozbiljnosti predviđen čl. 3., a koje uključuje postojanje dovoljno štetnih učinaka na tjelesni i moralni integritet (*Costello-Roberts protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, stavak 36.). Što se tiče uvjeta pritvora koji ne dosežu stupanj ozbiljnosti kojeg zahtijeva članak 3. vidi *Raninen protiv Finske*, stavak 63.; i nemogućnosti gledanja televizijskih programa u pritvoru, a što bi moglo znatno utjecati na privatni život, vidi *Laduna protiv Slovačke*, stavak 54.;
– tjelesni integritet trudnice u odnosu na pobačaj (*Tysiąc protiv Poljske*, stavci 107. i 110.; *A, B i C protiv Irske* [VV], stavci 244.-46.; *R.R. protiv Poljske*, stavak 181.); i u odnosu na porod kod kuće (*Ternovszky protiv Mađarske*, stavak 22.); kao i na dijagnozu prije implantacije kada su umjetna oplodnja i prekid trudnoće dopušteni zbog medicinskih razloga (*Costa i Pavan protiv Italije*);
– zabranu pobačaja kada se traži zbog zdravlja i/ili dobrobiti, iako se članak 8. ne može tumačiti na način da osigurava pravo na pobačaj (*A, B i C protiv Irske* [VV], stavci 214. i

© Vijeće Europe / Europski sud za ljudska prava, 2014

216.); vidi također *P. i S. protiv Poljske*, stavci 96., 99. i 111.-112. (kada medicinske vlasti nisu osigurale pravovremen i neometan pristup zakonitom pobačaju maloljetnici čija je trudnoća bila posljedica silovanja, te su objavile podatke o maloljetnici);

– tjelesni i psihički integritet žrtava nasilja u obitelji (*Hajduová protiv Slovačke*, stavak 46.);
– tjelesni integritet osobe koju je napao čopor pasa lutalica (*Georgel i Georgeta Stoicescu protiv Rumunjske*, stavak 62.);
– pozitivna obveza države na temelju članka 8. koja podrazumijeva očuvanje tjelesnog integriteta pojedinca može se proširiti i na pitanja koja se odnose na učinkovitost kaznene istrage (*C.A.S. i C.S. protiv Rumunjske*, stavak 72.);
– tjelesni integritet djeteta koje je žrtva nasilja u školi može spadati pod članak 8.; međutim, navodi o nasilju moraju biti konkretni i detaljni u odnosu na mjesto, vrijeme i narav čina kojima se prigovara (*Đurđević protiv Hrvatske*, stavak 118.);
– rodni identitet (*B. protiv Francuske*, stavci 43.-63.), uključujući pravo na pravno priznanje post-operativnih transseksualaca (*Christine Goodwin protiv Ujedinjenog Kraljevstva* [VV], stavak 77.);
– seksualnu orijentaciju (*Dudgeon protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, stavak 41.);
– seksualni život (ibid.; *Laskey, Jaggard i Brown protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, stavak 36. i *A.D.T. protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, stavci 21.-26.; *Mosley protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, stavak 71.);
– pravo na poštivanje odabira da se postane ili ne postane roditeljem**;** u genetskom smislu (*Evans protiv Ujedinjenog Kraljevstva* [VV], stavak 71.), uključujući i pravo izbora okolnosti pod kojima će netko postati roditelj (*Ternovszky protiv Mađarske*, stavak 22., u odnosu na porod kod kuće). Međutim, Sud je ostavio otvorenim pitanje treba li pravo biti posvojitelj spadati u doseg članka 8. uzetog zasebno, priznavši da pravo samaca da zatraže odobrenje za posvajanje u skladu s nacionalnim zakonodavstvom spada „u domašaj“ članka 8. (*E.B. protiv Francuske* [VV], stavci 46. i 49.; vidi također, u vezi postupka za osiguranje pristupa posvojenju, *Schwizgebel protiv Švicarske**, stavak 73.). Konvencija ne jamči pravo da osoba koja je posvojila dijete prekine posvojenje (*Goţia protiv Rumunjske** (odluka));
– aktivnosti profesionalne ili poslovne naravi (*Niemietz protiv Njemačke*, stavak 29.; *Halford protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, stavak 44.; i *Özpınar protiv Turske**, stavak 46.; *Oleksandr Volkov protiv Ukrajine*, stavci 165.-67.; *Michaud protiv Francuske*, stavak 91.; kao i *Gillberg protiv Švedske* [VV], stavak 74., u kojem je Veliko vijeće zaključilo da kaznena presuda kojom je podnositelj zahtjeva osuđen zbog zlouporabe položaja i vlasti jer je zanemarivao svoje službeničke dužnosti, ne spada u opseg članka 8.);
– ograničenja pristupa određenim profesijama ili zaposlenju (*Sidabras i Džiautas protiv Litve*, stavci 47.-50.; *Bigaeva protiv Grčke**, stavci 22.-25.);
– određena prava osoba s invaliditetom: presuđeno je da je članak 8. primjenjiv na zahtjev da osoba plati porez na izuzeće od vojne obveze usprkos tome što je utvrđeno da je nesposobna za vojnu službu (*Glor protiv Švicarske**, stavak 54.), ali ne na pravo osobe s invaliditetom da dobije pristup plaži i moru tijekom svojeg godišnjeg odmora (*Botta protiv Italije*, stavak 35.). Vidi također predmet *Zehnalová i Zehnal protiv Republike Češke* (odluka), koji se odnosi na nedostatak pristupa javnim zgradama osobama s invaliditetom i u kojem nije bilo dovoljno dokaza da je došlo do ozbiljne štete za osobni razvoj ili sposobnost uspostavljanja odnosa s drugima; i *Mólka protiv Poljske* (odluka), u kojem Sud nije isključio mogućnost da nedostatak sadržaja može spadati pod članak 8;
– pitanja koja se odnose na pokop članova obitelji, gdje je članak 8. također primjenjiv, ponekad bez pojašnjenja od strane Suda o tome odnosi li se miješanje na pojam privatnog

života ili obiteljskog života: prekomjerno zakašnjenje od strane vlasti u vraćanju tijela djeteta nakon obdukcije (*Pannullo i Forte protiv Francuske*, stavak 36.); odbijanje odobrenja za transfer urne koja sadrži pepeo muža podnositeljice zahtjeva (*Elli Poluhas Dödsbo protiv Švedske*, stavak 24.); pravo majke da prisustvuje pokopu svog mrtvorođenog djeteta, ukoliko je moguće uz obred, te da se tijelo djeteta preveze u odgovarajućem vozilu (*Hadri-Vionnet protiv Švicarske*, stavak 52.); i odluka da se ne vrate tijela članovima obitelji pokojnika (*Maskhadova i drugi protiv Rusije*, stavci 208.-12.; *Sabanchiyeva i drugi protiv Rusije*);

– nepostojanje jasnih zakonskih odredbi koje kriminaliziraju čin tajnog snimanja golog djeteta kada država ima pozitivne obveze osigurati uspostavljanje učinkovitih odredaba kaznenog prava (*Söderman protiv Švedske* [VV], stavak 117.);

– obvezu osiguravanja da podnositelji zahtjeva prime bitne informacije koje im omogućuju procjenu rizika za njihovo zdravlje i živote (*Vilnes i drugi protiv Norveške*).

(ii) Privatnost

112. Ovo može obuhvaćati sljedeća područja:

– pravo na lik i na fotografije pojedinca (*Von Hannover protiv Njemačke*, stavci 50.-53.; *Sciacca protiv Italije*, stavak 29.; *Reklos i Davourlis protiv Grčke*, stavak 40.; *Von Hannover protiv Njemačke (br. 2)* [VV], stavci 95.-99.);

– ugled pojedinca (*Chauvy i drugi protiv Francuske*, stavak 70.; *Pfeifer protiv Austrije*, stavak 35.; *Petrina protiv Rumunjske*, stavak 28.; *Polanco Torres i Movilla Polancoprotiv Španjolske*, stavak 40.) i čast (*A. protiv Norveške*, stavak 64.). Vidi predmet *Putistin protiv Ukrajine*, u kojem je Sud smatrao da ugled preminulog člana obitelji neke osobe može, u određenim okolnostima, utjecati na privatni život i identitet te osobe, pod uvjetom da postoji dovoljno bliska veza između pogođene osobe i općeg ugleda njezine obitelji. No zbog gubitka ugleda koji je predvidljiva posljedica vlastitih postupaka ne može se pozvati na povredu čl. 8. (vidi, *inter alia*, *Sidabras i Džiautas protiv Litve*, stavak 49.; *Mikolajová protiv Slovačke*, stavak 57.; *Gillberg protiv Švedske* [VV], stavak 67.);

– datoteke ili podatke osobne ili javne naravi (primjerice, informacije o političkim aktivnostima određene osobe) prikupljene i pohranjene od strane sigurnosnih službi i drugih državnih vlasti (*Rotaru protiv Rumunjske* [VV], stavci 43.-44.; *Amann protiv Švicarske* [VV], stavci 65.-67.; *Leander protiv Švedske*, stavak 48.). U pogledu DNK profila, uzoraka stanica i otisaka prstiju, vidi *S. i Marper protiv Ujedinjenog Kraljevstva* [VV], stavci 68.-86., iako to ne uključuje nužno uzimanje i zadržavanje DNK profila osuđenih kriminalaca za upotrebu u mogućim budućim kaznenim postupcima (*Peruzzo i Martens protiv Njemačke* (odluka), stavci 42. i49.). U pogledu unosa u nacionalnu bazu podataka seksualnih prijestupnika, vidi *Gardel protiv Francuske*, stavak 58.; i nepostojanja zaštitnih mehanizama za prikupljanje, očuvanje i brisanje evidencije otisaka prstiju osoba osumnjičenih, ali ne i osuđenih za kaznena djela, vidi *M.K. protiv Francuske*, stavak 26.;

– informacije o zdravlju neke osobe (primjerice, informacije o zarazi HIV-om: *Z protiv Finske*, stavak 71.; *C.C. protiv Španjolske*, stavak 33.; ili reproduktivnoj sposobnosti: *K.H. i drugi protiv Slovačke*, stavak 44.), i informacije o rizicima za zdravlje neke osobe (*McGinley i Egan protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, stavak 97.; *Guerra i drugi protiv Italije*, stavak 60.);

– nadzor komunikacije i telefonskih razgovora (*Halford protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, stavak 44.; *Weber i Saravia protiv Njemačke* (odluka), stavci 76.-79.), iako ne nužno i korištenje prikrivenih istražitelja (*Lüdi protiv Švicarske*, stavak 40.); zadržavanje

© Vijeće Europe / Europski sud za ljudska prava, 2014

informacija dobivenih putem tajnog nadzora: povreda (*Association 21 December 1989 i drugi protiv Rumunjske*, stavak 115.);

- video nadzor javnih mjesta na kojima se vizualni podaci snimaju, pohranjuju i otkrivaju javnosti (*Peck protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, stavci 57.-63.);
- GPS nadzor osoba te obradu i korištenje podataka dobivenih na taj način (*Uzun protiv Njemačke*, stavak 52.);
- video nadzor zaposlenika od strane poslodavca (*Köpke protiv Njemačke* (odluka), u vezi blagajnice u supermarketu osumnjičene za krađu);
- uvrštenje na popis za nadzor, te nadzor pojedinca od strane policije zbog članstva u organizaciji za ljudska prava (*Shimovolos protiv Rusije*, stavak 66.).

(iii) Identitet i osobna autonomija

113. Ovo može obuhvaćati sljedeća područja:

- pravo na osobni razvoj i osobnu autonomiju (*Pretty protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, stavci 61. i 67., u vezi odabira neke osobe da izbjegne ono što smatra da bi predstavljalo nedostojanstven i nesretan kraj njezinog života), iako to ne obuhvaća svaku javnu aktivnost u kojoj osoba može sudjelovati s drugim ljudskim bićima (primjerice, lov na divlje sisavce psima goničima u predmetu *Friend i drugi protiv Ujedinjenog Kraljevstva* (odluka), stavci 40.-43.). Iako članak 8. osigurava pojedincima sferu unutar koje mogu slobodno težiti ostvarenju i ispunjenju svoje osobnosti (*Brüggemann i Scheuten protiv Njemačke*, odluka Komisije), on nije ograničen na mjere koje utječu na osobe u njihovom domu ili privatnim prostorijama: postoji područje interakcije između više osoba, čak i u javnom kontekstu, koje može potpadati u opseg privatnog života (*P.G. i J.H. protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, stavci 56.-57.);
- pravo pojedinca da odluči kako i kada će njegov ili njezin život završiti, pod uvjetom da može izraziti svoju vlastitu slobodnu volju u tom pogledu i postupiti u skladu s tom odlukom (*Haas protiv Švicarske*, stavak 51.; *Koch protiv Njemačke*, stavak 54., gdje članak 8. Konvencije može obuhvatiti pravo na preispitivanje sudske odluke sudsku reviziju čak i u predmetu u kojem materijalno pravo o kojemu je riječ tek treba utvrditi);
- prigovor podnositelja zahtjeva kako postoji regulatorno ograničenje njihove mogućnosti da odaberu, uz konzultacije sa svojim liječnicima, način na koji će se liječiti u svrhu eventualnog produljenja svojih života (*Hristozov i drugi protiv Bugarske*, stavak 116.);
- pravo na dobivanje informacija u cilju otkrivanja vlastitog podrijetla i identiteta roditelja (*Mikulić protiv Hrvatske*, stavak 53.; *Odièvre protiv Francuske* [VV], stavak 29.); u pogledu oduzimanja dokumenata potrebnih za dokazivanje nečijeg identiteta, vidi *Smirnova protiv Rusije*, stavci 95.-97.;
- nemogućnost napuštenog djeteta kojeg majka nije priznala, a koje je naknadno posvojeno da dobije pristup podacima koji se odnose na njegovo ili njezino podrijetlo ili podatke o majci (*Godelli protiv Italije*, stavak 58);
- bračni status osobe kao sastavni dio njegovog ili njezinog osobnog i socijalnog identiteta (*Dadouch protiv Malte*, stavak 48.);
- utvrđivanje zakonskih odredaba koje se primjenjuju na odnos oca s njegovim navodnim djetetom (primjerice, u postupku za osporavanje očinstva, vidi *Rasmussen protiv Danske*, stavak 33.; *Yildirim protiv Austrije* (odluka); *Krušković protiv Hrvatske*, stavak 20.; *Ahrens protiv Njemačke*, stavak 60.);
- etnički identitet (*S. i Marper protiv Ujedinjenog Kraljevstva* [VV], stavak 66.; *Ciubotaru protiv Moldavije*, stavak 53.) i pravo pripadnika nacionalne manjine da zadrže svoj

identitet i vode privatni i obiteljski život u skladu s tom tradicijom (*Chapman protiv Ujedinjenog Kraljevstva* [VV], stavak 73.); konkretno, kada bilo kakvo negativno stereotipiziranje skupine dostigne određenu razinu, ono može utjecati na osjećaj identiteta te skupine kao i na osjećaje samovrijednosti i samopouzdanja njezinih članova. U tom smislu ono može utjecati i na privatni život pripadnika te skupine (*Aksu protiv Turske* [VV], stavci 58.-61.);

- informacije o osobnim vjerskim i filozofskim uvjerenjima (*Folgerø i drugi protiv Norveške* [VV], stavak 98.);
- pravo na uspostavljanje i razvoj odnosa s drugim ljudskim bićima i vanjskim svijetom (*Niemietz protiv Njemačke* , stavak 29.);
- zaustavljanje i pretraživanje osobe na javnom mjestu (*Gillan i Quinton protiv Ujedinjenog Kraljevstva* , stavci 61.-65.);
- pretrage i oduzimanja imovine (*McLeod protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, stavak 36.; *Funke protiv Francuske*, stavak 48.);
- društvene veze između naseljenih migranata i zajednice u kojoj žive, bez obzira na postojanje ili nepostojanje "obiteljskog života" (*Üner protiv Nizozemske* [VV], stavak 59.; *A.A. protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, stavak 49.);
- zabranu ulaska u ili prolaska kroz Švicarsku koja je izrečena podnositelju zahtjeva kao rezultat uvrštavanja njegovog imena na popis priložen Federalnom pravilniku o talibanima (*Nada protiv Švicarske* [VV], stavci 163.-66.);
- teško zagađenje okoliša koje bi moglo utjecati na dobrobit pojedinaca i spriječiti ih da uživaju u svojim domovima, te tako negativno utjecati na njihov privatni i obiteljski život (*López Ostra protiv Španjolske*, stavak 51.; *Tătar protiv Rumunjske*, stavak 97.), uključujući neugodan miris s odlagališta otpada u blizini zatvora koji dolazi do ćelije zatvorenika, koja se smatra jedinim "životnim prostorom" koji mu je na raspolaganju kroz nekoliko godina (*Brânduşe protiv Rumunjske*, stavci 64.-67.), dugotrajan neuspjeh vlasti u osiguravanju prikupljanja, obrade i odlaganja otpada (*Di Sarno i drugi protiv Italije*, stavak 112.); i zagađenje bukom (*Deés protiv Mađarske*, stavci 21.-24., u vezi buke koju stvara cestovni promet; *Mileva i drugi protiv Bugarske*, stavak 97., u vezi smetnji koje stvara računalni klub u stambenom bloku);
- proizvoljno odbijanje državljanstva u određenim okolnostima, iako pravo na stjecanje određene nacionalnosti nije kao takvo zajamčeno Konvencijom (*Karassev protiv Finske* (odluka)) i propust u reguliranju prebivališta osoba koje su "izbrisane" iz registra prebivališta nakon slovenskog osamostaljenja (*Kurić i drugi protiv Slovenije* [VV], stavak 339.);
- ime i prezime pojedinca (*Mentzen protiv Latvije* (odluka); *Burghartz protiv Švicarske*, stavak 24.; *Guillot protiv Francuske*, stavci 21.-22.; *Güzel Erdagöz protiv Turske*, stavak 43.; *Losonci Rose i Rose protiv Švicarske*, stavak 26.; *Garnaga protiv Ukrajine*, stavak 36.).

(c) Područje “obiteljskog života”

304. Pojam obiteljskog života je autonomni pojam (*Marckx protiv Belgije*, presuda Suda, stavak 31. i *Marckx protiv Belgije**, izvješće Komisije, stavak 69.). Stoga je pitanje postoji li „obiteljski život“ u biti činjenično pitanje, koje ovisi o stvarnom postojanju u praksi bliskih osobnih veza (*K. protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, odluka Komisije). Stoga će Sud, ako nema pravnog priznanja obiteljskog života, gledati *de facto* obiteljske veze, primjerice da podnositelji žive zajedno (*Johnston i drugi protiv Irske*, stavak 56.). Neki od ostalih

© Vijeće Europe / Europski sud za ljudska prava, 2014

čimbenika su duljina odnosa i, u slučaju parova, jesu li pokazali svoju opredijeljenost jedno za drugo na način da imaju zajedničku djecu (*X, Y i Z protiv Ujedinjenog Kraljevstva* [VV], stavak 36.). U predmetu *Ahrens protiv Njemačke*, stavak 59., Sud nije utvrdio postojanje *de facto* obiteljskog života, gdje je odnos između majke i podnositelja zahtjeva završio otprilike godinu dana prije nego što je dijete začeto, a daljni odnosi bili su isključivo seksualne prirode.

305. Ponovno, iako nema iscrpne definicije opsega obiteljskog života, prema sudskoj praksi suda, on pokriva slijedeće:

(i) Pravo postati roditelj

306. Kao i pojam „privatni život“, pojam „obiteljski život“ u sebi sadrži pravo na poštivanje odluka da se postane genetički roditelj (*Dickson protiv Ujedinjenog Kraljevstva* [VV], stavak 66.). Prema tome, pravo para da koristi medicinski potpomognutu oplodnju spada u doseg članka 8., kao izraz privatnog i obiteljskog života (*S.H. i drugi protiv Austrije*, stavak 60.). Međutim, odredbe članka 8. uzete zasebno ne jamče niti pravo na osnivanje obitelji niti pravo biti posvojitelj (*E.B. protiv Francuske* [VV]).

(ii) Glede djece

114. Uzajamno uživanje roditelja i djece u društvu jednog s drugim predstavlja temeljni element "obiteljskog života" u smislu članka 8. Konvencije (vidi, između mnogih izvora prava, *Kutzner protiv Njemačke*, stavak 58.; *Monory protiv Rumunjske i Mađarske*, stavak 70.; *Zorica Jovanović protiv Srbije*, stavak 68.).

308. Što se tiče prirodne veze između majke i njenog djeteta vidi *Marckx protiv Belgije*, stavak 31.; i *Kearns protiv Francuske*, stavak 72.

309. Dijete rođeno u bračnoj zajednici je *ipso jure* dio toga odnosa, dakle od trenutka djetetovog rođenja i samom tom činjenicom, između djeteta i roditelja postoji veza koja predstavlja obiteljski život, koji naknadni događaji ne mogu prekinuti, osim u iznimnim okolnostima (*Ahmut protiv Nizozemske*, stavak 60.; *Gül protiv Švicarske,* stavak 32.; *Berrehab protiv Nizozemske*, stavak 21.; *Hokkanen protiv Finske*, stavak 54.).

310. Za biološkog oca i njegovo dijete rođeno izvan braka, bitni čimbenici mogu biti zajedničko stanovanje, narav odnosa između roditelja i njegovo zanimanje za dijete (*Keegan protiv Irske*, stavci 42.-45.; *M.B. protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, odluka Komisije; *Nylund protiv Finske* (odluka); *L. protiv Nizozemske*, stavci 37.-40. i *Shavdarov protiv Bugarske**, stavak 40.).

115. Pojam "obiteljskog života" iz članka 8. Konvencije nije ograničen na odnose koji se temelje na braku i može obuhvaćati i druge *de facto* "obiteljske" veze kada stranke zajedno žive u izvanbračnoj zajednici. Sud je nadalje smatrao da namjera obiteljskog života može, iznimno, spadati u domašaj članka 8., posebno u slučajevima u kojima se podnositelju zahtjeva ne može pripisati činjenica da još uvijek nije u potpunosti uspostavljen obiteljski život (usporedi *Pini i drugi protiv Rumunjske* , stavci 143. i 146.). Konkretno, kada okolnosti to opravdavaju, "obiteljski život" mora se proširiti i na potencijalni odnos koji se može razviti između djeteta rođenog izvan braka i biološkog oca. Važni čimbenici pomoću kojih je moguće utvrditi stvarno postojanje bliskih osobnih veza u praksi u tim slučajevima uključuju prirodu odnosa između bioloških roditelja i vidljivi interes i predanost oca u odnosu prema djetetu prije i nakon rođenja (*Nylund protiv Finske* (odluka); *Nekvedavicius protiv Njemačke* (odluka); *L. protiv Nizozemske*, stavak 36.; *Anayo protiv Njemačke*, stavak 57.).

312. Međutim, općenito, zajedničko stanovanje nije uvjet *sine qua non* obiteljskog života između roditelja i djece (*Berrehab protiv Nizozemske*, stavak 21.).

313. Za posvojenu djecu i njihove posvojitelje vidi *X protiv Francuske*, odluka Komisije od 5. listopada 1982.; *X protiv Belgije i Nizozemske*, odluka Komisije; i *Pini i drugi protiv*

Rumunjske, stavci 139.-40. i 143.-48. Zakonito i pravilno posvojenje može predstavljati "obiteljski život", čak i ako nema zajedničkog stanovanja ili bilo kakvih stvarnih veza između posvojenog djeteta i posvojitelja (ibid., stavci 143.-148.; *Topčić-Rosenberg protiv Hrvatske*, stavak 38.).

314. Sud može priznati postojanje "obiteljskog života" *de facto* između udomitelja i djeteta smještenog kod njih**,** s obzirom na vrijeme provedeno zajedno, kvalitetu odnosa i uloge koju su odrasli imali *prema* djetetu (*Moretti i Benedetti protiv Italije*, stavci 48.-52.).

315. Obiteljski život ne prestaje kad je dijete smješteno kod skrbnika (*Johansen protiv Norveške*, stavak 52.) ili kad se roditelji razvedu (*Mustafa i Armağan Akın protiv Turske*, stavak 19.).

316. U imigracijskim predmetima, neće postojati obiteljski život između roditelja i odrasle djece, osim kad mogu dokazati dodatne elemente ovisnosti drugačije od uobičajenih emotivnih veza (*Slivenko protiv Latvije* [VV], stavak 97. i *Kwakye-Nti i Dufie protiv Nizozemske*[*] (odluka)). Međutim takve se veze mogu uzeti u obzir pod glavom „privatni život" (*Slivenko protiv Latvije* [VV], stavak 97.). Sud je u brojnim predmetima koji se tiču mladih punoljetnih osoba koje još nisu osnovale vlastitu obitelj prihvatio da njihov odnos s roditeljima i drugim bliskim članovima obitelji također predstavlja „obiteljski život" (*Maslov protiv Austrije* [VV], stavak 62.).

116. Pitanja koja se odnose na oduzimanje roditeljskih prava ili posvojenja u slučajevima u kojima je povrijeđena presumpcija nevinosti roditelja kojeg se sumnjičilo za zlostavljanje djeteta (*B.B. i F.B. protiv Njemačke*, stavci 49.-52.; *Ageyevy protiv Rusije*).

117. Roditeljski dopust i roditeljske naknade spadaju u opseg članka 8. Konvencije (*Konstantin Markin protiv Rusije* [VV], stavak 130.).

(iii) Glede parova

319. Pojam „obitelj" iz članka 8. nije ograničen samo na odnose koji se temelje na braku, te može obuhvatiti i druge *de facto* "obiteljske veze", kad stranke žive zajedno izvan braka (*Johnston i drugi protiv Irske*, stavak 56.; i, nedavno, predmet *Van der Heijden protiv Nizozemske* [VV], stavak 50., koji se bavi pokušajem prisile podnositeljice zahtjeva da svjedoči u kaznenom postupku protiv svog dugoročnog partnera s kojim živi).

320. Čak i ako nema zajedničkog stanovanja, ipak može postojati dovoljno veza za obiteljski život (*Kroon i drugi protiv Nizozemske*, stavak 30.).

321. Brakovi koji nisu u skladu s nacionalnim pravom nisu prepreka obiteljskom životu (*Abdulaziz, Cabales i Balkandali protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, stavak 63.). Par koji je sklopio čisto vjerski brak koji domaće pravo ne priznaje može doći unutar dosega "obiteljskog života" u smislu članka 8. Međutim, članak 8. se ne može tumačiti kao da nameće obvezu državi da prizna vjerski brak, na primjer u odnosu na nasljedna prava i obiteljsku mirovinu (*Şerife Yiğit protiv Turske* [VV], stavci 97.-98. i 102.).

322. Zaruke same po sebi ne stvaraju obiteljski život (*Wakefield protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, odluka Komisije).

323. Par istog spola koji živi u stabilnom odnosu spada pod pojam „obiteljski život" na isti način kao i par suprotnog spola (*Schalk i Kopf protiv Austrije*, stavci 92.-94.; *P.B. i J.S. protiv Austrije*, stavak 30.; *X i drugi protiv Austrije* [VV], stavak 95.). Nadalje, Sud je utvrdio u svojoj odluci o dopuštenosti u predmetu *Gas i Dubois protiv Francuske* da odnos između dvije žene koje žive zajedno i koje su stupile u civilno partnerstvo, te djeteta začetog od strane jedne od njih pomoću potpomognute oplodnje, a kojega su obje podizale, predstavlja "obiteljski život" u smislu članka 8. Konvencije.

118. Istospolni par koji podnosi zahtjev za status registriranog partnerstva također spada u definiciju "obiteljskog života" (*Vallianatos i drugi protiv Grčke* [VV], stavci 73.-74.).

© Vijeće Europe / Europski sud za ljudska prava, 2014

(iv) Glede drugih odnosa

325. Obiteljski život može postojati i između braće i sestara (*Moustaquim protiv Belgije*, stavak 36. i *Mustafa i Armağan Akın protiv Turske*, stavak 19.) te ujaka/ujni i nećaka/nećakinja (*Boyle protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, stavci 41.-47.). Međutim, tradicionalni pristup jest da bliski odnosi koji nisu „obiteljski život" općenito spadaju u opseg pojma „privatni život" (*Znamenskaya protiv Rusije*, stavak 27. i predmeti na koje se upućuje u tom predmetu).

119. Što se tiče veza između djeteta i bliskih srodnika, kao što je veza između djedova i baka i unuka (jer takvi rođaci mogu imati značajnu ulogu u obiteljskom životu), vidi *Price protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, odluka Komisije; i *Bronda protiv Italije*, stavak 51.

120. Bitan dio prava zatvorenika na poštivanje obiteljskog života je pružanje pomoći od strane zatvorskih vlasti u održavanju kontakata s njegovom užom obitelji (*Messina protiv Italije (br. 2)*, stavak 61.; *Piechowicz protiv Poljske*, stavak 212.). Sud je smatrao kako ograničenja kontakata s drugim zatvorenicima i članovima obitelji koja su nametnule zatvorske vlasti, predstavljaju „miješanje" u prava zaštićena člankom 8. Konvencije (*Van der Ven protiv Nizozemske*, stavak 69.). Zatvaranje zatvorenika u kažnjeničke kolonije tisućama kilometara udaljene od doma zatvorenika (*Khodorkovskiy i Lebedev protiv Rusije*).

(v) Materijalni interesi

328. "Obiteljski život" ne uključuje samo socijalne, moralne ili kulturne odnose, on obuhvaća i interese materijalne vrste, kao što se vidi i iz, između ostaloga, obveza uzdržavanja i položaja koji u domaćim pravnim sustavima većine država ugovornica ima institut nužnog dijela ostavinske imovine (*réserve héréditaire*). Sud je tako prihvatio da je pravo nasljeđivanja između djece i roditelja i između unuka te baka i djedova, blisko povezano s obiteljskim i da ono spada u opseg članka 8. (*Marckx protiv Belgije*, stavak 52. i *Pla i Puncernau protiv Andore*, stavak 26.). Članak 8., međutim, ne traži da dijete ima pravo biti priznato kao nasljednik ostavitelja u svrhu nasljeđivanja (*Haas protiv Nizozemske*, stavak 43.).

329. Sud je presudio da dodjela obiteljskog doplatka omogućuje državama „pokazati kako poštuju obiteljski život" u smislu članka 8. Konvencije; stoga ta naknada spada u doseg te odredbe (*Fawsie protiv Grčke**, stavak 28.).

330. Pojam "obiteljski život" nije primjenjiv na zahtjev za naknadu štete protiv treće osobe nakon smrti zaručnice podnositeljâ (*Hofmann protiv Njemačke* (odluka)).

4. Pojmovi "dom" i "dopisivanje"

> ***Članak 8. - Pravo na poštivanje privatnog i obiteljskog života***
>
> „1. Svatko ima pravo na poštivanje svoga privatnog i obiteljskog života, doma i dopisivanja.
> 2. Javna vlast se neće miješati u ostvarivanje tog prava, osim u skladu sa zakonom i ako je u demokratskom društvu nužno radi interesa državne sigurnosti, javnog reda i mira, ili gospodarske dobrobiti zemlje, te radi spriječavanja nereda ili zločina, radi zaštite zdravlja ili morala ili radi zaštite prava i sloboda drugih."

.

(a) Opseg članka 8.

331. Članak 8. nastoji zaštititi četiri područja osobne samostalnosti: privatni život, obiteljski život, dom i dopisivanje neke osobe. Ta se područja međusobno ne isključuju, te

jedna mjera može istovremeno predstavljati miješanje u pravo na poštivanje i privatnog i obiteljskog života, doma i dopisivanja (*Menteş i drugi protiv Turske*, stavak 73.; *Klass i drugi protiv Njemačke*, stavak 41.; *López Ostra protiv Španjolske*, stavak 51. i *Margareta i Roger Andersson protiv Švedske*, stavak 72.).

(b) Opseg pojma "dom"

332. Dom je autonomni pojam, stoga će pitanje predstavlja li neka konkretna nastamba „dom" zaštićen člankom 8. stavkom 1. ovisiti o činjeničnim okolnostima, i to o postojanju dovoljnih i trajnih veza s konkretnim mjestom (*Prokopovich protiv Rusije*, stavak 36.; *Gillow protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, stavak 46.; *McKay-Kopecka protiv Poljske* (odluka)). Štoviše, izraz „*home*" u engleskoj inačici članka 8. ne treba tumačiti usko, jer francuska inačica „*domicil*" ima šire značenje (*Niemietz protiv Njemačke*, stavak 30.). Ovaj pojam:

– će obuhvatiti stanovanje u kući koja pripada nekoj drugoj osobi, ako to obuhvaća značajna razdoblja na godišnjoj osnovi (*Menteş i dr. protiv Turske*, stavak 73.). Podnositelj ne treba biti vlasnik „doma" u svrhu članka 8;
– nije ograničen na stambene objekte koji su zakonito izgrađeni (*Buckley protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, stavak 54.) a na njega se može pozvati osoba koja živi u stanu za koji najam glasi na ime drugog stanara (*Prokopovich protiv Rusije*, stavak 36.);
– može stoga biti primjenjiv na socijalne stanove u posjedu podnositelja kao stanara, čak i ako je pravo na stanovanje prestalo na temelju domaćeg prava (*McCann protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, stavak 46.) ili na stanovanje u stanu trideset devet godina bez ikakve pravne osnove (*Brežec protiv Hrvatske*);
– nije ograničen na tradicionalne stambene objekte, pa će stoga uključivati, na primjer karavane i druga ne-fiksna boravišta (*Buckley protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, stavak 54.; *Chapman protiv Ujedinjenog Kraljevstva* [VV], stavci 71.-74.), uključujući i kolibe i bungalove koji zauzimaju zemljište, bez obzira na to je li to zauzimanje zakonito prema domaćem zakonu (*Winterstein i drugi protiv Francuske*, stavak 141.; *Yordanova i drugi protiv Bugarske*, stavak 103.);
– može obuhvatiti i vikendicu ili kuću za odmor (*Demades protiv Turske*, stavci 32.-34.);
– može se primijeniti na poslovne prostore, kad nema jasne razlike između ureda i privatnog stambenog objekta neke osobe (*Niemietz protiv Njemačke*, stavci 29.-31.);
– primijenit će se i na registrirano sjedište trgovačkog društva, podružnice ili druge poslovne prostorije (*Société Colas Est i dr. protiv Francuske*, stavak 41.) i na poslovne prostore društva s ograničenom odgovornošću koju u vlasništvu i kojima upravlja privatna osoba (*Buck protiv Njemačke*, stavak 32.);
– ne proteže se na namjeru da se izgradi obiteljska kuća na zemljišnoj čestici, ili na činjenicu da netko ima svoje korijene u konkretnom području (*Loizidou protiv Turske*, stavak 66.);
– ne primjenjuje se na prostoriju za pranje rublja koja pripada suvlasnicima stambenog bloka koja je namijenjena za povremenu upotrebu (*Chelu protiv Rumunjske**, stavak 45.), garderobu umjetnika (*Hartung protiv Francuske** (odluka)) ili na zemlju na kojoj vlasnici vježbaju ili dopuštaju neki sport (na primjer, lov, *Friend i drugi protiv Ujedinjenog Kraljevstva* (odluka), stavak 45.), ili industrijske zgrade i objekte (primjerice, mlin, pekarnicu i skladišni objekt, koji se koriste isključivo u poslovne svrhe: *Khamidov protiv Rusije*, stavak 131.).

333. Međutim, kad se tvrdi da je „dom" nekretnina koja nikada, ili gotovo nikada nije služila za stanovanje podnositelja ili kad se u njoj nije stanovalo dosta vremena, može biti da su veze prema toj nekretnini tako smanjene da više ne postavljaju nikakvo, ili nikakvo

© Vijeće Europe / Europski sud za ljudska prava, 2014

odvojeno pitanje na temelju članka 8. (vidi, na primjer, *Andreou Papi protiv Turske*, stavak 54.). Mogućnost nasljeđivanja takve nekretnine ne predstavlja dovoljno konkretnu vezu da bi se prema njoj postupalo kao prema „domu“ (*Demopoulos i dr. protiv Turske* [VV] (odluka), stavci 136.-137.).

121. Iako može postojati značajno preklapanje između pojma "dom" i "vlasništvo" iz članka 1. Protokola br. 1, postojanje "doma" ne ovisi o postojanju nekog prava ili interesa na nekretninama (*Surugiu protiv Rumunjske* , stavak 63.). Pojedinac može imati pravo vlasništva nad nekom zgradom ili zemljištem u smislu članka 1. Protokola br. 1, a da pritom njegove veze s tom zgradom ili zemljištem nisu dovoljne kako bi ono predstavljalo "dom" u smislu članka 8. (*Khamidov protiv Rusije*, stavak 128.).

(c) Situacije koje spadaju pod pojam "doma"

335. Neka od mogućih miješanja u pravo na poštivanje doma neke osobe su:

– namjerno rušenje doma (*Selçuk i Asker protiv Turske*, stavak 86.);
– odbijanje dozvole da se prognana osoba vrati u svoj dom (*Cipar protiv Turske [VV]*, stavci 165.-177.);
– iseljenje (*Orlić protiv Hrvatske*, stavak 56. i tamo citirane reference), uključujući nalog za iseljenje koji još nije izvršen (*Gladysheva protiv Rusije*, stavak 91.);
– pretrage (*Murray protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, stavak 88.; *Chappell protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, stavci 50. i 51.; *Funke protiv Francuske*, stavak 48.) i drugi ulasci policije (*Evcen protiv Nizozemske*, odluka Komisije; *Kanthak protiv Njemačke*, odluka Komisije; suradnja s policijom ne isključuje "miješanje" (*Saint-Paul Luxembourg S.A. protiv Luksemburga*, stavak 38.); činjenica da je kazneno djelo zbog kojeg je došlo do pretrage počinila treća strana je nebitna (*Buck protiv Njemačke*);
– odluke o prostornom planiranju (*Buckley protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, stavak 60.) i nalozi za prisilnu kupnju (*Howard protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, odluka Komisije);
– zahtjev da tvrtke omoguće poreznim revizorima ulazak u njihove prostore kako bi kopirali podatke pohranjene na njihovim serverima (*Bernh Larsen Holding AS i drugi protiv Norveške*, stavak 106.).

122. Članak 8. može također biti primjenjiv na teško onečišćenje okoliša s izravnim utjecajem na dom (*López Ostra protiv Španjolske*, stavak 51.; *Powell i Rayner protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, stavak 40.; *Fadeyeva protiv Rusije*, stavci 68.-69.; *Deés protiv Mađarske*, stavci 21.-24.). To može uključivati buku, neugodne mirise ili druge oblike onečišćenja čiji negativni učinci uživanje u vlastitom domu čine nemogućim (za primjere, vidi *Moreno Gómez protiv Španjolske*, stavak 53.; *Martínez Martínez i Pino Manzano protiv Španjolske*, stavci 41. i 45.) – za razliku od općeg pogoršanja okoliša i vrsta smetnji svojstvenih modernom društvu. Smetnja stoga mora postići određenu razinu ozbiljnosti (*Leon i Agnieszka Kania protiv Poljske*, stavak 100.). Takvo miješanje mogu uzrokovati privatne ili javne osobe.

Članak 8. može se također primijeniti na rizike koji se još nisu materijalizirali, ali koji bi mogli izravno utjecati na dom (*Hardy i Maile protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, stavci 190.-92.).

337. Neke mjere koje se tiču uživanja doma trebaju, međutim, biti ispitane na temelju članka 1. Protokola br. 1. Neke od njih mogu biti :

– standardni predmeti izvlaštenja (*Mehmet Salih i Abdülsamet Çakmak protiv Turske*, stavak 22.; *Mutlu protiv Turske*, stavak 23.);
– određeni vidovi ugovora o najmu kao što su razine rente (*Langborger protiv Švedske*, stavak 39.).

338. Na isti način neke mjere koje predstavljaju povredu članka 8. neće nužno dovesti do utvrđenja povrede članka 1. Protokola br. 1. (*Surugiu protiv Rumunjske**) i obrnuto (*Öneryıldız protiv Turske* [VV], stavak 160.).

123. U kontekstu opasnih aktivnosti, članak 2. Konvencije također može biti primjenjiv (ibid.; *Kolyadenko i drugi protiv Rusije*, stavci 212.-213. i 216.).

340. Poštivanje doma može za sobom povlačiti donošenje mjera od strane javnih vlasti radi osiguranja tog prava (pozitivne obveze) čak i u području odnosa između pojedinaca, kao što je sprečavanje ulaska i miješanja u dom koje nadilazi uobičajene neugodnosti povezane sa životom u susjedstvu (*Surugiu protiv Rumunjske*, stavak 59. i tamo citirane reference; *Novoseletskiy protiv Ukrajine*, stavak 68.).

Međutim, ta obveza ne može biti takva da predstavlja nemoguć ili nerazmjeran teret nacionalnim vlastima (ibid., stavak 70.).

124. U kontekstu opasnih aktivnosti, države imaju obvezu uspostaviti propise prilagođene posebnim značajkama aktivnosti u pitanju, osobito u pogledu razine potencijalno uključenog rizika. Takvi propisi moraju osigurati učinkovitu zaštitu građana čiji životi mogu biti u opasnosti (*Di Sarno i drugi protiv Italije*, stavak 106.). Činjenica da je upravljanje javnom uslugom delegirano na privatne osobe ne oslobađa državu njezine dužnosti da se o tome pobrine (ibid.).

125. Država mora poduzeti razumne i odgovarajuće mjere za zaštitu prava na poštivanje doma. Sud je kritizirao sljedeće:

– dugotrajnu nemogućnost, tijekom nekoliko mjeseci, da se osigura pravilno funkcioniranje usluge prikupljanja i zbrinjavanja otpada (ibid.).;
– nemar odgovarajućih vlasti prilikom propuštanja da osiguraju zaštitu od poplave kuće u području nizvodno od spremnika vode (*Kolyadenko i drugi protiv Rusije*, stavak 216.).

Postupovne obveze koje proizlaze iz članka 8. također zahtijevaju da javnost ima pristup informacijama koje im omogućuju procjenu opasnosti kojoj su izloženi (*Giacomelli protiv Italije*, stavak 83.).

(d) Opseg pojma “dopisivanje”

343. Pravo na poštivanje nečijeg "dopisivanja" u smislu članka 8. stavka 1. ima za cilj zaštitu povjerljivosti privatnih komunikacija u sljedećim područjima:

– pisma između pojedinaca, privatne ili poslovne prirode (*Niemietz protiv Njemačke*, stavak 32. *in fine*), čak i kad je pošiljatelj ili primatelj zatvorenik (*Silver i drugi protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, stavak 84. i *Mehmet Nuri Özen i drugi protiv Turske**, stavak 41.), uključujući i pakete koje su oduzeli carinski službenici (*X protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, odluka Komisije od 12. listopada 1978.);
– telefonski razgovori (*Klass i drugi protiv Njemačke*, stavci 21. i 41.; *Malone protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, stavak 64.; *Margareta i Roger Andersson protiv Švedske*, stavak 72.), iz privatnih ili poslovnih prostora (*Halford protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, stavci 44.-46.; *Copland protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, stavak 41.), uključujući i informacije koje se na njih odnose, kao što je njihov datum i trajanje, te birani brojevi (*P.G. i J.H. protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, stavak 42.);

 © Vijeće Europe / Europski sud za ljudska prava, 2014

– poruke na radijskom pozivnom prijemniku (*pager*) (*Taylor-Sabori protiv Ujedinjenog Kraljevstva*);
– stariji oblici elektronskih komunikacija kao teleks (*Christie protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, odluka Komisije);
– elektronske poruke (elektronska pošta) i osobna upotreba interneta, uključujući i upotrebu na radnom mjestu (*Copland protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, stavci 41.-42.); a također i slanje elektronske pošte zatvoreniku preko zatvorskog poštanskog sandučića (*Helander protiv Finske* (odluka), stavak 48.);
– privatni radio (*X i Y protiv Belgije*, odluka Komisije), ali ne kad je na javnoj valnoj duljini i tako dostupan ostalima (*B.C. protiv Švicarske*, odluka Komisije);
– prepiska presretena tijekom poslovnih aktivnosti ili iz poslovnih prostorija (*Kopp protiv Švicarske*, stavak 50.; *Halford protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, stavci 44.-46.);
– elektronski podaci zaplijenjeni tijekom pretrage odvjetničkog ureda (*Wieser i Bicos Beteiligungen GmbH protiv Austrije*, stavak 45.).
– elektronski podaci tvrtke na serveru (*Bernh Larsen Holding AS i drugi protiv Norveške*, stavak 106.).

344. Sadržaj dopisivanja nije važan za pitanje miješanja (*A. protiv Francuske*, stavci 35.-37. i *Frérot protiv Francuske*, stavak 54.).

345. Načelo *de minimis* ne vrijedi za miješanje: otvaranje pisma je dovoljno (*Narinen protiv Finske*, stavak 32.; *Idalov protiv Rusije* [VV], stavak 197.).

346. Sud je do danas utvrdio slijedeće pozitivne obveze koje se odnose konkretno na dopisivanje:

– obveza spriječiti obznanjivanje privatnih razgovora u javnosti (*Craxi protiv Italije (br. 2)*, stavci 68.-76.);
– obveza pomoći zatvorenicima da pišu, na način da im se osigura potrebni materijal (*Cotleț protiv Rumunjske**, stavci 60.-65.); *Gagiu protiv Rumunjske*, stavak 91.);
– obveza izvršiti presudu Ustavnog suda kojom se nalaže uništenje audio kazeta koje sadrže snimke telefonskih razgovora između odvjetnika i njegovog klijenta (*Chadimová protiv Republike Češke*, stavak 146.).

(e) Primjeri miješanja

126. Miješanje u pravo na poštivanje dopisivanja može uključivati sljedeće radnje koje se mogu pripisati javnim vlastima:

– nadzor prepiske (*Campbell protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, stavak 33.);
– presretanje raznim sredstvima i snimanje osobnih ili poslovnih razgovora (*Amann protiv Švicarske* [VV], stavak 45.); primjerice, prisluškivanjem telefona (*Malone protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, stavak 64.), čak i kada je provedeno na liniji treće osobe (*Lambert protiv Francuske*, stavak 21.);
– pohranjivanje presretenih podataka vezanih uz telefon, elektroničku poštu i upotrebu interneta (*Copland protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, stavak 44.). Sama činjenica da se takvi podaci mogu dobiti legitimno, na primjer iz telefonskih računa, ne sprečava utvrđivanje "miješanja". Činjenica da informacije nisu otkrivene trećim stranama ili korištene u disciplinskim ili drugim postupcima protiv predmetne osobe je isto tako nebitna (ibid., stavak 43.);
– prosljeđivanje elektroničke pošte trećoj strani (*Luordo protiv Italije*, stavak 94.);

– kopiranje elektroničkih datoteka, uključujući datoteke koje pripadaju tvrtki (*Bernh Larsen Holding AS i drugi protiv Norveške*, stavak 106.);
– sustavno snimanje od strane zatvorskih vlasti razgovora između zatvorenika i njegove rodbine u zatvorskoj sobi za posjete (*Wisse protiv Francuske*, stavak 29.);
– odbijanje zatvorskih vlasti da proslijede pismo zatvorenika osobi kojoj je namijenjeno (*Mehmet Nuri Özen i drugi protiv Turske*, stavak 42.);
– tajne mjere nadzora u određenim slučajevima (*Kennedy protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, stavci 122.-24. i tamo citirane reference).

127. "Ključni doprinos" od strane vlasti snimci koju je izradila privatna osoba predstavlja miješanje "od strane javne vlasti"" (*Van Vondel protiv Nizozemske*, stavak 49.).

128. Situacija kojoj se prigovara može spadati u opseg članka 8. stavka 1. i sa stajališta poštivanja dopisivanja i sa stajališta drugih područja zaštićenih člankom 8. (primjerice, *Chadimová protiv Republike Češke*, stavak 143. i tamo citirane reference).

5. *Pojam "vlasništva"*

Članak 1. Protokola br. 1. :
„Svaka fizička ili pravna osoba ima pravo na mirno uživanje svojega vlasništva."

(a) Zaštićeno vlasništvo

350. Sud primjećuje da podnositelj može tvrditi da je došlo do povrede članka 1. Protokola br. 1. samo ukoliko se pobijane odluke odnose na njegovo „vlasništvo" u smislu te odredbe. „Vlasništvo" može biti „postojeće vlasništvo" ili „imovina", uključujući potraživanja, u odnosu na koja podnositelj može tvrditi da ima barem „legitimno očekivanje" ostvarenja djelotvornog uživanja prava vlasništva (*J.A. Pye (Oxford) Ltd i J.A. Pye (Oxford) Land Ltd protiv Ujedinjenog Kraljevstva* [VV], stavak 61.; *Maltzan i drugi protiv Njemačke* (odluka) [VV], stavak 74. (c) i *Kopecký protiv Slovačke* [VV], stavak 35. (c)).

"Očekivanje" je "legitimno" ako se temelji bilo na zakonskoj odredbi bilo na pravnom aktu koji ima utjecaja na imovinski interes o kojem je riječ (*Saghinadze i drugi protiv Gruzije*, stavak 103.).

(b) Autonomno značenje

351. Pojam „vlasništvo" u prvom dijelu članka 1. Protokola br. 1. ima autonomno značenje koje nije ograničeno na vlasništvo fizičkih stvari i koje je neovisno od formalne klasifikacije u domaćem pravnom sustavu: određena druga prava i interesi koji predstavljaju imovinu mogu se također smatrati „vlasničkim pravima", i na taj način i „vlasništvom" u svrhu ove odredbe. Pitanje koje treba ispitati u svakom predmetu jest jesu li okolnosti predmeta, kada ih se razmotri u cjelini, na podnositelja prenijele pravo na materijalni interes zaštićen člankom 1. Protokola br. 1. (*Depalle protiv Francuske* [VV], stavak 62.; *Anheuser-Busch Inc. protiv Portugala* [VV], stavak 63.; *Öneryıldız protiv Turske* [VV], stavak 124.; *Broniowski protiv Poljske* [VV], stavak 129.; *Beyeler protiv Italije* [VV], stavak 100.; *Iatridis protiv Grčke* [VV], stavak 54.; *Fabris protiv Francuske* [VV], stavak 51.; *Centro Europa 7 S.r.l. i Di Stefano protiv Italije* [VV], stavak 171.).

© Vijeće Europe / Europski sud za ljudska prava, 2014

U slučaju nematerijalne imovine, Sud je osobito vodio računa o tome uzrokuje li pravni položaj o kojem je riječ nastanak financijskih prava i interesa, uslijed čega ima ekonomsku vrijednost (*Paeffgen GmbH protiv Njemačke* (odluka)).

(c) Postojeće vlasništvo

352. Članak 1. Protokola br. 1. primjenjuje se samo na postojeće vlasništvo (*Marckx protiv Belgije*, stavak 50. i *Anheuser-Busch Inc. protiv Portugala* [VV], stavak 64.). On ne jamči pravo na stjecanje vlasništva (*Slivenko i drugi protiv Latvije* (odluka) [VV], stavak 121. i *Kopecký protiv Slovačke* [VV], stavak 35. (b)).

353. Osoba koja prigovara povredi svojeg prava vlasništva mora prvo dokazati da takvo pravo postoji (*Pištorová protiv Republike Češke*, stavak 38.; *Des Fours Walderode protiv Republike Češke* (odluka) i *Zhigalev protiv Rusije*, stavak 131.).

354. Kad postoji spor o tome ima li podnositelj vlasnički interes podložan zaštiti na temelju članka 1. Protokola br. 1., Sud mora utvrditi pravni položaj podnositelja (*J.A. Pye (Oxford) Ltd i J.A. Pye (Oxford) Land Ltd protiv Ujedinjenog Kraljevstva* [VV], stavak 61.).

(d) Tražbine i dugovi

355. Kada je vlasnički interes sadržan u prirodi tražbine, on se može smatrati „imovinom“ samo ako ima dovoljnu osnovu u nacionalnom pravu, na primjer kad postoji ustanovljena sudska praksa domaćih sudova koja to potvrđuje (*Plechanow protiv Poljske*, stavak 83.; *Vilho Eskelinen i drugi protiv Finske* [VV], stavak 94.; *Anheuser-Busch Inc. protiv Portugala* [VV], stavak 65.; *Kopecký protiv Slovačke* [VV], stavak 52. i *Draon protiv Francuske* [VV], stavak 68.).

356. Dug utvrđen presudom, koji je dovoljno određen da bude ovršiv, predstavlja „vlasništvo“ (*Stran Greek Refineries i Stratis Andreadis protiv Grčke*, stavak 59.; *Burdov protiv Rusije*, stavak 40.; *Kotov protiv Rusije* [VV], stavak 90.).

357. Sudska praksa Suda ne predviđa postojanje „istinskog spora“ ili „zahtjeva o kojemu se može raspravljati“ kao uvjeta za utvrđivanje postoji li „legitimno očekivanje“ zaštićeno člankom 1. Protokola br. 1. (*Kopecký protiv Slovačke* [VV], stavak 52. i *Vilho Eskelinen i drugi protiv Finske* [VV], stavak 94.).

358. Ne može se reći da legitimno očekivanje nastaje kada postoji spor o točnom tumačenju i primjeni domaćeg prava, a tvrdnje podnositelja naknadno odbace domaći sudovi (*Anheuser-Busch Inc. protiv Portugala* [VV], stavak 65.; *Kopecký protiv Slovačke* [VV], stavak 50.; *Centro Europa 7 S.r.l. i Di Stefano protiv Italije* [VV], stavak 173.).

129. Pojam "vlasništva" može se proširiti na određene naknade koje su predmetne osobe lišene zbog diskriminirajućih uvjeta za ostvarivanje tog prava (za razlikovanje između muškaraca i žena u pogledu zahtjeva za socijalnu naknadu koja ne ovisi o doprinosima, vidi *Stec i drugi protiv Ujedinjenog Kraljevstva* (odluka) [VV], stavak 55.; za razlikovanje na temelju nacionalnosti primatelja mirovine, vidi *Andrejeva protiv Latvije* [VV], stavak 79.; za nasljedna prava uskraćena izvanbračnoj djeci, vidi *Fabris protiv Francuske* [VV], stavak 50.).

(e) Povrat imovine

360. Članak 1. Protokola br. 1. ne može se tumačiti na način da nameće neku opću obvezu državama ugovornicama vraćanja imovine koja im je prenesena prije nego što su ratificirale Konvenciju. Članak 1. Protokola br. 1. ne nameće nikakva ograničenja slobode država

ugovornica da utvrde opseg povrata imovine i da odaberu uvjete pod kojima su suglasne vratiti vlasnička prava bivšim vlasnicima.

361. Države ugovornice osobito uživaju široku slobodu procjene u pogledu isključenja određenih kategorija bivših vlasnika od toga prava. Kad su na taj način isključene neke kategorije vlasnika, njihovi zahtjevi za povrat imovine ne mogu predstavljati osnovu za „legitimno očekivanje“ koje privlači zaštitu članka 1. Protokola br 1.

362. S druge strane, kad države ugovornice, nakon što su ratificirale Konvenciju, uključujući i Protokol br. 1., donesu zakonodavstvo koje predviđa potpun ili djelomičan povrat imovine konfiscirane od prethodnog režima, može se smatrati da takvo zakonodavstvo stvara novo vlasničko pravo zaštićeno člankom 1. Protokola br. 1. za osobe koje zadovoljavaju uvjete za stjecanje tog prava. Isto se može primijeniti i u odnosu na načine povrata imovine ili dodjele naknade koji su utemeljeni na zakonodavstvu donesenom prije ratifikacije, ako je takvo zakonodavstvo ostalo na snazi nakon što je država ugovornica ratificirala Protokol br. 1. (*Maltzan i drugi protiv Njemačke* [VV] (odluka), stavak 74. (d); *Kopecký protiv Slovačke* [VV], stavak 35. (d)).

363. Nada da će vlasničko pravo koje je bilo nemoguće djelotvorno ostvariti biti priznato ne može se smatrati „vlasništvom“ u smislu članka 1. Protokola br. 1., kao niti uvjetna tražbina koja prestaje zbog neispunjenja uvjeta (*Malhous protiv Republike Češke* [VV] (odluka); *Kopecký protiv Slovačke* [VV], stavak 35. (c)).

364. Uvjerenje da će se propis koji je prije bio na snazi promijeniti u korist podnositelja ne može se smatrati oblikom legitimnog očekivanja za potrebe članka 1. Protokola br. 1. Postoji razlika između puke nade za povrat imovine, koliko god takva nada bila razumljiva, i legitimnog očekivanja, koje mora biti konkretnije od puke nade i koje se treba temeljiti na odredbi propisa ili pravnom aktu, kao što je sudska odluka (*Gratzinger i Gratzingerova protiv Češke Republike* [VV], (odluka), stavak 73.; *Maltzan i drugi protiv Njemačke* [VV] (odluka), stavak 112.).

(f) Budući prihod

365. Budući prihod predstavlja „imovinu“ samo ako je zarađen ili ako postoji ovršiv zahtjev u odnosu na njega (*Ian Edgar (Liverpool) Ltd protiv Ujedinjenog Kraljevstva* (odluka); *Wendenburg protiv Njemačke* (odluka); *Levänen i drugi protiv Finske* (odluka) i *Anheuser-Busch Inc. protiv Portugala* [VV], stavak 64.; *N.K.M. protiv Mađarske*, stavak 36.).

(g) Profesionalna klijentela

366. Primjenjivost članka 1. Protokola br. 1. proširuje se na stručne profesije i njihovu klijentelu, budući da su to subjekti određene vrijednosti koji u mnogo pogleda imaju privatnopravnu narav, zbog čega predstavljaju imovinu, a stoga i vlasništvo u smislu prve rečenice članka 1. (*Lederer protiv Njemačke* (odluka); *Buzescu protiv Rumunjske*, stavak 81.; *Wendenburg i drugi protiv Njemačke* (odluka); *Olbertz protiv Njemačke* (odluka); *Döring protiv Njemačke* (odluka) i *Van Marle i drugi protiv Nizozemske*, stavak 41.).

(h) Dozvole za obavljanje poslovne djelatnosti

367. Dozvola za obavljanje poslovne djelatnosti predstavlja vlasništvo, njen opoziv je mješanje u pravo zajamčeno člankom 1. Protokola br. 1. (*Megadat.com SRL protiv Moldavije*, stavci 62.-63.; *Bimer S.A. protiv Moldavije*, stavak 49.; *Rosenzweig i Bonded Warehouses Ltd protiv Poljske*, stavak 49.; *Capital Bank AD protiv Bugarske*, stavak 130.); *Tre Traktörer Aktiebolag protiv Švedske*, stavak 53.).

© Vijeće Europe / Europski sud za ljudska prava, 2014

130. Interesi vezani uz iskorištavanje dozvole predstavljaju vlasničke interese koji privlače zaštitu članka 1. Protokola br. 1, a bez dodjele frekvencija emitiranja dozvoli je oduzeta njezina suština (*Centro Europa 7 S.r.l. i Di Stefano protiv Italije* [VV], stavci 177.-78.).

(i) Inflacija

369. Članak 1. Protokola br. 1. ne nameće nikakve opće obveze državama da zadrže kupovnu moć iznosa položenih kod financijskih institucija sustavnom indeksacijom štednih uloga (*Rudzińska protiv Poljske* (odluka); *Gayduk i drugi protiv Ukrajine* (odluka); *Ryabykh protiv Rusije* (stavak 63.). Isto vrijedi *a fortiori* za iznose položene kod ostalih nefinancijskih institucija (*Flores Cardoso protiv Portugala*, stavci 54.-55.).

On niti ne obvezuje države da zadrže vrijednost potraživanja ili da na privatna potraživanja primjene kamatu spojivu s inflacijom (*Todorov protiv Bugarske* (odluka)).

(j) Intelektualno vlasništvo

370. Članak 1. Protokola br. 1. se primjenjuje na intelektualno vlasništvo kao takvo (*Anheuser-Busch Inc. protiv Portugala* [VV], stavak 72.).

371. Primjenjiv je i na zahtjev za registraciju žiga (ibid., stavak 78.).

(k) Dionice trgovačkog društva

372. Udio u trgovačkom društvu sa ekonomskom vrijednosti može se smatrati vlasništvom (*Olczak protiv Poljske* (odluka), stavak 60. i *Sovtransavto Holding protiv Ukrajine*, stavak 91.).

(l) Naknade socijalnog osiguranja

373. Nema osnove za pravljenje razlike između naknada na temelju doprinosa i onih koje se ne temelje na doprinosu za svrhu primjenjivosti članka 1. Protokola br. 1.

374. Iako članak 1. Protokola br. 1. ne uključuje pravo primati naknade socijalnog osiguranja bilo koje vrste, ako država ugovornica ima na snazi zakonodavstvo koje predviđa pravo na isplatu neke naknade socijalne skrbi, bilo uvjetovanih prethodnim plaćanjem doprinosa ili ne, mora se smatrati da takvo zakonodavstvo za osobe koje ispunjavaju njegove uvjete stvara vlasnički interes koji spada u doseg članka 1. Protokola br. 1. (*Stec i drugi protiv Ujedinjenog Kraljevstva* [VV] (odluka), stavci 53.-55.; *Andrejeva protiv Latvije* [VV], stavak 77.; i *Moskal protiv Poljske*, stavak 38.).

© Vijeće Europe / Europski sud za ljudska prava, 2014

III. NEDOPUŠTENOST UTEMELJENA NA OSNOVANOSTI

A. Očigledna neosnovanost

> ***Članak 35. stavak 3. (a) - Uvjeti dopuštenosti***
>
> „3. Sud će proglasiti nedopuštenim svaki pojedinačni zahtjev podnesen na temelju članka 34. ako:
>
> (a) zahtjev smatra inkompatibilnim s odredbama Konvencije i dodatnih protokola, očito neosnovanim ili zloupotrebom prava na podnošenje zahtjeva….“

1. Opći uvod

375. Čak i kad je neki zahtjev spojiv s Konvencijom i kad su ispunjeni svi formalni uvjeti dopuštenosti, Sud ipak može utvrditi da je zahtjev nedopušten iz razloga koji se odnose na ispitivanje njegove osnovanosti. Daleko najuobičajeniji razlog jest to što se neki zahtjev smatra očigledno neosnovanim. Istina je da upotreba izraza „očigledno“ u članku 35. stavku 3. (a) može dovesti do zbrke: ako se uzme doslovno, mogao bi se tumačiti kao da znači da će biti utvrđeno da je zahtjev nedopušten s te osnove ako je prosječnom čitatelju odmah uočljivo da je neuvjerljiv i neutemeljen. Međutim, jasno je iz ustanovljene i obilne sudske prakse institucija Konvencije (tj. Suda, i prije 1. studenog 1998. godine Europske komisije za ljudska prava) da se taj izraz treba tumačiti šire, u smislu konačnog ishoda predmeta. U stvari, smatrat će se da je zahtjev „očigledno neosnovan“ ako prethodno ispitivanje njegovog sadržaja ne otkriva nikakvu naznaku povrede prava zajamčenih Konvencijom, uslijed čega može biti utvrđeno da je nedopušten na početku, bez nastavka daljnjeg ispitivanja osnovanosti (što bi inače u pravilu dovelo do presude).

376. Činjenica da Sud, da bi zaključio da je neki zahtjev očigledno neosnovan, ponekad treba pozvati stranke da dostave svoja očitovanja i ući u dugo i podrobno obrazlaganje svoje odluke, ni na koji način ne mijenja „očigledno neosnovanu“ prirodu zahtjeva (*Mentzen protiv Latvije* (odluka)).

377. Većina očigledno neosnovanih zahtjeva utvrđena je nedopuštenima *de plano* odlukom suca pojedinca ili odbora od tri suca (članci 27. i 28. Konvencije). Međutim neke zahtjeve ove vrste ispituje vijeće, ili čak, u iznimnim slučajevima, Veliko vijeće (*Gratzinger i Gratzingerova protiv Republike Češke* (odluka) [VV] i *Demopoulos i drugi protiv Turske* (odluka) [VV]).

378. Izraz „očigledno neosnovan“ može se primijeniti na zahtjev u cjelini ili na neki konkretan prigovor u širem kontekstu predmeta. Stoga u nekim predmetima dio zahtjeva može biti odbačen, kao da je po naravi zahtjev „četvrte instance“, a za ostatak se utvrdi da je dopušten, te čak može dovesti i do utvrđenja povrede Konvencije. Stoga je točnije govoriti o „očigledno neosnovanim prigovorima“.

379. Kako bi se razumjelo značenje i opseg pojma „očigledna neosnovanost“ važno je zapamtiti da je jedno od temeljnih načela u podlozi cijelog sustava Konvencije načelo supsidijarnosti. U osobitom kontekstu Europske konvencije o ljudskim pravima to znači da zadatak osiguranja poštivanja, provedbe i izvršenja prava zajamčenih Konvencijom prvenstveno imaju vlasti država ugovornica, a ne Sud. Sud može intervenirati samo ako domaće vlasti ne ispune svoje obveze (*Scordino protiv Italije (br. 1)* [VV], stavak 140.). Stoga je najbolje da se, koliko je god to moguće, činjenice predmeta istraže i pitanja ispitaju na domaćoj razini, tako da domaće vlasti, koje su zbog svog izravnog i trajnog kontakta s vitalnim snagama svojih zemalja u najboljem položaju da to učine, mogu djelovati tako da isprave sve navodne povrede Konvencije (*Varnava i drugi protiv Turske* [VV], stavak 164.).

© Vijeće Europe / Europski sud za ljudska prava, 2014

380. Očigledno neosnovani prigovori mogu se podijeliti u četiri kategorije: prigovori "četvrte instance", prigovori u slučaju kad je očito ili izgledno da nema povrede, nepotkrijepljeni prigovori i, konačno, zbrkani ili neuvjerljivi prigovori.

2. „Četvrta instanca"

381. Posebnu kategoriju prigovora podnesenih Sudu čine oni koji se obično zovu prigovorima „četvrte instance". Ovaj izraz, koji se ne pojavljuje u tekstu Konvencije, i koji je utvrđen kroz sudsku praksu institucija Konvencije (*Kemmache protiv Francuske (br. 3)*, stavak 44.) donekle je paradoksalan, budući da naglašava ono što Sud *nije*: žalbeni sud ili sud koji može ukinuti odluke koje su donijeli sudovi u državama strankama Konvencije odnosno ponovno suditi u predmetima u kojima su oni sudili, ili preispitati predmete na isti način kao Vrhovni sud. Zahtjevi upućeni četvrtoj instanci stoga proizlaze iz podnositeljeva pogrešnog razumijevanja uloge Suda i naravi pravosudne mašinerije koju je ustanovila Konvencija.

382. Usprkos svojim razlikovnim obilježjima, Konvencija ostaje međunarodni ugovor koji poštuje ista pravila kao i drugi međudržavni ugovori, osobito pravila navedena u Bečkoj konvenciji o pravu međunarodnih ugovora (*Demir i Baykara protiv Turske* [VV], stavak 65.). Sud stoga ne može prekoračiti granice općih ovlasti koje su na njega prenijele države ugovornice svojom suverenom voljom. Ove granice su definirane člankom 19. Konvencije koji propisuje :

> „Radi osiguranja poštivanja obveza koje su visoke ugovorne stranke preuzele Konvencijom i dodatnim Protokolima, ustanovljuje se Europski sud za ljudska prava...."

383. Sukladno tome, ovlasti Suda su ograničene na provjeru pridržavaju li se države ugovornice obveza u odnosu na ljudska prava koje su preuzele pristupanjem Konvenciji (i njenim Protokolima). Nadalje, budući da nema ovlasti da se izravno umiješa u pravne sustave država ugovornica, Sud mora poštivati samostalnost tih pravnih sustava. To znači da nije njegova zadaća da se bavi činjeničnim ili pravnim pogreškama koje su navodno počinili nacionalni sudovi, osim ako su, i u mjeri u kojoj su, možda povrijedili prava i slobode zaštićene Konvencijom. On ne može sam ocjenjivati činjenice koje su navele nacionalni sud da donese upravo odluku koju je donio, a ne drugačiju odluku. Kad bi bilo drugačije, Sud bi tada postupao kao sud treće ili četvrte instance, što bi predstavljalo nepoštivanje granica nametnutih njegovom djelovanju (*García Ruiz protiv Španjolske* [VV], stavak 28. i *Perlala protiv Grčke**, stavak 25.).

384. U svjetlu gornjih razmatranja, Sud općenito ne može ispitivati utvrđenja i zaključke domaćih sudova glede:

- utvrđenja činjeničnog stanja;
- tumačenja i primjene domaćeg prava;
- dopušenosti i ocjene dokaza na suđenju;
- materijalne pravičnosti ishoda građanskog spora;
- krivnje ili nevinosti okrivljenika u kaznenom postupku.

385. Jedina okolnost u kojoj Sud može, kao iznimku od tog pravila, dovesti u pitanje utvrđenja i zaključke o kojima je riječ jest kad su oni očigledno proizvoljni, na način koji izravno ide protiv pravde i zdravog razuma, i sam po sebi predstavlja povredu Konvencije (*Sisojeva i drugi protiv Latvije* (brisanje) [VV], stavak 89.).

© Vijeće Europe / Europski sud za ljudska prava, 2014

386. Prigovori četvrtoj instanci mogu biti podneseni na temelju bilo koje materijalne odredbe Konvencije i bez obzira na pravno područje kojem postupak pripada na domaćoj razini. Na primjer, doktrina četvrte instance primjenjuje se u slijedećim predmetima:

- građanski predmeti (*García Ruiz protiv Španjolske* [VV], stavak 28. i *Pla i Puncernau protiv Andore*, stavak 26.);
- kazneni predmeti (*Perlala protiv Grčke**, stavak 25. i *Khan protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, stavak 34.);
- porezni predmeti (*Dukmedjian protiv Francuske**, stavak 71.);
- predmeti koji se tiču socijalnih pitanja (*Marion protiv Francuske**, stavak 22.);
- upravni predmeti (*Agathos i drugi protiv Grčke**, stavak 26.);
- predmeti koji se tiču biračkog prava (*Ādamsons protiv Latvije**, stavak 118.);
- predmeti koji se tiču ulaska, boravka i protjerivanja nedržavljana (*Sisojeva i drugi protiv Latvije* (brisanje) [VV]).

387. Međutim, većina prigovora četvrte instance na temelju članka 6. stavka 1. Konvencije tiče se prava na „pošteno suđenje“ u građanskim i kaznenim postupcima. Treba imati na umu, budući da je to vrlo uobičajeni izvor nerazumijevanja od strane podnositelja, da „pravičnost“ koju traži članak 6. stavak 1. nije „materijalna“ pravičnost (pojam koji je djelomično pravni, a djelomično etički, i može ga primijeniti samo raspravni sudac), već „postupovna“ pravičnost. Ovo se u praktičnom smislu prevodi u kontradiktorni postupak u kojem se uzimaju u obzir podnesci stranaka i one su stavljene u jednaki položaj pred sudom (*Star Cate Epilekta Gevmata i drugi protiv Grčke** (odluka)).

388. Sukladno tome, Sud će odbiti prigovor četvrtoj instanci na temelju članka 6. stavka 1. Konvencije zbog toga što je podnositelj imao pogodnosti kontradiktornog postupka, mogao je, u raznim fazama postupka, iznijeti tvrdnje i dokaze koje je smatrao bitnima za svoj predmet, imao je priliku djelotvorno pobijati tvrdnje i dokaze koje je iznijela protivna strana, sudovi su saslušali i ispitali sve njegove tvrdnje, koje su, gledano objektivno, bile bitne za rješenje predmeta, činjenični i pravni razlozi za pobijanu odluku su detaljno izneseni, te je stoga postupak, uzet u cjelini, bio pošten (*García Ruiz protiv Španjolske* [VV] i *Khan protiv Ujedinjenog Kraljevstva*).

3. Jasno i očigledno nepostojanje povrede

389. Prigovor podnositelja će također biti proglašen očigledno neosnovanim ako, usprkos ispunjenju svih formalnih uvjeta dopuštenosti koji traže da je spojiv s Konvencijom i da ne predstavlja prigovor četvrtoj instanci, ni naizgled ne ukazuje na povredu prava zajamčenih Konvencijom. U takvim će se predmetima pristup Suda sastojati od ispitivanja osnovanosti prigovora, zaključivanja da ni naizgled nema povrede i utvrđenja da je prigovor nedopušten, bez potrebe daljnjeg postupanja. Mogu se razlikovati tri vrste prigovora koji traže takav pristup.

(a) Naizgled nema proizvoljnosti ili nepoštenosti

390. U skladu s načelom supsidijarnosti, u prvom je redu na domaćim vlastima da se pobrinu za poštivanje temeljnih prava zajamčenih Konvencijom. Stoga je, općenito, utvrđivanje činjenica predmeta i tumačenje domaćeg prava isključivo zadatak domaćih sudova i drugih vlasti, čija su utvrđenja i zaključci u tom pogledu obvezujući za Sud. Međutim, načelo učinkovitosti prava, sadržano u cijelom konvencijskom sustavu, znači da se Sud može i treba uvjeriti da je postupak donošenja odluke čijem ishodu podnositelj prigovara

 © Vijeće Europe / Europski sud za ljudska prava, 2014

bio pošten i da nije bio proizvoljan (postupak o kojem je riječ može biti upravni ili sudski, ili i jedno i drugo, ovisno o slučaju).

391. Stoga Sud može utvrditi da je očigledno neosnovan prigovor koji su u biti ispitali nadležni nacionalni sudovi tijekom postupka koji je *a priori* ispunio, slijedeće uvjete (ako nema dokaza o suprotnom):

- postupak je vođen pred tijelima ovlaštenim za tu svrhu prema odredbama domaćeg prava;
- postupak je vođen u skladu s postupovnim zahtjevima domaćeg prava;
- zainteresirana strana imala je priliku iznijeti svoje tvrdnje i dokaze, koje je pravilno saslušalo tijelo vlasti o kojemu je riječ;
- nadležna su tijela ispitala i razmotrila sve činjenične i pravne elemente koji su, gledano objektivno, bili mjerodavni za pošteno rješenje predmeta;
- postupak je rezultirao odlukom za koju je dano dostatno obrazloženje.

(b) Naizgled nema nerazmjernosti između ciljeva i sredstava

392. Kad konvencijsko pravo na koje se podnositelj poziva nije apsolutno i podložno je ograničenjima koja su ili izričita (izričito ugrađena u Konvenciju), ili se podrazumijevaju (definirana u sudskoj praksi Suda), Sud je često pozvan ocijeniti je li miješanje kojem se prigovara razmjerno.

393. U skupini odredbi koje izričito navode dopuštena ograničenja, može se prepoznati posebna podskupina od četiri članka: članak 8. (pravo na poštivanje privatnog i obiteljskog života); članak 9. (sloboda mišljenja, savjesti i vjeroispovijedi); članak 10. (sloboda izražavanja) i članak 11. (sloboda okupljanja i udruživanja). Svi ovi članci imaju istu strukturu: prvi stavak navodi temeljno pravo o kojemu je riječ, a drugi stavak definira okolnosti u kojima država može ograničiti ostvarivanje toga prava. Izričaj drugog stavka nije u cijelosti istovjetan u svakom slučaju, ali je struktura ista. Na primjer, u odnosu na pravo na poštivanje privatnog i obiteljskog života članak 8. stavak 2. propisuje:

> „Javna vlast se neće miješati u ostvarivanje tog prava, osim u skladu sa zakonom i ako je u demokratskom društvu nužno radi interesa državne sigurnosti, javnog reda i mira, ili gospodarske dobrobiti zemlje, te radi spriječavanja nereda ili zločina, radi zaštite zdravlja ili morala ili radi zaštite prava i sloboda drugih.“

Članak 2. Protokola br. 4. (sloboda kretanja) također pripada ovoj kategoriji, budući da treći stavak slijedi isti model.

394. Kad je Sud pozvan ispitati miješanje javnih vlasti u ostvarivanje jednog od naprijed navedenih prava, on uvijek analizira to pitanje u tri faze. Ako je uistinu došlo do „miješanja“ od strane države (a to je odvojeno pitanje koje se mora rješavati prvo, budući da odgovor nije uvijek očigledan), Sud nastoji jedno za drugim odgovoriti na tri pitanja:

- Je li miješanje bilo u skladu sa „zakonom” koji je bio dovoljno dostupan i predvidiv?
- Ako jest, je li se njime nastojalo ostvariti barem jedan od “legitimnih ciljeva“ koji su iscrpno nabrojeni (popis koji se neznatno razlikuje, ovisno o članku)?
- Ako je tako, je li miješanje bilo „nužno u demokratskom društvu“ kako bi se postigao taj cilj? Drugim riječima, postoji li odnos razmjernosti između cilja i ograničenja o kojima je riječ?

395. Samo ako je odgovor na svako od ova tri pitanja potvrdan smatra se da je miješanje spojivo s Konvencijom. Ako to nije tako, bit će utvrđena povreda. Kad ispituje treće pitanje, Sud mora voditi računa o slobodi procjene koju ima država, čiji opseg će se znatno razlikovati

ovisno o okolnostima, naravi zaštićenog prava i naravi miješanja (*Stoll protiv Švicarske* [VV], stavak 105.; *Demir i Baykara protiv Turske* [VV], stavak 119.; *S. i Marper protiv Ujedinjenog Kraljevstva* [VV], stavak 102. i *Mentzen protiv Latvije* (odluka)).

396. Isto se načelo primjenjuje ne samo na naprijed navedene članke, nego i na većinu drugih odredaba Konvencije, i na implicitna ograničenja koja nisu izričito navedena u članku o kojemu je riječ. Na primjer, pravo na pristup sudu koje je osigurano u članku 6. stavku 1. Konvencije nije apsolutno, nego može biti podvrgnuto ograničenjima, te se podrazumijeva da su ona dozvoljena budući da pravo na pristup po samoj svojoj naravi traži uređenje od strane države. U tom pogledu države ugovornice uživaju određenu slobodu procjene, iako konačnu odluku o poštivanju zahtjeva iz Konvencije donosi Sud. Sud se mora uvjeriti da primjenjena ograničenja ne ograničavaju ili umanjuju pristup koji je pojedincu ostavljen na način ili u mjeri uslijed koje bi bila narušena sâma bît prava. Nadalje, ograničenje prava na pristup sudu neće biti spojivo s člankom 6. stavkom 1. ako se njime ne nastoji ostvariti legitiman cilj i ako ne postoji razuman odnos razmjernosti upotrebljenih sredstva i cilja koji se nastoji postići (*Cudak protiv Litve* [VV], stavak 55.).

397. Ako se, nakon prethodnog ispitivanja zahtjeva, Sud uvjeri da su ispunjeni naprijed navedeni uvjeti i da, u smislu svih relevantnih okolnosti predmeta, ne postoji očit nedostatak razmjernosti između ciljeva koji se nastoje ostvariti miješanjem države i upotrebljenih sredstava, utvrdit će da je prigovor o kojemu je riječ nedopušten kao očigledno neosnovan. Razlozi dani za odluku o nedopuštenosti u takvom će predmetu biti istovjetni ili slični onima koje bi Sud prihvatio u presudi o osnovanosti u kojoj bi zaključio da nije bilo povrede (*Mentzen protiv Latvije* (odluka)).

(c) Ostala relativno jasna materijalna pitanja

398. Uz naprijed opisane situacije, Sud će utvrditi da je neki prigovor očigledno neosnovan ako se uvjerio da, zbog razloga koji se tiču osnovanosti, ni naizgled nema povrede odredbe Konvencije na koju se poziva. Postoje dva skupa okolnosti u kojima se to osobito događa:

- kad je tako riješeno u ustaljenoj i obilnoj sudskoj praksi Suda u istovjetnim ili sličnim predmetima, na temelju kojih Sud može zaključiti da nije došlo do povrede Konvencije u predmetu koji je pred njim (*Galev i drugi protiv Bugarske* (odluka));
- kada, iako nema prethodnih odluka koje bi se izravno i konkretno bavile tim pitanjem, Sud može zaključiti, na osnovi postojeće sudske prakse, da naizgled nema povrede Konvencije (*Hartung protiv Francuske** (odluka)).

399. U bilo kojem od tih slučajeva Sud može biti pozvan temeljito i podrobno ispitati činjenice predmeta i sve ostale relevantne činjenične elemente (*Collins i Akaziebie protiv Švedske* (odluka)).

4. Nepotkrepljeni prigovori: nedostatak dokaza

400. Postupak pred Sudom je kontradiktoran po svojoj naravi. Stoga je na strankama, tj. na podnositelju i tuženoj državi da potkrijepe svoje činjenične tvrdnje (na način da Sudu daju potrebne činjenične dokaze), kao i svoje pravne tvrdnje (kojima objašnjavaju zašto, po njihovom mišljenju, neka odredba Konvencije na koju se pozivaju jest ili nije povrijeđena).

401. Relevantni dijelovi pravila 47. Poslovnika Suda koji se primjenjuju na sadržaj pojedinačnih zahtjeva, propisuju kako slijedi:

> „ 1. Svaki se zahtjev prema članku 34. Konvencije podnosi na obrascu koji daje Tajništvo, osim ako Sud odluči drugačije. Zahtjev treba sadržavati sve tražene podatke u odgovarajućim točkama obrasca te je u njemu potrebno navesti:
>
> …

 © Vijeće Europe / Europski sud za ljudska prava, 2014

(d) saženu i čitku izjavu o činjenicama;

(e) saženu i čitku izjavu o navodnim povredama Konvencije i odgovarajuće obrazloženje; i

…

2. (a) Svi podaci iz stavka 1. (d) do (f) navedeni u odgovarajućem dijelu obrasca zahtjeva trebali bi biti dovoljni Sudu da odredi suštinu i vrstu zahtjeva bez uvida u bilo koji drugi dokument.

…

3.1 Podnositelj zahtjeva ili njegov zastupnik moraju potpisati obrazac zahtjeva te uz njega priložiti:

(a) preslike dokumenata, sudskih ili drugih odluka, koje se odnose na predmet zahtjeva;

(b) preslike dokumenta i odluka kao dokaz da se podnositelj zahtjeva pridržavao pravila o iscrpljivanju domaćih pravnih lijekova i poštivanju roka prema članku 35. stavku 1. Konvencije;

…

5.1 Ukoliko ne ispunite uvjete iz stavka 1. do 3. ovog Poslovnika, Sud neće razmotriti Vaš zahtjev, osim:

(a) ako podnositelj dostavi odgovarajuće objašnjenje za odstupanje od pravila;

…

(c) ako Sud sam ili na zahtjev podnositelja zahtjeva odluči drugačije.

…

…"

402. Uz to, prema pravilu 44. C, stavku 1. Poslovnika Suda:

> "Kada stranka propusti iznijeti dokaze ili dostaviti podatke zatražene od Suda ili propusti objelodaniti za svoj prijedlog relevantne podatke, ili na drugi način propušta aktivno sudjelovati u postupku, Sud može iz takvog ponašanja izvući zaključke koje smatra prikladnim."

403. Kad nisu ispunjeni naprijed navedeni uvjeti, Sud će utvrditi da je zahtjev nedopušten kao očigledno neosnovan. Postoje dva skupa okolnosti u kojima se to osobito može dogoditi:

- kad podnositelj jednostavno citira jednu ili više odredbi Konvencije, bez objašnjenja na koji su način prekršene, osim kad je to očito iz činjenica predmeta (*Trofimchuk protiv Ukrajine** (odluka) i *Baillard protiv Francuske*[*] (odluka));
- kad podnositelj propusti ili odbije dostaviti dokaznu dokumentaciju u potporu svojih navoda (osobito odluke sudova ili drugih domaćih vlasti), osim kad postoje iznimne okolnosti izvan njegove kontrole koje ga sprječavaju da to učini (na primjer, ako zatvorske vlasti odbiju proslijediti dokumente iz spisa zatvorenika Sudu) ili osim ako sam Sud odredi drugačije.

5. Nejasni prigovori ili nerealni prigovori

404. Sud će odbiti kao očigledno neosnovane prigovore koji su toliko nejasni da mu je objektivno nemoguće suvislo shvatiti činjenice kojima prigovara podnositelj i pritužbe koje želi podnijeti Sudu. Isto se primjenjuje i na prigovore koji su neostvarivi, tj. prigovore koji se tiču činjenica koje su objektivno nemoguće, jasno je da su izmišljene ili su očigledno protivne

zdravom razumu. U takvim će slučajevima prosječnom promatraču, čak i onome bez pravne naobrazbe biti očita činjenica da ni naizgled nema povrede Konvencije.

B. Nema značajne štete

Članak 35. stavak 3(b) - Uvjeti dopuštenosti

„3. Sud će proglasiti nedopuštenim svaki pojedinačni zahtjev podnesen na temelju članka 34.ako:
…
(b) smatra da podnositelj nije pretrpio značajnu štetu, osim ako interesi poštivanja ljudskih prava zajamčenih Konvencijom i dodatnim protokolima traže ispitivanje osnovanosti zahtjeva, te pod uvjetom da se na toj osnovi ne odbaci niti jedan slučaj koji nije propisno razmotren pred domaćim sudom.“

1. Pozadina novog uvjeta

405. Stupanjem na snagu Protokola br. 14. 1. lipnja 2010. godine, uvjetima navedenim u članku 35. dodan je novi uvjet. U skladu s člankom 20. tog Protokola, nova će se odredba primjenjivati na sve zahtjeve koji su u tijeku pred Sudom, osim na one koji su utvrđeni dopuštenima. U skladu s tim, u predmetu *Vistiņš i Perepjolkins protiv Latvije* [VV], stavak 66., preliminarni prigovor Vlade da nije pretrpljena značajna šteta odbijen je jer je zahtjev proglašen dopuštenim 2006., prije stupanja na snagu Protokola br. 14.

Uvođenje ovog novog uvjeta smatralo se potrebnim radi sve većeg broja predmeta pred Sudom. On Sudu daje dodatni alat koji mu treba pomoći da se usredotoči na predmete koji traže ispitivanje osnovanosti. Drugim riječima, on omogućava Sudu da odbije predmete koji se smatraju „lakšima“ na temelju načela prema kojem suci ne trebaju odlučivati u takvim predmetima (“*de minimis non curat praetor*”).

406. Na pojam “*de minimis*”, iako formalno nije bio dio Europske konvencije o ljudskim pravima do 1. lipnja 2010., se ipak pozivalo u nekoliko izdvojenih mišljenja članova Komisije (vidi izvješća Komisije *Eyoum-Priso protiv Francuske**; *H.F. K.-F. protiv Njemačke*; *Lechesne protiv Francuske**) i sudaca Suda (vidi, na primjer *Dudgeon protiv Ujedinjenog Kraljevstva*; *O'Halloran i Francis protiv Ujedinjenog Kraljevstva* [VV] i *Micallef protiv Malte* [VV]) a na njega su se pozivale i vlade u svojim očitovanjima Sudu (vidi, na primjer, *Koumoutsea i drugi protiv Grčke** (odluka)).

2. Opseg

407. Članak 35. stavak 3. (b) sastavljen je od tri različita elementa. Kao prvo, tu je sam uvjet dopuštenosti: Sud može utvrditi da je bilo koji pojedinačni zahtjev nedopušten kad podnositelj nije pretrpio značajnu štetu. Slijede dvije zaštitne odredbe. Kao prvo, Sud ne može utvrditi da je takav zahtjev nedopušten kad poštivanje ljudskih prava traži ispitivanje osnovanosti zahtjeva. Kao drugo, prema novom se uvjetu niti jedan predmet ne može odbaciti ako ga domaće vlasti nisu propisno razmotrile. Treba napomenuti da će u skladu s člankom 5. Protokola br. 15 o izmjeni Konvencije, koji trenutno još uvijek nije na snazi, druga zaštitna odredba biti uklonjena.[§] Kada su tri elementa uvjeta nedopuštenosti zadovoljena, Sud utvrđuje da je zahtjev nedopušten na temelju članka 35. stavaka 3. (b) i 4. Konvencije.

[§] U članku 35. stavku 3. podstavku b, Konvencije, brišu se riječi "te pod uvjetom da se na toj osnovi ne odbaci niti jedan slučaj koji nije propisno razmotren pred domaćim sudom."

© Vijeće Europe / Europski sud za ljudska prava, 2014

131. U predmetu *Shefer protiv Rusije* (odluka), Sud je napomenuo da, iako ne postoji formalna hijerarhija između tri elementa iz članka 35. stavka 3. (b), pitanje "značajne štete" u središtu je novog uvjeta. U većini slučajeva, uzima se hijerarhijski pristup, u kojem se redom rješava svaki element novog uvjeta.

409. Samo je Sud nadležan tumačiti ovaj uvjet dopuštenosti i odlučiti o njegovoj primjeni. Tijekom prve dvije godine nakon stupanja na snagu, primjena ovog uvjeta bila je pridržana za vijeća i Veliko vijeće (članak 20. stavak 2. Protokola br. 14.). Od 1. lipnja 2012. godine ovaj uvjet koriste sve sudačke formacije Suda.

132. Sud može ispitati poštivanje novog uvjeta dopuštenosti na vlastitu inicijativu (*Ionescu protiv Rumunjske* (odluka)) ili kao odgovor na prigovor koji je podnijela Vlada (*Gaglione i drugi protiv Italije*). U nekim slučajevima, Sud razmatra novi uvjet prije drugih uvjeta dopuštenosti (*Korolev protiv Rusije* (odluka); *Rinck protiv Francuske* (odluka); *Gaftoniuc protiv Rumunjske*; *Burov protiv Moldavije* (odluka); *Shefer protiv Rusije* (odluka)). U drugim slučajevima, prelazi na ispitivanje novog uvjeta tek nakon što isključi sve ostale (*Ionescu protiv Rumunjske* (odluka); *Holub protiv Republike Češke* (odluka)).

3. Da li je podnositelj pretrpio značajnu štetu?

133. Glavni element sadržan u novom uvjetu dopuštenosti je pitanje je li podnositelj zahtjeva pretrpio "značajnu štetu". "Značajna šteta" se nadograđuje na ideju da neka povreda prava, bez obzira koliko je stvarna sa pravnog stajališta, treba doseći minimalnu razinu ozbiljnosti kako bi bilo opravdano da ju razmotri međunarodni sud. Povrede koje su isključivo tehničke i beznačajne izvan formalističkog okvira nemaju osnova za europski nadzor (*Shefer protiv Rusije* (odluka)). Ocjena ove najniže razine je relativna i ovisi o svim okolnostima predmeta. Ozbiljnost povrede treba ocijeniti vodeći računa i o subjektivnim doživljajima podnositelja zahtjeva i o tome što je objektivno dovedeno u pitanje u konkretnom predmetu (*Korolev protiv Rusije* (odluka)). Međutim, subjektivni doživljaj podnositelja zahtjeva ne može sam biti dovoljan da se zaključi kako je on pretrpio značajnu štetu. Subjektivni osjećaj podnositelja zahtjeva se mora objektivno opravdati. (*Ladygin protiv Rusije* (odluka)). Povreda Konvencije može se ticati važnih pitanja načela i tako prouzrokovati značajnu štetu bez obzira na materijalni interes (*Korolev protiv Rusije* (odluka)). U predmetu *Giuran protiv Rumunjske*, stavci 17.-25., Sud je utvrdio da je podnositelj zahtjeva pretrpio značajnu štetu jer se za njega postupak odnosio na pitanje načela, odnosno njegovo pravo na poštivanje njegovog vlasništva i doma. To je utvrdio unatoč činjenici da je cilj domaćeg postupka, koji je predmet prigovora, bio povrat ukradene robe u vrijednosti od 350 eura (EUR) iz stana podnositelja zahtjeva.

134. Nadalje, u procjeni subjektivnog značaja pitanja za podnositelja zahtjeva, Sud može uzeti u obzir ponašanje podnositelja zahtjeva, primjerice neaktivnost u sudskom postupku u određenom razdoblju koja je pokazala da postupak u tom predmetu nije bio značajan za nju (*Shefer protiv Rusije* (odluka)). U predmetu *Giusti protiv Italije*, stavci 22.-36., Sud je uveo određene nove elemente koje je potrebno uzeti u obzir pri određivanju minimalnog stupnja ozbiljnosti kako bi se opravdalo ispitivanje od strane međunarodnog suda, a to su priroda navodne povrede, težina navodne povrede i/ili moguće posljedice povrede na osobnu situaciju podnositelja. U procjeni tih posljedica, Sud će posebice ispitati što je dovedeno u pitanje ili ishod nacionalnih postupaka.

© Vijeće Europe / Europski sud za ljudska prava, 2014

(a) Nedostatak značajne *financijske* štete

135. U velikom broju predmeta, dosegnut stupanj ozbiljnosti ocjenjuje se u svjetlu financijskog učinka predmet spora i važnosti predmeta za podnositelja zahtjeva. Financijski učinak ne procjenjuje se samo u svjetlu nematerijalne štete koju potražuje podnositelj zahtjeva. U predmetu *Kiousi protiv Grčke* (odluka), Sud je smatrao da potraživani iznos nematerijalne štete, odnosno 1.000 eura, nije bio relevantan za izračun onoga što je stvarno bilo u pitanju za podnositelja zahtjeva. To je zato što nematerijalnu štetu često računaju sami podnositelji zahtjeva na temelju vlastitog nagađanja o vrijednosti predmeta spora.

136. Što se tiče beznačajnog financijskog učinka, Sud je do sada utvrdio nedostatak "značajne štete" u sljedećim predmetima u kojima je iznos u pitanju bio jednak ili manji od otprilike 500 eura:

– u predmetu koji se odnosi na postupak u kojem je vrijednost predmeta spora iznosila 90 eura (*Ionescu protiv Rumunjske* (odluka));
– u predmetu koji se odnosi na propust vlasti da isplate podnositelju zahtjeva iznos manji od jednog eura (*Korolev protiv Rusije* (odluka));
– u predmetu koji se odnosi na propust vlasti da isplate podnositelju zahtjeva iznos od otprilike 12 eura (*Vasilchenko protiv Rusije*, stavak 49);
– u predmetu koji se odnosi na kaznu za prometni prekršaj od 150 eura i oduzimanje jednog boda s vozačke dozvole podnositelja zahtjeva (*Rinck protiv Francuske* (odluka));
– kašnjenje u plaćanju 25 eura (*Gaftoniuc protiv Rumunjske*);
– propust u isplati naknade od 125 eura (*Stefanescu protiv Rumunjske* (odluka));
– propust državnih vlasti da isplate podnositelju zahtjeva 12 eura (*Fedotov protiv Moldavije* (odluka));
– propust o državnih vlasti da isplate podnositelju zahtjeva 107 eura uz troškove i izdatke od 121 eura, u ukupnom iznosu od 228 eura (*Burov protiv Moldavije* (odluka));
– u predmetu koji se odnosi na novčanu kaznu od 135 eura, 22 eura za troškove i jedan kazneni bod na vozačkoj dozvoli podnositelja zahtjeva (*Fernandez protiv Francuske* (odluka));
– u predmetu u kojem je Sud utvrdio da iznos materijalne štete u pitanju iznosi 504 eura (*Kiousi protiv Grčke* (odluka));
– u predmetu u kojem se razmatralo početno potraživanje podnositelja zahtjeva u iznosu od 99 eura od njegovog odvjetnika uz činjenicu da mu je dodijeljena protuvrijednost od 1.515 eura za duljinu postupka o osnovanosti zahtjeva (*Havelka protiv Republike Češke* (odluka));
– u predmetu koji se odnosi na zaostatke plaće u iznosu u protuvrijednosti od približno 200 eura (*Guruyan protiv Armenije* (odluka));
– u predmetu koji se odnosi na 227 eura u troškovima (*Šumbera protiv Republike Češke* (odluka));
– u ovršnom sudskom postupku na temelju ovršne sudske presude radi naplate iznosa od 34 eura (*Shefer protiv Rusije* (odluka));
– u predmetu koji se odnosi na naknadu nematerijalne štete u iznosu od 445 eura za prekid opskrbe električnom energijom (*Bazelyuk protiv Ukrajine* (odluka));
– u predmetu koji se odnosi na prekršajnu kaznu u iznosu od 50 eura (*Boelens i drugi protiv Belgije* (odluka);

© Vijeće Europe / Europski sud za ljudska prava, 2014

– kada su se potraživanja odnosila na naknadu između 98 i 137 eura, uz zatezne kamate (*Hudecová i drugi protiv Slovačke* (odluka)).

137. U predmetu *Havelka protiv Republike Češke* (odluka), Sud je uzeo u obzir činjenicu da iznos od 1.515,00 EUR ne odstupa od odgovarajuće pravične naknade u tolikoj mjeri da bi prouzročio značajnu štetu podnositelju zahtjeva, iako se taj iznos strogo govoreći ne može smatrati odgovarajućom i dostatnom zadovoljštinom sukladno praksi Suda.

138. Konačno, Sud je svjestan da se učinak materijalnog gubitka ne smije mjeriti u apstraktnom smislu. Čak i materijalna šteta manjeg iznosa može biti značajna u svjetlu konkretne situacije neke osobe i ekonomske situacije zemlje ili regije u kojoj on ili ona živi. Stoga Sud razmatra učinak financijskog gubitka, uzimajući u obzir situaciju pojedinca. U predmetu *Fernandez protiv Francuske* (odluka), činjenica da je podnsoiteljica zahtjeva bila sutkinja na upravnom sudu u Marseillesu bila je relevantna za odluku Suda prema kojoj novčana kazna u iznosu od 135 EUR nije za podnositeljicu zahtjeva predstavljala značajnu štetu.

(b) Značajna *financijska* šteta

139. S druge strane, kada Sud smatra da je podnositelj zahtjeva pretrpio značajnu financijsku štetu, onda ovaj uvjet može biti odbačen. Do toga je došlo u sljedećim primjerima: Ovako je Sud postupio u sljedećim predmetima:

– u predmetu u kojem su utvrđena kašnjenja između devet i četrdeset devet mjeseci u ovršnim postupcima na temelju ovršnih presuda u kojima je dosuđena naknada za duljinu postupaka u iznosima od 200 do 13.749,99 eura (*Gaglione i drugi protiv Italije*);
– u predmetu koji se odnosi na kašnjenja u plaćanju naknade za izvlaštenu imovinu i iznose do nekoliko desetaka tisuća eura (*Sancho Cruz i drugi protiv Portugala*, stavci 32.-35.);
– u predmetu koji se odnosi na sporna prava iz radnog odnosa gdje potraživanje iznosi približno 1.800 eura (*Živić protiv Srbije*);
– u predmetu koji se odnosi na duljinu parničnog postupka od petnaest godina i pet mjeseci i nedostatak bilo kakvog pravnog sredstva, u kojem se potraživanje odnosilo na "značajan iznos" (*Giusti protiv Italije*, stavci 22.-36.);
– u predmetu koji se odnosi na duljinu parničnog postupka u kojem se sporni iznos odnosi na invalidnine koje nisu beznačajne (*De Ieso protiv Italije*);
– u slučaju u kojem je podnositeljica zahtjeva bila dužna platiti sudske pristojbe koje su za 20 % prekoračile njezin mjesečni prihod (*Piętka protiv Poljske*, stavci 33.-41.).

(c) Nedostatak značajne *nefinancijske* štete

140. Međutim, Sud se pri primjeni uvjeta nedostatka značajne štete ne bavi isključivo predmetima koji se odnose na beznačajne financijske iznose. Stvarni ishod predmeta na nacionalnoj razini može imati i druge posljedice osim onih financijskih. U predmetima *Holub protiv Republike Češke* (odluka), *Bratři Zátkové, A.S., protiv Republike Češke* (odluka)), *Matoušek protiv Republike Češke* (odluka), *Čavajda protiv Republike Češke* (odluka), *Jirsák protiv Republike Češke* (odluka), i *Hanzl i Špadrna protiv Republike Češke* (odluka)), Sud je svoju odluku temeljio na činjenici da očitovanja drugih stranaka koja nisu bila dostavljena nisu sadržavala ništa novo ili bitno za taj predmet, te da se odluka Ustavnog suda u svakom od tih predmeta nije temeljila na njima. U predmetu *Liga Portuguesa de Futebol Profissional protiv Portugala* (odluka), Sud je slijedio isto obrazloženje kao i ono navedeno u predmetu *Holub protiv Republike Češke* (odluka). Šteta se sastojala u tome da podnositelju zahtjeva nije

poslano mišljenje tužitelja, a ne u iznosu od 19 milijuna eura koji je tvrtka mogla biti prisiljena platiti. Sud je utvrdio da tvrtka podnositeljica nije pretrpjela štetu zbog toga što joj predmetno mišljenje nije dostavljeno.

141. Slično tome, u predmetu *Jančev protiv Makedonije* (odluka), prigovor se odnosio na neobjavljivanje sudske prvostupanjske odluke u javnosti. Sud je zaključio da podnositelj zahtjeva nije pretrpio značajnu štetu jer nije bio oštećena strana. Sud je uzeo u obzir da obveza rušenja zida i uklanjanja cigli, koja je posljedica nezakonitog ponašanja podnositelja zahtjeva, njemu ne nameće značajan financijski teret. Još jedan predmet u kojem se podnositelj zahtjeva nije izravno pozvao na financijski iznos je predmet *Savu protiv Rumunjske* (odluka). U tom predmetu, podnositelj zahtjeva prigovarao je na neprovođenje određenih presuda u njegovu korist, uključujući i obvezu izdavanja potvrde.

142. U predmetu *Gagliano Giorgi protiv Italije*, Sud se prvi put bavio prigovorom na duljinu *kaznenog* postupka. Razmatrajući činjenicu da je kazna podnositelju zahtjeva bila smanjena zbog duljine postupka, Sud je zaključio da je to smanjenje podnositelju zahtjeva nadoknadilo ili značajno smanjilo štetu koju je mogao pretrpjeti kao posljedicu dugotrajnog postupka. U skladu s tim, Sud je smatrao da on nije pretrpio značajnu štetu. U predmetu *Galović protiv Hrvatske* (odluka), Sud je utvrdio da je podnositeljica zahtjeva zapravo imala koristi od prekomjerne duljine *parničnog* postupka, jer je ona ostala u svojem stanu još šest godina i dva mjeseca. Još dva nizozemska predmeta također su se bavila duljinom kaznenog postupka i nedostatkom učinkovitog pravnog sredstva, a to su *Çelik protiv Nizozemske* (odluka) i *Van der Putten protiv Nizozemske* (odluka). Prigovori podnositelja zahtjeva odnosili su se isključivo na duljinu postupka pred Vrhovnim sudom, zbog toga što je Žalbenom sudu dugo trebalo da dovrši spis predmeta. Međutim, u oba predmeta, podnositelji zahtjeva podnijeli su reviziju Vrhovnom sudu bez dostavljanja bilo kakvih razloga za reviziju. Utvrdivši da nije iznesen nikakav prigovor na presudu žalbenog suda ili na bilo koji aspekt prethodnog kaznenog postupka, Sud je u oba slučaja smatrao da podnositelji zahtjeva nisu pretrpjeli nikakvu značajnu štetu.

143. U predmetu *Zwinkels protiv Nizozemske* (odluka), jedino miješanje u pravo na poštivanje doma na temelju članka 8. odnosilo se na neovlašteni ulazak inspektora rada u garažu te je sukladno tome Sud odbio taj prigovor jer nije proizveo "ništa više od minimalnog utjecaja" na pravo podnositelja zahtjeva na dom ili privatni život.

(d) Značajna *nefinancijska* šteta

144. U pogledu predmeta u kojima je Sud odbacio novi uvjet, u predmetu *3A.CZ s.r.o. protiv Republike Češke*, stavak 34., Sud je utvrdio da su nedostavljena očitovanja mogla sadržavati neke nove informacije s kojima tvrtka podnositeljica zahtjeva nije bila upoznata. Za razliku od niza predmeta poput predmeta *Holub protiv Republike Češke* (odluka), Sud nije mogao zaključiti da tvrtka nije pretrpjela značajnu štetu. Isto obrazloženje upotrijebljeno je u predmetima *BENet Praha, spol. s r.o., protiv Republike Češke*, stavak 135.; i *Joos protiv Švicarske*, stavak 20.

145. U predmetu *Luchaninova protiv Ukrajine*, stavci 46.-50., Sud je utvrdio da je ishod postupka, za koji je podnositeljica zahtjeva tvrdila da je bio nezakonit i da se provodio na nepošten način, imao posebno negativan utjecaj na njezin profesionalni život. Konkretno, osuda podnositeljice zahtjeva predstavljala je osnovu za njezin otkaz. Stoga je podnositeljica zahtjeva pretrpjela značajnu štetu. U predmetu *Diacenco protiv Rumunjske*, stavak 46., načelno pitanje za podnositelja zahtjeva bilo je njegovo pravo da ga se smatra nevinim na temelju članka 6. stavka 2.

146. U predmetu *Van Velden protiv Nizozemske*, stavci 33.-39., podnositelj zahtjeva je prigovorio na temelju članka 5. stavka 4. Konvencije. Vlada je tvrdila da podnositelj zahtjeva

© Vijeće Europe / Europski sud za ljudska prava, 2014

nije pretrpio nikakvu značajnu štetu jer je cjelokupno razdoblje trajanja pritvora odbijeno od njegove zatvorske kazne. Međutim, Sud je utvrdio kako se u kaznenim postupcima brojnih država članica razdoblje trajanja pritvora određuje prije donošenja osuđujuće presude te kako se njegovo trajanje uračunava u duljinu trajanja kazne zatvora i uračunavanje u kaznu koja je uslijedila; kad bi Sud općenito smatrao da je šteta koja nastane zbog pritvora samim time *ipso facto* ništavna u svrhu Konvencije, uklonio bi se velik dio potencijalnih prigovora na temelju članka 5. iz djelokruga njegovog nadzora. Vladin prigovor na temelju uvjeta nedostatka značajne štete stoga je odbačen. Još jedan predmet koji se odnosi na članak 5. i u kojem je odbačen prigovor Vlade na temelju ovog uvjeta je predmet *Bannikov protiv Latvije*, stavci 54.-60. U tom predmetu, razdoblje pritvora iznosilo je jednu godinu, jedanaest mjeseci i osamnaest dana.

147. U tri zanimljiva predmeta koji uključuju prigovore na temelju članaka 9., 10. i 11., prigovori Vlade zbog nedostatka značajne štete također su odbačeni. U predmetu *Vartic protiv Rumunjske (br. 2)*, stavci 37.-41., podnositelj zahtjeva prigovorio je da su zatvorske vlasti, odbijanjem da mu osiguraju vegetarijansku prehranu koju zahtijevaju njegova budistička uvjerenja, povrijedile njegovo pravo da iskazuje svoju vjeroispovijest na temelju članka 9. Sud je zaključio da je predmet prigovora potaknuo važno pitaje načela. U predmetu *Eon protiv Francuske*, stavak 34., prigovor na temelju članka 10. bavio se pitanjem treba li vrijeđanje poglavara države ostati kazneno djelo. Odbacujući prigovor Vlade, Sud je zaključio da je pitanje bilo subjektivno važno za podnositelja zahtjeva te objektivno stvar javnog interesa. U predmetu *Berladir i drugi protiv Rusije*, stavak 34., Sud nije smatrao primjerenim odbiti prigovore na temelju članaka 10. i 11. u svezi s člankom 35. stavkom 3. (b) Konvencije, s obzirom da se nedvojbeno odnose na pitanje načela.

4. Dvije zaštitne klauzule

148. Nakon što Sud utvrdi, u skladu s opisanim pristupom, kako nikakva značajna šteta nije uzrokovana, trebao bi dalje provjeriti obvezuje li ga ipak jedna od dvije zaštitne klauzule sadržane u članku 35. stavku 3. (b) da razmotri osnovanost prigovora.

(a) Traži li poštivanje ljudskih prava ispitivanje osnovanosti predmeta

427. Drugi je element zaštitna odredba (vidi Obrazloženje uz Protokol br. 14., stavak 81.) prema kojoj zahtjev neće biti proglašen nedopuštenim ako poštivanje ljudskih prava, kako su definirana u Konvenciji ili njenim Protokolima, traži ispitivanje osnovanosti zahtjeva. Izričaj ovog elementa uzet je iz druge rečenice članka 37. stavka 1. Konvencije, gdje ispunjava sličnu funkciju u kontekstu donošenja odluke da se zahtjev briše s popisa predmeta Suda. Isti se izričaj koristi i u članku 39. kao osnova za osiguranje prijateljskog rješenja između stranaka.

428. Organi Konvencije ustrajno su tumačili te odredbe na način da one od njih traže nastavak ispitivanja predmeta, bez obzira na njegovo rješenje od strane stranaka ili postojanje neke druge osnove za njegovo brisanje s popisa predmeta. Stoga je utvrđeno da je potrebno daljnje ispitivanje predmeta kada postavlja pitanja opće naravi koja utječu na poštivanje Konvencije (*Tyrer protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, stavci 24.-27.).

429. Takva bi se pitanja opće naravi postavila, primjerice, kada postoji potreba da se pojasne obveze država na temelju Konvencije, ili da se potakne tužena država da riješi strukturni nedostatak koji utječe na druge osobe u istom položaju u kojem je i podnositelj.

149. Upravo taj pristup primijenjen je u predmetu *Finger protiv Bugarske*, stavci 67.-77., u kojem je Sud smatrao nepotrebnim utvrditi je li podnositeljica zahtjeva pretrpjela značajnu štetu jer je poštivanje ljudskih prava tražilo ispitivanje osnovanosti predmeta (u vezi

© Vijeće Europe / Europski sud za ljudska prava, 2014

potencijalnog sustavnog problema nerazumno dugog trajanja parničnog postupka, te navodnog nedostatka učinkovitog pravnog sredstva).

150. U predmetu *Živić protiv Srbije*, stavci 36.-42., Sud je također utvrdio da su se čak i pod pretpostavkom da podnositelj zahtjeva nije pretrpio značajnu štetu, u predmetu pojavila pitanja od općeg interesa koja su tražila njegovo ispitivanje. To je bilo zbog nedosljedne sudske prakse Okružnog suda u Beogradu u odnosu na pravo na poštenu plaću te jednaku plaću za jednak rad, odnosno isplatu istog povećanja plaća koje je dodijeljeno određenoj kategoriji policijskih službenika.

151. Slično tome, u predmetu *Nicoleta Gheorghe protiv Rumunjske*, Sud je također odbacio novi uvjet unatoč neznatnoj financijskoj naknadi koja je bila u pitanju (17 eura) jer je odluka o načelima u tom pitanju bila potrebna za nacionalnu sudbenu vlast (slučaj se odnosi na pitanje presumpcije nevinosti i jednakosti oružja u kaznenom postupku te predstavlja prvu presudu nakon promjene nacionalnog prava). U predmetu *Juhas Đurić protiv Srbije* (revizija), podnositelj zahtjeva je prigovarao zbog plaćanja naknade branitelju kojeg mu je dodijelila policija tijekom preliminarne kaznene istrage. Sud je zaključio da se problematika kojoj se prigovara ne može smatrati beznačajnom, ili, posljedično, nečim što ne zaslužuje ispitivanje osnovanosti, jer se odnosi na funkcioniranje kaznenopravnog sustava. Stoga je Vladin prigovor na temelju novog uvjeta dopuštenosti odbačen jer poštivanje ljudskih prava traži ispitivanje osnovanosti.

152. Kao što je navedeno u stavku 39. Obrazloženja, primjena uvjeta dopuštenosti treba osigurati izbjegavanje odbacivanja predmeta koji, bez obzira na njihovu beznačajnu narav, kad otvaraju ozbiljna pitanja koja utječu na primjenu ili tumačenje Konvencije ili važna pitanja koja se tiču nacionalnih zakona.

153. Sud je već smatrao da poštivanje ljudskih prava ne traži od njega nastavak ispitivanja zahtjeva kada se, na primjer, mjerodavno pravo izmijenilo, a slična su pitanja već riješena u ostalim predmetima pred Sudom (*Léger protiv Francuske* (brisanje) [VV], stavak 51; *Rinck protiv Francuske* (odluka.); *Fedotova protiv Rusije*). Kao ni u slučaju kada je mjerodavno pravo ukinuto, a zahtjev pred Sudom je samo od povijesnog interesa (*Ionescu protiv Rumunjske* (odluka)). Slično tome, poštivanje ljudskih prava ne traži od Suda da ispita zahtjev u slučaju kada su se i Sud i Odbor ministara bavili sustavnim problemom neizvršenja domaćih presuda u Ruskoj Federaciji (*Vasilchenko protiv Rusije*) ili Rumunjskoj (*Gaftoniuc protiv Rumunjske* (odluka); *Savu protiv Rumunjske* (odluka)) ili pak u Republici Moldaviji (*Burov protiv Moldavije* (odluka)) ili Armeniji (*Guruyan protiv Armenije* (odluka)). Štoviše, kada je pitanje uključivalo predmete koji se odnose na duljinu postupaka u Grčkoj (*Kiousi protiv Grčke* (odluka)) ili Republici Češkoj (*Havelka protiv Republike Češke* (odluka)), Sud je imao brojne prilike za rješavanje tog pitanja u prethodnim presudama. To jednako vrijedi i za javnu objavu presuda (*Janev protiv Makedonije* (*Bazelyuk protiv Ukrajine* (odluka)) ili priliku koja mu omogućava saznanje o i komentiranje očitovanja ili dokaza koje je podnijela druga stranka (Bazelyuk protiv Ukrajine (odluka)).

(b) je li predmet propisno razmotren od strane domaćeg suda

154. Konačno, članak 35. stavak 3. (b) ne dopušta odbacivanje zahtjeva na temelju ovog uvjeta dopuštenosti ako predmet nije propisno razmotren pred domaćim sudom. Svrha tog pravila, kojeg autori nazivaju "drugom zaštitnom klauzulom", je osigurati sudsko ispitivanje svakog predmeta, bilo na nacionalnoj ili na europskoj razini. Kao što je gore navedeno, druga zaštitna klauzula članka 35. stavka 3. (b) bit će izbrisana nakon stupanja na snagu Protokola br. 15 o izmjeni Konvencije.

155. Svrha druge zaštitne klauzule stoga je izbjegavanje uskraćivanja pravde podnositelju zahtjeva (*Korolev protiv Rusije* (odluka); *Gaftoniuc protiv Rumunjske* (odluka); *Fedotov*

 © Vijeće Europe / Europski sud za ljudska prava, 2014

protiv Moldavije (odluka)). Podnositelj zahtjeva trebao je imati mogućnost podnošenja svojih tvrdnji u kontradiktornom postupku pred najmanje jednom razinom domaće nadležnosti (*Ionescu protiv Rumunjske* (odluka); *Stefanescu protiv Rumunjske* (odluka)).

156. Druga zaštitna klauzula odražava načelo supsidijarnosti, kako je sadržano osobito u članku 13. Konvencije, koji traži da učinkovito pravno sredstvo protiv povreda bude na raspolaganju na nacionalnoj razini. Prema Sudu, riječ "predmet" ne treba izjednačavati s riječju "zahtjev", drugim riječima, prigovorom podnesenim Sudu u Strasbourgu. U suprotnom, bilo bi nemoguće proglasiti nedopuštenim zahtjev koji se odnosi na povrede navodno uzrokovane od strane vlasti na posljednjem stupnju jer njihova djela po definiciji ne podliježu daljnjem nacionalnom ispitivanju (*Holub protiv Republike Češke* (odluka)). "Predmet" se smatra tužbom, prigovorom ili zahtjevom koje je podnositelj zahtjeva podnio nacionalnim sudovima.

157. U predmetu *Dudek protiv Njemačke* (odluka) prigovor zbog prekomjernog trajanja parničnog postupka na temelju njemačkog prava nije propisno razmotren pred domaćim sudom jer još nije bilo uvedeno učinkovito pravno sredstvo. Stoga se ovaj uvjet nije mogao koristiti u ovom predmetu. U predmetu *Finger protiv Bugarske*, stavci 67.-77., Sud je utvrdio da je glavno pitanje postavljeno u predmetu bilo upravo može li se pritužba podnositeljice zahtjeva, koja se odnosi na navodno nerazumnu duljinu postupka, propisno razmatrati pred domaćim sudom. Dakle, ne može se smatrati da je predmet u skladu s drugom zaštitnom klauzulom. Isti pristup je usvojen u predmetu *Flisar protiv Slovenije*, stavak 28. Sud je istaknuo da je podnositelj zahtjeva prigovorio upravo zbog činjenice da njegov predmet nije propisno ispitan pred domaćim sudovima. Sud je također istaknuo da se Ustavni sud nije bavio prigovorima podnositelja zahtjeva koji se odnose na navodno kršenje jamstava iz članka 6. Konvencije. U skladu s tim, Sud je odbacio prigovor Vlade na temelju ovog uvjeta. U predmetu *Fomin protiv Moldavije*, podnositeljica zahtjeva prigovorila je na temelju članka 6. da sudovi nisu pružili dostatne razloge za svoje odluke kojima je osuđuju za prekršaj. Sud je u ovom predmetu spojio pitanje je li njezin prigovor propisno razmotren pred domaćim sudom s pitanjem osnovanosti prigovora, u konačnici istovremeno odbacio primjenu uvjeta te utvrdio povredu članka 6.

158. Glede tumačenja izraza „propisno“, novi se uvjet neće tumačiti onako strogo kao zahtjevi poštenog suđenja iz članka 6. Konvencije (*Ionescu protiv Rumunjske* (odluka); *Liga Portuguesa de Futebol Profissional protiv Portugala* (odluka)). Iako, kako je pojašnjeno u predmetu *Šumbera protiv Republike Češke*, neki propusti u poštenosti postupka mogu, zbog svoje prirode i intenziteta, utjecati na to je li predmet "propisno" razmotren (stoga je Sud utvrdio da se novi uvjet ne može primijeniti u predmetu *Fomin protiv Moldavije*).

159. Nadalje, pojam "propisno ispitan" ne traži od države da ispita osnovanost svakog zahtjeva podnesenog nacionalnim sudovima, koliko god bio neozbiljan. U predmetu *Ladygin protiv Rusije* (odluka), Sud je smatrao da je, kada podnositelj zahtjeva pokuša podnijeti zahtjev koji očigledno nema osnova u nacionalnom pravu, posljednji uvjet na temelju članka 35. stavka 3. (b) ipak ispunjen.

160. Kada predmet uključuje navodnu povredu počinjenu na posljednjem stupnju u domaćem pravnom sustavu, Sud ne mora primijeniti zahtjev kojim se traži propisno razmatranje. Protivno bi tumačenje spriječilo Sud da odbaci zahtjev, bez obzira na to koliko bio beznačajan, ako su navodne povrede nastale na konačnoj nacionalnoj razini nadležnosti (*Çelik protiv Nizozemske* (odluka)).

© Vijeće Europe / Europski sud za ljudska prava, 2014

INDEKS CITIRANIH PREDMETA

(brojevi upućuju na brojeve stranica na kojima su predmeti citirani)

Sudska praksa citirana u ovom Vodiču odnosi se na presude ili odluke koje je donio Europski sud za ljudska prava, te odluke i izvješća Europske komisije za ljudska prava.

Osim ako nije drugačije navedeno, sve reference odnose se na presudu o osnovanosti donesenu od strane vijeća Suda. Naziv "(odluka)" ukazuje na to da se citat odnosi na odluku Suda, a kratica "[VV]" da je predmet saslušalo Veliko vijeće.

Hiperveze na citiranim predmetima u elektronskoj verziji Vodiča povezane su s bazom podataka HUDOC koja omogućava pristup sudskoj praksi Suda (presude i odluke Velikog vijeća, vijeća iodbora, komunicirani predmeti, savjetodavna mišljenja i pravni sažeci iz publikacije Case-Law Information Notes), Komisije (odluke i izvješća) i Odbora ministara (rezolucije).

Sud donosi svoje presude i odluke na engleskom i/ili francuskom, svoja dva službena jezika. HUDOC sadrži i prijevode mnogih važnih predmeta na gotovo trideset neslužbenih jezika, te sadrži poveznice na otprilike sto *online* zbirki sudske prakse sastavljenih od strane trećih osoba.

—A—

A, B and C v. Ireland [GC], no. 25579/05, ECHR 2010 ..... *22, 27, 66*
A. Menarini Diagnostics S.r.l. v. Italy, no. 43509/08, 27 September 2011 ..... *63*
A. v. France, 23 November 1993, Series A no. 277-B *77*
A. v. Norway, no. 28070/06, 9 April 2009 ..... *68*
A.A. v. the United Kingdom, no. 8000/08, 20 September 2011 ..... *70*
A.D.T. v. the United Kingdom, no. 35765/97, ECHR 2000-IX *67*
A.N.H. v. Finland (dec.), no. 70773/11, 12 February 2013 ..... *20*
Abdulaziz, Cabales and Balkandali v. the United Kingdom, 28 May 1985, Series A no. 94 ..... *72*
Abdulkhakov v. Russia, no. 14743/11, 2 October 2012 ..... *20*
Abdulrahman v.theNetherlands (dec.), no. 66994/12, 5February 2013 ..... *32*
Adam and Others v. Germany (dec.), no. 290/03, 1 September 2005 ..... *33*
Ādamsons v. Latvia, no. 3669/03, 24 June 2008 ..... *84*
Adesina v. France (dec.), no. 31398/96, 13September 1996 ..... *36*
Adolf v. Austria, 26 March 1982, Series A no. 49 ..... *60*
Aerts v. Belgium, 30 July 1998, Reports 1998-V *65*
Agathos and Others v. Greece, no. 19841/02, 23 September 2004 ..... *84*
Agbovi v. Germany (dec.), no. 71759/01, 25 September 2006 ..... *23*
Ageyevy v.Russia, no. 7075/10, 18 April 2013 ..... *72*
AGOSI v. the United Kingdom, 24 October 1986, Series A no. 108 ..... *64*
Ahmet Sadik v. Greece, 15 November 1996, Reports 1996-V *24*
Ahrens v. Germany, no. 45071/09, 22 March 2012 ..... *69*
Ahrens v.Germany, no. 45071/09, 22 March 2012 ..... *71*
Ahtinen v. Finland (dec.), no. 48907/99, 31 May 2005 ..... *30*
Air Canada v. the United Kingdom, 5 May 1995, Series A no. 316-A *64*
Airey v. Ireland, 9 October 1979, Series A no. 32 ..... *56*
Aizpurua Ortiz and Others v. Spain, no. 42430/05, 2 February 2010 ..... *13*
Akdivar and Others v. Turkey [GC], 16 September 1996, Reports 1996-IV *25, 27*
Akdivar and Others v. Turkey, 16 September 1996, Reports 1996-IV *19*
Aksoy v. Turkey, 18 December 1996, Reports1996-VI *25, 56*
Aksu v. Turkey [GC], nos. 4149/04 and 41029/04, ECHR 2012 ..... *14, 16, 43, 70*
Aksu v.Turkey [GC], nos. 4149/04 and 41029/04, ECHR 2012 ..... *14*
Al-Adsani v. the United Kingdom [GC], no. 35763/97, ECHR 2001-XI *54*
Alatulkkila and Others v. Finland, no. 33538/96, 28 July 2005 ..... *56*
Alaverdyan v. Armenia (dec.), no. 4523/04, 24 August 2010 ..... *53, 57*

 © Vijeće Europe / Europski sud za ljudska prava, 2014

Albayrak v. Turkey, no. 38406/97, 31 January 2008 ... *16*
Albert and Le Compte v. Belgium, 10 February 1983, Series A no. 58 ... *61*
Aldrian v. Austria (dec.), no. 16266/90, Commission decision of 7 May 1990, Decisions and Reports 65 ... *64*
Aleksandr Zaichenko v. Russia, no. 39660/02, 18 February 2010 ... *60*
Aleksanyan v. Russia, no. 46468/06, 22 December 2008 ... *38*
Aliev v. Georgia, no. 522/04, 13 January 2009 ... *18*
Al-Jedda v.the United Kingdom [GC], no. 27021/08, ECHR 2011 ... *42*
Allan v. the United Kingdom (dec.), no. 48539/99, 28 August 2001 ... *33*
Allen v. the United Kingdom [GC], no. 25424/09, ECHR 2013 ... *61, 65*
Almeida Garrett, Mascarenhas Falcão and Others v. Portugal, nos. 29813/96 and 30229/96, ECHR 2000-I ... *47, 49*
Al-Moayad v. Germany (dec.), no. 35865/03, 20 February 2007 ... *20*
Al-Nashif v. Bulgaria, no. 50963/99, 20 June 2002 ... *38*
Al-Saadoon and Mufdhi v. the United Kingdom, no. 61498/08, ECHR 2010 ... *20*
Al-Skeini and Others v.the United Kingdom [GC], no. 55721/07, ECHR 2011 ... *42, 45*
Amann v. Switzerland [GC], no. 27798/95, ECHR 2000-II ... *68*
Amann v.Switzerland [GC], no. 27798/95, ECHR 2000-II ... *77*
Anayo v. Germany, no. 20578/07, 21 December 2010 ... *71*
Anchugov and Gladkovv.Russia, nos.11157/04 and 15162/05, 4 July 2013 ... *32*
Andrášik and Others v. Slovakia (dec.), nos. 57984/00 and others, ECHR 2002-IX ... *23, 26, 28*
Andrejeva v. Latvia [GC], no. 55707/00, ECHR 2009 ... *79*
Andronicou and Constantinou v.Cyprus, 9 October 1997, Reports 1997-VI ... *14*
Andronikashvili v. Georgia (dec.), no. 9297/08, 22 June 2010 ... *55*
Anheuser-Busch Inc. v. Portugal [GC], no. 73049/01, ECHR 2007-I ... *78, 79, 80, 81*
Apay v. Turkey (dec.), no. 3964/05, 11 December 2007 ... *58*
APEH Üldözötteinek Szövetsége and Others v. Hungary, no. 32367/96, ECHR 2000-X ... *58*
Apinis v.Latvia (dec.), no. 46549/06, 20 September 2011 ... *38*
Aquilina v. Malta [GC], no. 25642/94, ECHR 1999-III ... *23*
Arat v. Turkey, no. 10309/03, 10 November 2009 ... *17*
Armonienė v. Lithuania, no. 36919/02, 25 November 2008 ... *15*
Association Les témoins de Jéhovah v. France (dec.), no. 8916/05, 21 September 2010 ... *24*
Association21 December 1989 and Others v.Romania, nos. 33810/07 and 18817/08, 24 May 2011 ... *69*
Athanassoglou and Others v. Switzerland [GC], no. 27644/95, ECHR 2000-IV ... *53, 54*
Ayuntamiento de Mula v. Spain (dec.), no. 55346/00, ECHR 2001-I ... *13*
Azemi v.Serbia (dec.), no.11209/09, 5 November 2013 ... *43*
Azinas v. Cyprus [GC], no. 56679/00, ECHR 2004-III ... *24*

—B—

B. v. France, 25 March 1992, Series A no. 232-C ... *67*
B.B. and F.B. v. Germany, nos. 18734/09 and 9424/11, 14 March 2013 ... *72*
Bagheri and Maliki v. the Netherlands (dec.), no. 30164/06, 15 May 2007 ... *38*
Baillard v. France (dec.), no. 6032/04, 25 September 2008 ... *87*
Balan v.Moldova (dec.), no.44746/08, 24 January 2012 ... *28*
Balmer-Schafroth and Others v. Switzerland, 26 August 1997, Reports 1997-IV ... *53*
Balsytė-Lideikienė v. Lithuania, no. 72596/01, 4 November 2008 ... *62*
Bandaletov v. Ukraine, no. 23180/06, 31 October 2013 ... *60*
Banković and Others v. Belgium and 16 Other Contracting States (dec.) [GC], no. 52207/99, ECHR 2001-XII ... *45, 46*
Bannikov v.Latvia, no. 19279/03, 11 June 2013 ... *93*
Barberà, Messegué and Jabardo v. Spain, 6 December 1988, Series A no. 146 ... *51*
Baumann v. France, no. 33592/96, ECHR 2001-V ... *27*
Bazelyuk v. Ukraine (dec.), no. 49275/08, 27 March 2012 ... *94*
Bazelyuk v. Ukraine(dec.), no. 49275/08, 27 March 2012 ... *90*
Bazorkina v. Russia, no. 69481/01, 27 July 2006 ... *21*
Beaumartin v.France, 24 November 1994, Series A no. 296-B ... *54*
Beer and Reganv. Germany [GC], no. 28934/95, 18 February 1999 ... *44*
Behrami and Behrami v. France andSaramati v. France, Germany and Norway (dec.) [GC], nos. 71412/01 and 78166/01, 2 May 2007 ... *43, 44*
Bekauri v.Georgia(preliminary objections), no. 14102/02, 10April 2012 ... *39*
Bekauri v.Georgia(preliminary objections), no.14102/02, 10April 2012 ... *38*
Bekirski v. Bulgaria, no. 71420/01, 2 September 2010 ... *21*
Belilos v. Switzerland, 29 April 1988, Series A no. 132 ... *52*
Ben Salah Adraqui and Dhaime v. Spain (dec.), no. 45023/98, ECHR 2000-IV ... *23*

Bendenoun v. France, 24 February 1994, Series A no. 284 ... 63
Benet Praha, spol. s r.o.,v. the Czech Republic (dec.), no. 38354/06, 28 September 2010 ... 31
BENet Praha, spol.s r.o.,v. the Czech Republic, no. 33908/04, 24 February 2011 ... 92
Benthem v. the Netherlands, 23 October 1985, Series A no. 97 ... 53, 56
Berdzenishvili v. Russia (dec.), no. 31697/03, ECHR 2004-II ... 30
Berladir and Others v.Russia, no. 34202/06, 10 July 2012 ... 93
Bernardet v. France (dec.), no. 31406/96, 27 November 1996 ... 36
Bernh Larsen Holding AS and Others v.Norway, no. 24117/08, 14March 2013 ... 75, 77
Bernh Larsen Holding AS and Othersv.Norway, no. 24117/08, 14March 2013 ... 78
Berrehab v. the Netherlands, 21 June 1988, Series A no. 138 ... 71
Beyeler v. Italy [GC], no. 33202/96, ECHR 2000-I ... 78
Beygo v. 46 Member States of the Council of Europe (dec.), no. 36099/06, 16 June 2009 ... 44
Bic and Others v. Turkey (dec.), no. 55955/00, 2 February 2006 ... 15
Bigaeva v. Greece, no. 26713/05, 28 May 2009 ... 67
Blečić v. Croatia [GC], no. 59532/00, ECHR 2006-III ... 46, 47, 48, 49
Bock v. Germany (dec.), no. 22051/07, 19 January 2010 ... 40
Boelens and Others v.Belgium(dec.), no. 20007/09, 11 September 2012 ... 90
Boicenco v. Moldova, no. 41088/05, 11 July 2006 ... 19
Boivin v. 34 Member States of the Council of Europe (dec.), no. 73250/01, ECHR 2008 ... 44
Bosphorus Hava Yolları Turizm ve Ticaret Anonim Şirketi v. Ireland [GC], no. 45036/98, ECHR 2005-VI ... 44, 45
Botta v. Italy, 24 February 1998, Reports 1998-I ... 67
Bottaro v. Italy (dec.), no. 56298/00, 23 May 2002 ... 28
Bouglame v. Belgium (dec.), no. 16147/08, 2 March 2010 ... 16
Bouilloc v. France (dec.), no. 34489/03, 28 November 2006 ... 55
Boulois v. Luxembourg [GC], no. 37575/04, ECHR 2012 ... 62
Boulois v.Luxembourg [GC], no. 37575/04, ECHR 2012 ... 54
Boyle v. the United Kingdom, 28 February 1994, opinion of the Commission, Series A no. 282-B ... 73
Božinovski v. the former Yugoslav Republic of Macedonia (dec.), no. 68368/01, 1 February 2005 ... 33
Brânduşe v. Romania, no. 6586/03, 7 April 2009 ... 70
Bratři Zátkové, A.S., v. the Czech Republic (dec.), no. 20862/06, 8 February 2011 ... 91
Brežec v.Croatia, no.7177/10, 18 July 2013 ... 32, 74
Broca and Texier-Micault v. France, nos. 27928/02 and 31694/02, 21 October 2003 ... 28
Bronda v. Italy, 9 June 1998, Reports 1998-IV ... 73
Broniowski v. Poland (dec.) [GC], no. 31443/96, ECHR 2002-X ... 51
Broniowski v. Poland [GC], no. 31443/96, ECHR 2004-V ... 78
Brown v. the United Kingdom (dec.), no. 38644/97, 24 November 1998 ... 65
Brudnicka and Others v. Poland, no. 54723/00, ECHR 2005-II ... 15
Brüggemann and Scheuten v. Germany, no. 6959/75, Commission decision of 19 May 1976, DR 5 ... 69
Brumărescu v. Romania [GC], no. 28342/95, ECHR 1999-VII ... 14
Brusco v. France, no. 1466/07, 14 October 2010 ... 60
Brusco v. Italy (dec.), no. 69789/01, ECHR 2001-IX ... 26, 28
Buchholz v. Germany, 6 May 1981, Series A no. 42 ... 56
Buck v.Germany, no. 41604/98, ECHR 2005-IV ... 74, 75
Bui Van Thanh and Others v. the United Kingdom (dec.), no. 16137/90, 12 March 1990 ... 46
Buijen v. Germany, no. 27804/05, 1 April 2010 ... 64
Buj v. Croatia, no. 24661/02, 1 June 2006 ... 59
Buldakov v. Russia, no. 23294/05, 19 July 2011 ... 19
Bulinwar OOD and Hrusanov v.Bulgaria, no. 66455/01, 12April 2007 ... 32
Burden v. the United Kingdom [GC], no. 13378/05, ECHR 2008 ... 14, 16, 22
Burdov v. Russia (no. 2), no. 33509/04, ECHR 2009 ... 28
Burdov v. Russia, no. 59498/00, ECHR 2002-III ... 16, 79
Burghartz v. Switzerland, 22 February 1994, Series A no. 280-B ... 66, 70
Burov v. Moldova (dec.), no. 38875/03, 14 June 2011 ... 90, 94
Burov v.Moldova (dec.), no. 38875/03, 14 June 2011 ... 89
Buzescu v. Romania, no. 61302/00, 24 May 2005 ... 80

—C—

C.A.S. and C.S. v.Romania, no. 26692/05, 20 March 2012 ... 67
C.C. v. Spain, no. 1425/06, 6 October 2009 ... 68
Çakıcı v. Turkey [GC], no. 23657/94, ECHR 1999-IV ... 21
Çakir and Others v. Cyprus (dec.), no. 7864/06, 29 April 2010 ... 50
Caldas Ramirez de Arrellano v. Spain (dec.), no. 68874/01, ECHR 2003-I ... 64

© Vijeće Europe / Europski sud za ljudska prava, 2014

Campbell and Fell v. the United Kingdom, 28 June 1984, Series A no. 80 ..... *61*
Campbell v.the United Kingdom, 25 March 1992, Series A no. 233 ..... *77*
Cankoçak v. Turkey, nos. 25182/94 and 26956/95, 20 February 2001 ..... *47*
Cantoni v. France [GC], 15 November 1996, Reports 1996-V *44*
Carson and Others v. the United Kingdom [GC], no. 42184/05, ECHR 2010 ..... *27*
Castells v. Spain, 23 April 1992, Series A no. 236 ..... *24*
Catan and Others v. the Republic of Moldova and Russia [GC], nos. 43370/04, 8252/05 and 18454/06, ECHR 2012 .... *42, 43*
Catan and Others v.the Republic of Moldova and Russia [GC], nos. 43370/04, 8252/05 and 18454/06, ECHR 2012 ..... *42*
Čavajda v. the Czech Republic (dec.), no. 17696/07, 29 March 2011 ..... *91*
Çelik v. the Netherlands (dec.), no. 12810/13, 27 August 2013 ..... *92, 95*
Çelik v. Turkey (dec.), no. 52991/99, ECHR 2004-X *31*
Celniku v.Greece, no. 21449/04, 5 July 2007 ..... *36*
Centro Europa 7 S.r.l. and Di Stefano v. Italy [GC], no. 38433/09, ECHR 2012 ..... *15, 16, 79, 81*
Centro Europa 7 S.r.l. and Di Stefano v.Italy [GC], no. 38433/09, ECHR 2012 ..... *78*
Chadimová v. the Czech Republic, no. 50073/99, 18 April 2006 ..... *77, 78*
Chagos Islanders v.the United Kingdom (dec.), no. 35622/04, 11December 2012 ..... *46*
Chapman v. Belgium (dec.), no. 39619/05, 5 March 2013 ..... *30*
Chapman v. the United Kingdom [GC], no. 27238/95, ECHR 2001-I *70*
Chappex v.Switzerland (dec.), no. 20338/92, 12October 1994 ..... *36*
Charzyński v. Poland (dec.), no. 15212/03, ECHR 2005-V *28*
Chaudet v. France, no. 49037/06, 29 October 2009 ..... *56*
Chauvy and Others v. France, no. 64915/01, ECHR 2004-VI *68*
Chernitsyn v. Russia, no. 5964/02, 6 April 2006 ..... *39*
Chevrol v. France, no. 49636/99, ECHR 2003-III *17, 55*
Chiragov and Others v.Armenia (dec.) [GC], no.13216/05, 14 December 2011 ..... *33*
Christine Goodwin v. the United Kingdom [GC], no. 28957/95, ECHR 2002-VI *67*
Church of X v. the United Kingdom, no. 3798/68, Commission decision of 17 December 1968, Collection 29 ..... *46*
Çinar v. Turkey (dec.), no. 28602/95, 13 November 2003 ..... *24*
Ciobanu v. Romania(dec.), no. 52414/99, 16 December 2003 ..... *13*
Ciubotaru v. Moldova, no. 27138/04, 27 April 2010 ..... *69*
Ciulla v. Italy, 22 February 1989, Series A no. 148 ..... *65*
Ciupercescu v. Romania, no. 35555/03, 15 June 2010 ..... *27*
Cocchiarella v. Italy [GC], no. 64886/01, ECHR 2006-V *28*
Colibaba v. Moldova, no. 29089/06, 23 October 2007 ..... *18*
Collectif national d'information et d'opposition à l'usine Melox – Collectif Stop Melox et Mox v. France (dec.)), no. 75218/01, 28 March 2006 ..... *55*
Collins and Akaziebie v. Sweden (dec.), no. 23944/05, 8 March 2007 ..... *86*
Connolly v. 15 Member States of the European Union (dec.), no. 73274/01, 9 December 2008 ..... *44*
Constantinescu v. Romania, no. 28871/95, ECHR 2000-VIII *17*
Cooperatieve Producentenorganisatie van de Nederlandse Kokkelvisserij U.A. v. the Netherlands (dec.), no. 13645/05, ECHR 2009 ..... *44, 45*
Cooperativa Agricola Slobozia-Hanesei v. Moldova, no. 39745/02, 3 April 2007 ..... *41*
Copland v.the United Kingdom, no. 62617/00, ECHR 2007-I *76, 77*
Costa and Pavan v.Italy, no. 54270/10, 28 August 2012 ..... *66*
Costello-Roberts v. the United Kingdom, 25 March 1993, Series A no. 247-C *66*
Cotleț v. Romania, no. 38565/97, 3 June 2003 ..... *18, 77*
Craxi v. Italy(no. 2), no. 25337/94, 17 July 2003 ..... *77*
Cudak v. Lithuania [GC], no. 15869/02, ECHR 2010 ..... *57, 86*
Cvetković v. Serbia, no. 17271/04, 10 June 2008 ..... *28*
Cyprus v. Turkey [GC], no. 25781/94, ECHR 2001-IV *42, 45*

—D—

D.B. v. Turkey, no. 33526/08, 13 July 2010 ..... *20*
D.H. and Others v. the Czech Republic [GC], no. 57325/00, ECHR 2007-IV *23, 25*
D.J. and A.-K.R. v. Romania (dec.), no. 34175/05, 20 October 2009 ..... *17*
Dadouch v. Malta, no. 38816/07, 20 July 2010 ..... *69*
Dalban v. Romania [GC], no. 28114/95, ECHR 1999-VI *17*
Dalea v. France (dec.), no. 964/07, 2 February 2010 ..... *58*
Dalia v. France, 19 February 1998, Reports1998-I *26*
Dayanan v. Turkey, no. 7377/03, 13 October 2009 ..... *64*
De Becker v. Belgium (dec.), no. 214/56, 9 June 1958 ..... *49*

De Bruin v. the Netherlands (dec.), no.9765/09, 17 September 2013 ..... *55*
De Geouffre de la Pradelle v. France, 16 December 1992, Series A no. 253-B *56*
De Ieso v.Italy, no. 34383/02, 24 April 2012 ..... *91*
De Moor v. Belgium, 23 June 1994, Series A no. 292-A *55*
De Wilde, Ooms and Versyp v. Belgium, 18 June 1971, Series A no. 12 ..... *22*
Deés v. Hungary, no. 2345/06, 9 November 2010 ..... *70, 75*
Del Río Pradav. Spain [GC], no. 42750/09, ECHR 2013 ..... *65*
Demicoli v. Malta, 27 August 1991, Series A no. 210 ..... *61, 62*
Demir and Baykara v. Turkey [GC], no. 34503/97, ECHR 2008 ..... *52, 86*
Demirbaş and Others v. Turkey (dec.), nos. 1093/08 and others, 9November 2010 ..... *13*
Demopoulos and Others v. Turkey (dec.) [GC], nos. 46113/99 and others, ECHR 2010 ..... *23, 25, 27, 28, 82*
Dennis and Others v. the United Kingdom (dec.), no. 76573/01, 2 July 2002 ..... *31*
Depalle v. France [GC], no. 34044/02, ECHR 2010 ..... *78*
Depauw v. Belgium (dec.), no. 2115/04, 15 May 2007 ..... *28*
Des Fours Walderode v. the Czech Republic (dec.), no. 40057/98, ECHR 2004-V *79*
Deweer v. Belgium, 27 February 1980, Series A no. 35 ..... *60*
Di Giovanniv.Italy, no. 51160/06, 9 July 2013 ..... *57*
Di Salvo v. Italy (dec.), no. 16098/05, 11 January 2007 ..... *38*
Di Sante v. Italy (dec.), no. 56079/00, 24 June 2004 ..... *26*
Di Sarno and Others v. Italy, no. 30765/08, 10 January 2012 ..... *70, 76*
Di Sarno and Others v.Italy, no. 30765/08, 10 January 2012 ..... *76*
Diacenco v.Romania, no. 124/04, 7 February 2012 ..... *92*
Dickson v. the United Kingdom [GC], no. 44362/04, ECHR 2007-V *71*
Dimitrescu v. Romania, nos. 5629/03 and 3028/04, 3 June 2008 ..... *17*
Dink v. Turkey, nos. 2668/07 and others, 14 September 2010 ..... *27*
Djokaba Lambi Longa v. the Netherlands (dec.), no. 33917/12, ECHR 2012 ..... *43*
Doran v. Ireland, no. 50389/99, ECHR 2003-X *26*
Döring v. Germany (dec.), no. 37595/97, ECHR 1999-VIII *80*
Döşemealtı Belediyesi v. Turkey (dec.), no. 50108/06, 23 March 2010 ..... *13, 41*
W.M. v. Denmark, no. 17392/90, Commission decision of 14 October 1992 ..... *46*
Draon v. France [GC], no. 1513/03, 6 October 2005 ..... *79*
Drijfhout v. the Netherlands (dec.), no. 51721/09, 22 February 2011 ..... *38*
Drozd and Janousek v. France and Spain, 26 June 1992, Series A no. 240 ..... *45, 46*
Dubus S.A. v. France, no. 5242/04, 11 June 2009 ..... *63*
Dudek v.Germany (dec.), nos.12977/09 et al., 23November 2010 ..... *95*
Dudgeon v. the United Kingdom, 22 October 1981, Series A no. 45 ..... *67, 88*
Dukmedjian v. France, no. 60495/00, 31 January 2006 ..... *84*
Đurđević v.Croatia, no. 52442/09, ECHR 2011 ..... *67*
Duringer and Grunge v. France (dec.), nos. 61164/00 and 18589/02, ECHR 2003-II *38*
Dvořáček and Dvořáčková v. Slovakia, no. 30754/04, 28 July 2009 ..... *13*

—E—

E.B. v. France [GC], no. 43546/02, 22 January 2008 ..... *67, 71*
Eberhard and M. v. Slovenia, nos. 8673/05 and 9733/05, 1 December 2009 ..... *23*
Eckle v. Germany, 15 July 1982, Series A no. 51 ..... *60*
Éditions Périscope v.France, 26 March 1992, Series A no. 234-B *55*
Eğitim ve Bilim Emekçileri Sendikası v.Turkey, no. 20641/05, ECHR 2012 ..... *36, 37*
Egmez v. Cyprus, no. 30873/96, ECHR 2000-XII *24*
El Majjaoui and Stichting Touba Moskee v. the Netherlands (striking out) [GC], no. 25525/03, 20 December 2007 ..... *17*
Ellès and Others v. Switzerland, no. 12573/06, 16 December 2010 ..... *57*
Elli Poluhas Dödsbo v. Sweden, no. 61564/00, ECHR 2006-I *68*
El-Masri v.the former Yugoslav Republic of Macedonia [GC], no. 39630/09, ECHR 2012 ..... *43*
Emesa Sugar N.V. v. the Netherlands (dec.), no. 62023/00, 13 January 2005 ..... *58*
Emine Araç v. Turkey, no. 9907/02, 23 September 2008 ..... *58*
Enea v. Italy [GC], no. 74912/01, ECHR 2009 ..... *57, 62*
Engel and Others v. the Netherlands, 8 June 1976, Series A no. 22 ..... *60, 61*
Enukidze and Girgvliani v. Georgia, no. 25091/07, 26 April 2011 ..... *21*
Eon v. France, no. 26118/10, 14 March 2013 ..... *93*
Epözdemir v. Turkey (dec.), no. 57039/00, 31 January 2002 ..... *27*
Evans v. the United Kingdom [GC], no. 6339/05, ECHR 2007-I *67*

 © Vijeće Europe / Europski sud za ljudska prava, 2014

—F—

Fabris v.France [GC], no.16574/08, ECHR 2013 ..... *78, 79*
Fadeyeva v. Russia, no. 55723/00, ECHR 2005-IV *75*
Fairfield v. the United Kingdom (dec.), no. 24790/04, ECHR 2005-VI *14, 15*
Fakhretdinov and Others v. Russia (dec.), nos. 26716/09, 67576/09 and 7698/10, 23 September 2010 ..... *28, 29*
Farcaş v. Romania (dec.), no. 32596/04, 14 September 2010 ..... *19*
Fawsie v. Greece, no. 40080/07, 28 October 2010 ..... *73*
Fayed v. the United Kingdom, 21 September 1994, Series A no. 294-B *54*
Fédération chrétienne des témoins de Jéhovah de France v. France (dec.), no. 53430/99, ECHR 2001-XI *16*
Federation of French Medical Trade Unions and the National Federation of Nurses v. France (dec.), no. 10983/84, Commission decision of 12 May 1986, DR 47 ..... *34*
Fedotov v. Moldova (dec.), no. 51838/07, 24 May 2011 ..... *95*
Fedotov v.Moldova(dec.), no. 51838/07, 24May 2011 ..... *90*
Fedotova v. Russia, no. 73225/01, 13 April 2006 ..... *19, 94*
Feldbrugge v. the Netherlands, 29 May 1986, Series A no. 99 ..... *56*
Fener Rum Patrikliği (Ecumenical Patriarchy) v. Turkey (dec.), no. 14340/05, 12 June 2007 ..... *48*
Fernandez v. France (dec.), no. 65421/10, 17 January 2012 ..... *90*
Fernandez v.France(dec.),no. 65421/10, 17January 2012 ..... *91*
Fernie v. the United Kingdom (dec.), no. 14881/04, 5 January 2006 ..... *30*
Ferrazzini v. Italy [GC], no. 44759/98, ECHR 2001-VII *53, 58*
Ferreira Alves v. Portugal (no. 6), no. 46436/06 and 55676/08, 13 April 2010 ..... *25*
Filipović v. Serbia, no. 27935/05, 20 November 2007 ..... *48*
Financial Times Ltd and Others v. the United Kingdom, no. 821/03, 15 December 2009 ..... *23*
Finger v. Bulgaria, no. 37346/05, 10 May 2011 ..... *95*
Finger v.Bulgaria, no. 37346/05, 10 May 2011 ..... *93*
Fischer v. Austria (dec.), no. 27569/02, ECHR 2003-VI *64*
Fiume v. Italy, no. 20774/05, 30 June 2009 ..... *57*
Flisar v.Slovenia, no.3127/09, 29September 2011 ..... *95*
Flores Cardoso v.Portugal, no.2489/09, 29May 2012 ..... *81*
Fogarty v. the United Kingdom [GC], no. 37112/97, ECHR 2001-XI *54*
Folgerø and Others v. Norway (dec.), no. 15472/02, 14February 2006 ..... *36*
Folgerø and Others v. Norway [GC], no. 15472/02, ECHR 2007-III *70*
Fomin v. Moldova, no. 36755/06, 11 October 2011 ..... *95*
Fomin v.Moldova, no. 36755/06, 11 October 2011 ..... *95*
Foti and Others v. Italy, 10 December 1982, Series A no. 56 ..... *51*
Frérot v. France, no. 70204/01, 12 June 2007 ..... *77*
Fressoz and Roire v. France [GC], no. 29183/95, ECHR 1999-I *24*
Friend and Others v. the United Kingdom (dec.), nos. 16072/06 and 27809/08, 24 November 2009 ..... *69*
Funke v. France, 25 February 1993, Series A no. 256-A *70*

—G—

Gäfgen v. Germany [GC], no. 22978/05, ECHR 2010 ..... *16, 23, 24*
Gaftoniuc v. Romania (dec.), no. 30934/05, 22 February 2011 ..... *89, 90, 94*
Gagiu v. Romania, no. 63258/00, 24 February 2009 ..... *19, 77*
Gagliano Giorgi v.Italy, no. 23563/07, ECHR 2012 ..... *92*
Gaglione and Others v. Italy, nos. 45867/07 and others, 21 December 2010 ..... *25*
Gaglione and Others v. Italy, nos. 45867/07 et al., 21 December 2010 ..... *89, 91*
Galev and Others v. Bulgaria (dec.), no. 18324/04, 29 September 2009 ..... *86*
Galović v.Croatia (dec.), no. 54388/09, 5 March 2013 ..... *92*
García Ruiz v. Spain [GC], no. 30544/96, ECHR 1999-I *83, 84*
Gardean and S.C. Grup 95 SA v.Romania (revision), no. 25787/04, 30April 2013 ..... *38*
Gardel v. France, no. 16428/05, ECHR 2009 ..... *68*
Garnaga v. Ukraine, no. 20390/07, 16 May 2013 ..... *70*
Gas and Dubois v. France (dec.), no. 25951/07, 31 August 2010 ..... *26, 72*
Gasparini v. Italy and Belgium (dec.), no. 10750/03, 12 May 2009 ..... *44*
Gast and Popp v. Germany, no. 29357/95, ECHR 2000-II *64*
Gennari v. Italy (dec.), no. 46956/99, 5 October 2000 ..... *36*
Georgel and Georgeta Stoicescu v.Romania, no. 9718/03, 26 July 2011 ..... *67*
Georgiadis v. Greece, 29 May 1997, Reports 1997-III *53*
Georgian Labour Party v. Georgia, no. 9103/04, ECHR 2008 ..... *40*

Geraguyn Khorhurd Patgamavorakan Akumb v. Armenia (dec.), no. 11721/04, 14 April 2009 ... *59*
Giacomelli v.Italy, no. 59909/00, ECHR 2006-XII ... *76*
Gillan and Quinton v. the United Kingdom, no. 4158/05, ECHR 2010 ... *70*
Gillberg v.Sweden [GC], no. 41723/06, 3 April 2012 ... *67, 68*
Gillow v. the United Kingdom, 24 November 1986, Series A no. 109 ... *46*
Giuliani and Gaggio v. Italy [GC], no. 23458/02, ECHR 2011 ... *14*
Giummarra and Others v. France (dec.), no. 61166/00, 12 June 2001 ... *26*
Giuran v.Romania, no. 24360/04, ECHR 2011 ... *89*
Giusti v. Italy, no. 13175/03, 18 October 2011 ... *91*
Giusti v.Italy, no.13175/03, 18 October 2011 ... *89*
Gladysheva v.Russia, no. 7097/10,6December 2011 ... *75*
Glor v. Switzerland, no. 13444/04, ECHR 2009 ... *67*
Godelli v. Italy, no. 33783/09, 25 September 2012 ... *69*
Gorou v. Greece (no. 2) [GC], no. 12686/03, 20 March 2009 ... *53, 56*
Gorraiz Lizarraga and Others v. Spain, no.62543/00, ECHR 2004-III ... *14, 54, 55*
Goţia v. Romania (dec.), no. 24315/06, 5 October 2010 ... *67*
Grădinar v. Moldova, no. 7170/02, 8 April 2008 ... *15*
Grässer v. Germany (dec.), no. 66491/01, 16 September 2004 ... *26*
Gratzinger and Gratzingerova v. the Czech Republic (dec.) [GC], no. 39794/98, ECHR 2002-VII ... *82*
Grecu v. Romania, no. 75101/01, 30 November 2006 ... *65*
Greek Federation of Bank Employee Unions v.Greece (dec.), no. 72808/10, 6 December 2011 ... *36, 37*
Grišankova and Grišankovs v. Latvia (dec.), no. 36117/02, ECHR 2003-II ... *24*
Grori v. Albania, no. 25336/04, 7 July 2009 ... *20*
Grossi and Others v.Italy (revision), no. 18791/03, 30October 2012 ... *38*
Grzinčič v. Slovenia, no. 26867/02, 3 May 2007 ... *29*
Guerra and Others v. Italy, 19 February 1998, Reports 1998-I ... *68*
Guillot v. France, 24 October 1996, Reports 1996-V ... *70*
Guisset v. France, no. 33933/96, ECHR 2000-IX ... *17, 63*
Gülmez v. Turkey, no. 16330/02, 20 May 2008 ... *58*
Güneş v.Turkey (dec.), no. 53916/00, 13 May 2004 ... *17*
Gurguchiani v. Spain, no. 16012/06, 15 December 2009 ... *63*
Guruyan v. Armenia (dec.), no. 11456/05, 24 January 2012 ... *94*
Guruyan v.Armenia (dec.), no. 11456/05, 24 January 2012 ... *90*
Gutfreund v. France, no. 45681/99, ECHR 2003-VII ... *54*
Gutfreund v. France,no. 45681/99, ECHR 2003-VII ... *64*
Güzel Erdagözv. Turkey, no. 37483/02, 21 October 2008 ... *70*

—H—

Haas v. Switzerland (dec.), no. 31322/07, 20 May 2010 ... *45*
Haas v. Switzerland, no. 31322/07, 20 January 2011 ... *69*
Haas v. the Netherlands, no. 36983/97, ECHR 2004-I ... *73*
Hadrabová and Others v. the Czech Republic (dec.), nos. 42165/02 and 466/03, 25 September 2007 ... *38, 39*
Hadri-Vionnet v. Switzerland, no. 55525/00, 14 February 2008 ... *68*
Hajduová v. Slovakia, no. 2660/03, 30 November 2010 ... *67*
Halford v. the United Kingdom, 25 June 1997, Reports 1997-III ... *67, 68, 76*
Hamer v. Belgium, no. 21861/03, ECHR 2007-V ... *64*
Hamidovic v. Italy (dec.), no. 31956/05, 13 September 2011 ... *20*
Hanzl andŠpadrna v.the Czech Republic (dec.), no. 30073/06, 15January 2013 ... *91*
Harabin v. Slovakia, no. 58688/11, 20 November 2012 ... *61*
Hardy and Maile v.the United Kingdom, no. 31965/07, 14February 2012 ... *75*
Hartman v. the Czech Republic, no. 53341/99, ECHR 2003-VIII ... *24*
Hartung v. France (dec.), no. 10231/07, 3 November 2009 ... *86*
Harutyunyan v. Armenia, no. 36549/03, ECHR 2007-III ... *48*
Havelka v. the Czech Republic (dec.), no. 7332/10, 20 September 2011 ... *90, 94*
Havelka v.the Czech Republic(dec.),no. 7332/10, 20 September 2011 ... *91*
Helander v.Finland (dec.) no. 10410/10, 10 September 2013 ... *77*
Helmers v. Sweden, 29 October 1991, Series A no. 212-A ... *58*
Hingitaq 53 and Others v. Denmark (dec.), no. 18584/04, ECHR 2006-I ... *46*
Hirsi Jamaa and Others v. Italy [GC], no. 27765/09, ECHR 2012 ... *14, 17, 46*
Hofmann v. Germany (dec.), no. 1289/09, 23 February 2010 ... *73*
Hokkanen v. Finland (dec.), no. 25159/94, 15 May 1996 ... *36*
Holland v. Sweden (dec.), no. 27700/08, 9 February 2010 ... *19*

 © Vijeće Europe / Europski sud za ljudska prava, 2014

Holub v. the Czech Republic (dec.), no. 24880/05, 14 December 2010 ..... *89, 91, 92, 95*
Hornsby v. Greece, 19 March 1997, Reports 1997-II *59*
Horvat v. Croatia, no. 51585/99, ECHR 2001-VIII *24*
Hotter v. Austria (dec.), no. 18206/06, 7 October 2010 ..... *55*
Hristozov and Others v. Bulgaria, nos. 47039/11 and 358/12, ECHR 2012 ..... *14, 17, 69*
Hudecová and Others v. Slovakia(dec.), no. 53807/09, 18 December 2012 ..... *91*
Humen v. Poland [GC], no. 26614/95, 15 October 1999 ..... *51*
Hüseyin Turanv. Turkey, no. 11529/02, 4 March 2008 ..... *62*
Hussein v. Albania and 20 Other Contracting States (dec.), no. 23276/04, 14 March 2006 ..... *42*
Hutten-Czapska v. Poland [GC], no. 35014/97, ECHR 2006-VIII *47, 49*

—I—

I.J.L. v.the United Kingdom (dec.), no.39029/97, 6July 1999 ..... *35*
I.T.C. Ltd v. Malta (dec.), no. 2629/06, 11 December 2007 ..... *56*
Iambor v. Romania(no. 1), no. 64536/01, 24 June 2008 ..... *18*
Ian Edgar (Liverpool) Ltd v. the United Kingdom (dec.), no. 37683/97, ECHR 2000-I *80*
Iatridis v. Greece [GC], no. 31107/96, ECHR 1999-II *78*
İçyer v. Turkey (dec.), no. 18888/02, ECHR 2006-I *28, 29*
Idalov v.Russia [GC], no. 5826/03, 22May 2012 ..... *29, 34*
Idalov v.Russia[GC], no. 5826/03, 22May 2012 ..... *77*
Ignats v. Latvia (dec.), no. 38494/05, 24 September 2013 ..... *25*
Ilaşcu and Others v. Moldova and Russia [GC], no. 48787/99, ECHR 2004-VII *42, 43, 46, 49*
İlhan v. Turkey [GC], no. 22277/93, ECHR 2000-VII *18*
Illiu and Others v. Belgium (dec.), no. 14301/08, 19 May 2009 ..... *37*
Imakayeva v. Russia, no. 7615/02, ECHR 2006-XIII *21*
Imbrioscia v. Switzerland, 24 November 1993, Series A no. 275 ..... *64*
Ionescu v. Romania (dec.), no. 36659/04, 1 June 2010 ..... *89, 90, 94, 95*
Iordache v. Romania, no. 6817/02, 14 October 2008 ..... *31*
İpek v. Turkey (dec.),no. 39706/98, 7 November 2000 ..... *32*
Ireland v. the United Kingdom, 18 January 1978, Series A no. 25 ..... *20*
Isaak and Others v. Turkey (dec.), no. 44587/98, 28 September 2006 ..... *42*
Islamic Republic of Iran Shipping Lines v. Turkey, no. 40998/98, ECHR 2007-V *13*
Ivan Atanasov v. Bulgaria, no. 12853/03, 2 December 2010 ..... *53*
Ivanţoc and Others v.Moldova and Russia, no. 23687/05, 15 November 2011 ..... *43*

—J—

J.A. Pye (Oxford) Ltd and J.A. Pye (Oxford) Land Ltd v. the United Kingdom [GC], no. 44302/02, ECHR 2007-III *78, 79*
James and Others v.the United Kingdom, 21 February 1986, Series A no. 98 ..... *53*
Jančev. v. the former Yugoslav Republic of Macedonia (dec.), no. 18716/09, 4 October 2011 ..... *94*
Jančev. v.the former Yugoslav Republic of Macedonia (dec.),no. 18716/09, 4October 2011 ..... *92*
Janowiec and Others v. Russia [GC], nos. 55508/07 and 29520/09, ECHR 2013 ..... *21, 50*
Janowiec and Others v.Russia [GC], nos. 55508/07 and 29520/09, ECHR 2013 ..... *21, 51*
Jasinskis v. Latvia, no. 45744/08, 21 December 2010 ..... *24*
Jeličić v. Bosnia and Herzegovina (dec.), no. 41183/02, ECHR 2005-XII *22, 23*
Jeniţa Mocanuv. Romania, no. 11770/08, 17December 2013 ..... *50*
Jensen and Rasmussen v. Denmark (dec.), no. 52620/99, 20 March 2003 ..... *16, 17*
Jensen v. Denmark (dec.), no. 48470/99, ECHR 2001-X *16*
Jian v. Romania (dec.), no. 46640/99, 30 March 2004 ..... *38*
Jirsák v.the Czech Republic (dec.), no. 8968/08, 5April 2012 ..... *91*
Johansen v. Norway, 7 August 1996, Reports 1996-III *72*
Johnston and Others v. Ireland, 18 December 1986, Series A no. 112 ..... *70, 72*
Johtti Sapmelaccat Ry and Others v. Finland (dec.), no. 42969/98, 18 January 2005 ..... *26*
Joos v.Switzerland, no. 43245/0, 15 November 2012 ..... *92*
Jovanović v. Croatia (dec.), no. 59109/00, ECHR 2002-III *48*
Juhas Đurić v.Serbia (revision), no. 48155/06, 10 April 2012 ..... *94*
Jurisic and Collegium Mehrerau v. Austria, no. 62539/00, 27 July 2006 ..... *58*
Jussila v. Finland [GC], no. 73053/01, ECHR 2006-XIII *63*

—K—

K. v. the United Kingdom, no. 11468/85, Commission decision of 15 October 1986, DR 50 ... 70
K.H. and Others v. Slovakia, no. 32881/04, ECHR 2009 ... 68
K.S. and K.S. AG v. Switzerland, no. 19117/91, Commission decision of 12 January 1994, DR 76-B ... 24
Kaburov v. Bulgaria (dec.), no. 9035/06, 19 June 2012 ... 15
Kadiķis v. Latvia (dec.), no. 47634/99, 29 June 2000 ... 48
Kafkaris v.Cyprus (dec.), no.9644/09, 21June 2011 ... 35, 36
Kalashnikov v. Russia, no. 47095/99, ECHR 2002-VI ... 51
Kamaliyevy v. Russia, no. 52812/07, 3 June 2010 ... 20
Karakó v. Hungary, no. 39311/05, 28 April 2009 ... 23
Karapanagiotou and Others v. Greece, no. 1571/08, 28 October 2010 ... 24
Karassev v. Finland (dec.), no. 31414/96, ECHR 1999-II ... 70
Karner v. Austria, no. 40016/98, ECHR 2003-IX ... 14, 17
Karoussiotis v. Portugal, no. 23205/08, 1 February 2011 ... 27
Karoussiotis v.Portugal, no. 23205/08, ECHR 2011 ... 36, 37
Kaur v. the Netherlands (dec.),no. 35864/11, 15May 2012 ... 32
Kaya and Polat v. Turkey (dec.), nos. 2794/05 and 40345/05, 21 October 2008 ... 13
Keegan v. Ireland, 26 May 1994, Series A no. 290 ... 71
Kefalas and Others v. Greece, 8 June 1995, Series A no. 318-A ... 48
Kemmache v. France(no. 3), 24 November 1994, Series A no. 296-C ... 83
Kennedy v.the United Kingdom, no. 26839/05, 18 May 2010 ... 78
Kerechashvili v. Georgia (dec.), no. 5667/02, ECHR 2006-V ... 38
Kerimov v. Azerbaijan (dec.), no. 151/03, 28 September 2006 ... 49
Kerojärvi v. Finland, 19 July 1995, Series A no. 322 ... 51
Kezer and Others v.Turkey (dec.), no.58058/00, 5October 2004 ... 35
Khadzhialiyev and Others v. Russia, no. 3013/04, 6 November 2008 ... 40
Khamidov v. Russia, no. 72118/01, 15 November 2007 ... 74, 75
Khan v. the United Kingdom, no. 35394/97, ECHR 2000-V ... 84
Khashiyev and Akayeva v. Russia, nos.57942/00 and 57945/00, 24 February 2005 ... 25
Khodorkovskiy and Lebedevv. Russia, nos. 11082/06 and 13772/05, 25 July 2013 ... 19, 73
Kiiskinen v. Finland (dec.), no. 26323/95, ECHR 1999-V ... 24
Kikots and Kikota v. Latvia (dec.), no. 54715/00, 6 June 2002 ... 49
Kiousi v. Greece (dec.), no. 52036/09, 20 September 2011 ... 90, 94
Kiousi v.Greece (dec.), no. 52036/09, 20 September 2011 ... 90
Klass and Others v. Germany, 6 September 1978, Series A no. 28 ... 74
Klass and Others v.Germany, 6 September 1978, Series A no. 28 ... 15
Klyakhin v. Russia, no. 46082/99, 30 November 2004 ... 51
Koç and Tambaş v. Turkey (dec.), no. 46947/99, 24 February 2005 ... 16
Koç and Tosun v. Turkey (dec.), no. 23852/04, 13 November 2008 ... 30
Koch v. Germany, no. 497/09, 19 July 2012 ... 69
Kök v. Turkey, no. 1855/02, 19 October 2006 ... 55
Kokhreidze and Ramishvili v. Georgia (dec.), nos. 17092/07 and 22032/07, 25 September 2012 ... 32
Kokhreidze and Ramishvili v.Georgia (dec.), nos.17092/07 and 22032/07, 25September 2012 ... 32
Kolyadenko and Others v.Russia, nos. 17423/05 et al., 28February 2012 ... 76
König v. Germany, 28 June 1978, Series A no. 27 ... 55, 56
Konstantin Markin v. Russia [GC], no. 30078/06, ECHR 2012 ... 72
Kopecký v. Slovakia [GC], no. 44912/98, ECHR 2004-IX ... 47, 78, 79
Köpke v. Germany (dec.), no. 420/07, 5 October 2010 ... 69
Korenjak v. Slovenia (dec.), no. 463/03, 15 May 2007 ... 28
Korizno v. Latvia (dec.), no. 68163/01, 28 September 2006 ... 51
Kornakovs v. Latvia, no. 61005/00, 15 June 2006 ... 18
Kornakovs v.Latvia, no.61005/00, 15June 2006 ... 26
Korolev v. Russia (dec.), no. 25551/05, 1 July 2010 ... 89, 90, 94
Kotov v. Russia [GC], no. 54522/00, 3 April 2012 ... 13, 49
Kotov v.Russia [GC], no. 54522/00, 3April 2012 ... 79
Koumoutsea and Others v. Greece (dec.),no. 56625/00, 13 December 2001 ... 88
Kozacıoğlu v. Turkey [GC], no. 2334/03, 19 February 2009 ... 23
Kozlova and Smirnova v. Latvia (dec.), no. 57381/00, ECHR 2001-XI ... 52
Kroon and Others v. the Netherlands, 27 October 1994, Series A no. 297-C ... 72
Krušković v. Croatia, no. 46185/08, 21 June 2011 ... 69
Kübler v. Germany, no. 32715/06, 13 January 2011 ... 57
Kudła v. Poland [GC], no. 30210/96, ECHR 2000-XI ... 22
Kurić and Others v.Slovenia [GC], no. 26828/06, ECHR 2012 ... 47, 49, 70

 © Vijeće Europe / Europski sud za ljudska prava, 2014

Kurt v. Turkey, 25 May 1998, Reports 1998-III ... *19*
Kutzner v.Germany, no. 46544/99, ECHR 2002-I ... *71*
Kwakye-Nti and Dufie v. the Netherlands (dec.), no. 31519/96, 7 November 2000 ... *72*
Kyprianou v. Cyprus [GC], no. 73797/01, ECHR 2005-XIII ... *62*

—L—

L. v. the Netherlands, no. 45582/99, ECHR 2004-IV ... *71*
L. v.the Netherlands, no. 45582/99, ECHR 2004-IV ... *71*
L'Erablière A.S.B.L. v. Belgium, no. 49230/07, ECHR 2009 ... *54, 55*
Labsi v. Slovakia, no. 33809/08, 15 May 2012 ... *20*
Laduna v. Slovakia, no. 31827/02, ECHR 2011 ... *66*
Ladygin v. Russia (dec.), no. 35365/05, 30 August 2011 ... *95*
Ladygin v.Russia (dec.), no. 35365/05, 30 August 2011 ... *89*
Laidin v. France(no. 2), no. 39282/98, 7 January 2003 ... *57*
Lambert v. France, 24 August 1998, Reports 1998-V ... *77*
Laska and Lika v. Albania, nos. 12315/04 and 17605/04, 20 April 2010 ... *27*
Laskey, Jaggard and Brown v. the United Kingdom, 19 February 1997, Reports 1997-I ... *67*
Łatak v. Poland (dec.), no. 52070/08, 12 October 2010 ... *28*
Lauko v. Slovakia, 2 September 1998, Reports 1998-VI ... *62*
Le Calvez v. France, 29 July 1998, Reports 1998-V ... *55*
Le Compte, Van Leuven and De Meyere v. Belgium, 23 June 1981, Series A no. 43 ... *53, 56*
Leander v. Sweden, 26 March 1987, Series A no. 116 ... *68*
Leandro Da Silva v. Luxembourg, no. 30273/07,11 February 2010 ... *28*
Lederer v. Germany (dec.), no. 6213/03, ECHR 2006-VI ... *80*
Léger v. France (striking out) [GC], no.19324/02, 30 March 2009 ... *17, 94*
Lehtinen v. Finland (dec.), no. 39076/97, ECHR 1999-VII ... *23*
Lenzing AG v. Germany (dec.),no. 39025/97, 9 September 1998 ... *45*
Leon and Agnieszka Kania v. Poland, no. 12605/03, 21 July 2009 ... *75*
Lepojić v. Serbia, no. 13909/05, 6 November 2007 ... *48*
Levänen and Others v. Finland (dec.), no. 34600/03, 11 April 2006 ... *80*
Libert v. Belgium (dec.), no. 44734/98, 8 July 2004 ... *59*
Lienhardt v. France (dec.), no. 12139/10, 13 September 2011 ... *25*
Liepājnieks v.Latvia (dec), no. 37586/06, 2 November 2010 ... *24*
Liga Portuguesa de Futebol Profissional v. Portugal (dec.), no. 49639/09, 3 April 2012 ... *95*
Liga Portuguesa de Futebol Profissional v.Portugal (dec.), no. 49639/09, 3April 2012 ... *91*
LillyFrance v. France (dec.), no. 53892/00, 3 December 2002 ... *63*
Löffler v. Austria, no. 30546/96, 3 October 2000 ... *65*
Loiseau v. France (dec.), no. 46809/99, ECHR 2003-XII ... *58*
Loizidou v. Turkey (preliminary objections), 23 March 1995, Series A no. 310 ... *12, 42, 45, 49*
Lopata v. Russia, no. 72250/01, 13 July 2010 ... *18, 19*
Lopez Cifuentes v. Spain (dec.), no. 18754/06, 7 July 2009 ... *44*
López Ostra v. Spain, 9 December 1994, Series A no. 303-C ... *66, 70, 74, 75*
Losonci Rose and Rose v. Switzerland, no. 664/06, 9 November 2010 ... *70*
Lowe v.the United Kingdom (dec.), no. 12486/07, 8September 2009 ... *35*
Luchaninova v.Ukraine, no. 16347/02, 9June 2011 ... *92*
Lüdi v. Switzerland, 15 June 1992, Series A no. 238 ... *68*
Lukenda v. Slovenia, no. 23032/02, ECHR 2005-X ... *28*
Luordo v.Italy,no. 32190/96, ECHR 2003-IX ... *77*
Lutz v. Germany, 25 August 1987, Series A no. 123 ... *62*
Lyons v. the United Kingdom (dec.),no. 15227/03, ECHR 2003-IX ... *52*

—M—

M.B. v. the United Kingdom, no. 22920/93, Commission decision of 6 April 1994, DR 77-B ... *71*
M.K. v.France, no. 19522/09, 18 April 2013 ... *68*
M.S.S. v. Belgium and Greece [GC], no. 30696/09, 21 January 2011 ... *27*
Maaouia v.France [GC], no. 39652/98, ECHR 2000-X ... *58, 63*
Macedo da Costa v. Luxembourg (dec.), no. 26619/07, 5 June 2012 ... *64*
Mackay and BBC Scotland v. the United Kingdom, no. 10734/05, 7 December 2010 ... *59*
Makharadze and Sikharulidze v. Georgia, no. 35254/07, 22 November 2011 ... *20*
Malhous v. the CzechRepublic(dec.) [GC], no. 33071/96, ECHR 2000-XII ... *17*

Malige v. France, 23 September 1998, Reports 1998-VII ... 62
Malone v.the United Kingdom, 2 August 1984, Series A no. 82 ... 77
Maltzan and Others v. Germany (dec.) [GC], nos. 71916/01, 71917/01 and 10260/02, ECHR 2005-V ... 78
Mamatkulov and Askarov v. Turkey [GC], nos. 46827/99 and 46951/99, ECHR 2005-I ... 12, 18, 20, 58
Mann v.the United Kingdom and Portugal (dec.), no. 360/10, 1February 2011 ... 35
Mannai v. Italy, no. 9961/10, 27 March 2012 ... 20
Manuel v. Portugal (dec.), no. 62341/00, 31 January 2002 ... 36
Marckx v. Belgium, 13 June 1979, Series A no. 31 ... 70, 73, 79
Marckx v. Belgium, Commission report of 10 December 1977, Series B no. 29 ... 70
Margareta and Roger Andersson v. Sweden, 25 February 1992, Series A no. 226-A ... 74
Marion v. France, no. 30408/02, 20 December 2005 ... 84
Markovic and Others v. Italy [GC], no. 1398/03, ECHR 2006-XIV ... 42, 55
Martínez Martínez and Pino Manzano v. Spain, no. 61654/08, 3 July 2012 ... 75
Maskhadova and Others v.Russia, no. 18071/05, 6 June 2013 ... 68
Maslov v. Austria [GC], no. 1638/03, ECHR 2008 ... 72
Maslova and Nalbandov v. Russia, no. 839/02, 24 January 2008 ... 21
Masson and Van Zon v. the Netherlands, 28 September 1995, Series A no. 327-A ... 54
Massuero v.Italy (dec.), no. 58587/00, 1 April 2004 ... 36
Matoušek v. the Czech Republic (dec.), no. 9965/08, 29 March 2011 ... 91
Matthews v. the United Kingdom [GC], no. 24833/94, ECHR 1999-I ... 44, 45
Matveyev v. Russia, no. 26601/02, 3 July 2008 ... 51
Matyjek v. Poland (dec.), no. 38184/03, ECHR 2006-VII ... 63
McCann and Others v. the United Kingdom, 27 September 1995, Series A no. 324 ... 14
McFarlane v. Ireland [GC], no. 31333/06, 10 September 2010 ... 26, 28
McFeeley and Others v. the United Kingdom, no. 8317/78, Commission decision of 15 May 1980, DR 20 ... 40
McGinley and Egan v. the United Kingdom, 9 June 1998, Reports 1998-III ... 68
McKerr v. the United Kingdom, no. 28883/95, ECHR 2001-III ... 14
McLeod v. the United Kingdom, 23 September 1998, Reports 1998-VII ... 70
McMichael v. the United Kingdom, 24 February 1995, Series A no. 307-B ... 57
McShane v. the United Kingdom, no. 43290/98, 28 May 2002 ... 19
Meftah and Others v. France [GC], nos. 32911/96, 35237/97 and 34595/97, ECHR 2002-VII ... 64
Mehmet Nuri Özen and Others v. Turkey, nos. 15672/08 and others, 11 January 2011 ... 76
Mehmet Nuri Özen and Others v. Turkey, nos. 15672/08 et al., 11 January 2011 ... 78
Melnik v. Ukraine, no. 72286/01, 28 March 2006 ... 38
Meltex Ltd v. Armenia (dec.), no. 37780/02, 27 May 2008 ... 48
Menteş and Others v. Turkey, 28 November 1997, Reports 1997-VIII ... 66, 74
Mentzen v. Latvia (dec.), no. 71074/01, ECHR 2004-XII ... 70, 82, 86
Merger and Cros v. France (dec.), no. 68864/01, 11 March 2004 ... 23
Merit v. Ukraine, no. 66561/01, 30 March 2004 ... 26
Messina v.Italy (no. 2), no. 25498/94, ECHR 2000-X ... 73
Micallef v. Malta [GC], no. 17056/06, ECHR 2009 ... 14, 15, 23, 59, 88
Michalak v. Poland (dec.), no. 24549/03, 1 March 2005 ... 28
Michaud v.France, no. 12323/11, ECHR 2012 ... 16, 44, 67
Mieg de Boofzheim v. France (dec.), no. 52938/99, ECHR 2002-X ... 63
Migliore and Others v. Italy (dec.), nos. 58511/13, 59971/13 and 59987/13,12 November 2013 ... 39
Migliore and Others v.Italy (dec.), nos. 58511/13, 59971/13 and 59987/13,12 November 2013 ... 38
Mihova v. Italy (dec.), no. 25000/07, 30 March 2010 ... 56
Mikolajová v. Slovakia, no. 4479/03, 18 January 2011 ... 26, 68
Mikulić v. Croatia, no. 53176/99, ECHR 2002-I ... 69
Mileva and Others v. Bulgaria, nos. 43449/02 and 21475/04, 25 November 2010 ... 70
Milošević v. the Netherlands (dec.), no. 77631/01, 19 March 2002 ... 27
Miroļubovs and Others v. Latvia, no. 798/05, 15 September 2009 ... 37, 39, 40
Miszczyński v. Poland (dec.), no. 23672/07, 8 February 2011 ... 38
Moldovan and Others v.Romania (dec.), nos. 8229/04 et al., 15 February 2011 ... 36
Mółka v.Poland (dec.),no. 56550/00, ECHR 2006-IV ... 67
Monedero Angora v. Spain (dec.), no. 41138/05, ECHR 2008 ... 63
Monnat v. Switzerland, no. 73604/01, ECHR 2006-X ... 14
Monory v.Romania and Hungary, no. 71099/01, 5 April 2005 ... 71
Montcornet de Caumont v. France (dec.), no. 59290/00, ECHR 2003-VII ... 64
Montera v. Italy (dec.), no. 64713/01, 9 July 2002 ... 63
Moon v. France, no. 39973/03, 9 July 2009 ... 17
Mooren v. Germany [GC], no. 11364/03, 9 July 2009 ... 27
Moreira Barbosa v. Portugal (dec.), no. 65681/01, ECHR 2004-V ... 23, 30
Moreno Gómez v. Spain, no. 4143/02, ECHR 2004-X ... 75

 © Vijeće Europe / Europski sud za ljudska prava, 2014

Moskal v. Poland, no. 10373/05, 15 September 2009 ..... *81*
Moskovets v. Russia, no. 14370/03, 23 April 2009 ..... *17*
Mosley v. the United Kingdom, no. 48009/08, 10 May 2011 ..... *67*
Moullet v. France (dec.), no. 27521/04, 13 September 2007 ..... *61*
Moustaquim v. Belgium, 18 February 1991, Series A no. 193 ..... *73*
MPP Golub v. Ukraine (dec.), no. 6778/05, ECHR 2005-XI *23, 27*
Mrkić v. Croatia (dec.), no. 7118/03, 8 June 2006 ..... *48*
Municipal Section of Antilly v. France (dec.), no. 45129/98, ECHR 1999-VIII *13*
Mustafa and Armağan Akın v. Turkey, no. 4694/03, 6 April 2010 ..... *72, 73*
Mykhaylenky and Others v. Ukraine, nos. 35091/02 and others, ECHR 2004-XII *41*

—N—

N.K.M. v.Hungary, no. 66529/11, 14May 2013 ..... *80*
Nada v. Switzerland [GC], no. 10593/08, ECHR 2012 ..... *70*
Nada v.Switzerland [GC], no. 10593/08, ECHR 2012 ..... *16, 43, 44*
Nagovitsyn and Nalgiyev v. Russia (dec.), nos. 27451/09 and 60650/09, 23 September 2010 ..... *28, 29*
Narinen v. Finland, no. 45027/98, 1 June 2004 ..... *77*
Nassau Verzekering Maatschappij N.V. v. the Netherlands (dec.), no. 57602/09, 4 October2011 ..... *14, 15*
Naydyon v. Ukraine, no. 16474/03, 14 October 2010 ..... *19*
Nekvedavicius v.Germany (dec.), no. 46165/99, 19 June 2003 ..... *71*
Nencheva and Others v. Bulgaria, no. 48609/06, 18 June 2013 ..... *18*
Neves e Silva v.Portugal, 27 April1989, Series A no. 153-A *55*
Nicoleta Gheorghe v. Romania, no. 23470/05, 3 April 2012 ..... *62*
Nicoleta Gheorghe v.Romania, no. 23470/05, 3 April 2012 ..... *61, 94*
Niemietz v. Germany, 16 December 1992, Series A no. 251-B *67, 70*
Niemietz v.Germany, 16 December 1992, Series A no. 251-B *76*
Nikolova and Vandovav. Bulgaria, no. 20688/04, 17 December 2013 ..... *61*
Nikula v. Finland (dec.), no. 31611/96, 30 November 2000 ..... *24*
Nizomkhon Dzhurayevv. Russia, no. 31890/11, 3 October 2013 ..... *20*
Nogolica v. Croatia (dec.), no. 77784/01, ECHR 2002-VIII *28*
Nogolica v.Croatia (dec.), no. 77784/01, ECHR 2002-VIII *29*
Nolan and K. v. Russia, no. 2512/04, 12 February 2009 ..... *21*
Nold v. Germany, no. 27250/02, 29 June 2006 ..... *38*
Nölkenbockhoff v. Germany, 25 August 1987, Series A no. 123 ..... *15*
Norbert Sikorski v. Poland, no. 17599/05, 22 October 2009 ..... *26*
Norbert Sikorski v.Poland, no. 17599/05, 22October 2009 ..... *26*
Normann v. Denmark (dec.), no. 44704/98, 14 June 2001 ..... *17*
Novinskiy v. Russia, no. 11982/02, 10 February 2009 ..... *19*
Novoseletskiy v. Ukraine, no. 47148/99, ECHR 2005-II *76*
Nurmagomedov v. Russia, no. 30138/02, 7 June 2007 ..... *19*
Nurmagomedov v. Russia, no.30138/02, 7 June 2007 ..... *64*
Nylund v. Finland (dec.), no. 27110/95, ECHR 1999-VI *71*

—O—

O'Halloran and Francis v. the United Kingdom [GC], nos. 15809/02 and 25624/02, ECHR 2007-III *88*
OAO Neftyanaya Kompaniya Yukos v.Russia, no. 14902/04, 20 September 2011 ..... *36, 37*
Öcalan v. Turkey (dec.), no. 5980/07, 6 July 2010 ..... *65*
Odièvre v. France [GC],no. 42326/98, ECHR 2003-III *69*
Oferta Plus SRL v. Moldova, no. 14385/04, 19 December 2006 ..... *19*
Ohlen v. Denmark (striking out), no. 63214/00, 24 February 2005 ..... *17*
Olaechea Cahuas v. Spain, no. 24668/03, ECHR 2006-X *20*
Olbertz v. Germany (dec.), no. 37592/97, ECHR 1999-V *80*
Olczak v. Poland (dec.), no. 30417/96, ECHR 2002-X *81*
Oleksandr Volkov v. Ukraine, no.21722/11, ECHR 2013 ..... *67*
Oleksandr Volkov v.Ukraine, no.21722/11, ECHR 2013 ..... *62*
Oleksy v. Poland (dec.), no. 1379/06, 16 June 2009 ..... *16*
Ölmez v. Turkey (dec.), no. 39464/98, 1 February 2005 ..... *31*
Olujić v. Croatia, no. 22330/05, 5 February 2009 ..... *57*
Omkarananda and the Divine Light Zentrum v. Switzerland, no. 8118/77, Commission decision of 19 March 1981, DR 25 . *35*
Öneryıldız v. Turkey [GC], no. 48939/99, ECHR 2004-XII *76, 78*

Öneryıldız v.Turkey [GC], no. 48939/99, ECHR 2004-XII ... *76*
Orlić v.Croatia, no. 48833/07, 21 June 2011 ... *75*
Oršuš and Others v. Croatia [GC], no. 15766/03, ECHR 2010 ... *58*
Osman v. the United Kingdom, 28 October 1998, Reports 1998-VIII ... *55*
Osmanovand Husseinov v. Bulgaria (dec.), nos.54178/00 and 59901/00, 4 September 2003 ... *16*
Österreichischer Rundfunk v.Austria (dec.), no. 57597/00, 25 May 2004 ... *13*
Otto v.Germany (dec.), no. 21425/06, 10 November 2009 ... *31*
Özpınar v. Turkey, no. 20999/04, 19 October 2010 ... *67*
Öztürk v. Germany, 21 February 1984, Series A no. 73 ... *60, 61*

—P—

P. and S. v.Poland, no. 57375/08, 30 October 2012 ... *67*
P.B. and J.S. v. Austria, no. 18984/02, 22 July 2010 ... *72*
P.G. and J.H. v. the United Kingdom, no. 44787/98, ECHR 2001-IX ... *69*
Paeffgen GmbH v. Germany (dec.), nos. 25379/04, 21688/05, 21722/05 and 21770/05, 18 September 2007 ... *79*
Paksas v. Lithuania [GC], no. 34932/04, 6 January 2011 ... *24, 57*
Paksas v. Lithuania [GC], no. 34932/04, ECHR 2011 ... *63*
Paladi v. Moldova [GC], no. 39806/05, 10 March 2009 ... *20*
Palić v. Bosnia and Herzegovina, no. 4704/04, 15 February 2011 ... *50*
Panjeheighalehei v. Denmark (dec.), no. 11230/07, 13 October 2009 ... *58*
Pannullo and Forte v. France, no. 37794/97, ECHR 2001-X ... *68*
Papachelas v. Greece [GC], no. 31423/96, ECHR 1999-II ... *31*
Papamichalopoulos and Others v. Greece, 24 June 1993, Series A no. 260-B ... *49*
Papon v. France (dec.), no. 344/04, ECHR 2005-XI ... *58*
Parizov v. the former Yugoslav Republic of Macedonia, no. 14258/03, 7 February 2008 ... *28*
Paşa and Erkan Erol v. Turkey, no. 51358/99, 12 December 2006 ... *16*
Patera v. the Czech Republic (dec.), no. 25326/03, 10 January 2006 ... *36*
Pauger v.Austria, no. 24872/94, Commission decision of 9 January 1995, DR 80-B ... *36*
Paul and Audrey Edwards v. the United Kingdom (dec.), no. 46477/99, 7 June 2001 ... *30*
Paulino Tomás v. Portugal (dec.), no. 58698/00, ECHR 2003-VIII ... *26*
Peck v. the United Kingdom, no. 44647/98, ECHR 2003-I ... *66, 69*
Peers v. Greece, no. 28524/95, ECHR 2001-III ... *18*
Pellegrin v. France [GC], no. 28541/95, ECHR 1999-VIII ... *57*
Pellegriti v. Italy (dec.), no. 77363/01, 26 May 2005 ... *27*
Peñafiel Salgado v. Spain (dec.), no. 65964/01, 16 April 2002 ... *52, 58, 63*
Peraldi v. France (dec.), no. 2096/05, 7 April 2009 ... *22*
Peraldi v.France (dec.), no. 2096/05, 7April 2009 ... *36*
Perez v. France [GC], no. 47287/99, ECHR 2004-I ... *56*
Perlala v. Greece, no. 17721/04, 22 February 2007 ... *83, 84*
Peruzzo and Martens v.Germany (dec.), nos. 7841/08 and 57900/12, 4 June 2013 ... *68*
Petra v. Romania, 23 September 1998, Reports 1998-VII ... *19*
Petrina v. Romania, no. 78060/01, 14 October 2008 ... *68*
Pfeifer v. Austria, no. 12556/03, 15 November 2007 ... *68*
Philis v. Greece (no. 2), 27 June 1997, Reports 1997-IV ... *56*
Philis v. Greece, no. 28970/95, Commission decision of 17 October 1996 ... *39*
Phillips v. the United Kingdom, no. 41087/98, ECHR 2001-VII ... *64*
Piechowicz v. Poland, no. 20071/07, 17 April 2012 ... *73*
Pierre-Bloch v. France, 21 October 1997, Reports 1997-VI ... *58, 63*
Piętka v.Poland, no. 34216/07, 16October 2012 ... *91*
Pini and Others v. Romania, nos. 78028/01 and 78030/01, ECHR 2004-V ... *71, 72*
Pisano v. Italy (striking out) [GC], no. 36732/97, 24 October 2002 ... *17*
Pištorová v. the Czech Republic, no. 73578/01, 26 October 2004 ... *79*
Pla and Puncernau v. Andorra, no. 69498/01, ECHR 2004-VIII ... *73, 84*
Plechanow v. Poland, no. 22279/04, 7 July 2009 ... *79*
Płoski v. Poland, no. 26761/95, 12 November 2002 ... *66*
POA and Others v.the United Kingdom (dec.), no. 59253/11, 21May 2013 ... *36, 37*
Pocius v. Lithuania, no. 35601/04, 6 July 2010 ... *58*
Polanco Torres and Movilla Polanco v. Spain, no. 34147/06, 21 September 2010 ... *15, 68*
Popov v. Moldova, no. 74153/01, 18 January 2005 ... *39*
Poslu and Others v. Turkey, nos. 6162/04 et al., 8 June 2010 ... *31*
Post v. the Netherlands (dec.), no. 21727/08, 20 January 2009 ... *18*
Powell and Rayner v. the United Kingdom, 21 February 1990, Series A no. 172 ... *75*

 © Vijeće Europe / Europski sud za ljudska prava, 2014

Poznanski and Others v. Germany (dec.), no. 25101/05, 3 July 2007 ... *38*
Predescu v. Romania, no. 21447/03, 2 December 2008 ... *38*
Predil Anstalt v. Italy (dec.), no. 31993/96, 14 March 2002 ... *28*
Prencipe v. Monaco, no. 43376/06, 16 July 2009 ... *25*
Pressos Compania Naviera S.A. and Others v. Belgium, 20 November 1995, Series A no. 332 ... *26, 27*
Pretty v. the United Kingdom, no. 2346/02, ECHR 2002-III ... *66, 69*
Preussische Treuhand GmbH & Co. Kg a. A. v. Poland (dec.), no. 47550/06, 7 October 2008 ... *49*
Price v. the United Kingdom, no. 12402/86, Commission decision of 9 March 1988, DR 55 ... *73*
Pridatchenko and Others v. Russia, nos. 2191/03, 3104/03, 16094/03 and 24486/03, 21 June 2007 ... *57*
Prokopovich v. Russia, no. 58255/00, ECHR 2004-XI ... *74*
Prystavska v. Ukraine (dec.), no. 21287/02, ECHR 2002-X ... *24, 25*
Puchstein v. Austria, no. 20089/06, 28 January 2010 ... *28*
Putistin v.Ukraine, no. 16882/03, 21 November 2013 ... *68*
Putz v. Austria, 22 February 1996, Reports 1996-I ... *62*

—Q—

Quark Fishing Ltd v. the United Kingdom (dec.), no. 15305/06, ECHR 2006-XIV ... *46*

—R—

R. v. the United Kingdom (dec.), no. 33506/05, 4 January 2007 ... *64*
R.R. v. Poland, no. 27617/04, ECHR 2011 ... *66*
Radio France and Others v. France (dec.), no. 53984/00, ECHR 2003-X ... *13, 26*
Radio France and Others v.France (dec.), no. 53984/00, ECHR 2003-X ... *13*
Raimondo v. Italy, 22 February 1994, Series A no. 281-A ... *17, 63*
Rambus Inc. v. Germany (dec.)no. 40382/04,16 June 2009 ... *44*
Ramsahai and Others v. the Netherlands [GC], no. 52391/99, ECHR 2007-II ... *14*
Raninen v. Finland, 16 December 1997, Reports 1997-VIII ... *66*
Rantsev v. Cyprus and Russia, no. 25965/04, ECHR 2010 ... *45*
Rasmussen v. Denmark, 28 November 1984, Series A no. 87 ... *69*
Refah Partisi (the Welfare Party) and Others v. Turkey (dec.), nos. 41340/98, 41342/98, 41343/98 and 41344/98, 3 October 2000 ... *58, 63*
Řehák v. the Czech Republic (dec.), no. 67208/01, 18 May 2004 ... *38*
Reinprecht v. Austria, no. 67175/01, ECHR 2005-XII ... *65*
Reklos and Davourlis v. Greece, no. 1234/05, 15 January 2009 ... *68*
Revel and Mora v. France (dec.), no. 171/03, 15 November 2005 ... *54*
Rezgui v. France (dec.), no. 49859/99, ECHR 2000-XI ... *25*
Rhazali and Others v.France (dec.), no. 37568/09, 10 April 2012 ... *25*
Riad and Idiab v. Belgium, nos. 29787/03 and 29810/03, 24 January 2008 ... *23*
Riener v.Bulgaria, no.46343/99, 23May 2006 ... *36*
Rinck v. France (dec.), no. 18774/09, 19 October 2010 ... *89, 90, 94*
Ringeisen v. Austria, 16 July 1971, Series A no. 13 ... *23, 56*
Rizi v.Albania(dec), no. 49201/06, 8 November 2011 ... *60*
Robert Lesjak v. Slovenia, no. 33946/03, 21 July 2009 ... *28*
Roche v. the United Kingdom [GC], no. 32555/96, ECHR 2005-X ... *54, 55*
Romańczyk v. France, no. 7618/05, 18 November 2010 ... *59*
Rossi and Others v. Italy (dec.), nos. 55185/08 et al., 16 December 2008 ... *16*
Rotaru v. Romania [GC], no. 28341/95, ECHR 2000-V ... *68*
RTBF v. Belgium, no. 50084/06, 29 March 2011 ... *59*
Ruiz-Mateos v. Spain, 23 June 1993, Series A no. 262 ... *57*
Ryabov v. Russia, no. 3896/04, 31 January 2008 ... *19*

—S—

S. and Marper v. the United Kingdom [GC], nos. 30562/04 and 30566/04, 4 December 2008 ... *86*
S. and Marper v. the United Kingdom [GC], nos. 30562/04 and 30566/04, ECHR 2008 ... *68, 69*
S.H. and Others v. Austria, no. 57813/00, 1 April 2010 ... *71*
S.P., D.P. and A.T. v. the United Kingdom, no. 23715/96,Commission decision of 20 May 1996 ... *18*
Sabanchiyeva and Others v.Russia, no. 38450/05, ECHR 2013 ... *68*
Sablon v. Belgium, no. 36445/97, 10 April 2001 ... *59*
Sabri Güneş v. Turkey[GC], no. 27396/06, 29 June 2012 ... *29*

Sabri Güneş v.Turkey [GC], no.27396/06, 29June 2012 ..... *31, 32*
Sabri Güneş v.Turkey [GC], no.27396/06, 29June 2012 ..... *32*
Sabri Güneş v.Turkey[GC], no.27396/06, 29June 2012 ..... *29, 30*
Saccoccia v. Austria (dec.), no. 69917/01, 5 July 2007 ..... *59, 64*
Sadak v.Turkey, nos. 25142/94 and 27099/95, 8 April 2004 ..... *36*
Saghinadze and Others v. Georgia, no. 18768/05, 27 May 2010 ..... *23, 27, 78*
Şahmo v. Turkey (dec.), no. 37415/97, 1 April 2003 ..... *30*
Saint-Paul Luxembourg S.A. v.Luxembourg, no. 26419/10, 18 April 2013 ..... *75*
Sakellaropoulos v. Greece (dec), no. 38110/08, 6 January 2011 ..... *58*
Sakhnovskiy v. Russia [GC], no. 21272/03, 2 November 2010 ..... *26*
Salabiaku v. France, 7 October 1988, Series A no. 141-A *63*
Salduz v. Turkey [GC], no. 36391/02, ECHR 2008 ..... *64*
Salesi v. Italy, 26 February 1993, Series A no. 257-E *56*
Salman v. Turkey [GC], no. 21986/93, ECHR 2000-VII *14*
Sâmbata Bihor Greco-Catholic Parish v. Romania, no. 48107/99, 12 January 2010 ..... *56*
Sâmbata BihorGreco-Catholic Parish v. Romania (dec.), no. 48107/99, 25 May 2004 ..... *33*
San Leonard Band Club v. Malta, no. 77562/01, ECHR 2004-IX *59*
Sancho Cruz and 14 other Agrarian Reform cases v. Portugal, nos. 8851/07 et al., 18 January 2011 ..... *91*
Şandru and Others v. Romania, no. 22465/03, 8 December 2009 ..... *50*
Sanles Sanles v. Spain (dec.), no. 48335/99, ECHR 2000-XI *14*
Sapeyan v. Armenia, no. 35738/03, 13 January 2009 ..... *30*
Sargsyan v.Azerbaijan (dec.) [GC], no.40167/06, 14 December 2011 ..... *33*
Savino and Others v. Italy, nos. 17214/05, 20329/05 and 42113/04, 28 April 2009 ..... *57*
Savriddin Dzhurayev v. Russia, no. 71386/10, ECHR 2013 ..... *20*
Savu v. Romania (dec.), no. 29218/05, 11 October 2011 ..... *94*
Savu v.Romania (dec.), no. 29218/05, 11 October 2011 ..... *92*
Scavuzzo-Hager and Others v. Switzerland (dec.), no. 41773/98, 30 November 2004 ..... *26*
Schalk and Kopf v. Austria, no. 30141/04, ECHR 2010 ..... *72*
Schmautzer v. Austria, 23 October 1995, Series A no. 328-A *62*
Schouten and Meldrum v. the Netherlands, 9 December 1994, Series A no. 304 ..... *57*
Schwizgebel v. Switzerland, no. 25762/07, ECHR 2010 ..... *67*
Sciacca v. Italy, no. 50774/99, ECHR 2005-I *68*
Scoppola v. Italy (no. 2) [GC], no. 10249/03, 17 September 2009 ..... *26*
Scoppola v. Italy(no. 2) [GC], no. 10249/03, 17 September 2009 ..... *27, 33*
Scordino v. Italy (dec.), no. 36813/97, ECHR 2003-IV *26*
Scordino v. Italy (no. 1) [GC], no. 36813/97, ECHR 2006-V *16, 17, 26, 28, 82*
Scozzari and Giunta v.Italy [GC], nos. 39221/98 and 41963/98, ECHR 2000-VIII *13*
Sdruzeni Jihoceske Matky v. the Czech Republic (dec.), no. 19101/03, 10 July 2006 ..... *53*
Sejdić and Finci v. Bosnia and Herzegovina [GC], nos. 27996/06 and 34836/06, CEDH 2009 ..... *41, 45*
Sejdić and Finci v. Bosnia and Herzegovina [GC], nos. 27996/06 and 34836/06, ECHR2009 ..... *16*
Sejdovic v. Italy [GC], no. 56581/00, ECHR 2006-II *24, 25, 27*
Selmouni v. France [GC], no. 25803/94, ECHR 1999-V *22, 26*
Senator Lines GmbH v. fifteen member States of the European Union (dec.) [GC], no. 56672/00, ECHR 2004-IV *15*
Sergey Zolotukhin v. Russia [GC], no. 14939/03, ECHR 2009 ..... *17, 65*
Şerife Yiğit v. Turkey [GC], no. 3976/05, 2 November 2010 ..... *72*
Shamayev and Others v. Georgia and Russia (dec.), no. 36378/02, 16 September 2003 ..... *35*
Shamayev and Others v. Georgia and Russia, no. 36378/02, ECHR 2005-III *21, 35*
Shavdarov v. Bulgaria, no. 3465/03, 21 December 2010 ..... *71*
Shefer v. Russia (dec.), no. 45175/04, 13 March 2012 ..... *89, 90*
Shefer v.Russia (dec.), no. 45175/04, 13 March 2012 ..... *89*
Shevanova v. Latvia (striking out) [GC], no. 58822/00, 7 December 2007 ..... *17*
Shimovolos v.Russia,no. 30194/09, 21 June 2011 ..... *69*
Sidabras and Džiautas v. Lithuania (dec.), nos. 55480/00 and 59330/00, 1 July 2003 ..... *63*
Sidabras and Džiautas v. Lithuania, nos. 55480/00 and 59330/00, ECHR 2004-VIII *67*
Sidabras and Džiautas v.Lithuania, nos. 55480/00 and 59330/00, ECHR 2004-VIII *68*
Sigalas v. Greece, no. 19754/02, 22 September 2005 ..... *56*
Šikić v. Croatia, no. 9143/08, 15 July 2010 ..... *57*
Siliadin v. France, no. 73316/01, ECHR 2005-VII *14*
Silickienė v. Lithuania, no. 20496/02, 10 April 2012 ..... *64*
Šilih v. Slovenia [GC], no. 71463/01, 9 April 2009 ..... *47, 49, 50*
Šilih v. Slovenia [GC], no.71463/01, 9April 2009 ..... *51*
Simitzi-Papachristou and Others v. Greece (dec.), nos. 50634/11 et al., 5 November 2013 ..... *39, 40*
Sindicatul Păstorul cel Bunv. Romania [GC], no. 2330/09, ECHR 2013 ..... *34*
Sindicatul Păstorul cel Bunv. Romania[GC], no. 2330/09, ECHR 2013 ..... *34*

 © Vijeće Europe / Europski sud za ljudska prava, 2014

Sisojeva and Others v. Latvia (striking out) [GC], no. 60654/00, ECHR 2007-I *17, 19, 83, 84*
Skorobogatykh v. Russia (dec.), no. 37966/02, 8 June 2006 ..... *53*
Slavgorodski v. Estonia (dec.), no. 37043/97, ECHR 1999-II *26*
Slaviček v. Croatia (dec.), no. 20862/02, 4 July 2002 ..... *26*
Slivenko and Others v. Latvia (dec.) [GC], no. 48321/99, ECHR 2002-II *79*
Slivenko v. Latvia [GC],no. 48321/99, ECHR 2003-X *72*
Smirnov v. Russia (dec.), no. 14085/04, 6 July 2006 ..... *58*
Smirnov v. Russia (dec.),no. 14085/04, 6July 2006 ..... *25*
Smirnova v. Russia, nos. 46133/99 and 48183/99, ECHR 2003-IX *69*
Société Stenuit v. France, 27 February 1992, Series A no. 232-A *63*
Söderman v.Sweden [GC], no. 5786/08, ECHR 2013 ..... *43, 68*
Soering v. the United Kingdom, 7 July 1989, Series A no. 161 ..... *15*
Sovtransavto Holding v. Ukraine, no. 48553/99, ECHR 2002-VII *81*
Sporrong and Lönnroth v. Sweden, 23 September 1982, Series A no. 52 ..... *53, 56*
Stamoulakatos v. Greece(no. 1), 26 October 1993, Series A no. 271 ..... *47, 48*
Stamoulakatos v. the United Kingdom,no. 27567/95, Commission decision of 9 April 1997 ..... *38*
Stanev v.Bulgaria [GC], no. 36760/06, ECHR 2012 ..... *54*
Star Cate – Epilekta Gevmata and Others v. Greece (dec.), no. 54111/07, 6 July 2010 ..... *84*
State Holding CompanyLuganskvugillya v. Ukraine (dec.), no. 23938/05, 27 January 2009 ..... *13*
Stec and Others v. the United Kingdom (dec.) [GC], nos. 65731/01 and 65900/01, ECHR 2005-X *79*
Steel and Others v. the United Kingdom, 23 September 1998, Reports 1998-VII *65*
Stefanescuv. Romania(dec.), no. 11774/04, 12 April 2011 ..... *95*
Stefanescuv. Romania(dec.), no.11774/04, 12April 2011 ..... *90*
Stegarescu and Bahrin v. Portugal, no. 46194/06, 6 April 2010 ..... *57*
Steininger v. Austria, no. 21539/07, 17 April 2012 ..... *63*
Stephens v. Malta (no. 1), no. 11956/07, 21 April 2009 ..... *42, 43*
Stjerna v. Finland, 25 November 1994, Series A no. 299-B *66*
Stojkovic v. the former Yugoslav Republic of Macedonia, no. 14818/02, 8 November 2007 ..... *17*
Stoll v. Switzerland [GC], no. 69698/01, ECHR 2007-V *86*
Stran Greek Refineries and Stratis Andreadis v. Greece, 9 December 1994, Series A no. 301-B *79*
Stukus and Others v. Poland, no. 12534/03, 1 April 2008 ..... *14*
Suküt v. Turkey (dec.), no. 59773/00, 11 September 2007 ..... *58, 61*
Šumbera v. the Czech Republic (dec.), no. 48228/08, 21 February 2012 ..... *95*
Šumbera v.the Czech Republic(dec.), no. 48228/08, 21February 2012 ..... *90*
Sürmeli v. Germany [GC], no. 75529/01, ECHR 2006-VII *26, 27*
Sürmeli v.Germany (dec.), no.75529/01, 29April 2004 ..... *35*
Surugiu v. Romania, no. 48995/99, 20 April 2004 ..... *76*
Surugiu v.Romania, no. 48995/99, 20 April 2004 ..... *75*
Szabó v. Sweden (dec.), no. 28578/03, ECHR 2006-VIII *64*
Szott-Medyńska v.Poland (dec.), no. 47414/99, 9October 2003 ..... *25*
Szücs v.Austria, 24 November 1997, Reports 1997-VII *54*

—T—

Tahsin Acar v. Turkey [GC], no. 26307/95, ECHR 2004-III *21*
Tahsin Acar v.Turkey [GC], no. 26307/95, ECHR 2004-III *21*
Tănase v. Moldova [GC], no. 7/08, ECHR 2010 ..... *14, 16, 24, 26, 52*
Tanrıkulu v. Turkey [GC], no. 23763/94, ECHR 1999-IV *19*
Taşkın and Others v. Turkey, no. 46117/99, ECHR 2004-X *54, 57*
Tătar v. Romania, no. 67021/01, 27 January 2009 ..... *70*
Techniki Olympiaki A.E. v. Greece (dec.), no. 40547/10, 1 October 2013 ..... *28*
Ternovszky v. Hungary, no. 67545/09, 14 December 2010 ..... *67*
Ternovszky v.Hungary, no. 67545/09, 14 December 2010 ..... *66*
The Holy Monasteries v. Greece, 9 December 1994, Series A no. 301-A *13*
Thévenon v. France (dec.), no. 2476/02, ECHR2006-III *17*
Tinnelly & Sons Ltd and Others and McElduff and Others v. the United Kingdom, 10 July 1998, Reports 1998-IV *56*
Topčić-Rosenbergv.Croatia, no. 19391/11, 14 November 2013 ..... *72*
Torri v. Italy, 1 July 1997, Reports 1997-IV *59*
Transpetrol, a.s., v. Slovakia (dec.), no. 28502/08, 15 November 2011 ..... *13*
Tre Traktörer Aktiebolag v. Sweden, 7 July 1989, Series A no. 159 ..... *56*
Trofimchuk v. Ukraine (dec.), no. 4241/03, 31 May 2005 ..... *87*
Trubnikov v. Russia, no. 49790/99, 5 July 2005 ..... *21*

Tucka v. the United Kingdom (no. 1) (dec.), no. 34586/10, 18 January 2011 ... *30*
Tuna v. Turkey, no. 22339/03, 19 January 2010 ... *50*
Turgut and Others v. Turkey, no. 1411/03, 8 July 2008 ... *48*
Tyrer v. the United Kingdom, 25 April 1978, Series A no. 26 ... *46*
Tyrer v. the United Kingdom, no. 5856/72, Commission report of 14 December 1976, Series B no. 24 ... *93*
Tysiąc v. Poland, no. 5410/03, ECHR 2007-I ... *66*

—U—

Ukraine-Tyumen v. Ukraine, no. 22603/02, 22 November 2007 ... *13*
Ülke v.Turkey (dec.), no.39437/98, 1 June 2004 ... *31*
Ulyanov v. Ukraine (dec.), no. 16472/04, 5 October 2010 ... *53*
Unédic v. France, no. 20153/04, 18 December 2008 ... *13*
Üner v. the Netherlands [GC], no. 46410/99, ECHR 2006-XII ... *70*
Užukauskas v. Lithuania, no. 16965/04, 6 July 2010 ... *58*
Uzun v. Germany, no. 35623/05, ECHR 2010 ... *69*

—V—

V.C. v. Slovakia, no. 18968/07, ECHR 2011 ... *66*
Vallianatos and Others v. Greece [GC], nos. 29381/09 and 32684/09, ECHR 2013 ... *12, 14, 72*
Van Colle v. the United Kingdom, no. 7678/09, 13 November 2012 ... *14*
Van der Heijden v.the Netherlands [GC], no. 42857/05, 3 April 2012 ... *72*
Van der Putten v.the Netherlands (dec.), no. 15909/13, 27 August 2013 ... *92*
Van der Tang v.Spain, 13 July 1995, Series A no. 321 ... *12*
Van der Ven v.the Netherlands,no. 50901/99, ECHR 2003-II ... *73*
Van Droogenbroeck v. Belgium, 24 June 1982, Series A no. 50 ... *55*
Van Marle and Othersv. the Netherlands, 26 June 1986, Series A no. 101 ... *80*
Van Velden v.the Netherlands, no. 30666/08, 19 July 2011 ... *92*
Van Vondel v.the Netherlands, no. 38258/03, 25 October 2007 ... *78*
Vanyan v. Russia, no. 53203/99, 15 December 2005 ... *65*
Varbanov v. Bulgaria, no. 31365/96, ECHR 2000-X ... *38*
Varnava and Others v. Turkey [GC], nos. 16064/90 and others, ECHR 2009 ... *30, 31, 47, 48, 50, 82*
Varnava and Others v. Turkey [GC], nos. 16064/90 et al., ECHR 2009 ... *14, 31, 33*
Varnava and Others v.Turkey [GC], nos. 16064/90 et al., ECHR 2009 ... *35*
Vartic v.Romania (no. 2), no. 14150/08, 17December 2013 ... *93*
Vasilchenko v. Russia, no. 34784/02, 23 September 2010 ... *57, 90, 94*
Vasiliy Ivashchenko v. Ukraine, no. 760/03, 26 July 2012 ... *19*
Vasilkoski and Others v. the former Yugoslav Republic of Macedonia, no. 28169/08, 28 October 2010 ... *27*
Vassilios Athanasiou and Others v. Greece, no. 50973/08, 21 December 2010 ... *28*
Veeber v. Estonia (no. 1),no. 37571/97, 7 November 2002 ... *49*
Velikova v. Bulgaria (dec.), no. 41488/98, ECHR 1999-V ... *14, 17*
Velikova v. Bulgaria, no. 41488/98, ECHR 2000-VI ... *18*
Vera Fernández-Huidobro v. Spain, no. 74181/01, 6 January 2010 ... *64*
Verein gegen Tierfabriken Schweiz (VgT) v. Switzerland(no. 2) [GC], no. 32772/02, ECHR 2009 ... *23, 52, 59*
Verein gegen Tierfabriken Schweiz (VgT) v.Switzerland (no.2) [GC], no.32772/02, ECHR 2009 ... *35*
Veriter v. France, no. 31508/07, 14 October 2010 ... *25, 27*
Verlagsgruppe News GmbH v. Austria (dec.), no. 62763/00, 16 January 2003 ... *59*
Vernillo v. France, 20 February 1991, Series A no. 198 ... *26*
Vijayanathan and Pusparajah v. France, 27 August 1992, Series A no. 241-B ... *16*
Vilho Eskelinen and Others v. Finland [GC], no. 63235/00, ECHR 2007-II ... *57, 58, 79*
Vilnes and Others v.Norway, nos. 52806/09 and 22703/10, 5 December 2013 ... *68*
Vistiņš and Perepjolkins v. Latvia [GC], no. 71243/01, 25 October 2012 ... *88*
Vladimir Romanov v. Russia, no. 41461/02, 24 July 2008 ... *23*
Voggenreiter v. Germany, no. 47169/99, ECHR 2004-I ... *23*
Voggenreiter v.Germany, no. 47169/99, ECHR 2004-I ... *56*
Vojnović v.Croatia (dec.), no. 4819/10, 26June 2012 ... *35*
Von Hannover v. Germany, no. 59320/00, ECHR 2004-VI ... *68*
Von Hannover v.Germany (no. 2) [GC], nos. 40660/08 and 60641/08, ECHR 2012 ... *68*

—W—

Waite and Kennedy v. Germany [GC], no. 26083/94, ECHR 1999-I ... *44*

 © Vijeće Europe / Europski sud za ljudska prava, 2014

Weber and Saravia v. Germany (dec.), no. 54934/00, ECHR 2006-XI 46, 68
Weber v. Switzerland, 22 May 1990, Series A no. 177 62
Welch v. the United Kingdom, 9 February 1995, Series A no. 307-A 65
Wendenburg and Others v. Germany (dec.), no. 71630/01, ECHR 2003-II 80
Williams v. the United Kingdom (dec.), no. 32567/06, 17 February 2009 ..... 24, 30
Winterstein and Othersv.France, no. 27013/07, 17 October 2013 74
Wisse v.France, no. 71611/01, 20 December 2005 78
Worm v. Austria, 29 August 1997, Reports 1997-V 31
Woś v. Poland, no. 22860/02, ECHR 2006-VII 57

—X—

X and Others v.Austria [GC], no. 19010/07, ECHR 2013 72
X v. Belgium and the Netherlands, no. 6482/74, Commission decision of 10 July 1975, DR 7 71
X v. Federal Republic of Germany (dec.), no. 7462/76, Commission decision of 7 March 1977, DR 9 52
X v. Federal Republic of Germany, no. 1611/62, Commission decision of 25 September 1965 45
X v. Finland, no. 34806/04, ECHR 2012 66
X v. France, 31 March 1992, Series A no. 234-C 17, 56
X v. France, no. 9587/81, Commission decision of 13 December 1982, DR 29 47
X v. France, no. 9993/82, Commission decision of 5 October 1982, DR 31 71
X v. Italy, no. 6323/73, Commission decision of 4 March 1976, DR 3 47
X v. the Netherlands, no. 7230/75, Commission decision of 4 October 1976, DR 7 52
X, Y and Z v. the United Kingdom [GC], 22 April 1997, Reports 1997-II 71
X. v.the United Kingdom (dec.), no. 8206/78, Commission decision of 10 July 1981, DR 25 36
Xenides-Arestis v. Turkey, no. 46347/99, 22 December 2005 28

—Y—

Y.F. v. Turkey,no. 24209/94, ECHR 2003-IX 18
Yaşa v. Turkey, 2 September 1998, Reports 1998-VI 14
Yatsenko v.Ukraine, no.75345/01, 16February 2012 50
Yepishin v. Russia, no. 591/07, 27 June 2013 19
Yildirim v. Austria (dec.), no. 34308/96, 19 October 1999 69
Yonghong v. Portugal (dec.)), no. 50887/99, ECHR 1999-IX 46
Yordanova and Others v. Bulgaria, no. 25446/06, 24 April 2012 74
Yorgiyadis v. Turkey, no. 48057/99, 19 October 2004 47
Yurttas v.Turkey, nos. 25143/94 and 27098/95, 27 May 2004 36

—Z—

Z v. Finland, 25 February 1997, Reports 1997-I 68
Z. and Others v. the United Kingdom [GC], no. 29392/95, ECHR 2001-V 55
Zaicevs v. Latvia, no. 65022/01, 31 July 2007 62
Zalli v. Albanie (dec.), no. 52531/07, 8 February 2011 57
Zana v. Turkey, 25 November 1997, Reports 1997-VII 49
Zander v. Sweden, 25 November 1993, serie A no. 279-B 54
Zapletal v. the Czech Republic (dec.), no. 12720/06, 30 November 2010 53
Zastava It Turs v. Serbia (dec.), no. 24922/12, 9 April 2013 13
Zehentner v.Austria, no.20082/02, 16 July 2009 13
Zehnalová and Zehnal v.the Czech Republic (dec.), no. 38621/97,ECHR 2002-V 67
Zhigalev v. Russia, no. 54891/00, 6 July 2006 79
Ziętal v. Poland, no. 64972/01, 12 May 2009 14
Živić v. Serbia, no. 37204/08, 13 September 2011 94
Živić v.Serbia, no. 37204/08, 13 September 2011 91
Znamenskaya v. Russia, no. 77785/01, 2 June 2005 73
Zorica Jovanović v. Serbia, no. 21794/08, ECHR 2013 71
Zwinkels v.the Netherlands (dec.),no. 16593/10, 9 October 2012 92

© Vijeće Europe / Europski sud za ljudska prava, 2014

—3—

3A.CZ s.r.o. v. the Czech Republic, no. 21835/06, 10 February 2011 ..... *92*

© Vijeće Europe / Europski sud za ljudska prava, 2014